

PLA ESTRATÈGIC 2019-2022 D'EDUCACIÓ I VOLUNTARIAT AMBIENTAL ALS PARCS NATURALS DE CATALUNYA

SETEMBRE 2018

COORDINACIÓ

Generalitat de Catalunya
Departament de Territori i Sostenibilitat
**Direcció General de Polítiques Ambientals
i Medi Natural**

REDACCIÓ

ESPAI
TRES
Territori i Responsabilitat Social

PLA ESTRATÈGIC 2019-2022 D'EDUCACIÓ I VOLUNTARIAT AMBIENTAL ALS PARCS NATURALS DE CATALUNYA

SETEMBRE 2018

Direcció

Maria Pery, Servei d'Espais Naturals Protegits
Cristina Palés, Servei d'Educació Ambiental

Coordinació

Marta Moratonas, Servei d'Espais Naturals Protegits
Anna Estella, Servei d'Educació Ambiental

Coordinació tècnica

Xavier Basora, Espai TRÉS · Territori i Responsabilitat Social

Redacció

Xavier Basora, Espai TRÉS · Territori i Responsabilitat Social
Marina Barroso, Empremta
Xavier Sabaté, Espai TRÉS · Territori i Responsabilitat Social

Col·laboració

Responsables i tècnics dels espais naturals protegits següents:

- Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà
- Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici
- Parc Natural de l'Alt Pirineu
- Parc Natural del Cadí-Moixeró
- Parc Natural de Cap de Creus
- Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser
- Parc Natural del Delta de l'Ebre
- Parc Natural dels Ports
- Paratge Natural d'Interès Nacional de l'Albera
- Reserva Natural Mas de Melons i Secans de Lleida
- Parc Natural del Montgrí, les Illes Medes i el Baix Ter
- Paratge Natural d'Interès Nacional de Poblet
- Parc Natural de la Serra de Montsant
- Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa

Fotografies

Xavier Basora
Marina Barroso
Departament de Territori i Sostenibilitat

Agraïments

*Membres del Grup Assessor en
Voluntariat Ambiental (GAVA):*

Josep Espigulé
Eva Ribera
Francesc Estrems
Enric Cortiñas
Josep Melero
Eli Urretabizkaia
Glòria Arribas
Sergi Marí
Sandra Carrera
Anna Subirana
Anna Parisi

*Altres persones o entitats que han fet
aportacions durant la redacció:*

Teresa Franquesa
Óscar Cid
Societat Catalana d'Educació
Ambiental (SCEA)

*I a totes les persones i entitats que
van participar als tallers territorials o
van fer aportacions a través dels
formularis en línia.*

www.espaitres.net
info@espaitres.net

www.empremta.org
info@empremta.org

ÍNDEX DE CONTINGUTS

RESUM EXECUTIU	9
Bloc 1. ABAST DEL PLA I METODOLOGIA.....	19
1.1. Justificació.....	20
1.2. Marc legal i de planificació.....	20
1.3. Àmbit territorial	23
1.4. Àmbit conceptual.....	25
1.5. Responsables de desplegar el Pla.....	27
1.6. Metodologia participativa	28
1.7. Estructura del Pla	33
1.8. Desplegament en plans d'acció biennals	34
Bloc 2. REPTES A AFRONTAR.....	35
2.1. La situació desigual dels ENPE	37
2.2. Reptes conjunts	38
Bloc 3. MARC ESTRATÈGIC I DESTINATARIS	43
3.1. Missió	44
3.2. Visió de futur	45
3.3. Objectius estratègics	46
3.4. Els rols dels òrgans gestors dels ENPE en educació i voluntariat ambiental ..	46
3.5. Destinataris de l'educació i el voluntariat ambiental als ENPE.....	48
3.6. Els plans estratègics de cada ENPE i els programes sectorials específics	50
Bloc 4. PROGRAMES I ACTIVITATS D'EDUCACIÓ AMBIENTAL.....	55
4.1. Programes i activitats: planificació, execució i criteris de qualitat	58
4.2. Criteris específics segons destinataris	66
4.3. Recursos i serveis de suport a l'educació ambiental	80
4.4. Instruments comuns	86
4.5. Accions previstes	95

Bloc 5. ENTITATS I ACCIONS DE VOLUNTARIAT AMBIENTAL 101

5.1. El model proposat: rols, principis i planificació	103
5.2. Col·laboració entitats-ENPE i suport a les accions de voluntariat.....	108
5.3. Accions puntuals organitzades pels ENPE.....	113
5.4. Gestió de les demandes de voluntariat	114
5.5. Suport general a les entitats i xarxes d'entitats.....	117
5.6. Instruments comuns	120
5.7. Accions previstes.....	124

Bloc 6. RECURSOS HUMANS I GOVERNANÇA..... 127

6.1. Recursos humans dels ENPE	129
6.2. Coordinació amb agents que ofereixen serveis d'educació ambiental	133
6.3. Col·laboració amb altres agents: criteris d'actuació.....	138
6.4. Accions previstes.....	148

Bloc 7. COMUNICACIÓ 151

7.1. Criteris generals per comunicar els programes	153
7.2. Missatges clau i canals segons destinataris	154
7.3. Instruments comuns	159
7.4. Accions previstes.....	162

Bloc 8. RESUM D'ACCIONS I CALENDARI..... 165

8.1. Accions a emprendre pel conjunt d'ENPE	166
8.2. Accions a emprendre per cada ENPE	169

Bloc 9. AVALUACIÓ DEL PLA: SEGUIMENT I INDICADORS 171

9.1. Seguiment del pla (i dels plans de cada ENPE)	173
9.2. Indicadors.....	174

ANNEXOS 177

A.1. Fonts d'informació	179
A.2. Síntesi de la diagnosi	183
A.3. Singularitats dels destinataris de l'educació ambiental als ENPE.....	197

ÍNDEX DE TAULES

Taula 1. Espais naturals de protecció especial objecte del pla estratègic.....	23
Taula 2. Conceptes sovint vinculats a la sensibilització ambiental.....	25
Taula 3. Públics de l'educació ambiental formal i no formal en ENP.....	26
Taula 4. Diferències bàsiques entre educació ambiental formal i interpretació ambiental.....	26
Taula 5. Membres del grup de treball dels tècnics dels ENPE.....	28
Taula 6. Sessions del grup de treball dels tècnics dels ENPE.....	29
Taula 7. Membres del grup assessor en voluntariat ambiental (GAVA).....	29
Taula 8. Reunions del grup assessor en voluntariat ambiental (GAVA).....	30
Taula 9. Grau de desenvolupament de l'educació i el voluntariat ambiental segons els ENPE.....	38
Taula 10. Destinataris de l'educació ambiental als ENPE.....	49
Taula 11. Destinataris de l'educació ambiental als ENPE i objectius específics associats.....	49
Taula 12. Singularitats o especificitats dels ENPE que han de preveure els plans estratègics propis.....	51
Taula 13. El pla estratègic d'educació i voluntariat ambiental d'un ENPE. Estructura de continguts.....	53
Taula 14. Tipus d'instruments per planificar o programar l'oferta d'activitats d'educació ambiental.....	59
Taula 15. Estructura de continguts d'un programa d'educació ambiental (document tècnic).....	60
Taula 16. Criteris de qualitat per dissenyar les activitats d'educació ambiental.....	63
Taula 17. Criteris de qualitat per preparar les activitats d'educació ambiental.....	63
Taula 18. Criteris de qualitat per executar les activitats d'educació ambiental.....	64
Taula 19. Criteris de qualitat per avaluar les activitats d'educació ambiental.....	65
Taula 20. Criteris de qualitat de les propostes educatives dirigides a centres educatius locals.....	66
Taula 21. Criteris de qualitat de les propostes educatives dirigides a la població i entitats locals.....	72
Taula 22. Criteris de qualitat de les propostes educatives dirigides als agents econòmics i professionals d'àmbit local.....	74
Taula 23. Criteris de qualitat de les propostes educatives dirigides a les administracions locals.....	76
Taula 24. Criteris de qualitat de les propostes educatives dirigides a visitants i turistes.....	78
Taula 25. Principals equipaments, serveis i recursos dels ENPE per a l'educació ambiental.....	80
Taula 26. Tipus de recursos o materials pedagògics als ENPE.....	81
Taula 27. Procediment per actualitzar, renovar i crear nous recursos pedagògics.....	82
Taula 28. Resum dels instruments comuns.....	86
Taula 29. Estructura de continguts de la versió divulgativa d'un programa d'educació ambiental.....	87
Taula 30. Quadre-resum de les activitats de l'oferta pedagògica per a centres educatius.....	88
Taula 31. Continguts mínims de la memòria anual d'un programa d'educació ambiental.....	88
Taula 32. Continguts mínims de l'informe final d'avaluació d'un programa d'educació ambiental.....	89
Taula 33. Tipus d'activitats d'educació i interpretació ambiental.....	89
Taula 34. Temàtiques proposades per classificar les activitats.....	90
Taula 35. Continguts d'una fitxa descriptiva d'una activitat programada dirigida a la ciutadania.....	91

Taula 36. Continguts d'una fitxa descriptiva d'una activitat programada dirigida a centres educatius.....	92
Taula 37. Proposta d'aspectes a incloure en els qüestionaris d'avaluació d'activitats.....	93
Taula 38. Procediment per elaborar un programa d'educació ambiental per a la població local.....	94
Taula 39. Tipologia d'accions formatives.....	94
Taula 40. Principis que han d'assumir els òrgans gestors per col·laborar amb entitats.....	104
Taula 41. Característiques de les entitats de voluntariat que cal identificar en els inventaris.....	105
Taula 42. Tipus d'accions de voluntariat als ENPE.....	106
Taula 43. Criteris de qualitat generals per a accions de voluntariat als ENPE.....	107
Taula 44. Objectius i funcions de les taules de voluntariat dels ENPE.....	109
Taula 45. Instruments del Parc natural de la serra de Collserola per formalitzar col·laboracions amb entitats amb voluntariat.....	110
Taula 46. Resum dels principals drets i deures de les entitats de voluntariat.....	110
Taula 47. Requisits que han de complir les entitats per rebre suport dels ENPE.....	111
Taula 48. Compromisos i aportacions dels ENPE i de les entitats de voluntariat.....	111
Taula 49. Aspectes de les accions de voluntariat que les entitats podrien coordinar amb els ENPE.....	112
Taula 50. Característiques de les campanyes puntuals que poden organitzar les administracions.....	113
Taula 51. Serveis gratuïts d'assessorament i suport a entitats no lucratives.....	118
Taula 52. Continguts mínims de l'informe anual del voluntariat en cada ENPE.....	123
Taula 53. Tasques a assumir pels tècnics territorials d'educació i voluntariat ambiental.....	130
Taula 54. Criteris per enfortir el rol de l'educació i el voluntariat ambiental dins els equips gestors.....	131
Taula 55. Figures i responsabilitats per desenvolupar els programes propis d'ed. amb. dels ENPE.....	135
Taula 56. Objectius i funcions de les taules d'educació ambiental dels ENPE.....	147
Taula 57. Criteris generals per comunicar els programes d'educació ambiental dels ENPE.....	153
Taula 58. Accions a emprendre pel conjunt d'ENPE.....	166
Taula 59. Accions a emprendre per cada ENPE.....	169
Taula 60. Indicadors generals de seguiment d'aquest pla estratègic.....	174

ÍNDEX DE GRÀFICS

Gràfic 1. Nombre de participants en els quatre tallers territorials i als formularis en línia	32
Gràfic 2. Perfils de participants en els quatre tallers territorials i als formularis	32
Gràfic 3. Número de propostes fetes als tallers i via formularis un cop integrades	33
Gràfic 4. Tipus de reptes a afrontar	41
Gràfic 5. Procediment de gestió de les demandes ciutadanes de voluntariat	121
Gràfic 6. Procediment de gestió de les demandes d'accions d'rscc per part d'empreses.....	122
Gràfic 7. Estructura i tècnics integrants del grup de treball del dtes d'educació i voluntariat ambiental als ENPE	133
Gràfic 8. Mapa genèric de potencials agents col·laboradors en educació ambiental	139
Gràfic 9. Valoració de l'oferta actual d'activitats d'educació ambiental tenint en compte la demanda	184
Gràfic 10. Objectius de les activitats d'educació ambiental en l'àmbit formal.....	185
Gràfic 11. Valoració del nombre d'accions de voluntariat ambiental tenint en compte la demanda...	185
Gràfic 12. Existència d'entitats que organitzen accions de voluntariat ambiental als ENPE.....	186
Gràfic 13. Importància que els ENPE atorguen al voluntariat ambiental	187
Gràfic 14. Recursos pedagògics disponibles als ENPE	188
Gràfic 15. Dedicació (en % aproximat) a educació i voluntariat ambiental dels tècnics implicats	189
Gràfic 16. Instruments utilitzats pels ENPE per divulgar l'oferta d'activitats d'educació ambiental	190
Gràfic 17. Principals necessitats per consolidar l'educació ambiental als ENPE	191
Gràfic 18. Aspectes de les activitats i l'acció dels ENPE en ed. amb. que es podrien estandarditzar....	192
Gràfic 19. Principals necessitats per consolidar el voluntariat ambiental als ENPE.....	193
Gràfic 20. Àmbits prioritaris de les accions de voluntariat als ENPE.....	194
Gràfic 21. Capacitat dels equipaments disponibles per satisfer les demandes o necessitats relacionades amb l'educació i el voluntariat ambiental.....	195
Gràfic 22. Agents amb els que els ENPE voldrien col·laborar en el futur per reforçar la seva oferta d'activitats d'educació ambiental.....	196

ÍNDEX DE FIGURES

Figura 1. Àmbits de gestió dels espais naturals de protecció especial.....	44
Figura 2. Rols dels òrgans gestors dels ENPE en relació amb l'educació i el voluntariat ambiental	47
Figura 3. Model de planificació en cascada de l'educació ambiental als ENPE	52

RESUM EXECUTIU

Als parcs naturals fa més de tres dècades que s'hi desenvolupen accions d'educació i sensibilització ambiental, amb un ventall ampli de públics i col·laboradors. No obstant això, el desenvolupament d'aquestes accions sovint ha donat resposta a necessitats puntuals més que a una planificació estratègica de cada espai natural amb visió conjunta de tots els parcs. Així mateix, el grau de desplegament de l'educació ambiental és desigual segons l'espai protegit atesa l'heterogeneïtat que caracteritza l'estructura dels equips de gestió i ateses les característiques particulars de cada espai.

Amb aquest punt de partida, la Direcció General de Polítiques Ambientals i Medi Natural, que agrupa les competències de gestió dels parcs naturals i també les de foment i planificació coordinada de les activitats d'educació ambiental, impulsa aquest Pla estratègic sobre educació i voluntariat ambiental als Parcs Naturals per tal de planificar per a un període de quatre anys (2019-2022) accions clau amb una visió conjunta i, d'aquesta manera, millorar i enfortir un dels aspectes clau de la gestió d'un parc natural.

El voluntariat ambiental, tot i considerar-se també un instrument d'educació ambiental (a més d'una via per fomentar la participació ciutadana), es tracta en aquest Pla com un àmbit d'actuació diferenciat del de l'educació ambiental atès que presenta una sèrie d'especificitats. Destaca, sobretot, el fet de disposar d'una legislació pròpia (Llei 25/2015) que estableix, entre d'altres aspectes, que els òrgans de gestió dels espais naturals protegits, en tant que unitats integrades en l'Administració pública, no poden gestionar directament voluntaris ni organitzar ni executar programes estables de voluntariat.

L'àmbit territorial d'aquest Pla es correspon amb un total de **14 parcs naturals i altres espais naturals de protecció especial (ENPE) que gestiona el Departament de Territori i Sostenibilitat (DTES)** de la Generalitat de Catalunya. Són, concretament, els següents: Aiguamolls de l'Empordà, Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, Alt Pirineu, Cadí-Moixeró, Cap de Creus, Capçaleres del Ter i del Freser, Delta de l'Ebre, els Ports, l'Albera, Mas de Melons i Secans de Lleida, Montgrí, les Illes Medes i el Baix Ter, Poblet, Serra de Montsant i Zona Volcànica de la Garrotxa.

Aquest Pla estratègic s'ha elaborat a terme en un moment de canvi de tendència en l'àmbit de l'educació ambiental dels ENPE. Durant el període 2013-2016 l'activitat d'educació ambiental als ENPE va ser molt baixa a causa de la crisi econòmica i del descens dels recursos públics dedicats a aquest àmbit d'actuació. Durant el 2017 la situació comença a canviar i una de les mostres més evidents és la nova contractació d'assistència tècnica per als serveis d'informació i educació ambiental als parcs naturals que ha promogut el Departament de Territori i Sostenibilitat.

Aquest Pla s'emmarca en l'**Estratègia de patrimoni natural i la biodiversitat de Catalunya**, el full de ruta del Govern de la Generalitat en matèria de conservació de la natura per als propers anys (fins al 2030). L'objectiu estratègic 6.1 de l'Estratègia és "ampliar la conscienciació de les persones en relació amb el patrimoni natural i la

biodiversitat" i el 6.2 és "augmentar la participació individual i col·lectiva en la conservació del patrimoni natural i la biodiversitat". Aquests objectius preveuen diverses accions directament relacionades amb l'educació i el voluntariat ambiental.

La metodologia

Aquest Pla s'ha elaborat amb una metodologia participativa basada en quatre instruments o espais participatius (més detalls de cada instrument a l'apartat 1.6):

- Grup de treball (GT) dels tècnics dels 14 ENPE amb responsabilitats directes en educació i voluntariat ambiental.
- Grup assessor sobre el voluntariat ambiental (GAVA) integrat per representants de diverses administracions i de la societat civil.
- Tallers territorials de debat: dirigits a tots aquells agents públics i privats que, d'una manera directa o indirecta, intervenen en les actuacions d'educació i voluntariat ambiental que tenen lloc als ENPE.
- Formularis en línia: com un complement als tallers territorials per a aquelles persones que no van poder assistir-hi.

Els reptes

Com a pas previ imprescindible a la redacció del Pla, durant el darrer trimestre de 2016 es va elaborar una diagnosi de la situació actual -resumida en l'Annex A2 d'aquest document- amb l'objectiu d'identificar els principals reptes i necessitats a afrontar per al conjunt dels ENPE. Els 10 reptes sorgits van ser:

1. Definir estratègies particulars en cada ENPE adaptades a la seva realitat, que defineixin l'educació i el voluntariat ambiental com una tasca intrínseca en la gestió, i que concretin els destinataris clau i els programes d'educació ambiental a desenvolupar
2. Dimensionar i destinar al disseny i l'execució de programes d'educació ambiental els recursos econòmics mínims necessaris i garantir-ne l'estabilitat per tal de consolidar en el temps les activitats que se'n deriven
3. Definir i dimensionar el perfil professional i les tasques a assumir del personal tècnic dels ENPE dedicat a l'educació i el voluntariat ambiental
4. Garantir una coordinació i col·laboració eficaç i fluïda entre els organismes que planifiquen l'educació i el voluntariat ambiental, entre els propis ENPE i entre els ENPE i les empreses/entitats que executen els programes
5. Garantir una oferta d'activitats d'educació ambiental adequada en cada ENPE, tant en l'àmbit formal com no formal, i que prioritzi els agents locals
6. Definir i aplicar eines, criteris i procediments de qualitat, documentació, avaluació i seguiment comuns de les activitats de tots els ENPE
7. Definir i implementar un model de voluntariat per a cada ENPE basat en la col·laboració estable amb entitats de voluntariat i que compleixi amb la Llei 25/2015
8. Millorar i completar la xarxa d'equipaments d'educació ambiental

9. Prèvia avaluació dels recursos pedagògics existents, actualitzar aquells més utilitzats (o més importants) i planificar-ne la creació de nous, a poder ser de manera coordinada
10. Diversificar els canals de comunicació i definir estratègies de difusió coordinades entre tots els ENPE

Estructura i desplegament del Pla

Aquest Pla estratègic planteja un model i uns objectius estratègics per al conjunt dels 14 ENPE i s'estructura en quatre grans eixos temàtics d'actuació:

- Programes i activitats d'educació ambiental
- Entitats i accions de voluntariat ambiental
- Recursos humans i governança
- Comunicació

El Pla està pensat per abordar aquells reptes conjunts que comparteixen la gran majoria d'ENPE analitzats i pretén establir una visió i uns objectius comuns i compartits per als 14 ENPE gestionats pel DTES. Partint d'aquesta visió comuna, el Pla estableix criteris, instruments i actuacions que haurien d'aplicar i utilitzar els 14 òrgans gestors.

Dit això, els ENPE també tenen reptes i necessitats específics fruit de factors diversos, sobretot ambientals, socials i geogràfics. Aquestes especificitats fan aconsellable, i fins i tot imprescindible, que cada ENPE disposi del seu propi Pla estratègic d'educació i voluntariat ambiental. Val a dir, no obstant, que aquests plans estratègics particulars també es podrien elaborar de manera conjunta entre diversos ENPE que disposin de característiques geogràfiques i socials similars.

Marc estratègic

La missió d'aquest Pla, és a dir, la seva finalitat última, és:

Reconèixer i consolidar l'educació i el voluntariat ambiental com a àmbits d'actuació fonamentals dels espais naturals de protecció especial (ENPE), que requereixen planificació, recursos adequats i treball en xarxa amb agents diversos.

Quan aquest Pla acabi el seu període d'aplicació, a finals de l'any 2022, es pretén que:

L'educació i el voluntariat ambiental als ENPE siguin àmbits d'acció ben planificats, estables i consolidats, estiguin integrats en els respectius plans i òrgans de gestió, s'adaptin a les necessitats socials i ambientals de cadascun dels espais, i s'adeqüin a les particularitats dels diferents destinataris.

Atès que **els principals usuaris i responsables de desplegar aquest Pla estratègic seran els òrgans gestors dels ENPE**, és clau determinar els rols que poden tenir en relació amb la planificació, la gestió i l'execució dels programes i activitats d'educació i voluntariat ambiental. I ho és perquè aquests rols no coincideixen; en el cas de l'educació el rol és clarament de lideratge mentre que el cas del voluntariat és més de foment i suport, d'acord amb el que estableix la Llei 25/2015.

Els rols dels òrgans gestors dels ENPE també són determinants a l'hora d'identificar els **destinatari**s de les accions previstes en aquest Pla estratègic.

En el cas del voluntariat ambiental, els destinataris de les actuacions previstes per aquest Pla no són directament els voluntaris que participaran en les accions que tinguin lloc als ENPE, sinó les entitats amb voluntariat, que són les que tenen la responsabilitat (segons la Llei 25/2015) de dissenyar els programes de voluntariat i d'organitzar les accions i crides que se'n derivin. En aquest sentit, resulta clau identificar, per part de cada òrgan gestor, les entitats d'aquest tipus que operen en l'àmbit d'influència del seu ENPE.

En el cas de l'educació ambiental, els destinataris són pròpiament aquells col·lectius als quals s'adrecen les diverses activitats incloses en les ofertes pedagògiques dels ENPE, o col·lectius amb els que es vulgui fer algun treball més específic i personalitzat. Són els següents:

- Centres educatius locals (alumnes i docents)
- Centres educatius d'altres territoris (alumnes i docents)
- Població local i entitats no lucratives d'àmbit local
- Agents econòmics i professionals d'àmbit local
- Administracions locals (responsables polítics i tècnics)
- Visitants i turistes

En un context de recursos limitats, es fa necessari prioritzar en quins destinataris de l'educació ambiental es dediquen més esforços i en quins menys. Aquest exercici de prioritització, però, és més adequat fer-lo en el marc específic de cada ENPE, ja que pot variar d'acord amb els trets característics de cada espai. Malgrat la necessitat d'aquest exercici de prioritització, sí que hi ha entre els ENPE un consens força general que a priori cal destinar més esforços a la població local i a la resta d'agents locals (socials, econòmics, administracions, etc.).

Programes i activitats d'educació ambiental

Aquest Pla estratègic planteja que cada ENPE, atenent a les seves necessitats i prioritats, esculli els destinataris més prioritaris i per a cadascun d'ells (o per a grups de destinataris semblants) elabori programes específics d'educació ambiental (o altres instruments menys complexos). De manera complementària, també es poden elaborar programes d'educació ambiental temàtics o, en darrer terme, incorporar o preveure activitats educatives dins de programes de gestió de cada ENPE.

L'educació ambiental que proposen els ENPE s'hauria de fonamentar en uns instruments de planificació (siguin programes o altres instruments més senzills) ben elaborats i degudament avaluats, i amb unes activitats dissenyades, executades i avaluades seguint uns criteris de qualitat prèviament definits. El Pla estratègic defineix criteris de qualitat per elaborar, executar i avaluar programes, i criteris de qualitat per dissenyar, preparar, executar i avaluar activitats.

També al llarg del Pla es defineixen, per a cada tipologia de destinatari, uns objectius específics i uns criteris de qualitat a tenir en compte durant el disseny, la planificació i l'execució dels respectius programes o activitats.

Entitats i accions de voluntariat ambiental

Malgrat que la responsabilitat d'organitzar les accions de voluntariat i d'implementar programes estables recau en les entitats sense ànim de lucre, el paper de les administracions en general i dels òrgans gestors dels ENPE en particular no és menor. De fet, aquest Pla proposa quatre rols o àmbits d'actuació dels òrgans gestors en relació amb el voluntariat:

- Establir marcs de participació i col·laboració amb les entitats que permetin teixir i consolidar complicitats.
- Oferir suport a les entitats amb voluntaris per a l'organització d'accions sobre el terreny, i garantir que aquestes accions encaixin amb els objectius i les línies de gestió del propi ENPE.
- Organitzar, directament per part de l'òrgan gestor, accions o campanyes puntuals, tal com preveu la Llei.
- Gestionar les demandes de voluntariat que reben els propis òrgans gestors.

Aquest Pla aposta per una cerca de complicitats entre els òrgans gestors i les entitats amb voluntariat que a mig i llarg termini resulti beneficiosa per a les dues parts i per als propis objectius dels ENPE. De fet, aquestes relacions que es puguin establir, i tot el que comporten (democratització de la gestió, aprenentatges mutus, etc.), són segurament beneficis més importants que la pròpia capacitat d'acció de les entitats i ja justifiquen per si sols l'esforç i els recursos humans i d'altres tipus que requereixen per part dels òrgans gestors.

Recursos humans i governança

Els principals responsables de desplegar aquest pla són els òrgans gestors dels ENPE i, en especial, els tècnics que assumeixen les funcions relacionades amb l'educació i el voluntariat ambiental. Les diverses tasques i accions que emanen d'aquest Pla estratègic i que hauran d'assumir els òrgans gestors de cada ENPE només es podran executar si aquests ENPE es doten de nous recursos humans.

Tenint en compte les opcions actuals de l'Administració de la Generalitat de generar nous llocs de treball, és altament improbable que a curt i mig termini (en els propers 4 anys) es puguin generar places laborals en cadascun dels 14 ENPE objecte d'aquest Pla. D'altra banda, el model d'organització territorial que es comença a dibuixar amb la nova Agència del Patrimoni Natural i la Biodiversitat (un nou ens llargament reivindicat i que compta amb una proposició de llei que va entrar al Parlament el setembre de 2017) aposta per l'economia d'escala i per fomentar el treball conjunt a escala de clústers territorials. En el cas dels òrgans gestors dels ENPE, això implicaria que alguns àmbits d'acció poguessin compartir recursos humans entre diversos ENPE amb una certa afinitat geogràfica.

Atès l'impuls que dona aquest Pla a l'educació i el voluntariat ambiental i les necessitats de recursos humans que genera, i considerant la situació actual i futura que es dibuixa, s'aposta per crear una nova figura de **tècnic/a territorial d'educació i voluntariat ambiental**.

Més enllà dels tècnics que assumeixin les tasques relacionades amb l'educació i voluntariat ambiental, resulta clau que els equips gestors de cada ENPE atorguin a aquests àmbits la importància que tenen, tal com s'ha exposat en la missió del Pla. Així doncs, l'equip gestor, inclosa la direcció, han de concebre l'educació i el voluntariat ambiental com a eines per afrontar problemàtiques de gestió dels ENPE i per contribuir als objectius de conservació i desenvolupament local. Això comporta incorporar tot un seguit de noves pràctiques per a la majoria d'ENPE.

L'execució de les activitats d'educació ambiental ofertes pels òrgans gestors dels ENPE comporta un volum de feina que, en la majoria d'ENPE, no es pot assumir amb personal propi. Per aquest motiu, el DTES preveu la subcontractació d'empreses i entitats d'educació ambiental. L'òrgan gestor és el promotor de l'oferta d'activitats pròpia de l'ENPE, mentre que l'empresa adjudicatària és l'encarregada d'organitzar i executar les activitats, i de coordinar-se amb els centres educatius interessats. L'òrgan gestor també ha de tenir un paper important en la difusió de l'oferta.

Aquest Pla estratègic proposa i aposta per atorgar un paper més actiu dels òrgans gestors dels ENPE en el disseny dels programes i les ofertes d'activitats, amb un treball coordinat amb les empreses adjudicatàries que es fonamenti en els instruments i criteris de qualitat definits per aquest mateix pla i que garanteixi una oferta de qualitat ajustada a la realitat dels diversos destinataris.

A més de les empreses adjudicatàries de les ofertes educatives pròpies dels òrgans gestors, hi ha altres empreses i entitats que també articulen una oferta d'activitats d'educació ambiental per compte propi. Aquest Pla aposta per iniciar o millorar la coordinació entre els òrgans gestors i tot aquest ecosistema d'empreses i entitats.

Més enllà de les empreses i entitats que ofereixen serveis d'educació ambiental, hi ha tot un ampli ventall d'agents amb qui els òrgans gestors dels ENPE poden teixir complicitats i col·laboracions en clau d'educació ambiental. El Pla explora el potencial de col·laboració entre els òrgans gestors i diverses tipologies d'agents, siguin locals o d'altres àmbits territorials.

Des del punt de vista de la governança, aquest Pla proposa **diversos instruments de coordinació** per enfortir les relacions i col·laboracions entre els òrgans gestors i els diversos agents implicats en l'educació i el voluntariat ambiental. Així mateix, es proposen espais de coordinació a escala de país.

Comunicació

En l'àmbit comunicatiu, el marge de millora és gran. Tal com s'apunta a la diagnosi, cal diversificar els canals de comunicació, utilitzant per exemple vies més directes i personalitzades per difondre les ofertes d'activitats d'educació ambiental, més enllà de la divulgació a través de les pàgines web i les xarxes socials. Així mateix, i aquí hi ha un gran camp a recórrer, cal definir i implementar estratègies de difusió coordinades entre tots els ENPE. El voluntariat ambiental, per la seva part, ha de guanyar visibilitat.

Els programes d'educació ambiental dirigits a destinataris específics o per a temàtiques específiques que s'elaborin des dels ENPE s'han de comunicar bé. Pot semblar una

obvietat, però si no es comuniquen bé (i això requereix capacitat i recursos per fer-ho), no arribaran als seus destinataris, i per tant passaran desapercebuts. No compliran, llavors, les funcions per als quals van ser creats.

Aquest Pla estratègic aporta criteris generals per comunicar de manera eficaç les ofertes pedagògiques i d'activitats que impulsen els ENPE. També s'ofereixen missatges clau que caldria incloure en qualsevol acció comunicativa segons quin sigui el destinatari al qual s'adreça. Es proposen, així mateix, canals específics per poder arribar millor a cadascun dels destinataris. Finalment, es proposen alguns instruments comuns entre tots els ENPE, supeditats tanmateix a l'elaboració d'un Pla de comunicació conjunt i a la renovació de les pàgines web dels ENPE.

Accions a emprendre pel conjunt dels ENPE

Són accions a executar de manera coordinada entre tots els ENPE i els serveis centrals del DTES.

Codi	Acció	2019 2020	2021 2022
PROGRAMES I ACTIVITATS D'EDUCACIÓ AMBIENTAL (EA)			
EAc1	Definir elements comuns per als programes d'educació ambiental adreçats a centres educatius locals de cada ENPE, que en reforcin la visió de xarxa	■	■
EAc2	Vincular l'oferta pedagògica de cada ENPE amb els continguts curriculars i competencials dels diferents nivells educatius		■
EAc3	Incorporar projectes de ciència ciutadana o Aprenentatge i Servei en la proposta d'activitats a desenvolupar als ENPE	■	■
EAc4	Cercar noves activitats i metodologies per a infants d'escoles bressol i d'educació infantil		■
EAc5	Unificar criteris i materials didàctics dels crèdits de síntesi vinculats als ENPE		■
EAc6	Definir i compartir criteris i accions clau per adaptar les activitats d'educació ambiental a l'alumnat amb discapacitats i/o necessitats educatives especials		■
EAc7	Definir elements comuns per als programes d'educació ambiental adreçats a la població local de cada ENPE, que en reforcin la visió de xarxa	■	
EAc8	Definir i consolidar una programació comuna d'activitats en el conjunt dels ENPE vinculada a efemèrides ambientals	■	■
EAc9	Fomentar estratègies de coordinació entre ENPE per a la programació de les agendes trimestrals d'activitats	■	■
EAc10	Elaborar un procediment unificat de gestió de reserves d'activitats d'educació ambiental		■
EAc11	Elaborar models estandarditzats d'instruments per preparar i executar activitats	■	
EAc12	Elaborar models estandarditzats per avaluar les activitats d'educació ambiental	■	

ENTITATS I ACCIONS DE VOLUNTARIAT AMBIENTAL (VA)			
VAc1	Organitzar jornades de debat i formació en voluntariat adreçades a tècnics dels ENPE	■	■
VAc2	Donar continuïtat el Grup assessor sobre el voluntariat ambiental (GAVA) per consolidar el nou model de voluntariat ambiental als ENPE	■	■
VAc3	Establir un sistema d'assegurances que doni cobertura a totes les accions de voluntariat que s'organitzin en l'àmbit dels ENPE	■	■
VAc4	Acordar els instruments necessaris per formalitzar els marcs de col·laboració i suport entre els òrgans gestors dels ENPE i les entitats de voluntariat	■	
VAc5	Elaborar formularis estandarditzats per formalitzar les sol·licituds ciutadanes de voluntariat i les demandes d'accions d'RSC	■	
VAc6	Organitzar campanyes puntuals de mobilització ciutadana associades a efemèrides ambientals i amb una visió de conjunt de tots els ENPE	■	■
VAc7	Establir un protocol de col·laboració dels ENPE amb l'Oficina del Voluntariat Ambiental de Catalunya per promoure el voluntariat en l'àmbit dels ENPE	■	
VAc8	Organitzar campanyes de promoció dels projectes de voluntariat que es duen a terme als ENPE		■
VAc9	Estudiar la creació d'un sistema de preus públics destinat a empreses que vulguin dur a terme accions d'RSC dins dels ENPE		■
VAc10	Promoure accions i projectes d'ampli abast per fomentar i consolidar el voluntariat ambiental als ENPE		■
RECURSOS HUMANS I GOVERNANÇA (GOV)			
GOVc1	Definir els clústers d'ENPE i associar-hi els corresponents tècnics/iques territorials d'educació i voluntariat ambiental		■
GOVc2	Organitzar alguna formació específica en educació ambiental i criteris de qualitat dirigida al grup de tècnics territorials d'educació i voluntariat ambiental		■
GOVc3	Configurar i posar en marxa el grup de treball del DTES d'educació i voluntariat ambiental als ENPE	■	■
GOVc4	Configurar i posar en marxa un grup assessor en matèria d'educació ambiental als ENPE integrat per diverses administracions i la societat civil	■	■
GOVc5	Garantir una coordinació eficaç entre aquest Pla estratègic, els plans particulars de cada ENPE i el Pla de foment del turisme de natura als espais naturals protegits de Catalunya 2015-2020 (Pla NATURCAT 2020)	■	■
GOVc6	Dissenyar i impulsar un sistema d'acreditació voluntari i comú per al conjunt d'ENPE dirigit a empreses i entitats que ofereixen serveis d'educació ambiental en l'àmbit dels ENPE	■	
GOVc7	Organitzar, cada dos anys, jornades de formació en tècniques d'educació ambiental al medi natural i criteris de qualitat	■	■
GOVc8	Cercar i establir sinèrgies i col·laboracions entre el conjunt dels òrgans gestors dels ENPE i la Xarxa d'Escoles per la Sostenibilitat de Catalunya	■	

COMUNICACIÓ (COM)			
COMc1	Redactar i executar un Pla estratègic conjunt de comunicació dels ENPE	■	■
COMc2	Definir i executar una campanya de comunicació conjunta per divulgar el potencial pedagògic dels ENPE entre els centres educatius d'arreu de Catalunya	■	
COMc3	Elaborar una nova web conjunta de tots els ENPE on apareguin totes les activitats educatives i de voluntariat ofertes per tots els ENPE	■	
COMc4	Dissenyar una imatge homogènia associada una marca potent tipus "Parcs de Catalunya" i utilitzar-la per difondre l'oferta conjunta d'activitats dels ENPE		■
COMc5	Elaborar i difondre un catàleg per cursos escolars amb l'oferta conjunta d'activitats d'educació ambiental dels ENPE adreçat als centres escolars		■
COMc6	Elaborar i difondre un butlletí semestral d'activitats d'educació i voluntariat ambiental dels ENPE		■

Accions a emprendre per cada ENPE

Són accions que s'haurien d'executar des de cada ENPE, adaptant-les a les seves particularitats.

Codi	Acció	2019 2020	2021 2022
PROGRAMES I ACTIVITATS D'EDUCACIÓ AMBIENTAL (EA)			
EAi1	Elaborar un programa específic d'educació ambiental amb els centres educatius locals i avaluar-lo periòdicament	■	■
EAi2	Definir continguts o serveis amb els centres educatius per a crèdits de síntesi, treballs de recerca i projectes de servei comunitari		■
EAi3	Elaborar un programa d'accions formatives per al professorat de centres educatius locals		■
EAi4	Elaborar un programa específic d'educació ambiental per a la població i les entitats locals i renovar-lo periòdicament		■
EAi5	Articular estratègies de difusió i formació adreçades als agents socioeconòmics	■	■
EAi6	Dissenyar una oferta d'activitats específica de caire lúdic per a famílies		■
EAi7	Dissenyar i promoure una oferta d'activitats a la carta per a grups (empreses, gent gran, etc.)		■
EAi8	Establir aliances amb programes educatius o de lleure municipals per integrar continguts o propostes didàctiques de l'ENPE		■
EAi9	Destinar terrenys públics o establir acords amb altres agents per organitzar campaments i camps de treball		■
EAi10	Revisar i actualitzar l'oferta de materials de suport de les activitats adreçades a centres educatius		■

EAI11	Revisar i actualitzar l'oferta de materials de contextualització i aprofundiment de les activitats adreçats a centres educatius		■
EAI12	Recopilar i modernitzar els materials divulgatius existents adreçats a visitants o crear-ne de nous		■
ENTITATS I ACCIONS DE VOLUNTARIAT AMBIENTAL (VA)			
VAi1	Identificar en cada ENPE programes, projectes i accions en marxa o previstos que podrien rebre el suport del voluntariat	■	
VAi2	Elaborar els inventaris d'entitats de voluntariat que actuen en cada ENPE	■	
VAi3	Constituir i convocar les taules de voluntariat de cada ENPE (o agrupacions d'ENPE)	■	■
VAi4	Gestionar les demandes de voluntariat i d'accions d'RSC d'acord amb els procediments establerts	■	■
VAi5	Elaborar els informes anuals de voluntariat de cada ENPE	■	■
RECURSOS HUMANS I GOVERNANÇA (GOV)			
GOVi1	Integrar i enfortir el paper de l'educació i el voluntariat ambiental dins l'equip gestor de cada ENPE	■	■
GOVi2	Garantir una coordinació eficaç entre els plans d'educació i voluntariat ambiental de cada ENPE, els programes d'ús públic i els plans d'acció vinculats a les CETS	■	■
GOVi3	Elaborar els inventaris dels potencials agents col·laboradors de cada ENPE	■	
GOVi4	Configurar i posar en marxa les taules d'educació ambiental		■
GOVi5	Cercar i establir col·laboracions i projectes conjunts amb agents clau del territori	■	■
GOVi6	Explorar la possibilitat de crear una xarxa d'escoles locals vinculada a l'ENPE		■
COMUNICACIÓ (COM)			
COMi1	Organitzar reunions periòdiques amb els centres educatius locals per informar-los sobre l'oferta pedagògica dels ENPE	■	■
COMi2	Crear un canal de comunicació directe i immediat entre l'òrgan gestor i empreses i entitats d'educació ambiental per informar-les d'actuacions de gestió previstes a l'ENPE	■	
COMi3	Organitzar periòdicament sessions d'informació i formació en les que l'òrgan gestor informi sobre les novetats i descobriments científics	■	■
COMi4	Revisar i unificar l'estructura de les seccions web dels ENPE dedicades a mostrar l'oferta d'educació ambiental	■	
COMi5	Crear una nova secció al web de cada ENPE per visibilitzar l'àmbit d'acció del voluntariat	■	

Bloc 1.
ABAST DEL PLA I
METODOLOGIA

1.1. JUSTIFICACIÓ

Un dels eixos de la gestió dels parcs naturals és l'educació ambiental. Fa més de tres dècades que s'hi desenvolupen accions d'educació i sensibilització ambiental, amb un ventall ampli de públics i col·laboradors. No obstant això, el desenvolupament d'aquestes accions sovint ha donat resposta a necessitats puntuals més que a una planificació estratègica de cada espai natural amb visió conjunta de tots els parcs. Així mateix, el grau de desplegament de l'educació ambiental és desigual segons l'espai protegit atesa l'heterogeneïtat que caracteritza l'estructura dels equips de gestió i ateses les característiques particulars de cada espai.

Amb aquest punt de partida, la Direcció General de Polítiques Ambientals i Medi Natural, que agrupa les competències de gestió dels parcs naturals i també les de foment i planificació de les activitats d'educació ambiental, impulsa aquest **Pla estratègic d'educació i voluntariat ambiental als Parcs Naturals** per tal de planificar per a un període de quatre anys (2019-2022) accions clau amb una visió conjunta i, d'aquesta manera, millorar i enfortir un dels aspectes clau de la gestió d'un parc natural.

El **voluntariat ambiental**, tot i considerar-se també un instrument d'educació ambiental (a més d'una via per fomentar la participació ciutadana), es tracta en aquest Pla com un àmbit d'actuació diferenciat del de l'educació ambiental. El principal motiu que ho justifica és que el voluntariat presenta una sèrie d'especificitats, entre les quals destaca sobretot una legislació pròpia que entre d'altres aspectes estableix que els òrgans de gestió dels espais naturals protegits, en tant que unitats integrades en l'Administració pública, no poden gestionar directament voluntaris ni organitzar ni executar programes estables de voluntariat.

Com a pas previ imprescindible a la redacció del Pla, durant el darrer trimestre de 2016 es va elaborar una diagnosi de la situació actual amb l'objectiu d'identificar els principals reptes a afrontar per al conjunt de parcs naturals.

Tant la diagnosi com el propi Pla s'han dut a terme en **un moment de canvi de tendència en l'àmbit de l'educació ambiental dels ENPE**. Els darrers 3-4 anys (2013-2016) ha estat un període de baixa activitat de l'educació ambiental als ENPE a causa de la crisi econòmica i del descens dels recursos públics dedicats a aquest àmbit d'actuació. Durant el 2017 la situació comença a canviar i una de les mostres més evidents és la nova contractació d'assistència tècnica per als serveis d'informació i educació ambiental als parcs naturals que ha promogut el Departament de Territori i Sostenibilitat.

1.2. MARC LEGAL I DE PLANIFICACIÓ

1.2.1. Marc legal relacionat amb els espais naturals

A Catalunya, el marc legal que regula els espais naturals protegits i que introdueix la necessitat de dur a terme accions educatives és la Llei 12/1985 d'espais naturals, així com els diferents Decrets i Lleis de creació de cadascun dels ENPE. A l'Estat espanyol la regulació ve marcada per la Llei 42/2007 del Patrimoni Natural y la Biodiversidad.

Llei 12/1985 d'espais naturals

L'article 4 estableix que l'Administració de la Generalitat i les entitats locals han d'adequar llurs disposicions per a canalitzar llur actuació i la dels particulars [...] per a assolir les finalitats següents:

l) Facilitar la disponibilitat d'espais naturals suficients per a la recerca, l'educació i el lleure.

m) Fomentar la formació escolar en les qüestions relacionades amb la protecció de la natura i el medi ambient.

n) Fomentar el respecte dels ciutadans a la natura, per a aconseguir un coneixement més gran i la sensibilització col·lectiva pel que fa al patrimoni cultural de Catalunya.

Llei estatal 42/2007 del Patrimonio Natural y la Biodiversidad

Estableix que els poders públics "fomentaran, a través de programes de formació, l'educació i informació general, amb especial atenció als usuaris del territori, sobre la necessitat de protegir el patrimoni natural i la biodiversitat" (Art. 5d).

Normatives específiques de declaració dels ENPE

Les normatives específiques de declaració de cadascun dels ENPE estableixen com a principal finalitat la conservació i la protecció dels espais naturals per destinar-los a finalitats educatives, científiques, recreatives, culturals, turístiques i socioeconòmiques. I esmenten, com a funcions dels programes d'actuació corresponents, la planificació de les tasques d'educació ambiental, d'ús i de gaudi per als visitants.

Així doncs, una de les funcions dels parcs naturals adscrits a la Direcció General de Polítiques Ambientals i Medi Natural (del Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya) és l'execució de les activitats d'educació ambiental previstes en el programa d'educació ambiental. Aquestes activitats s'inclouen en els programes d'actuació anuals aprovats pels òrgans de govern dels parcs naturals.

1.2.2. Marc legal relacionat amb l'educació i el voluntariat

Llei 12/2009 d'educació de Catalunya i currículums de primària i secundària

L'art. 2 estableix com a un dels principis rectors del sistema educatiu el respecte i la preservació del medi ambient i el gaudi respectuós i responsable dels recursos naturals i del paisatge.

El desplegament i concreció de les competències bàsiques dels currículums d'educació primària es va fer a través del Decret 119/2015 d'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària. L'art. 3 d'aquest decret estableix com a competències bàsiques:

- Conèixer, valorar i estimar l'entorn natural, social i cultural més proper, reforçant així el sentiment de pertinença i arrelament al país i la capacitat d'extrapolar aquests coneixements a altres entorns i al món en general;

- Comprendre, a partir de l'observació de fets i fenòmens senzills, els principals mecanismes que regeixen aquest entorn per tal de ser capaç de prendre compromisos responsables per mantenir-lo o introduir elements de millora.

El desplegament i concreció de les competències bàsiques dels currículums d'educació secundària obligatòria es va fer a través del Decret 187/2015 d'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria. L'art. 3 d'aquest decret estableix com a competència bàsica la de conèixer i valorar críticament els hàbits socials relacionats amb la salut, el consum i el medi ambient, i contribuir a la seva conservació i millora fent l'ús responsable.

Llei 25/2015 del voluntariat i de foment de l'associacionisme

Aquesta llei estableix la defensa del medi ambient com una activitat d'interès general que pot ser objecte de voluntariat (art. 5j). Segons aquesta norma, els òrgans gestors dels ENPE, en tant que administració pública, no poden gestionar directament els voluntaris. Ho han de fer entitats privades sense ànim de lucre. En canvi, segons la Llei, sí que poden organitzar i executar accions puntuals (d'un dia) de voluntariat. En aquesta legislació s'hi aprofundeix en el bloc 5è d'aquest Pla.

1.2.3. Estratègia de patrimoni natural i la biodiversitat de Catalunya

El Conveni de Diversitat Biològica (CBD) de Nacions Unides adoptat el 1992, el Pla 2011-2020 que el desplega i l'Estratègia de la UE sobre la Biodiversitat fins 2020 estableixen la necessitat d'elaborar estratègies nacionals de conservació de la biodiversitat.

A Catalunya el procés de redacció d'aquesta Estratègia disposa de diversos antecedents i treballs previs, però és a partir de 2015-16 que se li dona una empenta. L'Estratègia es planteja com un instrument per fer front a la tendència global i local de pèrdua de biodiversitat i gestionar adequadament la biodiversitat i el patrimoni natural, com a font imbescanviable de benestar humà i com a riquesa intrínseca del país.

L'Estratègia es concep com **el full de ruta del Govern de la Generalitat en matèria de conservació de la natura per als propers anys (fins al 2030)**, i ha de permetre que el compliment dels objectius mundials de conservació sigui més efectiu. L'Estratègia vol ser també un document de referència inspirador per a tots els actors públics i privats de Catalunya, que acabi promovent l'acció conjunta de tota la societat a favor de la conservació del patrimoni natural i la biodiversitat.

Durant el 2017, i després d'un procés participatiu, es va enllestir una versió completa d'Estratègia que va ser finalment aprovada pel Govern de la Generalitat el 17 de juliol de 2018 (Acord GOV/54/2018).

L'Estratègia s'estructura en 6 grans àmbits temàtics: coneixement, conservació, model territorial, polítiques sectorials, governança i implicació social. Per a cadascun dels àmbits s'estableixen objectius estratègics -16 en total- que defineixen les fites a 2030 per aturar la pèrdua de biodiversitat i millorar la conservació i la qualitat del patrimoni

natural. El Pla d'acció concreta aquestes fites en objectius operatius i accions per al període 2018-2021.

L'objectiu estratègic 6.1 de l'Estratègia és "ampliar la conscienciació de les persones en relació amb el patrimoni natural i la biodiversitat" i el 6.2 és "augmentar la participació individual i col·lectiva en la conservació del patrimoni natural i la biodiversitat". En el marc d'aquests objectius es preveuen diverses accions directament relacionades amb l'educació i el voluntariat ambiental, entre les que destaquen les següents:

- Revisar els recursos educatius sobre el patrimoni natural
- Incidir en la formació de col·lectius específics
- Introduir la conservació de la natura com a Servei Comunitari en els centres docents
- Fomentar el voluntariat per a la conservació de la natura

1.3. ÀMBIT TERRITORIAL

L'àmbit territorial d'aquest Pla es correspon amb els parcs naturals i altres espais naturals de protecció especial (ENPE) que gestiona el Departament de Territori i Sostenibilitat (DTES) de la Generalitat de Catalunya. Concretament, són els 14 ENPE següents:

TAULA 1. ESPAIS NATURALS DE PROTECCIÓ ESPECIAL OBJECTE DEL PLA ESTRATÈGIC

ESPAI NATURAL DE PROTECCIÓ ESPECIAL (ENPE)	ANY DE DECLARACIÓ	SUPERFÍCIE TERRESTRE (ha)
Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà	1983	4.720 ha
Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici	1955	13.900 ha
Parc Natural de l'Alt Pirineu	2003	79.317 ha
Parc Natural del Cadí-Moixeró	1983	41.060 ha
Parc Natural de Cap de Creus	1998	10.780 ha
Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser	2015	14.750 ha
Parc Natural del Delta de l'Ebre	1983	7.175 ha
Parc Natural dels Ports	2001	35.050 ha
Paratge Natural d'Interès Nacional de l'Albera	1986	3.466 ha
Reserva Natural Mas de Melons i Secans de Lleida	2010	54.007 ha
Parc Natural del Montgrí, les Illes Medes i el Baix Ter	2010	6.149 ha
Paratge Natural d'Interès Nacional de Poblet	1984	2.460 ha
Parc Natural de la Serra de Montsant	2002	9.242 ha
Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa	1982	15.310 ha

Font: Idescat i Departament de Territori i Sostenibilitat.

A la taula anterior no apareix el Paratge d'Interès Nacional del Pedraforca, el territori del qual sí que és objecte d'aquest Pla estratègic. Això s'explica perquè la gestió d'aquest ENPE està integrada en l'estructura de gestió del Parc Natural del Cadí-Moixeró.

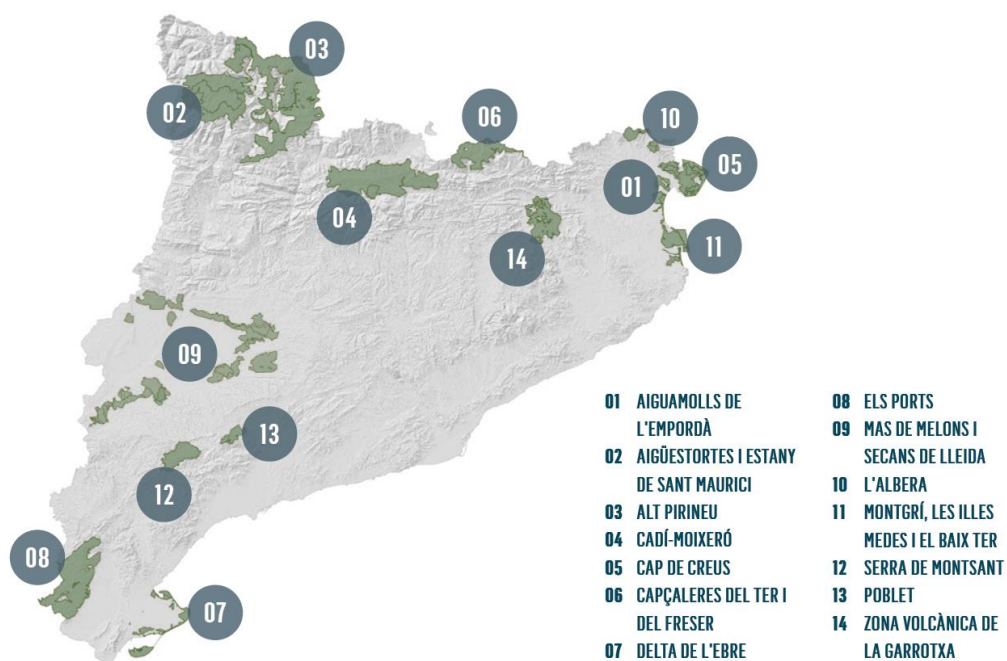
En l'elaboració d'aquest Pla no hi han participat, d'entrada, els òrgans d'espais naturals protegits que gestionen altres departaments de la Generalitat de Catalunya, administracions locals (Diputació de Barcelona, consorcis, etc.) i entitats privades (fundacions, entitats de custòdia del territori, etc.). Ara bé, la gran majoria de directrius, criteris i accions previstes en aquest Pla són perfectament assumibles per altres espais protegits que disposin d'estructures de gestió amb capacitat per implementar-les.

Per aquest motiu, **aquest Pla estratègic convida altres espais naturals protegits, i altres unitats administratives que duen a terme tasques d'educació i voluntariat ambiental, a assumir els principis d'aquest document i a executar les accions previstes, preferentment de manera coordinada amb els ENPE gestionats pel Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya.**

La data de declaració és una dada rellevant per a aquest Pla, atès que els ENPE més recents (com ara el Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser) han disposat fins al moment de poc temps i recursos per desenvolupar la seva acció en l'àmbit de l'educació i el voluntariat ambiental.

Al llarg d'aquest Pla, i per evitar un text massa feixuc, **els ENPE no se citen amb el nom complet que inclou la figura jurídica, sinó únicament amb la referència geogràfica.** Així, per exemple, ens referim a Poblet o la Serra de Montsant enlloc del Paratge Natural d'Interès Nacional de Poblet o el Parc Natural de la Serra de Montsant.

MAPA 1. ESPAIS NATURALS DE PROTECCIÓ ESPECIAL OBJECTE DEL PLA ESTRATÈGIC

Font: Departament de Territori i Sostenibilitat.

1.4. ÀMBIT CONCEPTUAL

Aquest Pla se centra en les activitats d'educació ambiental i en les accions de voluntariat ambiental que tenen lloc en els 14 ENPE indicats. Com que els conceptes d'educació i voluntariat ambiental poden ser molt amplis, convé acotar-los.

Sovint l'educació ambiental s'entén com un dels instruments o estratègies d'un concepte encara més ampli que és la *sensibilització ambiental*, i que també inclou la informació ambiental, la comunicació ambiental i la interpretació ambiental. Dels 4 instruments, aquest Pla se centra sobretot en l'educació i en la interpretació.

TAULA 2. CONCEPTES SOVINT VINCULATS A LA SENSIBILITZACIÓ AMBIENTAL

Informació ambiental	Transmissió unidireccional de continguts
Comunicació ambiental	Intercanvi d'informació
Interpretació ambiental	Despertar l'interès, fer qüestionar, revelar significats
Educació ambiental	Adquisició de coneixements, valors, competències, experiència i la voluntat per ser capaços de participar en la millora i prevenció dels problemes socioambientals.

Font: Adaptat de Casadellà i Bonet (2009).

1.4.1. Conceptes relacionats amb l'educació ambiental

Educació ambiental. Segons Europarc-España (2005), es tracta d'un "procés permanent i planificat d'accions destinades a la resolució dels problemes socioambientals que es produeixen en els espais naturals protegits mitjançant la millora de la comprensió, l'anàlisi crítica, l'aprenentatge de coneixements i destreses, la sensibilització i la presa d'accions".

Educador/a ambiental. Segons Europarc-España (2005), es tracta d'una "persona que es dedica professionalment a l'educació ambiental".

Educació ambiental formal i no formal. Aquesta classificació de l'educació ambiental va associada a dos tipus de destinataris: el públic captiu procedent dels diferents nivells del sistema educatiu (educació ambiental formal) i el públic general o visitants ocasionals (educació ambiental no formal). A la vegada, aquest públic general pot abastar subpúblics o col·lectius molt diversos (vegeu Taula 3). De fet, l'educació ambiental no formal es podria associar a la interpretació ambiental (o utilitza tècniques d'interpretació ambiental), tal i com es dedueix de la definició que consta més endavant.

Aquesta distinció és bàsica ja que segons el tipus de destinataris tant els objectius com les característiques de les activitats poden variar radicalment (Benayas, 2000). Les metodologies també poden ser diferents, si bé algunes tècniques es poden compartir entre els dos tipus d'educació, a més de la formació dels educadors, que també pot ser compartida.

TAULA 3. PÚBLICS DE L'EDUCACIÓ AMBIENTAL FORMAL I NO FORMAL EN ENP

Educació ambiental formal	Educació ambiental no formal
<ul style="list-style-type: none"> • Escoles bressol • Educació Infantil (P3, P4, P5) • Educació Primària • Educació Secundària • Batxillerat • Cicles Formatius • Graus universitaris 	<ul style="list-style-type: none"> • Població local (adults i grups de famílies) • Associacions locals • Gent gran • Nens i nenes (activitats no vinculades a l'educació formal): educació en el lleure • Professionals del sector primari (pagesos, ramaders, forestals, etc.) • Professionals i empreses locals que duen a terme activitats turístiques (guies de natura, turisme actiu, allotjaments i restauració, etc.) • Caçadors i pescadors • Personal de l'administració pública • Visitants i turistes

Font: elaboració pròpia.

Interpretació ambiental o del patrimoni. Segons l'Associació per a la Interpretació del Patrimoni (AIP), es l'art de revelar in situ el significat del llegat natural i cultural al públic que visita determinats llocs (en el cas que ens ocupa, els ENPE) en el seu temps lliure. Segons Tilden (2006), es tracta d'una "activitat educativa que pretén revelar significats i interrelacions mitjançant l'ús d'objectes originals, experiències de primera mà i mitjans il·lustratius, enlloc de transmetre simplement la informació dels fets".

TAULA 4. DIFERÈNCIES BÀSIQUES ENTRE EDUCACIÓ AMBIENTAL FORMAL I INTERPRETACIÓ AMBIENTAL

	Educació ambiental formal	Interpretació ambiental
Destinatari	<ul style="list-style-type: none"> • Sistema educatiu • Audiència captiva (no voluntària) • Recompenses externes (notes, diplomes, certificats, etc.) • Col·lectiu homogeni • Temps definit • Activitat planificada 	<ul style="list-style-type: none"> • Públic general • Audiència no captiva (voluntària) • Recompenses internes (diversió, enriquiment, interès, etc.) • Col·lectiu heterogeni • Temps indefinit • Activitat circumstancial
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> • A llarg termini • Formatius • Convèncer 	<ul style="list-style-type: none"> • A curt termini • Recreatius • Persuadir

Font: Benayas (2000).

Programa d'educació ambiental. Segons la SCEA (2012), "conjunt d'activitats i materials educatius plantejats i programats per tal d'aconseguir un fi educatiu ambiental. És un procés que es desenvolupa en un conjunt de població per tal que aquesta assumeixi un rol de participació i responsabilitat en les funcions socials de millora del medi ambient i de la qualitat de vida humana, a través d'uns procediments establerts en la seva planificació inicial (programació, finalitats, recursos i temporalitat) utilitzant estratègies comunicatives, educatives i socials.

Aprentatge servei (APS). Segons el Centre Promotor d'Aprentatge Servei, l'APS és "una proposta educativa que combina processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat en un sol projecte ben articulat en el qual els participants es formen tot treballant sobre necessitats reals de l'entorn amb l'objectiu de millorar-lo". L'aprenentatge servei és, doncs, un projecte educatiu amb utilitat social. En l'APS es

fonen intencionalitat pedagògica i intencionalitat solidària. És una proposta innovadora que parteix del servei voluntari a la comunitat i l'adquisició d'aprenentatges.

1.4.2. Conceptes relacionats amb el voluntariat ambiental

Voluntariat. Segons la Llei 25/2015 (art. 3a), es tracta del "conjunt d'accions i activitats d'interès general motivades per l'altruisme i la voluntat de transformació social que acompleixen persones físiques, denominades *voluntaris*, que participen en projectes en el marc d'una activitat associativa o bé en programes específics de voluntariat d'una entitat sense ànim de lucre".

Voluntariat ambiental. Segons Europarc-España (2005), es tracta d'un "conjunt d'iniciatives de participació social en què determinades persones de forma individual o col·lectiva, lliurement i sense ànim de lucre, dediquen part del seu temps i capacitats a la realització de tasques de divulgació, conservació i protecció de l'espai natural protegit".

Programa de voluntariat. Segons la Llei 25/2015 (art. 3g), "el document formal, aprovat per l'òrgan de govern d'una entitat de voluntariat, que recull sistematitzadament i justificadament la voluntat de l'entitat d'organitzar una o més activitats d'interès general que complementin el compliment dels seus objectius o hi coadjuvin, amb la participació de voluntaris, com un valor afegit dins de l'organització".

1.5. RESPONSABLES DE DESPLEGAR EL PLA

Els principals responsables de desplegar aquest pla són els **òrgans gestors dels 14 ENPE** indicats a l'apartat 1.3 i, en especial, els tècnics que hi treballen i que assumeixen les funcions relacionades amb l'educació i el voluntariat ambiental (vegeu també 6.1.1).

Ara bé, algunes accions previstes al Pla tenen un important component estratègic de manera que qui les haurà d'aplicar, més que cada ENPE, serà el **Servei d'Espais Naturals Protegits de la Direcció General de Polítiques Ambientals i Medi Natural**, que és qui té la responsabilitat de coordinar els ENPE i establir directius comunes.

Així mateix, en alguns casos també haurà d'intervenir el **Servei d'Educació Ambiental de la mateixa Direcció General**, com a unitat responsable de marcar les directrius generals en aquesta matèria i d'executar projectes que solen tenir un abast més ampli que el d'un ENPE.

1.6. METODOLOGIA PARTICIPATIVA

Aquest Pla s'ha elaborat amb una metodologia participativa basada en quatre instruments o espais participatius:

- **Grup de treball (GT) dels tècnics dels 14 ENPE** amb responsabilitats directes en educació i voluntariat ambiental.
- **Grup assessor sobre el voluntariat ambiental (GAVA)** integrat per representants de diverses administracions i de la societat civil.
- **Tallers territorials de debat:** dirigits a tots aquells agents públics i privats que, d'una manera directa o indirecta, intervenen en les actuacions d'educació i voluntariat ambiental que tenen lloc als parcs naturals.
- **Formularis en línia:** com un complement als tallers territorials per a aquelles persones que no van poder assistir-hi.

Tot seguit s'exposen els detalls de cadascun d'aquests instruments.

Grup de treball dels tècnics dels ENPE

Per orientar, nodrir de continguts, donar suport i fer el seguiment de l'elaboració del Pla, s'ha aprofitat el grup de treball existent de 14 tècnics d'ús públic i educació ambiental dels ENPE que coordina el Servei d'Espais Naturals Protegits. En aquest grup també hi han participat responsables del propi Servei d'Espais Naturals Protegits i del Servei d'Educació Ambiental del Departament de Territori i Sostenibilitat (Taula 5).

TAULA 5. MEMBRES DEL GRUP DE TREBALL DELS TÈCNICS DELS ENPE

ENPE / UNITAT DTES	REPRESENTANT
Aiguamolls de l'Empordà	Josep Espigulé
Aigüestortes i Estany de Sant Maurici	Gerard Giménez
Alt Pirineu	Moisès Villanueva
Cadí-Moixeró	Carme Alcàntara
Cap de Creus	Amàlia Angulo
Capçaleres del Ter i del Freser	Santi Farriol
Delta de l'Ebre	Imma Juan
Els Ports	Josep Maria Forcadell
L'Albera	Bartomeu Borràs
Mas de Melons i Secans de Lleida	Mariano Rojo
Montgrí, les Illes Medes i el Baix Ter	Mapi Carabús
Poblet	Txell Fontova
Serra de Montsant	Mireia Vilamala
Zona Volcànica de la Garrotxa	Xavier Oliver
DTES Servei d'Educació Ambiental	Cristina Palés
DTES Servei d'Educació Ambiental	Anna Estella
DTES Servei d'Espais Naturals Protegits	Maria Pery
DTES Servei d'Espais Naturals Protegits	Marta Moratonas

Font: elaboració pròpia.

Durant el procés de redacció del Pla, el grup de treball s'ha reunit en tres ocasions, amb els objectius següents. De cada sessió se'n va elaborar una acta que ha servit per nodrir de contingut aquest Pla estratègic.

TAULA 6. SESSIONS DEL GRUP DE TREBALL DELS TÈCNICS DELS ENPE

DATA SESSIÓ	OBJECTIUS SESSIÓ
19 de juny de 2017	<ul style="list-style-type: none"> • Explicar la metodologia del procés de redacció • Validar la diagnosi • Debatre una visió i uns principis d'actuació comuns per a l'educació ambiental
13 de juliol de 2017	<ul style="list-style-type: none"> • Validar els objectius de l'educació ambiental als ENPE • Acordar principis d'actuació comuns segons destinataris • Acordar aspectes a estandarditzar: quins i com?
29 de novembre de 2017	<ul style="list-style-type: none"> • Validar el redactat de la versió preliminar del Pla estratègic • Valorar les aportacions efectuades en els 4 tallers territorials i decidir quines són adients per incloure en la versió definitiva del Pla • Prioritzar les accions a executar en els primers 2 anys de vigència del Pla (2019-2020)

Font: elaboració pròpia.

Grup assessor sobre el voluntariat ambiental (GAVA)

Aquest grup assessor, creat en el marc del procés de redacció d'aquest Pla, estava integrat per tècnics de diferents administracions gestores d'espais protegits, tècnics d'administracions amb responsabilitats en el voluntariat ambiental i els responsables de l'Oficina del Voluntariat Ambiental de Catalunya (Taula 7).

TAULA 7. MEMBRES DEL GRUP ASSESSOR EN VOLUNTARIAT AMBIENTAL (GAVA)

INSTITUCIÓ / ENTITAT	REPRESENTANTS
DTES Servei d'Educació Ambiental	Cristina Palés Anna Estella
DTES Servei d'Espais Naturals Protegits	Maria Pery Marta Moratonas
DTES Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà	Josep Espigulé
Dept. de Treball, Afers Socials i Famílies Servei de Promoció de l'Associacionisme i el Voluntariat	Eva Ribera Francesc Estrems Enric Cortiñas
Diputació de Barcelona Gerència de Serveis d'Espais Naturals	Josep Melero Eli Urretabizkaia
Consorti del Parc Natural de la Serra de Collserola	Glòria Arribas
Oficina del Voluntariat Ambiental de Catalunya (XVAC-XCT)	Sergi Marí Sandra Carrera Anna Subirana Anna Parisi

Font: elaboració pròpia.

El grup tenia els objectius següents:

- Intercanviar informació i experiències sobre diverses realitats i models de voluntariat ambiental en ENPE
- Debatre i proposar, mitjançant una sèrie de reunions, un model de voluntariat ambiental òptim per als espais naturals protegits, que tingui en compte les necessitats específiques d'aquests espais i que doni compliment als requeriments de la Llei 25/2015
- Contribuir a la redacció del Pla estratègic 2019-2022 sobre educació i voluntariat ambiental dels ENPE gestionats pel DTES.

Durant el procés de redacció del Pla, el grup de treball s'ha reunit en tres ocasions, amb els objectius següents. De cada reunió se'n va elaborar una acta que ha servit per nodrir de contingut aquest Pla estratègic.

TAULA 8. REUNIONS DEL GRUP ASSESSOR EN VOLUNTARIAT AMBIENTAL (GAVA)

DATA REUNIÓ	OBJECTIUS REUNIÓ
29 de juny de 2017	<ul style="list-style-type: none"> • Acordar els objectius del grup assessor per al voluntariat ambiental en el marc del procés de redacció del Pla Estratègic d'Educació i Voluntariat Ambiental • Exposar breument la situació actual del voluntariat ambiental als ENPE i les oportunitats i els condicionants que introdueix la Llei 25/2015
7 de setembre de 2017	<ul style="list-style-type: none"> • Validar els objectius estratègics del voluntariat ambiental als ENPE • Apuntar els aspectes clau i l'escala del model de col·laboració que s'ha d'establir entre els òrgans gestors dels ENPE i les entitats de voluntariat ambiental • Validar els principals destinataris del voluntariat ambiental als ENPE (també a partir d'una proposta prèvia) • Debatre criteris metodològics i accions a incorporar al Pla estratègic segons destinataris
16 de novembre de 2017	<ul style="list-style-type: none"> • Validar el redactat de la versió preliminar del Pla estratègic • Valorar les aportacions efectuades en els 4 tallers territorials i decidir quines són adients per incloure en la versió definitiva del Pla • Prioritzar les accions a executar en els primers 2 anys de vigència del Pla (2019-2020)

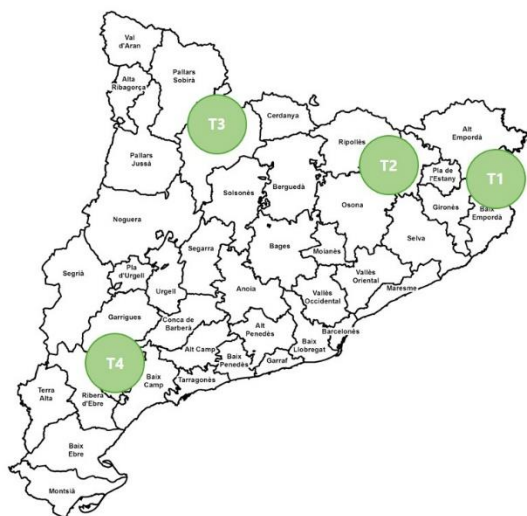
Font: elaboració pròpia.

Tallers territorials

Aquests tallers territorials tenien per objectiu conèixer l'opinió i recollir les aportacions de tots aquells agents públics i privats que, d'una manera directa o indirecta, intervenen en les actuacions d'educació i voluntariat ambiental que tenen lloc als parcs naturals.

Per aconseguir aquest objectiu, es van organitzar durant el darrer trimestre de 2017 quatre tallers d'ídem contingut repartits per tot el territori català, amb la intenció que hi poguessin participar el màxim nombre d'agents possible. La distribució, localització i data dels tallers es mostra en el mapa següent.

MAPA 2. DISTRIBUCIÓ DELS QUATRE TALLERS TERRITORIALS DE DEBAT

- T1 Litoral Girona | 26-set**
(Castelló d'Empúries, El Cortalet)
Aiguamolls, Cap de Creus,
Montgrí-Medes
- T2 Pirineu Oriental | 28-set**
(Santa Pau, Can Jordà)
Zona Volcànica, Capçaleres del Ter-
Freser, Albera
- T3 Alt Pirineu i Aran | 16-oct**
(La Seu d'Urgell, CETAP-Telecentre)
Aiguestortes, Alt Pirineu,
Cadí-Moixeró
- T4 TGN i Terres Ebre | 5-oct**
(La Morera de Montsant, seu Parc)
Poblet, Montsant, Ports,
Delta de l'Ebre, Mas de Melons

Font: elaboració pròpia.

Gràcies a les aportacions del grup de treball de tècnics dels ENPE, es va elaborar un llistat de tots els agents públics i privats potencialment interessats en participar als tallers. A tots ells se'ls va enviar un missatge electrònic animant-los a inscriure's i assistir als tallers. També es va fer arribar la convocatòria al Cens d'entitats d'educació ambiental i al Registre d'entitats de medi ambient. Els òrgans gestors de cada ENPE, per la seva part, van fer convocatòries personalitzades i el DTES també va fer una difusió general dels tallers a través de diversos butlletins electrònics i de les xarxes socials.

El procés participatiu i el propi Pla van disposar d'una pàgina web informativa (http://mediambient.gencat.cat/ca/05_ambits_dactuacio/educacio_i_sostenibilitat/educacio-i-voluntariat-parcs-naturals/pla-estrategic) en la que s'hi van publicar els programes dels tallers i els diversos documents que es van anar generant, incloses les actes dels quatre tallers.

De cada taller se'n va redactar una acta amb les aportacions dels participants. A partir de les quatre actes es va elaborar un informe final que va ser valorat pel grup de treball dels tècnics dels 14 ENPE i pel grup assessor sobre el voluntariat ambiental, a més del propi equip redactor del Pla.

Formulari de propostes en línia

Des de la pàgina web del procés participatiu també es podia accedir a uns formularis en línia (portal participa.gencat.cat) que van permetre fer arribar propostes d'accions clau a incorporar en el Pla estratègic.

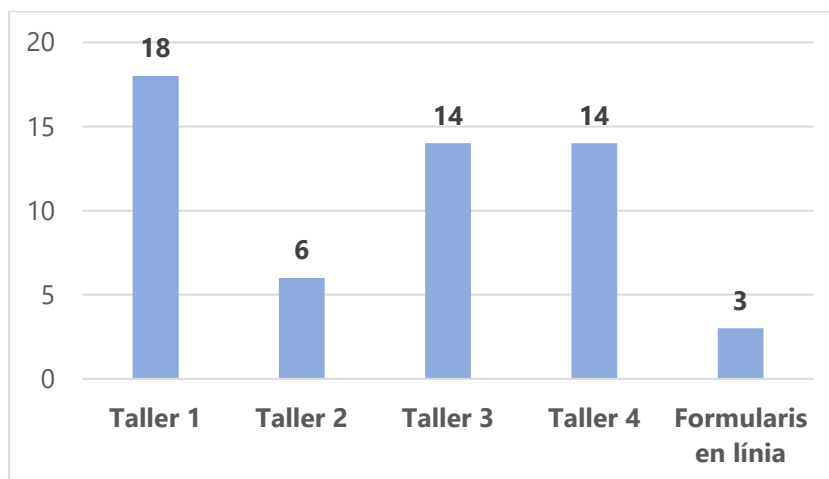
Aquests formularis estaven plantejats com un complement als tallers per a aquelles persones que no hi havien pogut assistir, o que ho havien fet però volien afegir-hi noves aportacions.

Grau de participació als tallers i als formularis i núm. d'aportacions rebudes

El total de participants en el conjunt dels quatre tallers i dels formularis en línia va ser de 55 persones, la majoria com a representants d'alguna organització, empresa o entitat (només quatre persones van participar a títol individual).

El nombre de participants per taller va ser similar (al voltant de la quinzena de persones) llevat del segon, el que va tenir lloc a la Garrotxa, amb una participació significativament menor.

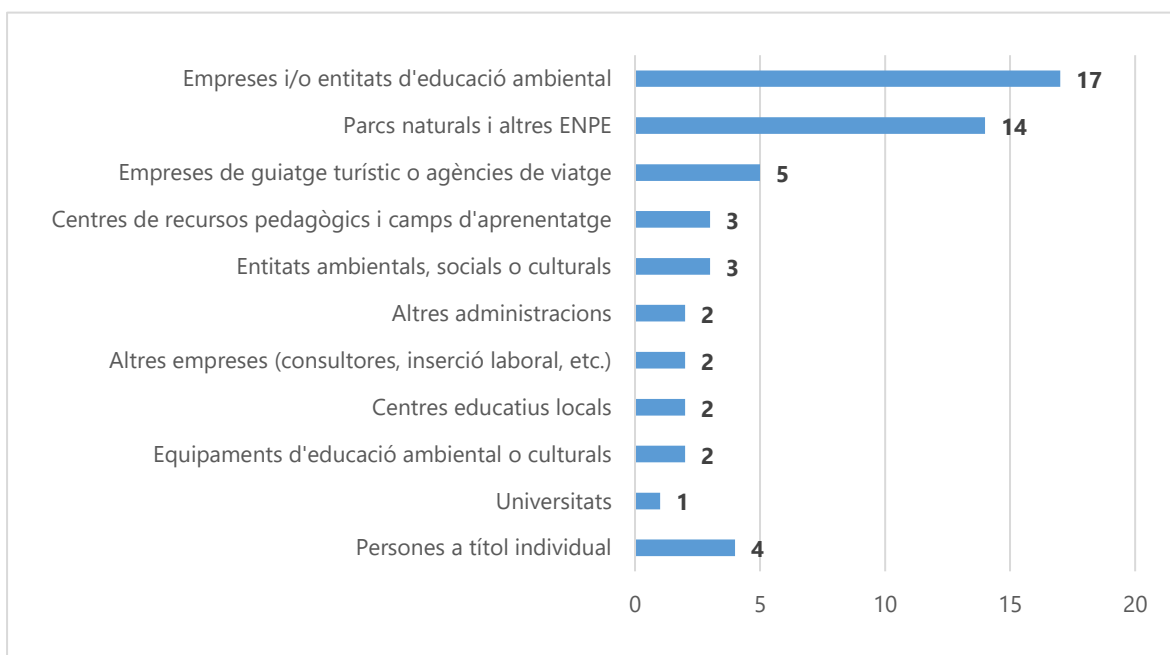
GRÀFIC 1. NOMBRE DE PARTICIPANTS EN ELS QUATRE TALLERS TERRITORIALS I ALS FORMULARIS EN LÍNIA

Font: elaboració pròpia.

Els 55 participants es van distribuir segons els perfils següents.

GRÀFIC 2. PERFILS DE PARTICIPANTS EN ELS QUATRE TALLERS TERRITORIALS I ALS FORMULARIS

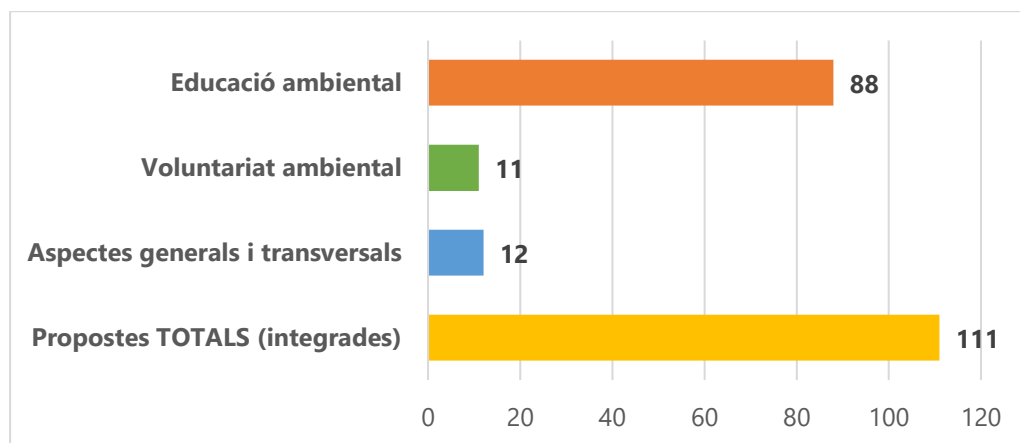

Font: elaboració pròpia.

Com es pot observar en el Gràfic 2, dos perfils de participants van ser els més nombrosos: les empreses i/o entitats d'educació ambiental (o associacions que els representen), i els responsables o tècnics de parcs naturals i altres ENPE. En part, és lògic atès que són els tipus d'agents més directament implicats en la coordinació i l'execució d'activitats d'educació ambiental. Les empreses de guiatge turístic, en alguns casos molt properes a l'educació ambiental, van ser el tercer tipus de perfil que més va participar.

En el conjunt de tallers i a través dels formularis en línia es van recollir un total de 141 aportacions. Ara bé, i com era d'esperar, va succeir que una mateixa aportació es va proposar en més d'un taller (o a través d'alguna resposta dels formularis), per la qual cosa es va fer un exercici d'integració d'aquelles propostes similars. Un cop feta aquesta integració, en el conjunt de tallers i a través dels formularis es van aportar **111 propostes**, la gran majoria sobre educació ambiental (Gràfic 3).

GRÀFIC 3. NÚMERO DE PROPOSTES FETES ALS TALLERS I VIA FORMULARIS UN COP INTEGRADES

Font: elaboració pròpia.

1.7. ESTRUCTURA DEL PLA

Després d'aquest **1r bloc** en el que es fixa l'abast del Pla i s'exposa la metodologia utilitzada, el **2n bloc** conté els reptes de futur de l'educació i el voluntariat ambiental als 14 ENPE objecte d'anàlisi. Aquests reptes emanen de la diagnosi que es va efectuar a finals de 2016 i són el punt de partida a partir del qual el Pla basteix una visió i uns objectius estratègics per al període 2019-2022, així com unes accions que haurien de permetre assolir-los.

Al **3r bloc** aquest Pla planteja un model i uns objectius estratègics per al conjunt dels 14 ENPE i, a partir d'aquí, estructura els nous criteris i accions en quatre grans eixos d'actuació:

- Programes i activitats d'educació ambiental (**bloc 4t**)
- Entitats i accions de voluntariat ambiental (**bloc 5è**)
- Recursos humans i governança (**bloc 6è**)
- Comunicació (**bloc 7è**)

Des del punt de vista dels eixos d'actuació, es tracta d'una estructura pràcticament idèntica a la de l'informe precedent de diagnosi, però amb dues diferències. Es tracta de dos àmbits d'acció que apareixen a la diagnosi com a blocs propis però no en el Pla.

El primer són els equipaments i recursos pedagògics; pel que fa als equipaments, es considera que es tracta d'un aspecte força particular de cada ENPE i que caldrà abordar-lo, principalment, a les corresponents estratègies particulars. Pel que fa als recursos pedagògics, no tindrien prou entitat com a eix d'actuació específic i tot allò de nou que es proposi s'integra a l'eix d'educació ambiental.

El segon eix d'actuació que apareix com a bloc propi a la diagnosi però no al Pla és l'avaluació de les activitats. Aquí en el Pla es considera un aspecte procedimental i tot allò que s'estableixi s'integrarà al bloc d'educació ambiental o al de voluntariat ambiental, segons el cas.

El **8è bloc** del Pla agrupa totes les accions plantejades en els quatre eixos d'actuació per així tenir-ne una visió conjunta. A més, estableix un calendari per a cadascuna de les accions, el que permet saber quines són més prioritàries i per tant cal executar-les en els primers anys (2019-20) i quines es deixen per al període final (2021-22).

El darrer bloc, el **9è**, estableix els mecanismes de seguiment i avaluació del propi Pla per anar determinant, amb el pas del temps, si s'estan assolint els objectius fixats i s'estan executant adequadament les accions plantejades.

1.8. DESPLEGAMENT EN PLANS D'ACCIÓ BIENNALS

El desplegament i execució de les accions previstes en aquest Pla estratègic es vehicula per mitjà dels anomenats **plans d'acció**. Els blocs 4, 5, 6 i 7 d'aquest Pla estratègic, dedicats respectivament a l'educació ambiental, el voluntariat ambiental, els recursos humans i la governança, i la comunicació, preveuen un seguit d'accions que es descriuen de manera succinta. La programació anual d'aquestes accions apareix al bloc 8.

Aquest Pla estratègic comporta dos períodes de programació d'accions, per tant, a dos plans d'acció biennals. El **1r pla d'acció**, aplicable en el **període 2019-2020**, incorpora aquelles accions que s'han considerat més prioritàries i/o que són assolibles en un període raonablement curt (1-2 anys), sigui perquè no requereixen molts recursos o perquè són relativament fàcils d'aplicar (per exemple, no impliquen canvis normatius, o assolir consensos complexos).

El **2n pla d'acció**, aplicable en el **període 2021-2022**, s'haurà d'elaborar durant el 2n semestre de l'any 2020 i haurà d'incorporar les accions que el Pla estratègic preveu per a aquest 2n període, i aquelles que, per les raons que siguin, no s'hagin pogut executar o completar durant el 1r període.

Bloc 2.
REPTES A
AFRONTAR

A finals de 2016 es va efectuar una diagnosi sobre la situació actual i els reptes de futur de l'educació i el voluntariat ambiental als 14 ENPE objecte d'anàlisi. Aquest 2n bloc, juntament amb l'Annex A.2, són un resum de l'informe derivat d'aquella diagnosi.

La diagnosi es va elaborar amb una metodologia participativa basada en els coneixements i l'experiència dels tècnics dels ENPE analitzats. Per a tal efecte, es va dissenyar un qüestionari en línia que van respondre els tècnics dels 14 ENPE. Els resultats del qüestionari, amb el seu tractament posterior, va ser la principal font d'informació de l'informe de diagnosi. Així mateix, es va fer una recerca de documentació d'altres estudis similars efectuats a altres ENPE del país o de la resta de l'Estat espanyol.

La diagnosi es va dur a terme en un moment de canvi de tendència en l'àmbit de l'educació ambiental als ENPE. El període 2013-2016 es va caracteritzar per una baixa activitat de l'educació ambiental als ENPE a causa de la crisi econòmica i del descens dels recursos públics dedicats a aquest àmbit. Durant el 2017 la situació comença a canviar amb la nova contractació d'assistència tècnica que promou el Departament de Territori i Sostenibilitat per als serveis d'informació i educació ambiental als parcs naturals. Amb aquestes noves assistències, que ja regeixen en 10 dels 14 ENPE analitzats, es comencen a abordar alguns dels reptes i necessitats que sorgeixen de la diagnosi.

2.1. LA SITUACIÓ DESIGUAL DELS ENPE

Una de les principals conclusions que emanen de la diagnosi és que el grau de desplegament de l'educació i el voluntariat ambiental en cada ENPE és molt desigual, fet que dificulta establir una estratègia comuna si bé al mateix temps és una gran oportunitat per tal que els ENPE més avançats puguin aportar la seva experiència a aquells que comencen o que fins al moment han abordat aquest àmbit d'actuació de manera limitada. La Taula 9 pretén mostrar una aproximació qualitativa del grau de desenvolupament de l'educació i el voluntariat ambiental en cada ENPE.

Hi ha diversos factors que expliquen aquesta situació de desigualtat. Un primer seria la trajectòria històrica de cada ENPE, és a dir, el temps que fa que van ser declarats. Així, hi ha ENPE que tenen més de 30 anys, com ara la Zona Volcànica de la Garrotxa, el Delta de l'Ebre, els Aiguamolls de l'Empordà o el Cadí-Moixeró. En canvi, n'hi ha d'altres de molt recents, com les Capçaleres del Ter i del Freser, per als quals la prioritat no és ara mateix l'educació ambiental, sinó d'altres qüestions més de base.

Un altre factor, possiblement el més determinant, és l'heterogeneïtat que caracteritza l'estructura dels equips de gestió de cada ENPE i els recursos humans i econòmics assignats. Hi ha ENPE (pocs) amb equips consolidats i amb tècnics que dediquen una part important de la seva jornada a la gestió de l'educació ambiental, i n'hi ha d'altres (la majoria) amb un sol tècnic d'ús públic que també assumeix funcions relacionades amb l'educació ambiental, podent-hi dedicar poc temps de la seva jornada.

Les característiques pròpies de cada espai també poden ser determinants. Hi ha ENPE en què la incidència de la població local és més important (més població i més intervenció en el territori), fet que obliga a un major esforç en educació ambiental.

Finalment, i en un sentit semblant al factor anterior, hi ha algun cas especial d'ENPE en el que l'educació ambiental hi té poca rellevància. Si bé en la majoria d'espais l'educació ambiental és una missió intrínseca associada a la pròpia declaració de l'ENPE, en algun espai com l'Albera la principal i gairebé única funció assignada a l'espai és la conservació.

TAULA 9. GRAU DE DESENVOLUPAMENT DE L'EDUCACIÓ I EL VOLUNTARIAT AMBIENTAL SEGONS ELS ENPE

ÀMBIT	GRAU DE DESENVOLUPAMENT		
	Inicial	Mig	Avançat / Consolidat
Educació ambiental	Capçaleres Ter – Freser L'Albera* Mas Melons – Secans	Aigüestortes Alt Pirineu Cadí-Moixeró Cap de Creus Els Ports Montgrí-Medes Poblet Serra de Montsant	Aiguamolls de l'Empordà Delta de l'Ebre Zona Volcànica Garrotxa
Voluntariat ambiental	Cap de Creus Capçaleres Ter – Freser L'Albera* Mas Melons – Secans Poblet	Aigüestortes Cadí-Moixeró Els Ports Montgrí-Medes Serra de Montsant	Aiguamolls de l'Empordà Alt Pirineu Delta de l'Ebre Zona Volcànica Garrotxa

Font: elaboració pròpia a partir de les respostes del qüestionari en línia vinculat a la diagnosi.

Nota: El cas de l'Albera és especial, atès que l'educació i el voluntariat ambiental no són objectius específics de l'espai, centrat sobretot en la conservació dels valors naturals i culturals.

Aquesta diversitat de realitats genera una diversitat de necessitats. No és el mateix un ENPE amb una llarga trajectòria en programes d'educació ambiental i voluntariat que d'altres amb poca trajectòria on quasi tot està per fer. Així, els ENPE de creació més recent plantegen necessitats més generals vinculades a la definició de programes d'educació i voluntariat ambiental, mentre que aquells ENPE més consolidats apunten accions més específiques o del paper que volen que tingui l'educació i el voluntariat ambiental.

En qualsevol cas, la definició d'un Pla estratègic d'educació i voluntariat ambiental específic de cada ENPE i del conjunt d'ENPE és un desig compartit.

2.2. REPTES CONJUNTS

A partir de la diagnosi sorgeixen tot un seguit de reptes per consolidar l'educació i el voluntariat ambiental en el conjunt dels 14 ENPE analitzats.

Tot i la gran diversitat de situacions i particularitats de cada ENPE, els reptes plantejats pretenen ser el màxim integradors i representatius del conjunt dels ENPE, tot i que n'hi ha alguns que s'hauran de concretar i adaptar a les realitats específiques de cada cas (vegeu Gràfic 4).

Repte 1. Definir estratègies particulars en cada ENPE adaptades a la seva realitat, que defineixin l'educació i el voluntariat ambiental com una tasca intrínseca en la gestió, i que concretin els destinataris clau i els programes d'educació ambiental a desenvolupar

L'estratègia conjunta (aquest Pla estratègic) ha de servir per plantejar una visió i uns objectius comuns per a l'educació i el voluntariat ambiental als ENPE, però alhora cal que cada ENPE, via la definició d'una estratègia particular, pugui adaptar-la i/o concretar-la segons les necessitats i realitats específiques. Una estratègia particular que reforci el paper de l'educació i el voluntariat ambiental com un àmbit de gestió clau, i que defineixi els destinataris més prioritaris i els programes específics a desenvolupar.

Repte 2. Dimensionar i destinar al disseny i l'execució de programes d'educació ambiental els recursos econòmics mínims necessaris i garantir-ne l'estabilitat per tal de consolidar en el temps les activitats que se'n deriven

Malgrat la importància que l'educació ambiental té per aconseguir els objectius dels ENPE, la dotació actual de recursos econòmics a cadascun dels ENPE no permet desenvolupar amb garanties les tasques necessàries. I el mateix succeeix amb els recursos dels serveis centrals del Departament de Territori i Sostenibilitat per a tasques de coordinació. Tant a escala d'ENPE com de serveis centrals, caldria definir els recursos mínims necessaris.

Repte 3. Definir i dimensionar el perfil professional i les tasques a assumir del personal tècnic dels ENPE dedicat a l'educació i el voluntariat ambiental

El personal dels ENPE dedicat a aquests àmbits és clarament insuficient i no disposa d'un perfil professional ben definit. Cal, doncs, determinar quines són les tasques i responsabilitats que hauria d'assumir el responsable d'educació i voluntariat ambiental i, a partir d'aquí, definir en cada ENPE els recursos humans mínims necessaris per garantir un desenvolupament adequat d'aquests dos àmbits d'actuació. En aquest sentit, cada ENPE ha de definir si els programes s'executen o no amb el suport de personal extern.

Repte 4. Garantir una coordinació i col·laboració eficaç i fluïda entre els organismes que planifiquen l'educació i el voluntariat ambiental, entre els propis ENPE i entre els ENPE i les empreses/entitats que executen els programes

El model de col·laboració i coordinació s'ha d'establir a tres escales:

- 1) A escala de planificació: establir un grup de treball estable en el que hi participin, com a mínim, el Servei d'Espais Naturals Protegits (responsable de la gestió), el Servei d'Educació Ambiental (responsable de la planificació de l'educació ambiental) i el Servei de Promoció de l'Associacionisme i el Voluntariat (responsable de la planificació i promoció del voluntariat). I, a poder ser, que també hi participin altres administracions que gestionen espais naturals protegits com ara la Xarxa de Parcs de la Diputació de Barcelona.
- 2) A escala de sistema d'ENPE: el treball en xarxa entre el personal tècnic dels 14 ENPE planteja dificultats de coordinació però comporta avantatges per fer front a la manca generalitzada de recursos humans. Caldria aprofitar l'expertesa i trajectòria dels ENPE més consolidats per facilitar la implementació d'eines o accions per a l'educació i voluntariat ambiental en aquells ENPE menys consolidats.

- 3) A escala de cada ENPE: La coordinació entre l'òrgan gestor de l'ENPE i les empreses i/o entitats ambientals que desenvolupen els programes o accions d'educació o voluntariat ambiental esdevé clau en ambdós sentits: per a la definició d'estratègies i accions als ENPE i per garantir el seu compliment i la seva millora contínua.

Repte 5. Garantir una oferta d'activitats d'educació ambiental adequada en cada ENPE, tant en l'àmbit formal com no formal, i que prioritzi els agents locals

Cal definir una oferta ben dissenyada i estructurada en aquells ENPE que no en disposen i diversificar-la i millorar-la en la resta. Des de la perspectiva dels destinataris, cal ampliar l'oferta d'activitats d'educació ambiental per a cicles formatius o graus universitaris i educació infantil (en l'àmbit formal) i per a entitats locals, gent gran, caçadors i pescadors, professionals de l'administració pública, professionals del sector primari o professionals i empreses turístiques locals (en l'àmbit no formal). A més a més, cal incloure noves activitats d'educació ambiental dedicades a la comprensió de la complexitat i les problemàtiques associades a la gestió del territori, i a la cerca i proposta de solucions per afrontar-les.

Repte 6. Definir i aplicar eines, criteris i procediments de qualitat, documentació, avaluació i seguiment comuns de les activitats de tots els ENPE

Per garantir la qualitat i millora contínua dels programes d'educació ambiental, l'estratègia conjunta esmentada (o algun document derivat) hauria de plantejar i concretar les eines i criteris de qualitat de les activitats, els mecanismes d'avaluació i seguiment de les activitats (i de les empreses que les executen) i impulsar l'estandardització d'alguns aspectes relacionats amb la formació dels educadors/es o la documentació de les activitats (fitxes descriptives, memòries anuals, documents d'oferta pedagògica, etc.). En el cas de l'avaluació, cal promoure-la en aquells ENPE on no es fa i minimitzar les avaluacions de caire informal.

Repte 7. Definir i implementar un model de voluntariat per a cada ENPE basat en la col·laboració estable amb entitats de voluntariat i que compleixi amb la Llei 25/2015

Fruit de l'entrada en vigor de la Llei 25/2015, els òrgans gestors dels ENPE s'hi hauran d'adaptar per tal que l'execució d'activitats de voluntariat i la gestió de voluntaris recaigui en entitats sense ànim de lucre, llevat que siguin activitats puntuals, que podrà assumir el propi ENPE. Això no treu que els ENPE cerquin i articulin col·laboracions estables amb aquestes entitats per orientar i adequar les accions de voluntariat (objectius, format, destinataris, etc.) a les necessitats de gestió, i per donar-los suport per diverses vies (difusió, cessió de materials i equipaments, etc.). En aquest sentit, també caldrà aprofitar conjuntament (òrgans gestors – entitats) noves oportunitats que van sorgint com ara els projectes d'aprenentatge i servei.

Repte 8. Millorar i completar la xarxa d'equipaments d'educació ambiental

Millorar les condicions dels equipaments existents dedicats a l'educació ambiental (accessibilitat, horari i calendari d'obertura, tasques de manteniment, dotació de recursos tècnics, etc.) i en aquells ENPE clarament infradotats valorar i promoure'n la creació de nous.

Repte 9. Prèvia avaluació dels recursos pedagògics existents, actualitzar aquells més utilitzats (o més importants) i planificar-ne la creació de nous, a poder ser de manera coordinada

Cada ENPE hauria de fer un exercici de reflexió sobre la utilitat i la necessitat de recursos pedagògics i planificar un procés de millora dels existents i de creació de nous. Caldria valorar que aquest procés es fes de manera coordinada entre tots els ENPE per així aprofitar les parts comunes dels nous recursos (disseny, maquetes, enfocaments, etc.). També caldria identificar i compartir entre els ENPE aquells recursos elaborats per altres departaments de la Generalitat o, fins i tot, per altres institucions.

Repte 10. Diversificar els canals de comunicació i definir estratègies de difusió coordinades entre tots els ENPE

Utilitzar canals de comunicació més directes i personalitzats per difondre les ofertes d'activitats d'educació ambiental. Així mateix, definir estratègies de difusió coordinades que permetin, entre d'altres coses, generar un espai web comú amb totes les ofertes d'activitats classificades seguint diversos criteris (destinatari, temàtiques, etc.). Incloure també en la difusió particular i conjunta l'oferta d'accions de voluntariat, clarament diferenciada de la d'educació.

De la lectura d'aquests reptes se'n desprèn que l'escala per abordar-los pot variar en cada cas. Així, hi ha reptes que cal afrontar des d'una estratègia pròpia de cada ENPE, n'hi ha que millor abordar-los des d'una estratègia conjunta (com la que defineix aquest Pla estratègic) i també pot passar que un mateix repte calgui tractar-lo a les dues escales, primer des d'una visió conjunta i després adaptant-lo a la realitat particular de cada ENPE. D'altra banda, el 2n i 3r reptes, especialment pel que fa a l'assignació de recursos (no tant per a la definició), depenen dels pressupostos de la Generalitat de Catalunya i per tant de les prioritats polítiques.

GRÀFIC 4. TIPUS DE REPTES A AFRONTAR

Font: elaboració pròpia.

**Bloc 3.
MARC
ESTRATÈGIC I
DESTINATARIS**

Plantejats els reptes, aquest tercer bloc aborda els aspectes més estratègics i estructurals del Pla, entre els quals destaquen, com en tota estratègia, la missió, la visió, els objectius i els destinataris de l'educació i el voluntariat ambiental.

3.1. MISSIÓ

La missió d'aquest Pla, és a dir, la seva finalitat última, és:

Reconèixer i consolidar l'educació i el voluntariat ambiental com a àmbits d'actuació fonamentals dels espais naturals de protecció especial (ENPE), que requereixen planificació, recursos adequats i treball en xarxa amb agents diversos.

En el marc dels diversos àmbits de gestió que tenen els ENPE, l'educació i el voluntariat ambiental no són àmbits opcionals, prescindibles o residuals. Tot el contrari, formen part dels tres grans eixos que defineixen els espais naturals protegits. De fet, contribueixen de manera directa a l'objectiu fonamental de creació dels ENPE, que no és altre que la conservació dels valors naturals, culturals i paisatgístics singulars que acull un territori determinat.

FIGURA 1. ÀMBITS DE GESTIÓ DELS ESPAIS NATURALS DE PROTECCIÓ ESPECIAL

Font: elaboració pròpia.

Tal com recalquen diversos experts, un ENPE, per complir la missió per a la qual ha estat creat, ha d'enfortir la comprensió i valorització d'allò que vol conservar, ja que si l'apreciació social disminueix, llavors la societat en general i les poblacions locals en particular no tindrien cap inconvenient en dilapidar el patrimoni de qualsevol espai protegit. En un ENPE l'educació no és opcional, "és una missió intrínseca perquè va destinada a garantir la voluntat de conservació".

A més de contribuir directament a la conservació, l'educació ambiental i el voluntariat, si s'orienten a l'acció, són vies excel·lents per fomentar la coresponsabilització de la població en la conservació del seu territori i per fomentar, també, el coneixement, l'estima i la voluntat de protecció. D'altra banda, l'educació ambiental, com a sector professional que és, també obre oportunitats per al desenvolupament socioeconòmic local i a persones emprenedores i amb talent.

Així doncs, l'educació i el voluntariat ambiental estableixen una relació amb les altres dues funcions dels ENPE, es retroalimenten, i unes acaben dependent de les altres.

3.2. VISIÓ DE FUTUR

Quan aquest Pla acabi el seu període d'aplicació, a finals de l'any 2022, es pretén que:

L'educació i el voluntariat ambiental als espais naturals de protecció especial siguin àmbits d'acció ben planificats, estables i consolidats, estiguin integrats en els respectius plans i òrgans de gestió, s'adaptin a les necessitats socials i ambientals de cadascun dels espais, i s'adeqüin a les particularitats dels diferents destinataris.

Aquesta visió només serà possible si els òrgans gestors dels ENPE:

- assumeixen l'educació i el voluntariat ambiental com un àmbit d'actuació fonamental dels ENPE (d'acord amb la Figura 1 i els criteris de la Taula 54)
- es doten d'una sèrie d'instruments de planificació (exposats en l'apartat 3.6) i incorporen tot un seguit de criteris de qualitat (exposats als blocs 4 i 5) i de comunicació (exposats al bloc 7)
- disposen de recursos humans adequats (exposats en l'apartat 6.1)
- participen en un marc de governança que permet la col·laboració i el treball en xarxa i que genera complicitats (exposat en els apartats 6.2 i 6.3)
- disposen d'un marc pressupostari estable i ajustat a les necessitats.

Durant l'elaboració de la diagnosi es va demanar als responsables dels ENPE que exposessin la seva pròpia visió de futur. Evidentment, aquesta visió particular venia condicionada per la situació desigual ja descrita a l'apartat 2.1 d'aquest Pla, amb ENPE amb una trajectòria llarga i amb experiència en educació ambiental i, a l'altre extrem, ENPE de declaració recent o que encara no han pogut desplegar o consolidar programes d'educació ambiental.

D'aquest exercici de reflexió sí que emanaven diversos elements comuns, que són els que recull la missió, la visió i els objectius definits en aquest Pla i que tenen a veure amb la voluntat de disposar d'estratègies particulars per a cada ENPE i amb el desig que l'educació i el voluntariat ambiental serveixin, com es deia a la missió, per sensibilitzar la població i la resta d'agents socials sobre la necessitat de conservar l'entorn, les problemàtiques existents i les vies per afrontar-les. Una sensibilització que s'ha d'acabar traduint en la millora de l'estat de conservació del medi natural i cultural, en l'augment de l'estima social vers aquests espais i en una major implicació social en la conservació i gestió de cada espai.

3.3. OBJECTIUS ESTRATÈGICS

Els objectius de l'**educació ambiental als ENPE** són:

- Incrementar la valoració i estima social pels ENPE mitjançant la descoberta i el coneixement dels valors naturals, culturals i paisatgístics, i del funcionament dels ecosistemes.
- Conscienciar sobre les problemàtiques socioambientals que existeixen als ENPE i fomentar la cerca i proposta de solucions per afrontar-les i resoldre-les.
- Aconseguir que els usuaris i visitants entenguin la necessitat de protecció i gestió dels recursos naturals i actuïn de manera respectuosa quan hi interaccionin.
- Aconseguir el compromís, la participació i la coresponsabilització de la població local en la conservació i gestió dels ENPE, tant a títol individual com col·lectiu.

Els objectius del **voluntariat ambiental que té lloc als ENPE** són:

- Contribuir a la conservació, millora i difusió dels valors naturals i culturals dels ENPE a través de la implicació desinteressada de persones compromeses amb l'entorn.
- Incrementar la valoració i estima social pels ENPE mitjançant accions de voluntariat gestionades per entitats i campanyes puntuals promogudes pels propis ENPE.
- Canalitzar i donar resposta a les demandes de la ciutadania, de les entitats sense ànim de lucre i d'altres agents socials d'implicar-se de manera voluntària en la conservació i gestió dels valors naturals i culturals dels ENPE.
- Generar i mantenir espais de participació i col·laboració entre els òrgans gestors dels ENPE, la societat civil organitzada (especialment entitats d'àmbit local) i la ciutadania, que permetin teixir i consolidar complicitats a mig i llarg termini.
- Promocionar, orientar i oferir suport a les entitats que vulguin dur a terme accions de voluntariat dins l'àmbit dels ENPE.

3.4. ELS ROLS DELS ÒRGANS GESTORS DELS ENPE EN EDUCACIÓ I VOLUNTARIAT AMBIENTAL

Atès que els principals usuaris i responsables de desplegar aquest Pla estratègic seran els òrgans gestors dels ENPE, és clau determinar els rols que poden tenir en relació amb la planificació, la gestió i l'execució dels programes i activitats d'educació i de voluntariat ambiental. I ho és perquè **aquests rols no coincideixen; en el cas de l'educació el rol és clarament de lideratge mentre que el cas del voluntariat és més de foment i suport**, d'acord amb el que estableix la Llei 25/2015 (Figura 2).

En el cas de l'**educació ambiental** que té lloc als ENPE, i sense menystenir les activitats que duen a terme empreses especialitzades, el lideratge, la coordinació i la planificació recau en els òrgans gestors de cada ENPE, d'acord amb els objectius i línies marc fixades per aquest Pla estratègic. L'execució i avaluació de les activitats és també una responsabilitat dels òrgans gestors, si bé en la major part dels casos se subcontracta a empreses o entitats especialitzades, tal com s'explica amb més detall a l'apartat 6.2.1.

FIGURA 2. ROLS DELS ÒRGANS GESTORS DELS ENPE EN RELACIÓ AMB L'EDUCACIÓ I EL VOLUNTARIAT AMBIENTAL

Font: elaboració pròpia.

En canvi, en el cas del **voluntariat ambiental** que té lloc als ENPE, el paper de l'òrgan gestor (tenint en compte que és una unitat que pertany a l'administració pública, en aquest cas de la Generalitat de Catalunya) és diferent, d'acord amb el que estableix la Llei 25/2015, del voluntariat i foment de l'associacionisme. Segons aquesta norma, la gestió de programes de voluntariat i de persones voluntàries, així com l'execució de les accions vinculades, correspon, exclusivament, a les entitats sense ànim de lucre. Aquesta és la base, segons la Llei, del model català de voluntariat.

La Llei, però, demana a les Administracions públiques que es vinculin als programes i projectes de voluntariat de les entitats, exercint les funcions següents:

- **Sensibilització i promoció:** convidar la ciutadania a involucrar-se i vincular-se a les propostes de voluntariat de les entitats, i promoure, reconèixer i visualitzar les entitats que despleguen els projectes.
- **Foment i suport:** donar suport a les entitats en el seu funcionament i la seva gestió, per tal que puguin treballar en la seva missió.
- **Coordinació (pont) entre les entitats i la ciutadania:** facilitar espais i eines perquè les entitats arribin més i millor a la ciutadania.
- **Garantia del model i de la legalitat:** ser garants del compliment del marc legal.

El nou marc legal establert per la Llei fa necessari que les Administracions renunciïn a programes propis als quals hi havien vinculat, fins ara, voluntaris. Ara bé, la Llei obre la porta a les Administracions (i per tant als òrgans gestors dels ENPE) a organitzar i gestionar "**campanyes puntuals**" que mobilitzin la ciutadania (vegeu apartat 5.3 per conèixer els detalls d'aquest tipus de campanyes). En aquest cas, les persones que s'hi vinculen poden ser gestionades des dels poders públics sense incomplir la Llei del voluntariat, ja que la participació dels ciutadans en campanyes puntuals rep un tractament legal diferenciat (de fet, exclòs i fora de l'àmbit de la Llei), fonamentat justament en el caràcter esporàdic i puntual de la seva acció.

3.5. DESTINATARIS DE L'EDUCACIÓ I EL VOLUNTARIAT AMBIENTAL ALS ENPE

Els rols dels òrgans gestors dels ENPE definits en l'apartat anterior també són determinants a l'hora d'identificar els destinataris de les accions previstes en aquest Pla estratègic.

En el cas del voluntariat ambiental, els destinataris de les actuacions previstes per aquest Pla no són directament els voluntaris que participaran en les accions que tinguin lloc als ENPE (i els perfils possibles de voluntaris), sinó les **entitats amb voluntariat**, que són les que tenen la responsabilitat (segons la Llei 25/2015) de dissenyar els programes de voluntariat i d'organitzar les accions i crides que se'n derivin. En aquest sentit, resulta clau identificar, per part de cada òrgan gestor, les entitats d'aquest tipus que operen en l'àmbit d'influència del seu ENPE (vegeu apartat 5.1.2.).

Així mateix, un altre destinatari clau és la Xarxa de Voluntariat Ambiental de Catalunya (XVAC), una entitat de segon nivell que aglutina les principals entitats de voluntariat ambiental del nostre país, i que afavoreix el treball conjunt d'aquestes organitzacions.

En el cas de l'educació ambiental, els destinataris són pròpiament **aquells col·lectius als quals s'adrecen les diverses activitats incloses en les ofertes pedagògiques dels ENPE, o col·lectius amb els que es vulgui fer algun treball més específic i personalitzat**. Serien, doncs, els destinataris finals de tota l'activitat de l'ENPE en aquest àmbit, aquells que participaran en les diverses activitats dissenyades. La Taula 10 especifica els col·lectius que integren les sis tipologies de destinataris identificades, mentre que la Taula 11 estableix els objectius específics per a cadascun dels destinataris.

En un context de recursos limitats, **es fa necessari prioritzar en quins destinataris de l'educació ambiental es dediquen més esforços i en quins menys. Aquest exercici de priorització, però, és més adequat fer-lo en el marc específic de cada ENPE**, ja que pot variar d'acord amb els trets característics de cada espai. Per tant, hauran de ser els plans estratègics de cada ENPE (vegeu apartat 3.6) els que assignin graus de prioritat a cadascun dels destinataris identificats, especialment per a l'educació ambiental.

Malgrat la necessitat d'aquest exercici de priorització a escala de cada ENPE, i tal com es deriva d'un dels objectius estratègics plantejats a l'apartat 3.3, sí que hi ha entre els ENPE un **consens força general que a priori cal destinar més esforços a la població local i a la resta d'agents locals** (socials, econòmics, administracions, etc.). I és que les tasques de capacitació i educació realitzades amb aquest tipus de destinataris tenen més incidència en la conservació de l'ENPE ja que permeten un treball i un procés pedagògic més acurats, més participatius, més complets i més continuats en el temps. Això no vol dir que per als destinataris de fora de l'àmbit d'influència de cada ENPE no s'hagin de plantejar estratègies i accions; de fet, en aquests casos les accions a plantejar també són importants, sobretot en clau de coneixement i sensibilització.

D'altra banda, sempre es poden plantejar accions transversals dirigides a tots els tipus de destinataris en bloc, sense distingir per cap en particular.

TAULA 10. DESTINATARIS DE L'EDUCACIÓ AMBIENTAL ALS ENPE

DESTINATARI	COL·LECTIUS PRINCIPALS
Centres educatius locals (alumnes i docents)	<ul style="list-style-type: none"> • Escoles bressol • Escoles d'infantil i primària • Instituts de secundària i batxillerat • Centres FP (cicles formatius)
Centres educatius d'altres territoris (alumnes i docents)	<ul style="list-style-type: none"> • Escoles d'infantil i primària • Instituts de secundària i batxillerat • Centres FP (cicles formatius) • Universitats • Centres de recerca
Població local i entitats no lucratives d'àmbit local	<ul style="list-style-type: none"> • Persones i famílies a títol individual • Associacions de veïns • Entitats de lleure • Entitats locals de caçadors i/o pescadors recreatius • Entitats ambientals i excursionistes • Entitats esportives • Entitats socials, culturals i de gent gran
Agents econòmics i professionals d'àmbit local	<ul style="list-style-type: none"> • Empreses o professionals del sector primari (pagesos, ramaders, pescadors, etc.) • Empreses o professionals del sector secundari (indústria agroalimentària, petits productors agroalimentaris, indústria forestal, artesans, etc.) • Empreses o professionals del sector terciari (activitats i serveis turístics, agències de viatge, allotjaments, restauració, comerços de proximitat, etc.) • Agents i associacions empresarials i professionals (associacions d'empreses turístiques, cooperatives agroalimentàries, comunitats de regants, etc.) • Propietaris de terrenys
Administracions locals (responsables polítics i tècnics)	<ul style="list-style-type: none"> • Ajuntaments i EMD • Consells comarcals
Visitants i turistes	<ul style="list-style-type: none"> • Turistes nacionals i internacionals (pernocten) • Visitants de dia nacionals i internacionals (excursionistes)

Font: elaboració pròpia.

TAULA 11. DESTINATARIS DE L'EDUCACIÓ AMBIENTAL ALS ENPE I OBJECTIUS ESPECÍFICS ASSOCIATS

DESTINATARI	OBJECTIUS ESPECÍFICS
Centres educatius locals (alumnes i docents)	<ul style="list-style-type: none"> • Fomentar entre els alumnes la pertinença a l'ENPE (a través del coneixement dels seus valors) i la necessitat d'actuar per conservar • Formar el professorat i implicar-lo de manera estable • Aconseguir una formació continuada dels alumnes al llarg de diversos cursos i etapes • Implicar els centres educatius, en la mesura que sigui possible, en projectes de conservació en els ENPE
Centres educatius d'altres territoris (alumnes i docents)	<ul style="list-style-type: none"> • Donar a conèixer la finalitat dels ENPE i els seus valors (entre l'alumnat i el professorat) • Fomentar l'aprenentatge vivencial i en valors (entre l'alumnat). • Difondre els ENPE com a espais d'aprenentatge (entre el professorat).

Població local i entitats no lucratives d'àmbit local	<ul style="list-style-type: none"> • Donar a conèixer els valors patrimonials singulars de l'ENPE i les raons per a la protecció • Fomentar la pertinença a l'ENPE • Demostrar la contribució de l'ENPE al desenvolupament local • Donar a conèixer la necessitat de conservació dels ENPE i el paper protagonista dels seus habitants • Demanar la col·laboració tot fomentant pràctiques respectuoses amb l'entorn • Convidar i animar a participar en la gestió de l'ENPE, donar facilitats per fer-ho i promoure projectes col·laboratius • Establir fórmules de reconeixement a la tasca de conservació i difusió de la població i les entitats locals (premis, distincions, esdeveniments, etc.).
Agents econòmics i professionals d'àmbit local	<ul style="list-style-type: none"> • Donar a conèixer la necessitat de conservació dels ENPE i la importància i fonament de les seves restriccions d'usos • Sensibilitzar sobre la contribució de l'ENPE al desenvolupament local • Fomentar pràctiques respectuoses amb l'entorn • Fomentar la pertinença a l'ENPE • Animar a participar en la gestió de l'ENPE.
Administracions locals (responsables polítics i tècnics)	<ul style="list-style-type: none"> • Fomentar la pertinença a l'ENPE • Donar a conèixer la necessitat de conservació dels ENPE i la importància i fonament de les seves restriccions d'usos. • Animar a participar en la gestió de l'ENPE
Visitants i turistes	<ul style="list-style-type: none"> • Fomentar la descoberta real dels valors naturals i culturals i justificar l'existència de l'ENPE • Fomentar que la visita i les activitats siguin respectuoses amb l'entorn. • Sensibilitzar sobre la necessitat de conservar l'espai i la transcendència de la conservació dels sistemes naturals per a la nostra supervivència • Oferir vies diverses per contribuir a la conservació de l'espai i de la natura en general

Font: elaboració pròpia.

3.6. ELS PLANS ESTRATÈGICS DE CADA ENPE I ELS PROGRAMES SECTORIALS ESPECÍFICS

Aquest Pla estratègic està pensat per abordar aquells reptes conjunts que comparteixen la gran majoria d'ENPE analitzats i pretén establir una visió i uns objectius comuns i compartits per als 14 ENPE gestionats pel DTES de la Generalitat de Catalunya. Partint d'aquesta visió comuna, el Pla també estableix uns criteris i instruments d'actuació que puguin ser aplicats i utilitzats, per igual, per part dels 14 òrgans gestors. Finalment, la major part de les accions plantejades en aquest Pla, un cop executades, haurien de tenir efectes sobre tots els ENPE.

Dit això, els ENPE també tenen reptes i necessitats específics fruit de factors diversos, sobretot ambientals, socials i geogràfics (Taula 12). Aquestes singularitats fan aconsellable, i fins i tot imprescindible, **que cada ENPE disposi del seu propi Pla estratègic d'educació i voluntariat ambiental**. De fet, disposar d'aquesta estratègia pròpia és una de les principals demandes expressades pels propis òrgans gestors. Val a

dir, no obstant, que **aquests plans estratègics particulars també es podrien elaborar de manera conjunta entre diversos ENPE que disposin de característiques geogràfiques i socials similars.**

TAULA 12. SINGULARITATS O ESPECIFICITATS DELS ENPE QUE HAN DE PREVEURE ELS PLANS ESTRATÈGICS PROPIS

- Any de declaració
- Instruments de planificació vigents
- Valors naturals, culturals i paisatgístics (espècies i hàbitats singulars, paisatges emblemàtics, elements culturals identitaris, etc.)
- Estructura i capacitat de l'òrgan gestor (recursos disponibles)
- Nombre d'habitants a l'interior de l'ENPE i als municipis que integren l'ENPE > més o menys incidència de la població local
- Tipus d'activitats econòmiques amb efectes sobre el medi natural i cultural > més o menys incidència de l'activitat agrícola, ramadera, forestal, industrial, etc.
- Nombre de visitants i turistes (i procedència majoritària) > més o menys efectes de l'ús públic i del turisme
- Nombre i distribució dels centres educatius locals
- Nombre i característiques de les entitats de voluntariat existents
- Altres agents del territori (existència de CRP, universitats, centres de recerca, etc.)
- Recursos disponibles: finançament, equipaments, personal, programes existents, etc.

Font: elaboració pròpia.

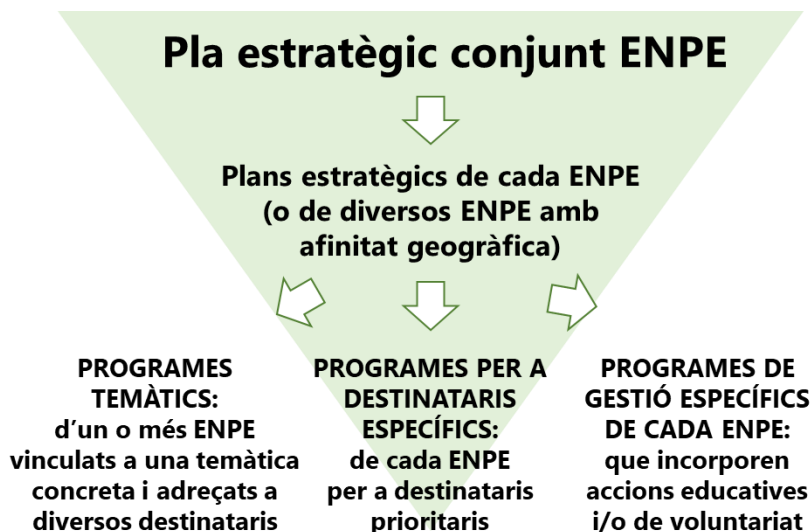
Els plans estratègics particulars de cada ENPE han de respectar la visió, els objectius, els criteris metodològics i els instruments comuns establerts en aquest Pla estratègic, però han d'incloure aquelles estratègies i accions particulars fruit de les seves especificitats. En aquest sentit, **resulta clau que el plans particulars identifiquin bé i fins i tot prioritzin els destinataris** dels quals se'n derivaran uns objectius específics.

Ateses les particularitats dels sis tipus de destinataris de l'educació ambiental, cada ENPE hauria de comptar, idealment, amb programes específics d'educació ambiental per a cadascun d'aquests col·lectius o, si més no, per als considerats més prioritaris. Tanmateix, en algun cas, un mateix programa podria abordar de manera transversal més d'un destinatari (per exemple centres educatius locals i d'arreu del territori). I, tal com es veurà al bloc 4, alguns tipus de destinataris potser no requereixen programes d'educació ambiental i és suficient amb altres instruments de planificació més senzills (vegeu 4.1.1).

Així mateix, el Pla estratègic de cada ENPE també pot considerar necessari articular **programes o campanyes transversals** (per a més d'un destinatari) **entorn d'una temàtica principal** (per exemple, per a una espècie emblemàtica i/o en perill d'extinció, un hàbitat, etc.). Aquests programes temàtics, fins i tot, poden englobar diversos ENPE amb afinitats geogràfiques (alta muntanya, medi marí, etc.) o fins i tot elaborar-se a escala de país.

D'altra banda, tots els ENPE disposen de **programes de gestió** específics per abordar problemàtiques concretes (de conservació, ús públic, etc.). Aquests programes haurien de considerar l'educació i el voluntariat ambiental com instruments clau per afrontar les problemàtiques i haurien de respectar les directrius fixades pel Pla estratègic d'educació i voluntariat ambiental de cada ENPE.

FIGURA 3. MODEL DE PLANIFICACIÓ EN CASCADA DE L'EDUCACIÓ AMBIENTAL ALS ENPE

Font: elaboració pròpia.

Aquest model de planificació en cascada pot semblar massa complex, però val a dir que els plans estratègics de cada ENPE i els programes sectorials no haurien de ser documents extensos ni complexos, ni que comportessin llargs períodes d'elaboració. Tot el contrari, han de ser plans breus que marquin grans línies estratègiques, estableixin prioritats i aspirin a ser força estables en el temps. A més, és clau que aquests plans estiguin acordats amb les persones i entitats del territori que hi hauran de participar.

D'altra banda, resultaria aconsellable que els òrgans gestors dels ENPE elaboressin en el mateix moment el pla estratègic i els programes sectorials que considerin oportuns o més prioritaris.

El **pla estratègic propi de cada ENPE** podria tenir una estructura de continguts com la que mostra la Taula 13. Tal com s'observa, té similituds amb l'estructura d'aquest Pla estratègic comú. La vigència d'aquesta plans caldrà concretar-la en el moment de redacció, però s'aconsella un mínim de 4 anys.

El procés d'elaboració d'aquests plans específics hauria d'emprar una metodologia participativa que servís per donar veu als principals agents locals de cada ENPE relacionats amb l'educació i el voluntariat ambiental i, sobretot, per involucrar-los en el seu desplegament a través del treball en xarxa. Així doncs, caldria organitzar sessions de treball amb els principals agents implicats per tal de definir conjuntament quines són les prioritats educatives dels ENPE i quines accions caldria dur a terme per afrontar-les.

TAULA 13. EL PLA ESTRATÈGIC D'EDUCACIÓ I VOLUNTARIAT AMBIENTAL D'UN ENPE. ESTRUCTURA DE CONTINGUTS

Capítol	Continguts
1. Abast del Pla i metodologia	<p>Justificació (contextualitzar que hi ha un Pla estratègic comú que cal concretar a escala d'ENPE d'acord amb les singularitats)</p> <p>Àmbit territorial amb incidència en la conservació de l'ENPE (nuclis urbans propers, encara que estiguin fora dels límits legals) i principals activitats socioeconòmiques de l'àmbit d'influència</p> <p>Marc legal i planificació vigent a l'ENPE</p> <p>Responsables de desplegar-lo</p> <p>Metodologia d'elaboració del Pla</p>
2. Situació actual de l'ENPE i necessitats educatives	<p>Principals singularitats de l'ENPE (vegeu Taula 12)</p> <p>Necessitats educatives per assolir els objectius de l'ENPE (definir en quins valors, objectius i aspectes de la conservació i la gestió de l'ENPE cal focalitzar més les propostes educatives)</p>
3. Objectius estratègics i destinataris	<p>Objectius estratègics generals (vegeu 3.3)</p> <p>Objectius estratègics específics de l'educació i el voluntariat ambiental segons les particularitats de l'ENPE</p> <p>Destinatari específic de l'educació ambiental i prioritització: detallar els destinataris i, per a cadascun d'ells, definir els objectius i canvis que esperem generar (inspirant-se en la Taula 10), així com els tipus d'instruments de planificació previstos (vegeu 4.1.1)</p>
4. Programes i activitats d'educació ambiental	<p>Oferta actual d'activitats i serveis d'educació ambiental a l'ENPE</p> <p>Criteris metodològics comuns (haurien de ser els fixats per aquest Pla estratègic conjunt)</p> <p>Programes específics previstos per a cada destinatari o per a grups de destinataris (aquests programes poden incloure's com a part del Pla, o com a documents propis tal com s'explica a la Figura 3).</p> <p>Programes i projectes de gestió vigents al propi ENPE que incorporen o haurien d'incorporar accions educatives</p> <p>Programes temàtics generals (propis de l'ENPE, o en els que participa l'ENPE) que incorporen o haurien d'incorporar activitats educatives</p> <p>Accions transversals previstes (transversals a totes els programes específics)</p>
5. Programes i accions de voluntariat ambiental	<p>Inventari d'entitats de voluntariat que actuen a l'ENPE (vegeu 5.1.2 amb els ítems descriptius de cada entitat)</p> <p>Programes i projectes de l'ENPE que podrien rebre el suport del voluntariat</p> <p>Model de suport i col·laboració amb les entitats (instruments que caldria promoure d'acord amb el que s'exposa a l'apartat 5.2 d'aquest Pla)</p> <p>Definició de campanyes puntuals</p> <p>Accions previstes</p>
6. Equipaments i recursos pedagògics	<p>Equipaments i recursos pedagògics disponibles (analitzant-ne el grau d'ús de tots ells)</p> <p>Millores necessàries als equipaments actuals</p> <p>Nous equipaments necessaris</p> <p>Accions previstes</p>

7. Recursos humans i governança	Recursos humans propis: actuals i necessaris Coordinació i execució del programa propi d'educació ambiental (funcionament actual i possibles millores) Altres col·laboracions vigents (amb entitats, empreses, etc.) i rols de cadascú Inventari dels potencials agents col·laboradors de l'ENPE (vegeu 6.3.1 amb les tipologies d'agents) Col·laboracions a promoure amb agents relacionats amb l'educació Accions previstes
8. Comunicació	Instruments actuals de comunicació: anàlisi del funcionament Missatges clau que volem donar (a poder ser, segons cada tipus de destinatari) Continguts clau i capacitats que volem promoure a nivell educatiu i participatiu Instruments comuns de comunicació amb la resta d'ENPE Millores als instruments actuals de l'ENPE Nous instruments de comunicació Accions previstes
9. Resum d'accions i calendari	Cronograma amb les accions previstes
10. Seguiment i avaluació	Responsables del seguiment Necessitat i continguts de les memòries anuals d'avaluació del Pla (vegeu 9.1.1) Principals indicadors

Font: elaboració pròpia.

**Bloc 4.
PROGRAMES I
ACTIVITATS
D'EDUCACIÓ
AMBIENTAL**

Aquest Pla estratègic planteja que cada ENPE, atenent a les seves necessitats i prioritats, decideixi quins són els destinataris més prioritaris i per a cadascun d'ells (o per a grups de destinataris semblants) elabori programes específics d'educació ambiental (o altres instruments menys complexos). De manera complementària, també es poden elaborar programes d'educació ambiental temàtics o, en darrer terme, incorporar o preveure activitats educatives dins de programes de gestió del propi ENPE.

Ara bé, com s'han d'elaborar aquests programes sectorials, siguin temàtics o per a destinataris específics? Aquest 4t bloc proposa, al primer apartat, una metodologia per elaborar, executar i avaluar programes d'educació ambiental.

Els programes es concreten en ofertes d'activitats. El disseny i execució d'aquestes activitats és la clau de l'èxit i per tant en aquest bloc es defineixen (també al primer apartat) un seguit de criteris de qualitat que haurien d'assumir tant els òrgans gestors dels ENPE com les empreses o entitats d'educació ambiental que executin les activitats.

A partir d'aquí, el segon apartat descriu, per a cada tipologia de destinatari, objectius, especificitats metodològiques i criteris de qualitat a tenir en compte en la planificació i execució dels respectius programes o ofertes d'activitats.

Quan es dissenyen i executen activitats, i quan es defineixen programes, cal tenir presents tots aquells recursos, equipaments i altres serveis de què disposen els ENPE i que també poden ajudar a assolir els objectius tant dels programes com de les activitats. El tercer apartat d'aquest bloc s'hi refereix.

Aquest Pla estratègic aposta perquè els instruments i documents associats a la planificació i execució de programes i activitats tinguin una estructura i uns continguts homogenis entre tots els ENPE. És per això que el quart apartat d'aquest bloc, anomenat "Instruments comuns", proposa models i estructures de continguts estandarditzats.

4.1. PROGRAMES I ACTIVITATS: PLANIFICACIÓ, EXECUCIÓ I CRITERIS DE QUALITAT

L'educació ambiental que proposen els ENPE s'hauria de fonamentar en uns instruments de planificació (siguin programes o altres instruments més senzills) ben elaborats i degudament avaluats, i amb unes activitats dissenyades, executades i avaluades seguint uns criteris de qualitat prèviament definits. Aquest apartat aborda aquesta doble perspectiva: instruments de planificació i activitats.

4.1.1. Instruments de planificació diversos segons destinataris

Un programa d'educació ambiental és un procés que es desenvolupa en un conjunt de població per tal que aquesta assumeixi un rol de participació i responsabilitat en les funcions socials de la millora de l'entorn i de la qualitat de vida humana, a través d'uns procediments establerts en la seva planificació inicial (programació, finalitats, recursos i temporalitat), utilitzant estratègies comunicatives, educatives i socials (SCEA, 2015).

Així doncs, un programa va més enllà d'un catàleg d'activitats o una oferta pedagògica, atès que busca assolir uns objectius definits a partir dels coneixements dels seus destinataris, i es fonamenta en uns procediments establerts durant la seva elaboració.

Tal com s'ha exposat a l'apartat 3.6, el Pla estratègic particular d'educació i voluntariat ambiental de cada ENPE serà el que definirà quins programes d'educació ambiental caldrà elaborar per a destinataris o temàtiques específiques. No obstant, i per facilitar la tasca als òrgans gestors, **aquest Pla estratègic proposa que només s'elaborin programes per a uns destinataris concrets, mentre que per a d'altres seran suficients instruments de planificació i programació més senzills o accions d'altres tipus** (Taula 14).

De programes d'educació ambiental per a destinataris específics se'n proposen per als centres educatius (locals sobretot) i per a la població i entitats locals. Per a visitants i turistes, l'oferta d'activitats es pot articular amb una "Agenda d'activitats" i una oferta d'activitats "a la carta".

Per a la resta de destinataris (agents econòmics i professionals d'àmbit local, i administracions locals) es planteja dissenyar i planificar activitats o accions de caire més divers (sovint interpretatiu, formatiu o de treball en xarxa). En aquest sentit, s'aposta per englobar les accions formatives en un programa de formació més transversal.

Més enllà d'aquests instruments de planificació adaptats a la realitat de cada tipus de destinatari, és important tenir en compte altres singularitats i criteris específics a l'hora de plantejar i executar activitats amb cadascun d'ells (vegeu 4.2).

TAULA 14. TIPUS D'INSTRUMENTS PER PLANIFICAR O PROGRAMAR L'OFERTA D'ACTIVITATS D'EDUCACIÓ AMBIENTAL

INSTRUMENT	DESCRIPCIÓ
Programa d'educació ambiental per a centres educatius (locals)	Integrat per un document tècnic (Taula 15) a partir del qual se'n pot elaborar un document més divulgatiu (vegeu 4.4) o la versió encara més simplificada (un quadre-resum de les activitats, vegeu també 4.4). Valorar si incloure-hi també propostes adreçades a centres educatius d'altres territoris.
Programa d'educació ambiental per a població i entitats locals	Integrat per un document tècnic (Taula 15) i, a poder ser, per un document divulgatiu que no caldria anomenar com a "programa d'educació ambiental" per evitar, així, un cert rebuig per certa població local (vegeu 4.2.3).
Programa d'educació ambiental per a una temàtica específica	Integrat per un document tècnic (Taula 15) i, a poder ser, per un document divulgatiu. Es diferencia dels anteriors perquè se centra en una sola temàtica però pot plantejar activitats per a diverses tipologies de destinataris.
Agenda d'activitats per a visitants i turistes	Oferta d'activitats (itineraris guiats, exposicions temporals i altres tipologies) programades especialment en caps de setmana. Pensada per a visitants, però també hi pot assistir població local. Se solen planificar amb una periodicitat trimestral. També pot planificar-se de manera més àmplia a través d'un programa d'interpretació (o d'un Pla d'acció com el vinculat a la Carta Europea Turisme Sostenible, CETS)
Activitats "a la carta"	Oferta d'activitats predissenyades adreçades a grups preestablerts (famílies, empreses, turistes, etc.) que es poden oferir en dates a convenir. Vegeu 4.2.6.
Oferta d'activitats en el marc de programes de gestió	Qualsevol programa de gestió de l'ENPE que incorpori un capítol amb una oferta d'activitats d'educació ambiental per abordar les problemàtiques que pretén abordar el programa en qüestió.
Programa de formació transversal	Planifica accions formatives genèriques que es poden adreçar a diversos tipus de destinataris o a un destinatari en concret que requereix una formació especialitzada (tècnics d'ajuntaments, informadors turístics, professorat, etc.). (vegeu 4.4.3)

Font: elaboració pròpia.

4.1.2. Un programa d'educació ambiental: elaboració i implementació

El procés d'elaboració i implementació d'un programa inclou quatre fases:

1. **Contextualització i conceptualització**
2. **Disseny de l'oferta d'activitats**
3. **Implementació del programa**
4. **Avaluació del programa**

Tot seguit es presenta una metodologia que descriu les diferents tasques a dur a terme en cadascuna de les fases. Aquesta metodologia s'ha de materialitzar en un **document tècnic del programa** que podria tenir l'índex que proposa la Taula 15 i, si escau, en un document divulgatiu del programa que serviria per a ús i consulta dels destinataris del propi programa (vegeu 4.4.1).

A més a més, **cadascuna de les fases ha de donar lloc a tot un seguit d'instruments o documents resultants**. Aquest Pla estratègic aposta perquè tots aquests productes tinguin una estructura i uns continguts homogenis entre tots els ENPE. És per això que en l'apartat 4.4 d'aquest bloc, anomenat "Instruments comuns", es proposen models de continguts estandarditzats per a gran part d'aquests documents.

TAULA 15. ESTRUCTURA DE CONTINGUTS D'UN PROGRAMA D'EDUCACIÓ AMBIENTAL (DOCUMENT TÈCNIC)

CAPÍTOL	CONTINGUTS
1. Abast i context	Estratègia d'educació ambiental global i particular de l'ENPE Diagnosi de necessitats i problemàtiques Objectius específics a abordar Destinatari: descripció més específica i identificació de col·lectius Programes similars (en altres ENPE)
2. Equip humà, aliances i recursos econòmics	Organigrama Membres de l'equip promotor i executor: tasques i funcions Aliances i col·laboracions requerides Recursos econòmics necessaris
3. Oferta pedagògica o d'activitats	Quadre-resum de les activitats Fitxes-descriptives de cadascuna de les activitats (on es concreten, entre d'altres aspectes, els recursos necessaris) <i>(Nota: aquest capítol també pot esdevenir un document a part)</i>
4. Desenvolupament del programa	Criteris de qualitat de les activitats Concreció del programa d'activitats Procediment de gestió de reserves Procediments per a la resolució de possibles incidències o adaptacions del programa Pla de treball (si escau)
5. Pla de comunicació	Missatges clau Canals i accions de comunicació per divulgar el programa Materials divulgatius
6. Seguiment i avaluació	Estratègies de seguiment i coordinació (reunions de treball, etc.) Instruments específics d'avaluació (enquestes de satisfacció, informe d'avaluació, indicadors, etc.)

Font: elaboració pròpia.

Fase 1. Contextualització i conceptualització

Aquesta primera fase, on s'assenten les bases del programa, és sovint obviada i en ocasions les ofertes d'activitats no parteixen d'una diagnosi i contextualització ben definides. Per tant, cal garantir que els programes d'educació ambiental estiguin ben contextualitzats, responguin a necessitats reals dels seus destinataris, siguin viables i comptin amb el suport d'altres organitzacions, si escau.

Les principals tasques a dur a terme en aquesta fase són:

- Elaborar una diagnosi prèvia, compartida entre els diferents agents, de les necessitats (educatives, sobretot) que vol resoldre el programa.

- Cercar programes similars d'altres ENPE o d'altres administracions públiques amb l'objectiu d'evitar duplicitats i treballar més coordinadament.
- Emmarcar el programa amb els objectius generals relacionats amb l'educació ambiental als ENPE (establerts a l'apartat 3.3 d'aquest Pla) i amb els objectius específics que es concretin en els Plans estratègics de cadascun dels ENPE.
- Definir els objectius específics ajustats a les necessitats pròpies dels destinataris i a les necessitats i singularitats de l'ENPE (vegeu Taula 10 i Taula 12 del bloc 3)
- Identificar el/s destinatari/s del programa i conèixer bé les seves necessitats (vegeu 4.2).
- Identificar recursos personals, materials i infraestructurals disponibles que ajudin, facilitin i possibilitin el desenvolupament i l'avaluació del programa.
- Identificar socis potencials o agents implicats en l'execució (vegeu bloc 6)
- Definir el pla de comunicació del programa (vegeu bloc 7)
- Preveure estratègies per a la inclusió de persones amb discapacitat i risc d'exclusió social.

Fase 2. Disseny de l'oferta d'activitats

En aquesta segona fase cal pensar i definir l'oferta d'activitats en el seu conjunt per tot seguit passar a dissenyar i preparar activitat per activitat (vegeu 4.1.3). Per definir el conjunt de l'oferta d'activitats, i garantir que sigui atractiva i diversa, es proposa tenir en compte els criteris següents:

- **Integrar un component vivencial, lúdic i de gaudi.** Les activitats que emocionen, diverteixen i sedueixen són les que tenen més impacte en el temps i fomenten actituds reals d'estima i respecte per la natura. Es recomana incloure metodologies atractives, participatives i lúdiques en els propis itineraris interpretatius o dissenyar altres tipologies d'activitats que puguin captar millor l'interès dels destinataris, independentment de la seva durada.
- **Incloure activitats d'aplicació pràctica orientades a l'acció.** Cal garantir que els programes i activitats d'educació ambiental dels ENPE incloguin activitats amb una aplicació pràctica que ajudin els seus destinataris a replantejar-se conductes del dia a dia. Cal que els programes estiguin basats en l'educació per a l'acció, en capacitar les persones perquè facin una anàlisi crítica de la situació, identifiquin necessitats i responsabilitats amb l'objectiu de promoure la seva implicació en la millora de l'entorn, en la resolució de les problemàtiques identificades.
- **Incloure continguts sobre les funcions dels propis ENPE.** Continguts, actualment poc representats, que permetin entendre la necessitat de les figures de protecció de la natura i el paper que tenen els ENPE per contribuir al desenvolupament socioeconòmic de les poblacions locals.
- **Promoure accions significatives sobre el terreny.** S'aconsella vincular l'oferta d'activitats a projectes de gestió dels ENPE o a estudis científics que s'estiguin impulsant en l'àmbit del parc. Permeten un aprenentatge significatiu, comporten un servei i benefici per al parc i fomenten un sentiment d'apropiació dels ENPE per part dels participants.

- **Integrar i considerar els criteris de qualitat plantejats per aquest Pla per al disseny de les activitats:** aquests criteris estan definits a l'apartat 4.1.3 d'aquest Pla i, concretament, a la Taula 16 i a la Taula 17.

Els **instruments o documents resultants** de la fase de disseny de l'oferta (i que també integren tasques fetes durant la fase de contextualització) són els següents:

- Document tècnic del programa educatiu (l'índex del qual es mostra a la Taula 15)
- Document divulgatiu del programa educatiu, o "oferta d'activitats" (vegeu 4.4.1, Taula 29)

Fase 3. Implementació del programa

Un cop definida l'oferta, caldrà definir altres aspectes sobre l'organització i el funcionament del programa que en garanteixin una bona execució. En aquest sentit, cal concretar com es garantiran els criteris de qualitat per executar les activitats (vegeu 4.1.3, Taula 18).

Un dels aspectes clau en aquesta fase és elaborar un bon **procediment de reserves de les activitats**. Els ENPE certificats amb Sistemes de Qualitat tenen models de referència en aquest sentit. El procediment ha d'incloure un formulari tipus per reservar les activitats i un quadre-calendari de control i seguiment de les reserves.

La implementació exigeix també definir els mecanismes de coordinació (reunions i altres) entre la central de reserves, el personal de l'ENPE, els responsables del programa i els educadors/es que executin les activitats. I també els mecanismes i els procediments per fer el seguiment del programa, resoldre possibles incidències i introduir adaptacions o millores.

Els **instruments o documents resultants** per garantir una correcta implementació dels programes són els següents:

- Procediment de gestió de reserves d'activitats
- Procediment per al seguiment de l'execució del Programa i per al control de compliment dels criteris de qualitat
- Formulari de reserva d'una activitat
- Quadre (calendari) de reserves

Fase 4. Avaluació del programa

L'avaluació és una fase imprescindible que garanteix la millora contínua del programa. Així doncs, caldrà fer una avaluació de les activitats executades (vegeu 4.1.3) i, al final del període establert, avaluar el conjunt del programa per determinar si s'ha aconseguit donar resposta a les necessitats plantejades inicialment (provocar els canvis plantejats), quin grau de participació i satisfacció global han tingut les diferents activitats i quins són els possibles canvis a introduir.

Sovint l'avaluació d'activitats només s'utilitza per fer informes, i no per a la seva veritable finalitat, que és introduir millores en el disseny i execució de les activitats i dels

programes. Cal enfortir, doncs, la cultura de l'avaluació a tots els nivells (entre els que avaluen i els que són avaluats) i garantir que els resultats de les avaluacions d'activitats serveixen per prendre decisions i plantejar canvis.

Els **instruments o documents resultants** d'aquesta fase són:

- Memòria anual d'avaluació del programa (vegeu 4.4, Taula 31).
- Informe final d'avaluació del programa (vegeu 4.4, Taula 32), en cas que l'abast temporal del programa vagi més enllà d'un any.

4.1.3. Criteris de qualitat per al disseny, preparació, execució i avaluació d'activitats

Disseny i preparació d'activitats

El disseny de les activitats hauria de considerar diversos criteris de qualitat.

TAULA 16. CRITERIS DE QUALITAT PER DISSENYAR LES ACTIVITATS D'EDUCACIÓ AMBIENTAL

- Els objectius estan ben definits i són verificables i avaluables.
- Els objectius i els continguts procedimentals i actitudinals estan ben definits (especialment en activitats adreçades a centres educatius).
- Els continguts i accions de l'activitat estan ben definits.
- L'activitat està classificada per tipologies i per temàtiques (vegeu 4.4, Taula 34).
- Segons les necessitats del grup, i sempre que els recursos humans de l'ENPE ho permetin, hi ha flexibilitat per adaptar el disseny de l'activitat i incorporar-hi nous continguts i modificacions.
- Es plantegen estratègies i adaptacions per a la inclusió de persones amb discapacitat i risc d'exclusió social.
- Les accions són participatives i orientades a l'acció.
- Els recursos associats a l'activitat estan adaptats i responen a les necessitats dels seus destinataris.
- Els recursos associats a l'activitat s'inclouen amb criteris pedagògics, de sostenibilitat i de qualitat estètica.
- Hi ha previsió de recursos alternatius en cas de pluja (si s'escau).
- Les eines d'avaluació de l'activitat estan ben concretades

Font: elaboració pròpia.

Un cop dissenyades, cal pensar en els aspectes preparatoris previs a l'execució.

TAULA 17. CRITERIS DE QUALITAT PER PREPARAR LES ACTIVITATS D'EDUCACIÓ AMBIENTAL

- Els objectius, continguts i metodologies de l'activitat s'especifiquen en un guió de l'educador/a.
- Es disposa d'informació prèvia del grup (edat, composició, procedència, característiques...) i de les condicions de l'activitat (recollides a través d'un formulari de reserva) que serà lliurada a l'educador/a
- S'adapta l'activitat a les necessitats del grup.
- El programa del dia de l'activitat està ben definit (inclou l'horari, el lloc de trobada, l'activitat sol·licitada i d'altres observacions o informacions d'interès) i és conegut tant per l'educador/a que farà l'activitat com pel responsable del grup.

- El calendari de reserves està compartit entre l'educador/a i el personal de l'ENPE.
- El procediment de gestió de la reserva de l'activitat està ben definit. Es recomana, per exemple, demanar el formulari de reserva degudament signat i, si s'escau, el comprovant de pagament bancari, entre d'altres.
- El material de contextualització i aprofundiment de l'activitat està definit i és de qualitat (amb propostes didàctiques de treball previ i posterior, fitxes i recursos de suport per al docent, guia didàctica o materials divulgatius dels valors de l'ENPE, etc.).

Font: elaboració pròpia.

Els **instruments o documents resultants** del procés de disseny i preparació d'una activitat són els següents:

- Fitxa descriptiva de cadascuna de les activitats programades (vegeu 4.4, diferents models atenent a diferents destinataris)
- Guió de l'educador/a per a cadascuna de les activitats
- Adaptacions a les necessitats del grup (adaptació en relació a la fitxa descriptiva i, especialment, del guió de l'educador/a)
- Materials per al treball previ i posterior a l'aula (per a centres educatius)

Execució d'activitats

Una bona preparació és clau, però l'execució d'una activitat és el moment en el que es produeix la interacció real entre l'educador/a i els destinataris.

TAULA 18. CRITERIS DE QUALITAT PER EXECUTAR LES ACTIVITATS D'EDUCACIÓ AMBIENTAL

- Es contrasta la informació sobre el grup amb el professor/a o responsable del grup.
- Es presenta l'activitat (objectius, durada, etc.), el programa d'educació ambiental i l'ENPE.
- Es fa una exploració de coneixements previs amb els assistents i es fomenta la seva participació (en aquelles activitats que ho permetin/estableixin).
- S'incorporen nous continguts i modificacions segons les necessitats del grup, sempre que sigui possible.
- Es fa amb els participants un tancament i una avaluació individual o grupal de l'activitat.
- En el cas dels centres educatius, es faciliten eines d'avaluació de l'activitat al professorat o al responsable del grup.
- Els grups són de com a màxim 20 persones per educador/a.

Font: elaboració pròpia.

Els **instruments o documents resultants** per garantir una bona execució d'una activitat són els següents:

- Programa del dia de l'activitat (amb detalls organitzatius)
- Mail-tipus posterior a la realització de l'activitat.

Avaluació d'activitats

L'avaluació requereix definir:

- *Què volem avaluar?* Dades quantitatives i qualitatives d'allò que volem avaluar ben definides i que permetin valorar si s'han assolit els objectius inicialment plantejats.
- *Com ho farem?* Instruments d'avaluació ben definits.
- *Qui i quan ho farà?* Responsabilitat i temporalitat de l'avaluació ben definides.

Alguns aspectes de qualitat relacionats amb l'avaluació són els següents.

TAULA 19. CRITERIS DE QUALITAT PER AVALUAR LES ACTIVITATS D'EDUCACIÓ AMBIENTAL

- Es disposa d'un registre de possibles incidències, queixes o suggeriments detectades durant l'activitat per a garantir la seva adaptació i millora contínua
- Es disposa d'eines de valoració de l'activitat.
- L'educador/a fa un tractament dels resultats dels qüestionaris dels responsables i/o assistents participants.
- L'educador/a fa una valoració de l'activitat i del grup i proposa millores.
- En cas de centres educatius, l'educador/a fa un seguiment de la utilitat del treball posterior a l'aula.

Font: elaboració pròpia.

Els **instruments o documents resultants** d'aquesta fase solen ser els qüestionaris d'avaluació de les activitats. Ara bé, cal utilitzar els instruments d'avaluació més adequats per a cada tipus de destinatari i d'activitat. A les activitats amb un responsable de grup (escoles, grups de lleure, etc.) les avaluacions són fàcils de fer perquè els mestres estan més habituats a emplenar qüestionaris d'avaluació (que haurien de ser el més curts possible).

En canvi, a les activitats obertes al públic en general (sense un responsable) és més difícil dur a terme una avaluació formal perquè als participants no els sol interessar emplenar fulls en acabar l'activitat. En aquests casos, funciona millor una avaluació informal (de paraula) en un clima de confiança, o un qüestionari molt senzill que es pot emplenar uns dies després a través del correu electrònic (en el marc d'un missatge d'agraïment, per exemple). També es pot plantejar elaborar un qüestionari de satisfacció de visitants i demanar només a una selecció de persones (que hagin participat en diverses activitats) que l'emplenin, de manera que es pot detectar el nivell de satisfacció respecte a diferents temes i rebre millores a introduir.

D'altra banda, no cal oblidar els alumnes, atès que quasi mai avaluen; una possibilitat seria que qualsevol activitat acabés amb una breu conversa amb ells per esbrinar allò que més els ha agradat i el que no, detectar si han après continguts, etc. Amb alumnes de més edat es poden utilitzar qüestionaris d'avaluació. L'avaluació per part dels alumnes també pot ser especialment interessant quan es planteja una activitat nova o quan hi ha interès en replantejar-ne alguna d'existents

Finalment, és important que el propi educador/a faci una avaluació de l'activitat i del grup, si escau a partir d'un model pautat, que també serveixi per plantejar propostes de millora.

4.2. CRITERIS ESPECÍFICS SEGONS DESTINATARIS

Aquest apartat se centra en els sis tipus de destinataris de l'educació ambiental als ENPE. Per a cada tipologia, es plantegen uns objectius específics i es proposen uns criteris de qualitat a tenir en compte durant el disseny, la planificació i l'execució dels respectius programes o activitats. Per a alguns destinataris també se suggereixen altres accions d'interès.

D'altra banda, fruit de la diagnosi, s'han detectat singularitats de cada tipus de destinatari i consideracions a tenir en compte a l'hora d'interactuar-hi. És important conèixer aquestes característiques prèvies, recollides a l'**Annex A3** d'aquest Pla.

4.2.1. Centres educatius locals

La proximitat i vinculació d'aquests centres educatius amb els ENPE plantegen necessitats, reptes i potencialitats específiques. L'educació ambiental amb centres educatius locals va un pas més enllà de fomentar la descoberta dels ENPE i planteja els **objectius específics** següents:

- Fomentar entre els alumnes la pertinença a l'ENPE (a través del coneixement dels seus valors) i la necessitat d'actuar per conservar
- Formar el professorat i implicar-lo de manera estable
- Aconseguir una formació continuada dels alumnes al llarg de diversos cursos i etapes
- Implicar els centres educatius, en la mesura que sigui possible, en projectes de conservació en els ENPE

Criteris de qualitat generals

Més enllà de garantir una oferta àmplia i diversa d'activitats puntuals, la qualitat de l'educació ambiental dirigida als centres educatius locals s'hauria de fonamentar en els criteris generals descrits a la Taula 20. Aquests criteris es detallen tot seguit.

TAULA 20. CRITERIS DE QUALITAT DE LES PROPOSTES EDUCATIVES DIRIGIDES A CENTRES EDUCATIUS LOCALS

- Dissenyar programes específics adreçats als centres educatius dels municipis de l'ENPE i fer-ho amb la col·laboració dels propis centres
- Apostar per programes i projectes que contemplin una treball continuat amb l'alumnat
- Diversificar l'oferta d'activitats (activitats a l'entorn proper de les escoles o dins mateix, oferta d'activitats extraescolars, propostes de servei comunitari i/o aprenentatge servei, etc.).
- Assignar un referent pedagògic dins l'òrgan gestor que pugui oferir un servei pedagògic personalitzat als centres

Font: elaboració pròpia.

Programes específics per als centres educatius locals

Si hi ha algun destinatari per al qual és necessari un programa específic d'educació ambiental, aquest són els centres educatius locals. La definició d'aquest programa ha de comptar amb la implicació dels centres educatius i la col·laboració d'altres agents educatius locals (centres de recursos pedagògics, camps d'aprenentatge, instituts municipals d'educació, etc.); per tant, un bon marc per definir aquest programa poden ser les Taules d'educació ambiental de cada ENPE (vegeu 6.3.5). A més, la concreció de la proposta adaptada a les necessitats reals de cada centre necessitarà de mecanismes de relació personalitzada i continuada amb els diferents centres que hi participin.

D'entre els ENPE que disposen (o havien disposat) d'un programa d'educació ambiental propi adreçat a centres educatius locals destaquen:

- Zona Volcànica de la Garrotxa. "Oferta pedagògica per població local".
- Serra de Montsant. Programa "Descobrim el PNMON" (2004-2013).
- Cadí-Moixeró. Programació de tallers "Conèixer la natura".
- Delta de l'Ebre. Programa divulgatiu i d'educació ambiental del Delta de l'Ebre.
- Montgrí, Medes i Baix Ter. Programa "El Parc a l'escola".

Aquestes programes poden servir de referència per a nous programes que s'elaborin a partir d'ara en ENPE específics. Si el que és vol és elaborar un **programa conjunt entre diversos ENPE (o tots els ENPE)** un referent seria el Programa "Coneguem els Parcs", promogut i gestionat per la Diputació de Barcelona. Està adreçat als alumnes de 6è curs de primària de les escoles de la província de Barcelona i compta amb el suport econòmic dels ajuntaments que hi participen. Pretén donar a conèixer el medi natural més proper i sensibilitzar envers el patrimoni natural i cultural mitjançant un treball previ a l'aula i un itinerari pedagògic guiat en alguns dels espais de la Xarxa de Parcs Naturals.

Els nous programes que s'elaborin fruit d'aquest Pla estratègic fora bo que incloguessin activitats adreçades a escoles bressol i a educació infantil ajustades a les necessitats i singularitats d'aquesta edat. El disseny d'aquestes activitats requereix especialistes o metodologies específiques que puguin adaptar-se a les necessitats i característiques dels infants. També es pot plantejar la possibilitat de facilitar instruments i recursos al professorat per tal que puguin fer activitats de manera autònoma al centre.

Treball continuat amb l'alumnat

Aquest treball continuat es pot entendre des de tres aproximacions:

1. Crear propostes didàctiques que vagin més enllà de les sortides de camp d'un dia i s'allarguin en diverses sessions, aprofundint així en el coneixement dels ENPE. Això vol dir que comportin un treball previ i posterior a l'aula: el previ per explorar els coneixements previs de l'alumnat i aproximar-lo al coneixement del territori i/o la temàtica a treballar durant la visita; i el posterior per fixar els aprenentatges i plantejar noves accions per a aprofundir en la descoberta o la seva divulgació (entre amics i familiars, per exemple).
2. Fomentar el treball per projectes. En aquest àmbit hi ha oportunitats diverses i per aquest motiu es tracta amb més profunditat a l'apartat següent.
3. Aconseguir que l'educació ambiental vinculada als ENPE esdevingui una disciplina transversal a les escoles i que es mantingui al llarg de tots els cursos; per tant, que

s'inclogui dins els documents de referència dels centres (els seus projectes de centre i a les programacions anuals). Es tracta de l'aproximació més complexa i ambiciosa, si bé hi ha alguns exemples en aquest sentit.

Un primer exemple seria el programa "El Montseny a l'escola" de la Diputació de Barcelona, que aposta per aquest treball continuat al llarg de diversos cursos i integra altres aspectes interessants. De fet, el programa "El Parc a l'escola" del Parc Natural del Montgrí, les Illes Medes i el Baix Ter s'ha basat en aquesta experiència.

Amb la mateixa idea, la ubicació de les sortides de natura del Programa PNMON del Parc Natural de la Serra de Montsant (2004-2013) es realitzava a l'entorn d'un dels pobles de la zona, amb diferents rutes de descoberta adaptades als nivells educatius. Cada dos anys, coincidint amb el canvi de cicle dels alumnes, canviaven d'ubicació. D'aquesta manera no es repetia entorn ni activitats, fomentant un procés continuat d'aprenentatge i descoberta del Montsant.

Diversificar l'oferta d'activitats dins i fora dels centres

Cal explorar noves tipologies d'activitats ofertes a les escoles. Més enllà de les propostes educatives a fer en algun indret d'interès dels ENPE (que algunes escoles poden descartar per manca de finançament per assumir els desplaçaments), es poden dissenyar altres tipus d'activitats a realitzar en el propi centre o el seu entorn proper, a través de les quals divulgar els valors dels ENPE i promoure la implicació dels centres en la seva conservació.

Es poden dissenyar activitats que aprofitin espais d'aprenentatge dels centres (horts, basses, patis, etc. que, potser, disposen de menjadores per a ocells o caixes niu, i, si no, es podria fer un taller per construir-ne...) o organitzar sortides a l'entorn proper de les escoles, atès que en la major part de casos hi ha potencial en aquest sentit.

D'altra banda, ja sigui des dels programes propis dels ENPE, com per part d'empreses i entitats d'educació ambiental, es proposa oferir a les escoles locals activitats extraescolars d'educació ambiental que vagin més enllà de l'horari escolar dels centres. Les escoles valoren positivament aquest tipus de propostes educatives.

Servei pedagògic personalitzat als centres

Algun ENPE disposa un servei d'assessorament personalitzat que permet donar resposta a les necessitats i particularitats dels centres educatius locals i dissenyar, conjuntament, projectes a mida. Es tracta d'un servei molt ben valorat, que dona bons resultats però que requereix de recursos humans (un referent pedagògic per a cada ENPE).

Oportunitats per fer treball per projectes als ENPE

Amb els centres educatius locals es recomana desenvolupar projectes vinculats a la recerca, conservació i millora dels ENPE que impliquin accions directes sobre el terreny i fomentin la participació de l'alumnat. Treballar per projectes requereix de personal als ENPE que pugui garantir un treball coordinat amb els docents, però comporta beneficis als ENPE i són una important eina de motivació i apropiació social dels ENPE per part de l'alumnat, a més d'un bon mecanisme per reforçar el vincle de la comunitat educativa local amb el seu territori proper i augmentar, així, el sentiment de pertinença. Tot seguit es descriuen diferents tipus de projectes que s'hi poden promoure.

Projectes de ciència ciutadana

La *ciència ciutadana* és aquella recerca científica conduïda, parcialment o completament, per científics no professionals. S'orienta a generar nou coneixement amb la participació activa de la ciutadania en alguna etapa del procés, ja sigui en la captació o processament de dades, la seva interpretació o en el disseny de la recerca. Els resultats obtinguts sovint serveixen per elaborar un informe col·laboratiu que es dona a conèixer a tota la ciutadania, fet que engresca les persones o alumnes que hi ha participat i contribueix al seu compromís amb la comunitat.

Els òrgans gestors poden promoure censos o altres tipus d'estudis de seguiment i articular aquest tipus de projectes dins dels ENPE, o bé col·laborar amb iniciatives impulsades per part d'altres entitats o centres de recerca (vegeu 6.3.2). La recollida i interpretació de dades útils per a la gestió dels ENPE esdevé una oportunitat engrescadora d'aprenentatge i participació per a la ciutadania en general i per als centres educatius locals en particular.

Aprenentatge i Servei (ApS) i Servei Comunitari

Els ENPE són espais idonis on l'alumnat pot dur a terme projectes vinculats a la recerca (com els projectes de Ciència Ciutadana) però també de conservació o millora de l'entorn, amb la finalitat última de contribuir socialment a la comunitat.

L'Aprenentatge-servei (ApS) és una proposta educativa que es pot portar a terme tan a primària com a secundària i que combina, en un sol projecte, processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat. Els participants aprenen a treballar en necessitats reals de l'entorn amb la finalitat de millorar-lo, tot aplicant el coneixement i les competències adquirides. En un projecte d'ApS hi ha un equilibri entre aprenentatge i servei: un 50% del projecte està encaminat a la formació/capacitació de l'alumnat i l'altre 50% a la realització pròpiament del servei.

Els projectes d'aprenentatge i servei requereixen d'un disseny i una planificació prèvia que poden fer, de manera conjunta, els òrgans gestors dels ENPE i els docents. Els òrgans gestors poden oferir informació, assessorament i recursos per animar i facilitar el disseny per part dels docents.

En el marc de la Llei d'educació de Catalunya 12/2009, el Departament d'Ensenyament està impulsant el Servei comunitari per a l'alumnat de l'Educació Secundària Obligatoria (ESO) amb la finalitat de garantir que els estudiants, al llarg de la seva trajectòria escolar (concretament, l'alumnat de 3r o 4t d'ESO), experimentin i protagonitzin accions de compromís cívic, aprenguin en l'exercici actiu de la ciutadania i posin en joc els seus coneixements i capacitats al servei de la comunitat. Aquest Servei es regula a través de l'article 16 del Decret 187/2015, de 25 d'agost, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria. L'aplicació d'aquest Decret s'està fent de manera progressiva però, en tot cas, a partir del curs 2020/21, tot l'alumnat, a 3r o 4t d'ESO, haurà de portar a terme un projecte de Servei comunitari. La dedicació horària al desenvolupament del servei comunitari és de 20 hores, amb un mínim de 10 hores de servei actiu a la comunitat.

Tenint en compte que l'ApS es considera la metodologia més adequada per als projectes de Servei Comunitari, els projectes d'ApS vinculats a la recerca, conservació i millora dels

ENPE són una oportunitat per donar resposta a aquesta nova necessitat educativa dels centres. Per tant, el Servei comunitari és un bon marc de col·laboració entre els ENPE i els centres de secundària locals per a la implicació dels joves en la gestió i conservació d'aquests espais.

Crèdits de síntesi (ESO)

El crèdit de síntesi és format per un conjunt d'activitats d'ensenyament-aprenentatge concebudes per comprovar si s'han aconseguit, i fins a quin punt, les competències formulades en els objectius generals establerts en les diferents àrees curriculars. Al llarg del crèdit, l'alumne haurà de mostrar capacitat d'autonomia en l'organització del seu treball individual, i també de cooperació i col·laboració en el treball en equip. L'alumne ha de fer un crèdit de síntesi cada any durant l'ESO.

Així doncs, des dels òrgans gestors caldria apostar per promoure entre els centres la realització de crèdits de síntesi sobre aspectes de gestió dels ENPE.

Treball de recerca (batxillerat)

El treball de recerca és un treball d'investigació que ha de realitzar tot l'alumnat de batxillerat. És una petita investigació, que pot estar emmarcada dins d'una matèria o pot ser interdisciplinària, i que equival a 2 crèdits i representa el 10% de la qualificació final del batxillerat.

De manera similar que amb els crèdits de síntesi, els òrgans gestors poden facilitar informació, assessorament i recursos als docents per animar a desenvolupar treballs de recerca sobre els valors i singularitats dels parcs, o sobre aspectes de gestió.

4.2.2. Centres educatius d'altres territoris

Malgrat que els centres educatius d'arreu de Catalunya (i d'altres territoris) representen un volum important d'escolars al llarg de l'any, els òrgans dels ENPE no solen tenir un paper actiu en articular una oferta pedagògica per a aquest tipus de destinataris.

Si existeix oferta, qui l'articula són empreses i entitats d'educació ambiental per compte propi (vegeu 6.2.2). Aquesta oferta dirigida a centres educatius d'altres territoris sol ser àmplia però de caire lúdic i esportiu i no sempre té una vocació pedagògica clara.

Sovint els òrgans gestors tenen poca relació amb aquestes empreses, en desconeixen l'oferta d'activitats i no s'estableixen criteris de qualitat o d'altres mecanismes de col·laboració. Caldria revertir aquesta situació, tal com es proposa en l'apartat 6.2.2.

L'educació ambiental adreçada a centres educatius de fora de l'àmbit d'influència dels ENPE persegueix els **objectius específics** següents:

- Donar a conèixer la finalitat dels ENPE i els seus valors (entre l'alumnat i el professorat).
- Fomentar l'aprenentatge vivencial i en valors (entre l'alumnat).
- Difondre els ENPE com a espais d'aprenentatge (entre el professorat).

En cas que l'òrgan gestor vulgui elaborar una oferta pròpia per a aquests centres, els programes i activitats es regiran pels criteris de qualitat generals descrits a l'apartat 4.1 i en tot allò establert per a centres educatius locals que els sigui aplicable (apartat 4.2.1).

En aquells casos on l'òrgan gestor no disposi de cap oferta pròpia d'activitats d'educació ambiental per a centres educatius de fora l'ENPE, els equipaments o recursos pedagògics poden ser una via per fer arribar els missatges comuns a l'alumnat o al professorat en les seves visites a l'ENPE. Sempre i quan, és clar, que existeixi algun tipus de relació entre els òrgans gestors i aquestes centres educatius d'altres territoris.

La millora de la coordinació entre els òrgans gestors i les empreses/entitats que ofereixen activitats per a centres de fora de l'ENPE és una de les claus per assolir els objectius que es proposa aquest Pla per a aquests destinataris. Les vies per enfortir aquestes relacions es detallen a l'apartat 6.2.2 (en el marc d'una nova governança), però s'hauria de basar en els criteris i principis següents:

- Intentar unificar continguts i missatges comuns a difondre per aquestes empreses per garantir la qualitat del servei.
- Procurar que aquestes empreses estableixin sinèrgies amb programes educatius promoguts per altres administracions o organismes, com per exemple el Programa Escoles Verdes, per així intentar que facin arribar al professorat informació i recursos pedagògics sobre els valors i serveis pedagògics que ofereix l'ENPE.
- Dissenyar des de l'òrgan gestor de l'ENPE una oferta específica per a cicles formatius i graus universitaris en col·laboració amb el professorat d'universitats i centres de recerca (vegeu 6.3.2).
- Fomentar la participació d'aquestes empreses/entitats en els nous espais de participació i coordinació (taules d'educació ambiental dels ENPE, vegeu 6.3.5).

4.2.3. Població local i entitats no lucratives d'àmbit local

La població local i tot l'ecosistema d'entitats no lucratives d'àmbit local (culturals, socials, lúdiques, ambientals, esportives, etc.) haurien de ser un destinatari prioritari de l'educació ambiental liderada pels ENPE, tal com s'estableix en els objectius d'aquest Pla estratègic. En aquesta tipologia de destinatari s'inclou població i entitats locals perquè en la majoria de casos els membres d'aquestes entitats són gent del propi territori.

Com ja han fet alguns òrgans gestors, aquest Pla estratègic proposa elaborar i implementar programes propis d'educació ambiental per a aquests destinataris que viuen en els municipis dels ENPE. Uns programes que no haurien de fer explícit que s'està fent educació ambiental, atès que aquesta denominació pot generar un cert rebuig per part de certes persones. Millor parlar de "programes culturals", o "programes per a veïns", o denominacions vinculades al territori ("Visc entre volcans").

Més enllà dels programes específics, la població local també pot gaudir de l'oferta dissenyada per a visitants i turistes (les agendes trimestrals d'activitats, vegeu 4.1.1 i 4.2.6) i també de les "activitats a la carta" pensades per a diverses tipologies de públics.

L'educació ambiental adreçada a la població i les entitats no lucratives locals persegueix els **objectius específics** següents:

- Donar a conèixer els valors patrimonials singulars i les raons per a la protecció
- Fomentar la pertinença a l'ENPE
- Demostrar la contribució de l'ENPE al desenvolupament local
- Donar a conèixer la necessitat de conservació dels ENPE i el paper protagonista dels seus habitants
- Demanar la col·laboració tot fomentant pràctiques respectuoses amb l'entorn
- Convidar i animar a participar en la gestió de l'ENPE, donar facilitats per fer-ho i promoure projectes col·laboratius
- Establir fórmules de reconeixement a la tasca de conservació i difusió de la població i les entitats locals (premis, distincions, esdeveniments, etc.).

Un principi d'actuació fonamental, ja esmentat, seria apostar per **definir i implementar un programa propi d'educació ambiental adreçat a la població i les entitats locals**. Aquest programa s'hauria de fer seguint les fases i criteris establerts en l'apartat 4.1.2 i d'acord amb un procediment metodològic específic definit a l'apartat 4.4.3 d'aquest Pla i que s'ha inspirat en el Programa "Visc entre volcans" del Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa. Un altre programa similar que també pot servir de referent és "Apropa't al parc", del Parc Natural del Montgrí, les Illes Medes i el Baix Ter.

Dit això, tot seguit es proposen diversos criteris de qualitat a considerar, sobretot de cara a dissenyar una oferta d'activitats que sigui el més diversa i atractiva possible.

TAULA 21. CRITERIS DE QUALITAT DE LES PROPOSTES EDUCATIVES DIRIGIDES A LA POBLACIÓ I ENTITATS LOCALS

- Identificar projectes d'entitats locals amb els quals cercar sinergies
- Disposar d'un catàleg general d'activitats flexible
- Pensar en les famílies i la gent gran amb activitats lúdiques i temàtiques atractives
- Fomentar la participació d'experts del territori en les activitats ofertes
- Utilitzar equipaments municipals o els propis locals de les entitats
- Aprofitar festes i efemèrides locals per visibilitzar l'ENPE

Font: elaboració pròpia.

Identificar projectes d'entitats locals amb els quals cercar sinergies

Sovint hi ha entitats d'àmbit local molt actives, amb projectes vinculats al territori que busquen implicar i mobilitzar la població local. Des dels òrgans gestors dels ENPE, ja sigui durant l'elaboració del programa o en qualsevol altra moment, cal estar atents a aquests projectes i valorar si s'hi pot establir algun tipus de col·laboració o encaix des de l'ENPE i amb l'objectiu de sensibilitzar la població local que hi participa.

Disposar d'un catàleg general d'activitats flexible

Els programes adreçats a entitats locals, més que un oferta programada d'activitats, han d'apostar per un catàleg general d'activitats prou flexible com per dur-se a terme en dates i llocs a convenir amb el grup.

Pensar en les famílies i la gent gran amb activitats lúdiques i temàtiques atractives

Les famílies i gent gran poden ser un públic diana de gran interès d'activitats a l'aire lliure als ENPE. Però cal pensar en activitats que integrin un component i que pivotin sobre temàtiques atractives.

Més enllà d'itineraris guiats que fomentin la descoberta dels valors i singularitats dels ENPE, cal posar en valor els ENPE com espais de socialització i gaudi que alhora fomenten el benestar físic i emocional dels participants. Cal plantejar, en aquest sentit, altres tipus d'activitats com gimcanes, tallers o xerrades. L'oferta d'activitats també pot incloure accions puntuals de voluntariat que puguin ser atractives per a la població local i esdevinguin una oportunitat per vincular-se més a l'ENPE (vegeu 5.3).

Les activitats sobre gastronomia i productes locals solen generar un gran interès entre la població local i, a més a més, posen en valor els restauradors i productors locals i permeten apropar els ENPE a altres perfils d'usuaris. També cal pensar en activitats molt vinculades a paratges o elements del patrimoni cultural que compten amb una notable estima social. I aprofitar aquestes activitats per divulgar els valors dels ENPE i com s'hi poden implicar.

Fomentar la participació d'experts del territori en les activitats ofertes

Com s'ha dit, en cada ENPE solen existir bons coneixedors locals que es poden convertir en grans aliats per dur a terme projectes o activitats educatives. Cal, doncs, buscar-los i fomentar la seva participació en les activitats ofertes per a la població local.

Aquests experts esdevenen una oportunitat per fer visible el coneixement local i la contribució de persones o entitats del territori en la conservació de l'ENPE. I a més de ser un canal potencial per arribar i connectar més fàcilment amb la població local, les activitats que compten amb la seva participació esdevenen més atractives perquè fomenten l'aprenentatge basat en testimonis i experiències reals.

Utilitzar equipaments municipals o els propis locals de les entitats

Les activitats que no incloguin una visita al territori de l'ENPE es poden dur a terme en locals a convenir. Millor si són equipaments municipals d'elevada freqüentació (caldrà llavors cercar acords de col·laboració amb ajuntaments, vegeu 6.3.3) o els locals propis de les entitats.

Aprofitar festes i efemèrides locals per visibilitzar l'ENPE

Les entitats locals organitzen fires, festes, aplecs, activitats i trobades que poden ser espais idonis per a visibilitzar els ENPE i apropar-los a la població local. Es poden habilitar espais informatius o programar-hi tallers o activitats. Caldrà identificar, prèviament, els principals esdeveniments a escala local i articular estratègies de participació i col·laboració dels ENPE ajustades a cada iniciativa. Es tracta també de crear ocasionals informals d'interacció i a partir d'aquí invitar a conèixer els ENPE.

4.2.4. Agents econòmics i professionals d'àmbit local

Aquest destinatari es refereix a tots aquells agents d'àmbit local que duen a terme una activitat econòmica dins de l'ENPE o en el seu àmbit d'influència, com ara empreses, professionals i agrupacions que els representen. Es tracta, doncs, d'un tipus de destinatari que abasta un ventall ampli d'activitats econòmiques i de col·lectius i que dependrà molt de la idiosincràsia de cada ENPE. S'inclouen des de pagesos, ramaders, artesans, pescadors, forestals fins a comerços, empresaris turístics o guies (eco)turístics, passant per empreses agroalimentàries o indústries locals de tot tipus.

En més o menys mesura, l'activitat econòmica d'aquests agents sol generar impactes sobre el terreny que sempre poden reduir-se si s'apliquen pràctiques respectuoses amb l'entorn que prèviament cal definir i després divulgar.

L'educació ambiental adreçada a aquesta àmplia diversitat d'agents persegueix els **objectius específics** següents:

- Donar a conèixer la necessitat de conservació dels ENPE i la importància i fonament de les seves restriccions d'usos
- Sensibilitzar sobre la contribució de l'ENPE al desenvolupament local
- Fomentar pràctiques respectuoses amb l'entorn
- Fomentar la pertinença a l'ENPE
- Animar a participar en la gestió de l'ENPE.

Des dels òrgans gestors cal aprofundir en el coneixement i diagnosi d'aquest ampli ventall de destinataris, fet que ha de permetre identificar les problemàtiques que representa la seva activitat sobre el territori i, a partir d'aquí, definir les possibles estratègies i accions concretes, en aquest cas, amb clau de sensibilització, capacítació (bones pràctiques) i implicació. Tot seguit s'apunten criteris i accions pedagògiques i de sensibilització que es poden dur a terme.

TAULA 22. CRITERIS DE QUALITAT DE LES PROPOSTES EDUCATIVES DIRIGIDES ALS AGENTS ECONÒMICS I PROFESSIONALS D'ÀMBIT LOCAL

- Identificar les principals problemàtiques associades a activitats econòmiques que tenen lloc dins l'ENPE o en el seu àmbit d'influència
- Elaborar i difondre bones pràctiques amb associacions professionals
- Aprofitar l'instrument de la CETS per sensibilitzar el sector turístic
- Promoure i desenvolupar projectes de dinamització local
- Fomentar la participació de professionals vinculats al territori en programes d'educació ambiental
- Formar i capacitar els professionals dels sectors

Font: elaboració pròpia.

Elaborar i difondre bones pràctiques amb associacions professionals

Una de les accions de sensibilització dirigida als agents econòmics seria l'elaboració i posterior difusió de bones pràctiques (sovint en forma de codis voluntaris o decàlegs). Aquests instruments s'han de liderar des dels òrgans gestors dels ENPE. El seu procés d'elaboració ha de comptar amb la col·laboració d'agents especialitzats (universitats i centres de recerca) però, sobretot, s'hi han d'implicar des d'un primer moment els propis destinataris, especialment si hi ha associacions professionals que els agrupen.

Les vies per difondre aquestes bones pràctiques poden ser diverses. La primera i més habitual és l'edició de materials informatius (manuals o fulletons resumits). També és comú organitzar càpsules informatives/formatives, ja sigui en actes propis de l'òrgan gestor o, encara millor, en actes promoguts pels mateixos agents implicats. No obstant, la concreció dels canals i estratègies més eficients dependrà de les temàtiques a abordar i de la realitat de cada sector.

Aquests codis de bones pràctiques es poden elaborar per part d'un únic òrgan gestor, però sempre serà més recomanable fer-ho entre diversos ENPE que comparteixin unes mateixes problemàtiques socioeconòmiques, o en cas que sigui possible, per al conjunt dels ENPE.

Un exemple seria el codi de bones pràctiques sobre "Pesca recreativa sostenible" (que disposa d'un document tècnic i d'un fulletó-resum), elaborat pels parcs naturals de Cap de Creus i del Montgrí, les Illes Medes i el Baix Ter, amb la col·laboració de la Universitat de Girona i en el marc de finançament del MedPAN Small Projects. Un altre exemple, en el cas de les Illes Medes, seria un fulletó de consells per a la navegació responsable.

A escala de tots els ENPE i, de fet, de tot Catalunya, destaca una altra iniciativa recent: el Codi de bones pràctiques en l'organització i celebració de curses i marxes per muntanya, impulsat pel Departament de Territori i Sostenibilitat i elaborat per un grup de treball creat específicament per a aquesta qüestió i en el qual estaven representats els principals actors relacionats amb l'organització i celebració de les curses i marxes per muntanya (entre els quals els òrgans gestors dels ENPE).

Aprofitar l'instrument de la CETS per sensibilitzar el sector turístic

La Carta Europea de Turisme Sostenible (CETS) és una oportunitat magnífica per tal que els agents socioeconòmics relacionats amb el turisme assumeixin tot un seguit de principis i coneixements de sostenibilitat i els transmetin als seus clients. Així doncs, cal seguir explorant aquesta certificació en aquells ENPE que encara no la disposen, si bé cal ser conscients que la seva definició i implementació requereix de més personal tècnic als ENPE.

Promoure i desenvolupar projectes de dinamització local

En un sentit similar a l'anterior, des dels òrgans gestors, en col·laboració amb altres agents (per exemple grups d'acció local), es poden promoure iniciatives i projectes de dinamització socioeconòmica d'algun sector específic o subsector específic que incorpori també accions formatives o de sensibilització cap als col·lectius professionals i els agents econòmics.

Fomentar la participació de professionals vinculats al territori en programes d'educació ambiental

Durant la definició o implementació de programes d'educació ambiental, cal valorar que en algunes activitats adreçades a centres escolars o a la població local hi intervinguin professionals vinculats al territori (com ara pagesos o ramaders). Es tracta d'una acció indirecta de dinamització i aproximació al sector i de gran potencial pedagògic.

Formar i capacitar els professionals dels sectors

Això implica organitzar xerrades informatives i accions formatives específiques per aquests destinataris que els permetin aprofundir en el coneixement de la gestió de l'ENPE, de les problemàtiques socioambientals que han d'afrontar i del paper que hi poden jugar els diversos sectors econòmics (per exemple, amb l'adopció de bones pràctiques). En aquest sentit, aquest Pla estratègic defineix unes tipologies d'accions formatives (vegeu 4.4.3, Taula 39).

Aquestes accions de capacitació poden ser específiques per difondre els codis de bones pràctiques i, en aquests casos, és recomanable que hi participin testimonis i experiències reals d'agents del territori que ja han assumit les bones pràctiques i que poden servir de referència per a la resta d'agents.

4.2.5. Administracions locals

En aquesta tipologia s'inclouen ajuntaments, entitats municipals descentralitzades (EMD), consells comarcals o altres organismes autònoms com ara museus municipals o instituts municipals d'educació o recerca, per exemple.

Alguns equipaments o oficines de turisme municipals poden jugar un paper clau en la difusió dels serveis d'educació i voluntariat ambiental i també poden ser un aliat per a la sensibilització i difusió dels valors dels ENPE. En aquest sentit, els informadors turístics municipals són també destinataris inclosos en aquesta tipologia.

El paper que poden tenir les administracions locals en el disseny, execució i difusió dels programes o accions d'educació ambiental promogudes per l'ENPE s'exposa a l'apartat 6.3.3. En aquest apartat, en canvi, s'aborda la importància de tenir-los en compte també com a destinataris de l'educació ambiental.

Aconseguir que els responsables tècnics i polítics dels ens locals s'impregnin dels valors dels ENPE és una tasca sovint complexa però que quan s'aconsegueix té efectes multiplicadors. I és que aquests responsables tenen una interacció directa amb la població i amb els agents socioeconòmics del territori (entitats, empreses, etc.). Tot seguit es proposen algunes vies i accions per assolir aquests fita.

L'educació ambiental adreçada a les administracions locals persegueix els **objectius específics** següents:

- Fomentar la pertinença a l'ENPE
- Comprendre les restriccions d'usos
- Animar a participar en la gestió de l'ENPE

Tot seguit s'exposen algunes directrius i criteris de qualitat quan es plantegen accions formatives i de sensibilització dirigides al personal tècnic i als càrrecs electes de les administracions locals.

TAULA 23. CRITERIS DE QUALITAT DE LES PROPOSTES EDUCATIVES DIRIGIDES A LES ADMINISTRACIONS LOCALS

- Disposar d'interlocutors clars amb qui tenir un tracte personalitzat
- Oferir informació i formació continuada i actualitzada al personal municipal
- Establir sinergies amb projectes educatius i culturals municipals

Font: elaboració pròpia.

Disposar d'interlocutors clars amb qui tenir un tracte personalitzat

Encara que sembli obvi, l'aproximació a les administracions locals implica conèixer personalment els tècnics vinculats a l'educació ambiental, a la programació cultural i a

la dinamització social i econòmica dels municipis, amb els que cal establir-hi una relació estable i de confiança.

Oferir informació i formació continuada i actualitzada al personal municipal

Cal garantir que els tècnics i responsables polítics municipals disposin de la informació necessària, completa i actualitzada sobre les línies de gestió dels ENPE. Al mateix temps, és clau reforçar el seu coneixement i estima del seu territori.

Per transmetre aquesta informació, es pot fer mitjançant sessions específiques de formació per al món local, o bé aprofitar altres actes o espais de coordinació (com per exemple les juntes rectores dels ENPE).

A més, també caldrà articular estratègies de comunicació o accions formatives específiques adreçades al personal municipal que assumeix funcions d'informació, per exemple en oficines de turisme municipals o en d'altres organismes autònoms. Cal garantir el seu paper actiu en donar a conèixer els valors i serveis que ofereix l'ENPE entre els visitants, turistes i també la mateixa població local.

Establir sinergies amb projectes educatius i culturals municipals

Tal com s'exposa a l'apartat 4.1, el disseny de programes d'educació ambiental implica una cerca prèvia de programes similars d'altres ENPE, de les pròpies administracions locals o d'altres administracions públiques amb l'objectiu d'evitar duplicitats i treballar més coordinament.

En aquest sentit, esdevé clau conèixer i coordinar-se amb l'oferta pedagògica i cultural impulsada per les administracions locals i adreçada a centres educatius o a la població local. També cal coordinar-se amb altres programes o projectes locals dirigits als agents socioeconòmics amb qui pot ser interessant col·laborar-hi per incorporar acció de sensibilització o difusió de bones pràctiques.

4.2.6. Visitants i turistes

En els ENPE amb una forta aflluència turística es fa imprescindible una tasca pedagògica més aviat orientada a la sensibilització que no pas a l'educació, atès que el temps disponible d'interrelació amb aquest públic és puntual i no pas continuat com amb la resta d'agents.

L'educació ambiental adreçada a visitants i turistes persegueix els **objectius específics** següents:

- Fomentar la descoberta real dels valors naturals i culturals i justificar l'existència de l'ENPE
- Fomentar que la visita i les activitats siguin respectuoses amb l'entorn
- Sensibilitzar sobre la necessitat de conservar l'espai i la transcendència de la conservació dels sistemes naturals per a la nostra supervivència
- Oferir vies diverses per contribuir a la conservació de l'espai i de la natura en general

L'oferta d'activitats adreçada a visitants i turistes es pot solapar amb altres instruments de planificació propis dels ENPE com ara els plans d'ús públic o els plans d'acció

associats a la CETS. En aquest sentit, doncs, caldrà evitar duplicitats i cercar una bona coordinació entre el pla estratègic particular d'educació i voluntariat ambiental de cada ENPE i els instruments vigents o en redacció per planificar l'ús públic i el turisme.

Així mateix, caldrà conèixer i coordinar-se amb les accions derivades del Pla de foment del turisme de natura als espais naturals protegits de Catalunya 2015-2020 (Pla NATURCAT 2020), elaborat conjuntament entre la Direcció General de Turisme i la Direcció General de Polítiques Ambientals i Medi Natural. Aquest Pla, presentat el juliol de 2015, inclou un eix d'acció destinat a "consolidar una oferta d'activitats de turisme de natura diversa i competitiva amb proveïdors coresponsables i de qualitat".

Els criteris i principis d'actuació proposats aquí van encaminats a enriquir l'agenda trimestral d'activitats programades pels òrgans gestors. Algunes de les recomanacions també tenen sentit si l'òrgan gestor disposa o vol oferir en el futur una oferta d'activitats "a la carta". En qualsevol cas, l'objectiu ha de ser garantir una oferta diversa i ajustada a les necessitats de diversos perfils de visitants i turistes.

TAULA 24. CRITERIS DE QUALITAT DE LES PROPOSTES EDUCATIVES DIRIGIDES A VISITANTS I TURISTES

- Disposar d'un bon coneixement de la demanda turística
- Mostrar l'oferta turística de manera més clara i més ben segmentada
- Dissenyar activitats específiques per a famílies
- Oferir activitats específiques a la gent gran
- Oferir o donar suport i seguiment a activitats específiques per a empreses
- Aprofitar activitats de caire festiu i efemèrides
- Diversificar també les temàtiques
- Apostar pels idiomes
- Avaluar també les activitats dirigides a visitants i turistes

Font: elaboració pròpia.

Disposar d'un bon coneixement de la demanda turística

Si el que es pretén és generar una oferta diversa i ajustada a les necessitats de diversos perfils de visitants i turistes, és obvi que el primer pas previ imprescindible és conèixer els perfils habituals de visitants i turistes de cada ENPE. Poc a poc es disposen d'estudis en aquest sentit, si bé encara hi ha un llarg camí a recórrer. Aquí la coordinació amb les administracions turístiques és clau; de fet, el Pla NATURCAT 2020 promou nous estudis que aportin informació quantitativa i qualitativa en matèria de turisme de natura.

Mostrar l'oferta turística de manera més clara i més ben segmentada

Com es proposa més endavant (7.3), cal renovar les pàgines web dels ENPE per moltes raons, però una d'elles és la de mostrar l'oferta d'activitats per a visitants i turistes d'una manera més entenedora i atractiva. Una proposta, en aquest sentit, seria crear un model de fitxa descriptiva de les activitats de l'agenda trimestral que fos comuna entre tots els ENPE.

Dissenyar activitats específiques per a famílies

Les activitats per aquest públic s'han de dissenyar per tal que siguin còmodes i atractives alhora, i han d'integrar amb un component lúdic important. Una oferta de passejades de baixa dificultat i/o activitats pensades per engrescar tota la família en la descoberta dels ENPE poden ser un bon reclam per aquest tipus de públic.

Oferir activitats específiques a la gent gran

Les activitats a l'aire lliure, o bé tallers i xerrades sobre el patrimoni natural i cultural són activitats que poden tenir una demanda per part de la gent gran. Cal pensar en activitats que contribueixin a millorar el seu benestar físic i emocional i que també esdevinguin un espai de socialització.

Oferir o donar suport i seguiment a activitats específiques per a empreses

Segurament, aquest públic és el que disposa de menys oferta d'activitats promogudes des dels òrgans gestors dels ENPE. De fet, és qüestionable si cal o no oferir aquest tipus d'activitats des de les administracions públiques.

En qualsevol cas, existeix una demanda potencial d'activitats a l'aire lliure (*outdoor*) i/o de treball en equip (*teambuilding*) per part de les empreses i, com en el cas de les accions d'RSC (vegeu 5.4.3), caldria valorar si es resolen des del mateix òrgan gestors o es deriven cap a empreses i entitats especialitzades. El que cal aprofitar, sigui quina sigui la via de gestió escollida, és el paper que poden tenir les empreses com a ambaixadors interessants per difondre els valors dels ENPE cap als seus treballadors.

Aprofitar activitats de caire festiu i efemèrides

La programació d'activitats festives d'ampi abast és una oportunitat per apropar els visitants i turistes als ENPE. Es poden emmarcar dins d'efemèrides (Dia Europeu dels Parcs Naturals, Dia Mundial de les Aus, etc.) i aprofitar la seva repercussió social i mediàtica. Tot i que ja existeixen activitats ofertes pels ENPE els dies d'aquestes efemèrides, no estan dissenyades des d'una visió conjunta ni promocionades de manera coordinada. Fer-ho entre diferents ENPE o la seva totalitat n'augmentaria el ressò.

Diversificar també les temàtiques

A més de diversificar els públics, també és recomanable diversificar les temàtiques. En aquest sentit, cal oferir activitats que abordin temàtiques relacionades indirectament amb el medi natural però que poden satisfer els interessos d'altres perfils de visitants menys atrets per la descoberta naturalística.

El ventall de temàtiques que tenen una certa relació amb el medi natural i que atrauen altres perfils de públics és molt ampli. Destaquen, per exemple, tot allò relacionat amb la gastronomia i els productes locals, o l'àmbit del benestar físic i emocional. En aquest darrer sentit, els ENPE són indrets idonis per a la relaxació i la connexió espiritual i, de fet, activitats en aquesta línia com ara els "banys de bosc" comencen a generar interès.

Apostar pels idiomes

Si els estudis de demanda demostren que una part significativa dels visitants i turistes d'un ENPE procedeix de països de l'estranger, caldria una aposta significativa per ofertar activitats (programades o "a la carta") en diversos idiomes i coincidint amb les èpoques de màxima afluència turística. El Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa, per exemple, ofereix el programa *Discovering volcanic landscapes*.

Avaluar també les activitats dirigides a visitants i turistes

Sovint en l'àmbit no formal no s'avaluen les activitats o es fa de manera informal. Si realment es vol millorar l'oferta, calen qüestionaris adaptats a aquests públics (més senzills i curts que els adreçats al professorat) i fer-ne un tractament posterior.

4.3. RECURSOS I SERVEIS DE SUPORT A L'EDUCACIÓ AMBIENTAL

Més enllà de les activitats dirigides, els ENPE disposen d'altres recursos i serveis d'educació, informació i interpretació ambiental que també poden contribuir a assolir els objectius específics d'educació ambiental plantejats per a cadascun dels destinataris.

La Taula 25 descriu els principals tipus d'equipaments i recursos que poden utilitzar-se per fomentar l'educació ambiental i que el Pla estratègic d'educació ambiental particular de cada ENPE hauria de considerar.

Entre els equipaments destaquen aquells amb un ús principal per a l'educació ambiental, com les escoles o aules de natura i les granges escola, però també els centres i punts d'informació, els plafons interpretatius de l'entorn o els itineraris autoguiats

TAULA 25. PRINCIPALS EQUIPAMENTS, SERVEIS I RECURSOS DELS ENPE PER A L'EDUCACIÓ AMBIENTAL

RECURS	DESCRIPCIÓ
Equipaments i serveis d'informació i interpretació	<ul style="list-style-type: none"> • Equipaments amb un ús principal per a l'educació ambiental • Centres i punts d'informació • Plafons interpretatius de l'entorn • Itineraris interpretatius autoguiats
Recursos i materials pedagògics	<ul style="list-style-type: none"> • Recursos descriptius de l'ENPE • Materials de suport per a l'execució d'activitats educatives • Materials didàctics amb un component lúdic o alguna utilitat específica • Recursos per ser exposats (exposicions, audiovisuals) <p>S'exclouen aquells materials merament informatius (fulletons, mapes, etc.)</p>

Font: elaboració pròpia.

4.3.1. Tipus de recursos pedagògics

Aquest Pla estratègic proposa una classificació dels recursos divulgatius i pedagògics que podrien adoptar tots els òrgans gestors dels ENPE (Taula 26).

Aquesta classificació ha de servir per inventariar els recursos existents i per detectar possibles mancances globals, o específiques per a algun tipus de destinatari en particular. L'inventariat dels recursos s'hauria de fer en el marc d'un procediment ben definit, tal com es proposa a l'apartat 4.3.2.

La classificació per tipologies es basa en la finalitat dels diferents recursos. Les tipologies A i B estan vinculades, sobretot, a l'execució d'activitats. En primer lloc, hi ha aquells recursos descriptius que poden ser útils per contextualitzar i aprofundir en el coneixement de cada ENPE i que es poden lliurar al responsable del grup abans de l'activitat (o que poden estar disponibles en els centres d'informació o interpretació). En segon lloc, hi ha aquells materials de suport per a l'execució d'activitats educatives pensats per reforçar-ne els continguts i aprenentatges.

D'altra banda, els ENPE disposen de materials didàctics per fomentar la descoberta i interpretació ambiental de manera autònoma (C) que normalment són utilitzats per famílies o centres educatius. Finalment, hi hauria altres recursos de caire més expositiu pensats per facilitar la interpretació ambiental i que solen estar integrats en centres d'informació i/o interpretació (D).

TAULA 26. TIPUS DE RECURSOS O MATERIALS PEDAGÒGICS ALS ENPE

TIPUS	RECURS O MATERIAL PEDAGÒGIC
A. Recursos descriptius de l'ENPE	A1. Guia general de l'ENPE A2. Guies temàtiques sobre algun aspecte/valor concret de l'ENPE A3. Galeries multimèdia de fotografies A4. Vídeos breus (sobre valors o aspectes de gestió concrets)
B. Materials de suport per a l'execució d'activitats educatives	B1. Fitxes amb preguntes sobre diversos aspectes de l'ENPE B2. Dossiers educatius per al professorat i/o l'alumnat (associats a activitats concretes, a itineraris, etc.) B3. Materials de suport per a crèdits de síntesi homologats
C. Materials didàctics amb un component lúdic o alguna utilitat específica	C1. Contes infantils C2. Jocs infantils amb vocació pedagògica C3. Agendes escolars C4. Aplicacions per a mòbils i tauletes (que poden ser amb vocació pedagògica, o bé apps informatives/turístiques)
D. Recursos per ser exposats	D1. Exposicions D2. Audiovisuals (sovint de gran format i producció complexa)

Font: elaboració pròpia.

4.3.2. Procediment per a l'actualització i creació de nous recursos

Tal com mostra la diagnosi, molts recursos elaborats pels ENPE han quedat desactualitzats. A més a més, en algunes ocasions la creació de nous recursos no respon a necessitats específiques detectades prèviament ni a criteris comuns compartits pel conjunt dels ENPE.

Amb aquesta situació de partida, es proposa un procediment per actualitzar recursos i crear-ne de nous. Aquest procediment es pot aplicar en dos moments diferents:

- Quan es vulgui avaluar el conjunt de l'oferta de recursos pedagògics d'un ENPE. En aquest cas, tindria sentit fer-ho cada un cert temps (5 anys, per exemple).
- Quan s'elaborin els programes (o altres instruments) específics i es detectin necessitats de nous recursos per a determinats destinataris. Per exemple, elaborant un programa per a centre educatius locals.

Des d'un altre punt de vista, el procediment es podria aplicar per a un ENPE en concret, o per al conjunt d'ENPE (o una agrupació d'ENPE) de manera que els nous recursos s'elaborin de manera coordinada i puguin ser útils per a diversos espais, si escau amb petites adaptacions.

TAULA 27. PROCEDIMENT PER ACTUALITZAR, RENOVAR I CREAR NOUS RECURSOS PEDAGÒGICS

- Inventari de recursos propis i avaluació del seu grau de satisfacció i ús.
- Proposta d'actualització preliminar a partir d'un recull de necessitats detectades per part del personal dels ENPE, en col·laboració, amb les empreses d'educació ambiental, el personal d'informació o els destinataris, segons el cas. Cal vetllar perquè els recursos serveixin per satisfer interessos/necessitats reals.
- Cerca i inventari d'altres recursos pedagògics promoguts per d'altres organismes o disponibles gratuïtament a les xarxes com per exemple, aplicacions per a la identificació de plantes, etc.
- Cerca de recursos econòmics o partides disponibles per d'altres administracions (com per exemple Consells Comarcals) per a l'elaboració de recursos
- Validació dels interessos i necessitats dels destinataris i recull d'observacions per al seu disseny i ús.
- Conceptualització i proposta de continguts a ser possible de manera conjunta amb els destinataris o altres col·laboradors.
- Disseny i producció segons criteris de qualitat:
 - Senzillesa i fàcil aplicació
 - Pedagògics
 - Sostenibilitat: materials, etc.
 - Qualitat estètica
 - Idiomes
 - Inclusió de persones amb discapacitat
- Pla de comunicació
- Procediment de venda (si escau).
- Instruments d'avaluació de l'ús dels recursos

Font: elaboració pròpia.

4.3.3. Criteris per als recursos pedagògics segons destinataris

Des de la perspectiva dels destinataris i atenent a les seves necessitats específiques, es proposen un seguit de criteris a considerar quan s'apliqui el procediment de renovació de recursos.

Centres educatius locals

Possiblement siguin els destinataris (juntament amb els centres d'altres territoris) als quals s'adrecen una major quantitat i diversitat de recursos pedagògics. Segons la tipologia de recursos, es proposen les consideracions següents:

- *Materials de contextualització i aprofundiment:* En aquesta tipologia caldria incloure els materials pedagògics per al treball previ i posterior a l'aula que tenen per finalitat que les activitats (o projectes) vagin més enllà de les sortides de camp d'un dia i s'allarguin en diverses sessions. En alguns casos, aquestes propostes de treball previ i posterior es recullen en un dossier dirigit professorat (tipologia B2 de la Taula 26) amb la descripció acurada de les propostes de treball i el material necessari.
- *Materials de suport per a l'execució d'activitats pedagògiques:* En aquesta tipologia destaquen els dossiers o guies didàctiques de les activitats adreçades al professorat (i de vegades també a l'alumnat). Cal considerar també l'ús durant les activitats

d'aplicacions virtuals ja existents (com les aplicacions mòbils per identificar plantes, per exemple) o la creació de nous recursos 2.0 sempre tenint en compte l'objectiu que persegueixin les activitats.

- *Materials pedagògics que es poden utilitzar de manera autònoma.* Els jocs i contes infantils solen tenir un ús molt baix pels centres educatius, amb alguna excepció com "L'udol, material didàctic sobre el llop" (del Parc Natural del Cadí-Moixeró). Així doncs, cal valorar molt bé la necessitat d'aquests recursos abans de crear-ne de nous.

D'altra banda, s'ha demostrat la bona rebuda de les "Agendes del Parc", una eina d'ús quotidià adreçada als centres educatius locals per tal de facilitar informació de l'ENPE i reforçar el seu sentiment de pertinença. Aquest Pla estratègic proposa estendre la seva publicació i distribució al conjunt dels ENPE ja que actualment només està disponible en dos (Serra de Montsant i Zona Volcànica de la Garrotxa). Es podria elaborar un model d'agenda comú que després es pogués adaptar a les singularitats de cada ENPE.

Centres educatius d'altres territoris

En aquells casos on l'òrgan gestor no disposi de cap oferta pròpia d'activitats d'educació ambiental per a centres educatius de fora de l'ENPE, els recursos pedagògics poden contribuir a canalitzar els missatges comuns definits per aquest Pla o difondre d'altres informacions d'interès.

D'una banda, aquest Pla estratègic proposa valorar la necessitat d'elaborar recursos descriptius específics dels ENPE (com ara vídeos breus) i articular estratègies de comunicació per fer-los arribar als centres educatius de fora dels ENPE. D'altra banda, proposa avaluar els recursos de caire més expositiu disponibles als centres d'informació i/o interpretació ja que aquests també tindran un paper clau en les visites que aquestes centres educatius realitzin pel seu compte o a través d'altres empreses o entitats d'educació ambiental.

Població local i entitats no lucratives d'àmbit local

Aquest Pla planteja articular estratègies de comunicació específiques per fer arribar a la població i a les entitats locals els recursos i serveis disponibles com a via per apropar els ENPE als municipis; en aquest sentit, caldria posar a la seva disposició els recursos de manera preferent. D'altra banda, cal tenir en compte que la població local, en tant que visitants potencials dels ENPE, també els hi són aplicables els criteris descrits més avall per a visitants i turistes.

Agents econòmics i professionals d'àmbit local

Com ja s'ha indicat, aquest Pla proposa editar materials divulgatius específics que abordin la necessitat d'adoptar criteris de sostenibilitat en determinades activitats socioeconòmiques com la pesca, l'agricultura, etc.

Administracions locals

No es destaquen necessitats específiques en relació als recursos i serveis.

Visitants i turistes

Per aquest tipus de destinatari es proposen alguns aspectes a tenir en compte sobre els materials didàctics amb un component lúdic:

- *Materials pedagògics per a famílies:* es proposa que alguns dels recursos pedagògics que plantegen activitats autoguiades o fomenten la descoberta dels ENPE (com ara jocs o contes infantils) també s'ofereixin a les famílies o s'utilitzin en activitats pensades per a aquest col·lectiu específic. S'ha detectat que el seu ús és baix en el conjunt dels ENPE i per això cal fomentar-ne nous usos, a més de valorar molt bé la seva necessitat abans de crear-ne de nous.
- *Apps informatives/turístiques:* alguns ENPE (encara pocs) disposen d'aplicacions per a mòbils que tenen molta bona acollida. Es podria valorar la creació de noves apps informatives/ecoturístiques per a altres ENPE, o abordar-ho per al conjunt d'ENPE (amb una base comuna i una de pròpia de cada ENPE).

4.3.4. Els serveis d'informació i interpretació ambiental

A part dels recursos i materials pedagògics, els equipaments i serveis d'informació i interpretació disponibles als ENPE juguen un paper clau en la tasca de sensibilització ambiental dels diversos usuaris i destinataris.

Des d'una visió comuna, es considera necessari aportar criteris d'actuació per a dos serveis d'informació i interpretació que tenen un gran potencial pedagògic que caldria reforçar. Són els itineraris interpretatius autoguiats i els informadors/es que hi ha als ENPE.

Itineraris interpretatius autoguiats

Els ENPE disposen d'una oferta d'itineraris senyalitzats que els usuaris poden fer de manera autoguiada amb el suport de materials interpretatius dels indrets o aspectes més destacats del recorregut. En relació amb aquests itineraris, es proposa:

- Garantir una bona difusió de l'oferta d'aquests itineraris senyalitzats més enllà dels punts i centres d'informació, per exemple a través d'apps informatives/turístiques descrites anteriorment). Cal preveure també estratègies de difusió conjuntes entre tots els ENPE per a aquest tipus d'itineraris..
- Dins d'aquesta oferta, caldria valorar la necessitat d'incloure més itineraris de curta durada i baixa dificultat assequibles per a famílies, gent gran o gent poc habituada a la pràctica del senderisme.
- Vetllar per una informació completa i acurada sobre les característiques tècniques dels itineraris i dels principals punts d'interès del recorregut. Valorar l'adopció del mètode SENDIF que serveix per determinar la dificultat dels itineraris i que ha estat creat per la Taula de Camins de l'Alt Pirineu i Aran, un òrgan consultiu adscrit a l'Institut per al Desenvolupament i la Promoció de l'Alt Pirineu i Aran (IDAPA).

El paper clau de l'informador/a i el procés de recepció de visitants

Una part dels usuaris dels ENPE (centres educatius, població local, i visitants i turistes, sobretot), fan ús dels centres i punts d'informació per saber com arribar a indrets d'interès, conèixer què es pot visitar o com a part introductòria d'una activitat guiada.

En aquests centres i punts d'informació hi sol haver informadors/es que atenen i resolen consultes. Però a part d'aquest rol de resolució de dubtes, és important que l'informador/a tingui un paper més actiu i dugui a terme un "procés de recepció" ben establert que comporti:

- convidar els usuaris a conèixer i gaudir dels serveis disponibles (exposicions, agenda d'activitats, itineraris senyalitzats, etc.)
- recordar sempre la importància que la visita a l'ENPE sigui respectuosa i no tingui un impacte negatiu en l'entorn.
- difondre altres missatges comuns definits per aquest Pla segons el tipus de destinatari (vegeu 7.2).

Els plecs de l'assistència tècnica dels serveis d'informació i educació ambiental (vegeu 6.2.1) inclou, precisament, un protocol d'informació. Des d'aquest Pla estratègic es proposa que quan es revisin els plecs s'actualitzi aquest protocol amb la finalitat d'integrar els missatges comuns descrits per aquest Pla i d'altres aspectes estratègics.

Per reforçar el paper actiu dels informadors, es proposa que també assisteixin a les jornades de formació en tècniques d'educació ambiental al medi natural i criteris de qualitat que s'organitzaran cada dos anys als ENPE (una acció prevista en el bloc 6è de governança).

4.4. INSTRUMENTS COMUNS

Una de les necessitats detectades durant la diagnosi va ser la d'estandarditzar alguns aspectes i instruments vinculats a l'acció dels òrgans gestors dels ENPE en educació ambiental. Alguns aspectes ja s'han estandarditzat en apartats precedents d'aquest 4t bloc, com ara l'estructura de continguts d'un programa d'educació ambiental (4.1.2), els criteris de qualitat per al disseny, preparació, execució i avaluació d'activitats pedagògiques (4.1.3), o el procediment d'actualització de recursos pedagògics (4.3.2).

Aquest apartat 4.4. proposa models estandarditzats de diversos documents o instruments citats en apartats precedents. La Taula 28 també recull altres instruments citats però els models dels quals s'hauran de definir durant el desplegament d'aquest Pla estratègic (vegeu 4.5).

TAULA 28. RESUM DELS INSTRUMENTS COMUNS

FASE/TASCA		INSTRUMENT (O DOCUMENT RESULTANT)
PROGRAMES	Contextualització i disseny	<ul style="list-style-type: none"> • Document tècnic del programa educatiu (l'índex es correspon a la Taula 15) * • Document divulgatiu del programa educatiu (o oferta d'activitats), que inclou un quadre-resum de l'oferta d'activitats *
	Implementació	<ul style="list-style-type: none"> • Procediment de gestió de reserves d'activitats • Procediment per al seguiment de l'execució del Programa i del compliment dels criteris de qualitat • Formulari de reserva d'una activitat • Quadre de reserves
	Avaluació	<ul style="list-style-type: none"> • Memòria anual d'avaluació del programa * • Informe final d'avaluació del programa *
ACTIVITATS	Disseny i preparació	<ul style="list-style-type: none"> • Classificació de les activitats per tipologia * • Classificació de les activitats per temàtica * • Fitxa descriptiva de les activitats ciutadanes programades * • Fitxa descriptiva de les activitats adreçades a centres educatius * • Guió de l'educador/a • Adaptacions a les necessitats del grup (en relació a la fitxa descriptiva i el guió de l'educador/a) • Materials per al treball previ i posterior a l'aula
	Execució	<ul style="list-style-type: none"> • Programa del dia de l'activitat • Mail-tipus posterior a la realització de l'activitat
	Avaluació	<ul style="list-style-type: none"> • Qüestionaris d'avaluació de les activitats *
ALTRES INSTRUMENTS		<ul style="list-style-type: none"> • Procediment per elaborar un programa pedagògic per a la població local * • Programes de formació i accions formatives *

Font: elaboració pròpia.

Nota: Els instruments o documents amb un * disposen d'un model estandarditzat elaborat en el marc d'aquest Pla estratègic i inclòs en aquest apartat 4.4. Els que no disposen d'asterisc s'hauran d'elaborar més endavant a partir de models existents (aquesta elaboració està prevista com a accions derivades d'aquest Pla estratègic).

4.4.1. Instruments relacionats amb els programes

Document divulgatiu del programa educatiu (oferta d'activitats)

Un programa d'educació ambiental és un document tècnic que també hauria de comptar amb una versió divulgativa que sigui fàcilment consultable i comprensible pels seus destinataris. Aquestes versions divulgatives se solen anomenar "oferta pedagògica" o "oferta d'activitats", i es corresponen amb el capítol 6è de la versió tècnica (vegeu Taula 15) amb alguns altres continguts afegits.

La Taula 29 proposa una estructura de continguts de la versió divulgativa d'un programa d'educació ambiental. Tot i que s'ha elaborat a partir de l'oferta pedagògica del Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa i està especialment pensada per a centres educatius, també pot ser vàlida per a altres destinataris.

TAULA 29. ESTRUCTURA DE CONTINGUTS DE LA VERSIÓ DIVULGATIVA D'UN PROGRAMA D'EDUCACIÓ AMBIENTAL

CAPÍTOL	CONTINGUTS
1. Introducció	Marc global: Pla estratègic d'educació ambiental i voluntariat general i Pla estratègic particular de l'ENPE Finalitat i objectius del programa Destinataris i missatges clau
2. L'ENPE (el parc)	Principals valors i singularitats de l'ENPE Mapa de l'ENPE
3. Activitats	Quadre resum de les activitats (vegeu un model més avall) Activitats pedagògiques (1 fitxa descriptiva/activitat, vegeu 4.4.2)
4. Interès pedagògic de l'ENPE	Relació (resumida) de serveis complementaris: <ul style="list-style-type: none"> • Itineraris interpretatius o pedagògics • Materials pedagògics (unitats didàctiques, crèdits i recursos) • Cases de colònies o camps d'aprenentatge • Centres d'informació i documentació • Agenda d'activitats obertes a la ciutadania en general • Altres programes específics d'educació ambiental (si s'escau)
5. Organització de la visita i seguiment	Procediment de pre-reserva de l'activitat Treball previ i posterior Tracte personalitzat i de qualitat per part d'empreses acreditades
6. Recomanacions per a la visita	Indumentària, Materials, Transport, Docents, Horari, Possibles causes per a modificar l'indret i/o l'activitat
7. Empreses/entitats acreditades	Dades de contacte de les empreses/entitats que organitzen les activitats
8. Annex	Enllaços o referències bibliogràfiques per aprofundir en el coneixement de l'ENPE

Font: elaboració pròpia a partir de l'Oferta pedagògica de la Zona Volcànica de la Garrotxa 2017.

Un dels continguts clau d'aquesta versió divulgativa és el quadre resum de les activitats, que ha de facilitar la tria de l'activitat per part del destinatari. En programes pedagògics adreçats a centres educatius es proposa que aquest quadre inclogui els ítems descrits a la Taula 30, en el que el principal criteri estructurador sigui el nivell educatiu.

TAULA 30. QUADRE-RESUM DE LES ACTIVITATS DE L'OFERTA PEDAGÒGICA PER A CENTRES EDUCATIUS

NIVELL EDUCATIU	TÍTOL DE L'ACTIVITAT	BREU DESCRIPCIÓ	OBJECTIU/S PRINCIPAL/S	ENTITAT ORGANITZADORA
Educació infantil	Activitat 1			
	Activitat 2			
Cicle inicial de primària	Activitat 3			
	Activitat 4			
Cicle mitjà de primària	Activitat 5			
	Activitat 6			
Cicle superior de primària	Activitat 7			
	Activitat 8			
1r i 2n ESO	Activitat 9			
	Activitat 10			
3r i 4t ESO	Activitat 11			
	Activitat 12			
Batxillerat	Activitat 13			
	Activitat 14			

Font: elaboració pròpia a partir de l'Oferta pedagògica del Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa 2017.

La proposta elaborada pel Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa també fa una relació entre nivells i objectius que es pot visualitzar en el quadre-resum de l'Oferta pedagògica. Aquesta relació objectius-nivells educatius esdevé un aspecte estratègic. Tal com s'ha exposat a l'apartat 4.2.1, sovint predominen activitats de descoberta i manquen activitats encaminades a l'acció, per la qual cosa aquesta podria ser una via per identificar clarament que les activitats persegueixen la diversitat d'objectius plantejats per aquest Pla estratègic. Es proposa aprofundir en aquest debat a través dels diferents espais o instruments de coordinació que estableix el present Pla.

Memòria anual d'avaluació del programa

En cas que els programes específics d'educació ambiental tinguin una durada superior a la d'un any, es recomana elaborar un informe o memòria anual d'avaluació, amb els continguts que mostra la Taula 31.

TAULA 31. CONTINGUTS MÍNIMS DE LA MEMÒRIA ANUAL D'UN PROGRAMA D'EDUCACIÓ AMBIENTAL

CAPÍTOL	CONTINGUTS
1. Activitats realitzades	Activitats realitzades (segons tipologies, nivells educatius o perfils, etc.)
2. Grau de satisfacció	Resultats i interpretació dels qüestionaris d'avaluació
3. Incidències i suggeriments	Recull d'incidències i estat de resolució.
4. Coordinació	Coordinació de les reserves d'activitats Reunions realitzades i principals acords
5. Pla de comunicació	Avaluació del pla de comunicació
6. Propostes de millora	Accions previstes per a l'any vinent

Font: Elaboració pròpia.

En el cas de programes executats per empreses/entitats externes, aquestes seran les encarregades de facilitar a l'òrgan gestor de l'ENPE la informació referent als tres primers capítols (activitats realitzades, grau de satisfacció i incidències i suggeriments). L'ENPE, per la seva part, serà el responsable d'avaluar el Pla de comunicació i de definir les propostes de millora que es derivin de l'anàlisi global (capítols 4, 5 i 6).

Els principals resultats i conclusions s'hauran d'integrar en l'informe d'avaluació del Pla estratègic descrit a continuació.

Informe final d'avaluació del programa

Un cop es doni per acabat el termini d'execució d'un programa d'educació ambiental, caldria elaborar un informe final d'avaluació que es nodriria de les dades de les memòries anuals i que tindria una estructura similar (Taula 32).

TAULA 32. CONTINGUTS MÍNIMS DE L'INFORME FINAL D'AVALUACIÓ D'UN PROGRAMA D'EDUCACIÓ AMBIENTAL

CAPÍTOL	CONTINGUTS
1. Activitats realitzades i resultats obtinguts	Activitats realitzades any a any (segons tipologies, nivells educatius o perfils, etc.) Resultats i grau d'assoliment dels objectius del programa
2. Grau de satisfacció	A partir de la interpretació dels qüestionaris d'avaluació
3. Incidències i suggeriments	Recull d'incidències i estat de resolució.
4. Coordinació	Coordinació de les reserves d'activitats Reunions realitzades i principals acords
5. Pla de comunicació	Avaluació del pla de comunicació
6. Propostes de millora	Suggeriments per a un nou programa

Font: Elaboració pròpia.

4.4.2. Instruments relacionats amb les activitats

Classificació de les activitats per tipologia

Tot seguit es proposa una classificació de les activitats per tipologies que pot utilitzar-se tant per als programes pedagògics específics com per a les activitats programades a través d'una agenda d'activitats.

TAULA 33. TIPUS D'ACTIVITATS D'EDUCACIÓ I INTERPRETACIÓ AMBIENTAL

ÀMBIT	TIPUS D'ACTIVITAT
Activitats vàlides per a educació formal i no formal	Itineraris guiats (en espais exteriors)
	Visites guiades (en espais interiors)
	Tallers
	Xerrades i conferències
	Cursos
	Projectes d'aprenentatge i servei

	Casals d'estiu i campaments
	Camps de treball
	Jornades tècniques
	Ciència ciutadana
Activitats més pròpies d'educació formal	Projectes de servei comunitari
	Crèdits de síntesi
	Treballs de recerca
Activitats més pròpies d'educació no formal	Audiovisuals
	Actes i presentacions
	Exposicions temporals
	Exposicions permanents
	Activitats gastronòmiques i degustacions
	Concerts i recitals
	Festivals i espectacles
	Fires i festes
	Trobades i aplecs
	Travesses i marxes populars
	Concursos

Font: Elaboració pròpia.

Classificació de les activitats per temàtica

Per classificar les activitats per temàtica, es proposa utilitzar un sistema d'etiquetatge basat en una temàtica principal i dues o tres de secundàries. Així, del núvol de temàtiques que recull la Taula 34, se n'haurà d'escollir sempre una com a principal i dues o tres màxim com a secundàries.

Aquesta classificació per temàtica serà útil per millorar la descripció de les activitats, per sistematitzar l'oferta (nombre d'activitats/tipologia) i per conèixer la demanda (nombre mitja d'usuaris/activitat i tipologia).

TAULA 34. TEMÀTIQUES PROPOSADES PER CLASSIFICAR LES ACTIVITATS

<ul style="list-style-type: none"> • Fauna • Flora i vegetació • Fongs i/o líquens • Hàbitats i ecosistemes naturals (ecologia) • Geologia i geomorfologia • Sòls (edafologia) • Clima • Paisatge • Riscos naturals • Patrimoni cultural • Camins • Aigua • Història • Patrimoni cultural material • Patrimoni cultural immaterial 	<ul style="list-style-type: none"> • Activitats agrícoles • Activitats ramaderes • Activitats forestals • Pesca • Oficis antics • Activitats industrials • Energia • Turisme • Espècies amenaçades • Espècies invasores • Residus • Contaminació (acústica, atmosfèrica...) • Canvi climàtic i canvi global • Gestió d'espais naturals protegits • Ordenació del territori i urbanisme
---	---

Font: Elaboració pròpia.

Fitxa descriptiva de les activitats ciutadanes programades

Per a les activitats programades dirigides a la ciutadania en general, la Taula 35 proposa diversos ítems que haurien d'incloure les fitxes descriptives de cada activitat.

Per difondre via web aquestes fitxes d'activitats, es proposa elaborar un formulari adreçat als organitzadors de les activitats (ja sigui els mateixos tècnics dels ENPE, empreses, etc.) que permeti sistematitzar millor la descripció per a la seva posterior publicació. En alguns ítems caldrà definir criteris de format (les dates, per exemple) i en d'altres caldrà crear categories (per exemple, el públic al que va dirigida).

TAULA 35. CONTINGUTS D'UNA FITXA DESCRIPTIVA D'UNA ACTIVITAT PROGRAMADA DIRIGIDA A LA CIUTADANIA

- Títol de l'activitat
- Data inici activitat
- Data fi activitat
- Horari complert
- Lloc on es fa l'activitat (adreça, municipi)
- Públic/s al/s que va dirigida
- Tipologia d'activitat (segons classificació establerta)
- Temàtiques principals (segons etiquetes establertes)
- Descripció detallada
- Tipus d'accés: gratuït/pagant
- Preu
- Organitzador
- Telèfon fix i mòbil de contacte
- E-mail contacte
- Més informació (enllaç web)

Font: Elaboració pròpia a partir del formulari d'activitats utilitzat per la XPN de la Diputació de Barcelona.

Fitxa descriptiva de les activitats adreçades a centres educatius

Per unificar i millorar la descripció de les activitats d'educació ambiental adreçades als centres educatius, la Taula 36 proposa diversos ítems que haurien d'incloure les fitxes descriptives d'aquest tipus d'activitats.

Per complimentar els ítems destacats amb un asterisc (descripció de l'activitat, continguts o objectius i continguts competencials) esdevé imprescindible aportar criteris clars que permetin unificar-ne la descripció. Es planteja abordar aquesta qüestió en una reunió de treball col·laborativa que compti amb personal dels ENPE, empreses o d'altres professionals.

TAULA 36. CONTINGUTS D'UNA FITXA DESCRIPTIVA D'UNA ACTIVITAT PROGRAMADA DIRIGIDA A CENTRES EDUCATIUS

- Títol de l'activitat
- Descripció (*): 2-3 línies descriptives sobre tipus d'activitat i els principal objectiu didàctic, continguts i metodologies.
Exemple: *Sortida de camp per conèixer la diversitat d'ambients naturals de la Zona Volcànica del la Garrotxa i aprendre la metodologia de realització d'un inventari ecològic i forestal.*
- Tipologia d'activitat (vegeu classificació d'activitats per tipologia)
- Temàtiques principals (vegeu classificació d'activitats per temàtica)
- Nombre d'alumnes mínim i màxim
- Nivell educatiu
- Ràtio: nº alumnes/educador
- Durada
- Lloc de trobada: Indret (municipi)
- Objectius generals (marcar):
 - Descoberta dels valors naturals i culturals
 - Anàlisi i comprensió de la complexitat (relacions que configuren el medi natural humà del Parc Natural, etc.)
 - Conèixer i interpretar problemàtiques associades a la gestió del territori
 - Cerca i proposta de solucions i accions per afrontar les problemàtiques o afavorir la conservació
- Principals continguts (ex. *Les parts d'un faig*) (*)
- Objectius i continguts actitudinals i competencials (*)
- Entitat/empresa d'educació ambiental que fa l'activitat (nom i dades de contacte)
- Treball previ i posterior

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Oferta pedagògica del PN de la Zona Volcànica de la Garrotxa.

Qüestionaris d'avaluació de les activitats

Els qüestionaris d'avaluació són un instrument útil per conèixer el grau de satisfacció dels participants a les activitats, així com també una via per recopilar dades sobre el grup que puguin ser d'interès (procedència, mitjà de comunicació pel qual s'han assabentat de la proposta, etc.).

La Taula 37 proposa diversos aspectes a incloure en els qüestionaris d'avaluació segons qui sigui el tipus d'agent o persona que el respongui. Un cop definits els aspectes a avaluar, es proposa elaborar un únic model de qüestionari per al conjunt dels ENPE que permeti una anàlisi comparativa entre ells i una major visió de conjunt.

Es proposa que el qüestionari sigui facilitat al final de l'activitat per part de l'educador/a, tal com s'exposa en els criteris de qualitat d'execució de les activitats. També es proposa, com mostra la Taula 37, que l'educador/a emplei un qüestionari que serveixi per avaluar la seva percepció sobre el grau de motivació de l'alumnat (o dels participants en el cas d'activitats de l'àmbit no formal) i la implicació del professorat, i per recollir possibles incidències o aspectes a millorar del funcionament de l'activitat.

TAULA 37. PROPOSTA D'ASPECTES A INCLoure EN ELS QÜESTIONARIS D'AVALUACIÓ D'ACTIVITATS

TIPUS D'AGENT QUE RESPON	ASPECTES A AVALUAR
Professorat	Reserva i informació prèvia Valoració general de l'activitat Valoració detallada de l'activitat (2/3 preguntes en relació a aspectes concrets de l'activitat) Assoliment objectius Adequació de l'activitat a l'edat Participació de l'alumnat (si escau) Dinamització per part de l'educador/a Accés Entorn Instal·lacions
Responsable del grup (àmbit no formal)	Reserva i informació prèvia Valoració general de l'activitat Dinamització per part de l'educador/a Accés Entorn Instal·lacions Qualitat/preu (si escau)
Participants (àmbit no formal)	Reserva i informació prèvia Valoració general de l'activitat Dinamització per part de l'educador/a Accés Entorn Instal·lacions Qualitat/preu (si escau)
Educador/a (àmbit formal i no formal)	Funcionament general de l'activitat Incidències Aspectes a millorar Participants: grau de coneixements, motivació, aspectes de l'activitat que generen més interès i interacció, etc. Professorat (àmbit formal): grau d'implicació

Font: Elaboració pròpia.

4.4.3. Altres instruments

Procediment per elaborar un programa pedagògic per a la població local

Tal com s'ha comentat a l'apartat 4.2.3, seria recomanable definir i implementar un programa propi d'educació ambiental adreçat a la població i les entitats locals. La Taula 38 aporta un procediment específic per elaborar aquests tipus de programes, inspirat en el cas d'èxit del programa "Visc entre Volcans" del Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa.

TAULA 38. PROCEDIMENT PER ELABORAR UN PROGRAMA D'EDUCACIÓ AMBIENTAL PER A LA POBLACIÓ LOCAL

- Diagnosi prèvia de les entitats i les seves necessitats (perfil, interessos i singularitats, etc.) per a definir una oferta específica preestablerta i possibles públics o entitats diana (gent gran, famílies, etc.)
- Cerca prèvia de programes similars d'altres ENPE o d'altres administracions públiques amb l'objectiu d'evitar duplicitats i treballar més coordinadament.
- Identificar socis potencials o agents implicats en l'execució.
- Organitzar una reunió amb les entitats per concretar el programa d'activitats.
- Definir l'oferta d'activitats (segons els criteris de qualitat establerts a l'apartat 4.2.3)
- Cercar ponents o especialistes per dur a terme les activitats plantejades, a poder ser també d'entre la mateixa població local.
- Definir les accions de comunicació per fer difusió del programa i arribar al públic destinatari.
- Realització del seguiment i l'avaluació del programa (buidatge de les valoracions de les entitats i dels educadors responsables, redacció de la memòria anual, etc.)
- Renovació del programa a partir de la reunió anual, on cada entitat proposa una activitat específica i diferent a la de l'any anterior i es defineixen els continguts, la durada, l'indret que es visitarà, etc.

Font: Elaboració pròpia a partir del resum del Programa "Visc entre volcans" del Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa inclòs a la "Guia 3, 2, 1, Acció" (SCEA, 2015).

Programes de formació i accions formatives

Tal com es recomana en diverses ocasions al llarg de l'apartat 4.2 dedicat als diferents destinataris, aquest Pla planteja programar accions formatives que donin resposta a les seves necessitats i a les de l'ENPE. S'aconsella que aquestes accions es programin anualment (programa anual de formació) i integrin diverses tipologies segons el destinatari i l'objectiu plantejat, tal com recull la Taula 39.

En la programació d'aquestes accions formatives, es recomana establir aliances amb d'altres agents del territori. Així, per exemple, els cursos adreçats al professorat es poden realitzar amb el suport o col·laboració dels CRP o els ajuntaments, o incloure's en la programació de trobades temàtiques que el Programa Escoles Verdes ofereix al professorat de les escoles acreditades.

TAULA 39. TIPOLOGIA D'ACCIONS FORMATIVES

TIPOLOGIA	DESCRIPCIÓ	OBJECTIUS
Càpsules formatives	Petites càpsules informatives (d'un màxim de 15 min) integrades en activitats promogudes pel parc o per tercers (xerrades ciutadanes, reunions de treball, comissions consultives, etc.)	<ul style="list-style-type: none"> • Informar sobre les novetats científiques (descobriments) i de gestió de l'ENPE • Abordar temes específics especialment vinculats amb l'activitat o tasca dels destinataris (restriccions d'usos, etc.)
Sessions de formació i intercanvi genèriques	Programació anual (o biennal) estable de diverses jornades formatives d'unes 3-4 hores adreçades a diversos agents del territori.	<ul style="list-style-type: none"> • Informar sobre les novetats científiques (descobriments) i de gestió de l'ENPE • Fomentar la coneixença entre els diferents agents del territori • Donar a conèixer equipaments o indrets de gran singularitat de l'ENPE

Cursos de formació per a públics específics	Cursos adreçats a públics específics organitzats de manera puntual o periòdica per cobrir necessitats específiques.	Segons destinatari i necessitat específica. Entre els destinataris podria haver-hi educadors de les empreses i entitats d'educació ambiental, professorat de centres educatius locals, informadors turístics, etc.
Accions projectes d'ApS	Adreçades sobretot a alumnes de primària o secundària, si bé també es poden plantejar a per a altres tipus d'agents.	Treballar en necessitats reals de l'entorn amb la finalitat de millorar-lo, tot aplicant el coneixement i les competències adquirides.

Font: Elaboració pròpia.

4.5. ACCIONS PREVISTES

Aquest darrer apartat del 4t bloc proposa les accions que en l'àmbit dels programes i activitats d'educació ambiental caldria executar per afrontar els reptes i els objectius definits prèviament. Totes les accions aquí proposades s'haurien d'anar executant al llarg de tot el període d'aplicació del Pla (2019-2022), si bé n'hi ha algunes que podrien o haurien d'anar més enllà d'aquests quatre anys.

En aquest apartat les accions es descriuen amb un títol i una breu descripció. La prioritització i el calendari de cada acció es reflecteixen en el Bloc 8 d'aquest Pla.

Accions a emprendre pel conjunt d'ENPE

Centres educatius

EAc1. Definir elements comuns per als programes d'educació ambiental adreçats a centres educatius locals de cada ENPE, que en reforcin la visió de xarxa

Consensuar un format, un nom i un lema inspirat en els missatges comuns definits pel present Pla estratègic que reforci la visió de xarxa dels diferents programes de cada ENPE adreçats a centres locals. Aquest nom comú s'hauria de poder adaptar en cada ENPE. També es podrien consensuar tipologies d'activitats, continguts i metodologies entre els diferents ENPE, integrant els criteris establerts en aquest Pla estratègic (4.2.1).

EAc2. Vincular l'oferta pedagògica de cada ENPE amb els continguts curriculars i competencials dels diferents nivells educatius

Els continguts curriculars i competencials es podrien incorporar en el disseny de les activitats com un criteri de qualitat més. Aquesta tasca s'hauria de fer de manera coordinada entre el Servei d'Educació Ambiental del DTES i les empreses d'educació ambiental, pedagogs professionals i camps d'aprenentatge. El programa Arrelat, dut a terme a l'Empordà, va fer un exercici similar i podria servir de referència.

EAc3. Incorporar projectes de ciència ciutadana o Aprenentatge i Servei en la proposta d'activitats a desenvolupar als ENPE

Aprofundir en el coneixement d'aquests o altres tipus de projectes vinculats a la recerca, conservació i millora dels ENPE i traçar estratègies conjuntes per incloure'ls a l'oferta pedagògica d'educació ambiental adreçada al cicle superior de Primària, Secundària i

Batxillerat. Aquesta acció permet donar resposta a una necessitat dels centres educatius, atès que a partir del curs 2018-2019 els alumnes de 3r i 4t d'ESO hauran de desenvolupar de manera obligatòria projectes de Servei Comunitari.

EAc4. Cercar noves activitats i metodologies per a infants d'escoles bressol i d'educació infantil

Realitzar aquesta tasca de manera col·laborativa entre tècnics dels ENPE i empreses d'educació ambiental per ampliar el ventall i la qualitat d'activitats adreçades a aquests nivells educatius. També es pot plantejar la possibilitat de facilitar instruments i recursos al professorat per tal que ho puguin treballar de manera autònoma als centres.

EAc5. Unificar criteris i materials didàctics dels crèdits de síntesi vinculats als ENPE

Realitzar aquesta tasca de manera coordinada entre els ENPE i amb la col·laboració de centres educatius i empreses d'educació ambiental per així reforçar i millorar l'oferta existent.

EAc6. Definir i compartir criteris i accions clau per adaptar les activitats d'educació ambiental a l'alumnat amb discapacitats i/o necessitats educatives especials

Integrar aquest criteri de qualitat en el disseny i l'execució de les activitats d'educació ambiental, partint de l'experiència i bagatge de la Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona en aquest camp. Comptar amb el seu suport i col·laboració agilitzaria la seva definició i reforçaria la visió conjunta i treball coordinat entre administracions. A priori, alguns criteris accions possibles podrien ser millorar l'accessibilitat dels equipaments, dissenyar materials especialment adaptats per a infants amb alguna discapacitat (visual, auditiva, etc.) o atendre als infants amb necessitats educatives especials.

Població local, agents socioeconòmics, visitants i turistes

EAc7. Definir elements comuns per als programes d'educació ambiental adreçats a la població local de cada ENPE, que en reforcin la visió de xarxa

Compartir i consensuar tipologies d'activitats, continguts i metodologies entre els diferents ENPE, integrant els criteris establerts en aquest Pla estratègic (4.2.3). Triar un nom i un possible lema comú que es pugui adaptar a cada ENPE.

EAc8. Definir i consolidar una programació comuna d'activitats en el conjunt dels ENPE vinculada a efemèrides ambientals

Coordinar la programació d'activitats festives als ENPE (actualment ja organitzades per alguns d'ells), aprofitant el ressò mediàtic i social de les efemèrides ambientals (Dia Mundial de l'Educació Ambiental, Dia Europeu dels Parcs Naturals, Dia Mundial de les Aus, Setmana de la Natura, etc.) i articulant canals de comunicació específics i eficients per arribar a la població local. El programa "Benvinguts a Pagès" podria servir com a campanya inspiradora per articular un "Benvinguts als Parcs".

En qualsevol cas, cal una planificació anual per triar les efemèrides i definir les estratègies conjuntes més adequades. I cal coordinar-se amb els centres de documentació, que tenen una certa experiència en aquest sentit.

EAc9. Fomentar estratègies de coordinació entre ENPE per a la programació de les agendes trimestrals d'activitats

Per evitar solapaments i crear sinergies entre ENPE, caldria utilitzar estratègies de coordinació entre diversos ENPE amb afinitats geogràfiques (o entre tots). Entre aquestes estratègies hi hauria dates intercalades, temàtiques comunes, etc.

Nous instruments comuns

EAc10. Elaborar un procediment unificat de gestió de reserves d'activitats d'educació ambiental

Recopilar models utilitzats pels diferents ENPE i elaborar un procediment unificat de gestió de reserves que defineixi i estandarditzi els continguts dels diversos instruments a utilitzar (formulari de contractació, quadre d'activitats, etc.).

EAc11. Elaborar models estandarditzats d'instruments per preparar i executar activitats

Entre aquests instruments hi hauria el guió de l'educador/a (document d'ús intern de l'equip d'educadors/es on s'especifiquen detalls sobre el funcionament de l'activitat: objectius, continguts, metodologies, temporalitat, materials necessaris, etc.), el llistat de materials per al treball previ i posterior a l'aula, el programa del dia de l'activitat (fitxa tècnica que especifica l'horari, el lloc de trobada, l'activitat sol·licitada i d'altres observacions o informacions d'interès) i el mail-tipus posterior a l'activitat (adreçat al professorat per recomanar treballs posteriors i mostrar col·laboració per resoldre qualsevol consulta).

EAc12. Elaborar models estandarditzats per avaluar les activitats d'educació ambiental

Recopilar models utilitzats pels diferents ENPE i elaborar un únic model de qüestionari d'avaluació per al professorat i els educadors. En el cas de l'alumnat, definir estratègies d'avaluació individual o grupal en el moment de tancament de l'activitat per tal d'identificar allò que han après o allò que els ha agradat.

En el cas de les activitats adreçades a la ciutadania i a la població local, recopilar també models utilitzats pels diferents ENPE i elaborar un únic model de qüestionari d'avaluació per als usuaris d'activitats, tant aquelles programades obertes a la ciutadania (Agenda d'activitats) com les realitzades a demanda amb grups (visitants o població local).

Accions a emprendre per cada ENPE

Centres educatius

EAI1. Elaborar un programa específic d'educació ambiental amb els centres educatius locals i avaluar-lo periòdicament

A partir dels criteris de qualitat establerts (4.2.1) i allò que determini el Pla estratègic particular de l'ENPE, elaborar periòdicament (a ser possible amb la col·laboració dels propis centres i dels CRP) programes específics als centres educatius locals que incloguin una oferta diversa i atractiva d'activitats i de treball continuat amb l'alumnat. Aquesta acció també s'haurà de coordinar amb la EAc1.

EAI2. Definir continguts o serveis amb els centres educatius per a crèdits de síntesi, treballs de recerca i projectes de servei comunitari

Identificar de manera periòdica i coordinada amb els tècnics de conservació, els temes de conservació i gestió més rellevants que poden vertebrar continguts de les activitats d'educació ambiental o possibles accions a desenvolupar a través de projectes de caire pràctic i orientats a l'acció.

EAI3. Elaborar un programa d'accions formatives per al professorat de centres educatius locals

Aquestes accions formatives tenen l'objectiu de sensibilitzar sobre els valors i la gestió dels ENPE, donar a conèixer l'oferta d'activitats, de recursos pedagògics i d'equipaments disponibles. Caldria apostar per estratègies de difusió conjuntes amb els CRP i valorar sinèrgies amb el Programa Escoles Verdes com, per exemple, integrar càpsules formatives en els seminaris de formació del Programa Escoles Verdes o dedicar a aquesta finalitat una trobada temàtica de les previstes pel Programa.

Població local, agents socioeconòmics, visitants i turistes

EAI4. Elaborar un programa específic d'educació ambiental per a la població i les entitats locals i renovar-lo periòdicament

A partir dels criteris de qualitat establerts (4.2.3) i allò que determini el Pla estratègic particular de l'ENPE, dissenyar i avaluar periòdicament (a ser possible de manera compartida amb els destinataris) programes específics per a població i entitats locals que incloguin una oferta diversa i atractiva d'activitats que es vagi renovant segons les necessitats dels seus destinataris i de gestió de l'ENPE.

EAI5. Articular estratègies de difusió i formació adreçades als agents socioeconòmics

Identificar, en primer lloc, les principals problemàtiques que representa l'activitat dels diversos sectors econòmics sobre el territori i buscar si són compartides amb d'altres ENPE per avaluar estratègies compartides. A partir d'aquí, elaborar codis de bones pràctiques específics per sectors, difondre'ls amb materials informatius, i planificar càpsules informatives/formatives adreçades als agents de cada sector. Caldrà fomentar, sempre que sigui possible, que aquestes accions es facin de manera coordinada entre diferents ENPE i fins i tot a escala de tot el país, tal com s'ha fet, per exemple, amb el codi de bones pràctiques per a les curses de muntanya.

EAI6. Dissenyar una oferta d'activitats específica de caire lúdic per a famílies

Incloure activitats tipus gimcanes, jocs o tallers de descoberta, per exemple, especialment pensades per a famílies i, si escau, ajustar la durada i horari a les necessitats i interessos d'aquest tipus de públic. Aquestes activitats es poden incloure a l'Agenda d'activitats (identificant clarament a qui van dirigides), programar "a la carta" i difondre a través d'iniciatives o portals de turisme familiar.

EAI7. Dissenyar i promoure una oferta d'activitats a la carta per a grups (empreses, gent gran, etc.)

A partir de les consideracions aportades per aquest Pla, articular una oferta d'activitats per a grups (empreses, gent gran, etc.) que es puguin fer amb un mínim de participants en dates a convenir, fora dels programes establerts.

EAI8. Establir aliances amb programes educatius o de lleure municipals per integrar continguts o propostes didàctiques de l'ENPE

Conèixer l'oferta de casals d'estiu i activitats extraescolars dels municipis de l'ENPE per avaluar la integració d'activitats educatives de coneixement, descoberta i millora de l'ENPE, ja sigui des dels programes propis de l'òrgan gestor, com per part d'empreses i entitats d'educació ambiental. Existeix una experiència de referència al Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa.

EAI9. Destinar terrenys públics o establir acords amb altres agents per organitzar campaments i camps de treball

Cercar terrenys públics per a promoure l'organització d'aquest tipus d'iniciatives de caire vivencial que fomenten l'estima i vinculació a l'ENPE, especialment adreçades a adolescents i joves. En cas que no hi hagi possibilitats, cercar alternatives i establir col·laboracions amb camps d'aprenentatge, albergs i altres agents de l'àmbit de l'ENPE.

Recursos i serveis de suport a l'educació ambiental

EAI10. Revisar i actualitzar l'oferta de materials de suport de les activitats adreçades a centres educatius

Aprofundir en l'avaluació dels recursos pedagògics existents i valorar la necessitat d'estandarditzar-los i actualitzar-los, a partir del procediment metodològic definit per aquesta estratègia. Valorar la incorporació o adaptació d'aplicacions virtuals ja existents (com les App per a la identificació de plantes, per exemple) o la creació de nous recursos 2.0, però tenint en compte l'objectiu que persegueixin les activitats.

EAI11. Revisar i actualitzar l'oferta de materials de contextualització i aprofundiment de les activitats adreçades a centres educatius

Aprofundir en l'avaluació dels materials per al treball previ i posterior i, si escau, estandarditzar-los i actualitzar-los, a partir del procediment metodològic definit per aquesta estratègia. Valorar la incorporació de recursos 2.0, materials audiovisuals o jocs de rol, entre d'altres, com a possibles propostes atractives per a l'alumnat.

EAI12. Recopilar i modernitzar els materials divulgatius existents adreçats a visitants o crear-ne de nous

Aprofundir en l'avaluació d'aquest tipus de recursos (a partir del procediment metodològic definit per aquest Pla estratègic) per detectar els recursos estrella i definir una estratègia clara d'actualització o renovació. Les Apps informatives/turístiques amb la informació d'interès per als visitants semblen una eina interessant, actual i amb bona acollida en aquells ENPE que en disposen.

**Bloc 5.
ENTITATS I
ACCIONS DE
VOLUNTARIAT
AMBIENTAL**

En el capítol 3 sobre el model estratègic ja s'ha apuntat que en el camp del voluntariat ambiental, i d'acord amb el que estableix la Llei 25/2015, el protagonisme rau en les entitats amb voluntariat, que són les responsables d'organitzar i executar accions de voluntariat que mobilitzin la ciutadania compromesa amb l'entorn. Aquest protagonisme de les entitats, però, no treu que els òrgans gestors dels ENPE no tinguin un paper, tal com es veurà en aquest bloc.

Val a dir que amb anterioritat a aquest Pla estratègic, la Xarxa de Parcs Naturals (XPN) de la Diputació de Barcelona, a través d'un grup sobre voluntariat creat en el marc de la Comissió d'Ús Social (CUS) de la XPN, va dur a terme entre juny de 2014 i juliol de 2015 un exercici de reflexió sobre com s'hauria de gestionar el voluntariat en el marc dels espais naturals protegits que administra la Diputació de Barcelona. D'aquest exercici en van sorgir un informe (amb criteris, metodologies i instruments) que ha servit d'inspiració i model per elaborar els continguts d'aquest capítol.

5.1. EL MODEL PROPOSAT: ROLS, PRINCIPIS I PLANIFICACIÓ

Malgrat que la responsabilitat d'organitzar les accions de voluntariat i d'implementar programes estables recau en les entitats sense ànim de lucre, el paper de les administracions en general i dels òrgans gestors dels ENPE en particular no és menor. De fet, aquest Pla proposa **quatre rols o àmbits d'actuació dels òrgans gestors dels ENPE en relació amb el voluntariat**:

- Establir marcs de participació i col·laboració amb les entitats que permetin teixir i consolidar complicitats (5.2.1).
- Oferir suport a les entitats amb voluntaris per a l'organització d'accions sobre el terreny (5.2.2), i garantir que aquestes accions encaixin amb els objectius i les línies de gestió del propi ENPE.
- Organitzar, directament per part de l'òrgan gestor, accions o campanyes puntuals, tal com preveu la Llei (5.3).
- Gestionar les demandes de voluntariat que reben els propis òrgans gestors (5.4).

5.1.1. Principis a assumir pels òrgans gestors a l'hora de col·laborar amb entitats

Aquest Pla aposta per una cerca de complicitats entre els òrgans gestors i les entitats amb voluntariat que a mig i llarg termini resulti beneficiosa per a les dues parts i per als propis objectius dels ENPE. De fet, les relacions que es puguin establir, i tot el que comporten (democratització de la gestió, aprenentatges mutus, etc.), són segurament beneficis més importants que la pròpia capacitat d'acció de les entitats i ja justifiquen per si sols l'esforç i els recursos humans i d'altres tipus que requereixen per part dels òrgans gestors.

La pròpia Llei de voluntariat també insta les administracions a coordinar-se amb les entitats i estableix que les relacions s'han d'inspirar en els principis de col·laboració, complementarietat i participació.

Aquest model de col·laboració i suport entre els òrgans gestors i les entitats de voluntariat requereix l'assumpció prèvia d'uns principis bàsics per part dels ENPE.

TAULA 40. PRINCIPIS QUE HAN D'ASSUMIR ELS ÒRGANS GESTORS PER COL·LABORAR AMB ENTITATS

- Diàleg i coordinació amb diverses entitats i entitats diverses
- Capacitat d'adaptació a les necessitats i demandes de les entitats (amb la limitació que les demandes han de ser coherents amb la normativa i les línies de gestió de cada ENPE)
- Voluntat d'arribar a consensos
- Treball conjunt amb les entitats entès com una oportunitat d'obrir les portes de la gestió a la participació i de planificar projectes compartits
- Relació amb les entitats que aspiri a ser *win win* (en la que tothom hi guanya)

Font: elaboració pròpia.

És evident que fins ara aquests principis no han estat sempre assumits del tot en el marc dels ENPE com ho demostra el fet que els espais i òrgans de participació ja establerts, en molts casos, no acaben de funcionar del tot. També pot passar que aquests espais vulguin abastar massa perfils d'agents que els acabi fent difícils de gestionar. Per tant, és important treballar i assumir aquests principis per part dels responsables i tècnics dels òrgans gestors.

En qualsevol cas, el model de col·laboració proposat per al voluntariat hauria de basar-se en el bon funcionament i la millora de la resta d'espais de participació, si bé la governança global dels ENPE no és l'objecte d'aquest Pla estratègic.

5.1.2. Planificació prèvia i inventariat de les entitats

El model proposat requereix unes **mínimes tasques de planificació prèvia** que s'han de visualitzar en el Pla estratègic d'educació i voluntariat de cada ENPE i que són:

- Assignar un responsable tècnic de coordinació i gestió del voluntariat (vegeu apartat 6.1) que compti amb el suport de la direcció i d'altres tècnics especialitzats de l'ENPE (tècnics de conservació, d'ús públic, etc.).
- Identificar programes, projectes i accions de l'ENPE (tant en l'àmbit de la conservació i el desenvolupament local com de l'ús públic i la sensibilització, vegeu també 5.1.3) que poden rebre el suport del voluntariat i que podrien ajudar a canalitzar i donar resposta a les possibles demandes de les entitats (i també de la ciutadania).
- Integrar els projectes associats al voluntariat dins els plans anuals d'accions dels ENPE i en els futurs plans de gestió a elaborar.
- Elaborar un inventari d'entitats de voluntariat que actuen a l'ENPE (descriu més endavant), que servirà com a pas previ per crear les "taules de voluntariat" descrites a l'apartat 5.3.1.

Vist el protagonisme que tenen i hauran de tenir les *entitats de voluntariat*, primer de tot cal saber que la Llei 25/2015 les defineix com entitats privades sense ànim de lucre que compleixen activitats d'interès general, que han decidit que la participació

voluntària dels ciutadans és un valor imprescindible en la seva missió per a assolir les seves finalitats i que han elaborat un programa de voluntariat que defineix i emmarca el valor i els espais de l'acció voluntària en l'entitat. Aquest programa és potestatiu (no és obligatori) per a les entitats de base associativa.

Val a dir, però, que gran part de les entitats que tenen o mobilitzen voluntaris no s'autodefineixen com a "entitats de voluntariat", sinó que es defineixen pels seus objectius o àmbits temàtics d'actuació (entitats ambientals, ecologistes, culturals, etc.), o, senzillament, com a entitats o associacions. El voluntariat és una eina més que utilitzen (entre d'altres) per assolir els seus objectius fundacionals.

Una acció prèvia clau que haurien d'executar tots els òrgans gestors és **identificar i caracteritzar les entitats de voluntariat que actuen en l'àmbit d'influència dels ENPE**. I és clau perquè el teixit associatiu de cada ENPE és molt divers d'acord amb les seves singularitats socials i territorials. Així, hi ha territoris poc poblats on quasi no existeix massa crítica d'entitats, mentre que n'hi ha d'altres amb més presència d'entitats. Afortunadament, i tal com s'ha vist en la diagnosi, en la gran majoria d'ENPE existeixen entitats de voluntariat.

En aquest darrer sentit, és important diferenciar que hi ha entitats amb un àmbit d'actuació local, supralocal o fins i tot regional, i d'altres que actuen arreu de Catalunya i que solen tenir una capacitat tècnica i de mobilització de voluntaris més gran. Tant unes com altres s'haurien d'identificar.

Un cop identificades, és clau caracteritzar-les adequadament. Mitjançant una fitxa a elaborar per a cada entitat, els aspectes que haurien de conèixer els òrgans gestors són els que apunta la Taula 41. Totes aquestes fitxes conformarien l'**inventari d'entitats de voluntariat que actuen a l'ENPE**.

TAULA 41. CARACTERÍSTIQUES DE LES ENTITATS DE VOLUNTARIAT QUE CAL IDENTIFICAR EN ELS INVENTARIS

- Objectius i grau d'expertesa o especialització
- Tipologia de l'entitat (des de la perspectiva jurídica, temàtica o altres criteris que es vulguin fixar)
- Equip tècnic i persona de referència del voluntariat
- Número de voluntaris que mobilitzen habitualment
- Perfil/s dels voluntaris
- Projectes o programes en els que impliquen voluntaris
- Núm. d'accions de voluntariat que s'organitzen
- Tipus i format de les accions de voluntariat

Font: elaboració pròpia.

5.1.3. Projectes i accions de voluntariat als ENPE: tipus d'accions i criteris de qualitat

En el cas concret d'accions de voluntariat que tingui lloc en ENPE, cal tenir en compte que sempre haurien de ser tasques de suport a l'equip gestor i sota la seva supervisió. Aquestes accions poden ser moltes i diverses i abastar diferents àmbits i tasques concretes. D'acord amb l'informe elaborat pel grup sobre voluntariat creat en el marc de la Comissió d'Ús Social (CUS) de la Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona, les tasques o accions podrien ser les definides a la Taula 42.

TAULA 42. TIPUS D'ACCIONS DE VOLUNTARIAT ALS ENPE

- Activitats d'educació ambiental i difusió: sensibilització en bones pràctiques, valors del parc, etc.
- Detecció i seguiment de paràmetres naturals: espècies al·lòctones i/o endèmiques, control d'aigua, paràmetres meteorològics, repoblacions, catalogació d'espècies singulars, etc.
- Millora i manteniment del patrimoni natural: obertura d'espais oberts, aclarides, muntatge i col·locació de caixes niu, etc.
- Millora i manteniment d'elements de patrimoni cultural: catalogació elements, fonts, barraques de vinya, recs, basses, murs de pedra seca, etc.
- Manteniment de camins, d'itineraris i senyalització.
- Neteja i/o restauració d'espais degradats.
- Seguiment d'ús i freqüentació de l'espai: recompte d'usuaris, ús accessos, circuits de freqüentació, enquestació, detecció d'hàbits, etc.

En els cas de les entitats amb un coneixement expert sobre el seu àmbit d'acció les possibilitats d'actuació són majors, com ara:

- Estudi i detecció i de paràmetres naturals o elements de patrimoni
- Projectes de zona i/o equipament.
- Custòdia o apadrinament de zones o àmbits concrets (fauna o flora): tasques relacionades amb la seva conservació i preservació.
- Col·laboració en l'elaboració de materials de divulgació: proposta de temes, aportació als continguts, etc.

Font: Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona - Comissió d'Ús Social (CUS) (2015).

D'altra banda, hi ha tot un seguit de criteris de qualitat que haurien de complir les accions de voluntariat que tinguessin lloc dins dels ENPE, estiguin organitzades per les entitats de voluntariat o siguin accions puntuals organitzades pels òrgans gestors.

Un document de referència en aquest sentit és i ha de ser *Fem Camí. Guia de criteris de qualitat per a projectes de voluntariat ambiental*, editat per la Xarxa de Voluntariat Ambiental de Catalunya a finals del 2012. Aquesta guia va ser un dels fruits del Pla de suport al tercer sector ambiental de Catalunya (2011-2014), una eina promoguda pel Departament de Territori i Sostenibilitat.

La guia defineix criteris de qualitat per a projectes de voluntariat ambiental, uns criteris que aquest Pla recomana que es tinguin en consideració. El concepte de *projecte* és més ampli que el d'*acció*, atès que el projecte no es limita a una acció puntual en el temps, sinó que té una durada més continuada i persegueix objectius que poden requerir de diverses accions concretes. Malgrat això, la guia sí que proposa un seguit de criteris de qualitat per a les accions concretes, que són les que es reproduïxen en la Taula 43. Aquesta taula incorpora altres criteris de qualitat que també s'han considerat adequats.

TAULA 43. CRITERIS DE QUALITAT GENERALS PER A ACCIONS DE VOLUNTARIAT ALS ENPE

- Que les tasques o accions responguin als objectius del projecte.
- Que les tasques o accions estiguin ben definides.
- Que els recursos materials i humans utilitzats siguin els adequats.
- Que les tasques s'adaptin a les diferents capacitats i interessos dels participants.
- Que la seqüència de funcionament de les tasques estigui definida i estructurada.
- Que les tasques o accions es desenvolupin tenint en compte els criteris de sostenibilitat
- Que les accions s'ajustin a l'escala i les singularitats de cada territori
- Que tant en el disseny de les accions com en la seva execució intervinguin experts locals del territori

Font: Xarxa de Voluntariat Ambiental de Catalunya (2012) i elaboració pròpia.

Hi ha un darrer criteri que, tot i ser obvi, no sempre resulta fàcil d'aplicar. Es tracta de garantir que les accions que facin els voluntaris no corresponguin a tasques pròpies d'un professional. Així ho estableix la nova legislació en voluntariat, i cal garantir-ho si bé en alguns casos no resulta fàcil perquè els límits són difusos.

5.1.4. Governança per al voluntariat dins dels ENPE

El desenvolupament del model de voluntariat que promou la nova Llei i que adopta aquest Pla requereix un treball continuat i personalitzat amb les entitats per part de les administracions públiques. En el cas del voluntariat ambiental, també comporta augmentar el suport que reben les entitats d'aquest sector per ajudar a consolidar-les.

Ara bé, de portes cap endins les administracions també s'han de reforçar en aquest camp i, en el cas concret de les administracions que intervenen en la planificació i la gestió dels ENPE, cal mantenir i incrementar els recursos humans, l'intercanvi d'experiències i la coordinació. En aquest sentit, es proposa:

- Disposar d'un **responsable tècnic en voluntariat ambiental dins de cada òrgan gestor** (o un tècnic territorial per a diversos ENPE afins), tal com s'exposa amb més detall a l'apartat 6.1.1. Aquests tècnics referents han d'estar al dia de les novetats i línies de suport existents en l'àmbit del voluntariat (vegeu 5.2.2) per tal que puguin assessor convenientment les entitats amb les que es relacionen i col·laboren.
- Disposar d'un **referent en voluntariat ambiental dins de la Direcció General Polítiques Ambientals i Medi Natural** que pugui coordinar accions a escala de tots els ENPE (vegeu apartat 6.1.3).
- **Donar continuïtat al Grup assessor sobre el voluntariat ambiental (GAVA)** per consolidar la coordinació i col·laboració entre diverses unitats administratives de la Generalitat i entre diverses administracions, per seguir desplegant i millorant el nou model de voluntariat ambiental als ENPE, i per coordinar criteris i projectes a escala de país.
- Organitzar un cop a l'any una **jornada de debat i formació en voluntariat adreçada a tècnics dels ENPE**. Aquesta jornada hauria de tenir objectius diversos:
 - Informar els tècnics de les novetats més importants relacionades amb el voluntariat, inclosos nous serveis i línies d'ajuts que ofereixen les Administracions a les entitats sense ànim de lucre.

- Resoldre dubtes en l'aplicació de la nova legislació i en la relació dels òrgans gestors amb les entitats de voluntariat
- Compartir projectes i experiències que puguin ser útils i servir de referència als tècnics i que potser es puguin aplicar a altres ENPE.

5.2. COL·LABORACIÓ ENTITATS-ENPE I SUPORT A LES ACCIONS DE VOLUNTARIAT

Hi ha diversos instruments i vies per establir, dinamitzar i formalitzar les relacions de col·laboració i coordinació entre els òrgans gestors i les entitats de voluntariat que actuen en l'àmbit d'influència dels ENPE. Aquest Pla proposa dos tipus d'instruments:

- **La creació d'un espai de participació en cada ENPE (o agrupacions d'ENPE)** en el que hi puguin participar diverses entitats de voluntariat i que permetin el diàleg, la col·laboració i la consecució d'acords i projectes compartits.
- **La col·laboració i el suport directe dels òrgans gestors amb cadascuna d'aquelles entitats que organitzin i executin accions de voluntariat.** Si les entitats requereixen de suport directe per part dels òrgans gestors dels ENPE, es fa recomanable formalitzar d'alguna manera aquest marc de col·laboració i compromisos mutus. Pot passar que una entitat formi part de l'espai de participació, però que no tingui prou capacitat d'acció (o que la tingui i no requereixi de suport directe dels òrgans gestors) i per tant no hagi de formalitzar la col·laboració amb l'òrgan gestor.

5.2.1. Espais o taules de participació entre ENPE i entitats

Malgrat que ja existeixen espais o òrgans de participació dels agents socials vinculats als ENPE (consells consultius, comissions consultives, etc.), aquest Pla aposta per crear-ne un de nou en cada ENPE dedicat específicament al voluntariat. Es podrien anomenar "**taules de voluntariat**", i llavors parlàrem, per exemple, de la *Taula de voluntariat del Parc Natural de l'Alt Pirineu*.

Ara bé, en cada cas, i atenent a criteris geogràfics i de viabilitat, caldria valorar si aquestes taules seria més convenient que estiguessin adscrites a una agrupació territorial de diversos ENPE (d'acord amb els clústers territorials descrits a l'apartat 6.1.1), enlloc d'estar-ho a un de sol. Parlàrem, llavors, de la *Taula de voluntariat dels ENPE de l'Empordà*, per posar un exemple. Les funcions d'aquest tipus de taules es descriuen a la Taula 44.

D'acord amb l'inventari d'entitats de voluntariat que actuen en cada ENPE, aquestes taules haurien d'estar obertes a totes aquelles entitats que tenen objectius i àmbits d'actuació coherents amb els objectius dels ENPE i que tinguin voluntat d'endegar noves accions amb persones voluntàries (o que ja ho estiguin fent). Preferentment haurien de ser entitats vinculades al territori, però també caldria convidar aquelles entitats d'abast nacional, sovint especialitzades i que solen dur a terme projectes a escala territorial (per exemple, l'Institut Català d'Ornitologia, l'Associació Hàbitats, etc.).

TAULA 44. OBJECTIUS I FUNCIONS DE LES TAULES DE VOLUNTARIAT DELS ENPE

- Conèixer la realitat i capacitat de les entitats
- Establir sinèrgies col·laboratives entre les entitats
- Detectar les línies d'acció comunes
- Prioritzar els projectes i les actuacions
- Garantir que els programes i les accions del voluntariat que promouen les entitats són coherents amb els objectius i les línies de gestió dels ENPE
- Identificar i donar resposta a necessitats de formació dels voluntaris
- Fer seguiment de les actuacions i del Pla estratègic de cada ENPE
- Derivar les sol·licituds de persones interessades en fer voluntariat

Font: elaboració pròpia a partir de Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona - Comissió d'Ús Social (CUS) (2015).

Malgrat el nom de Taula pugui semblar massa formal, en molts casos aquests espais de col·laboració no deixaran de ser petits grups de treball integrats per pocs membres. I és que en molts ENPE (o, fins i tot, agrupacions d'ENPE) la massa crítica d'entitats amb voluntaris és petita.

Aquestes taules s'haurien de convocar un mínim de tres cops a l'any, i haurien d'estar ben preparades i dissenyades amb antelació, amb un ordre del dia clar i enviat prèviament. Els horaris de les reunions s'haurien d'adaptar a les necessitats de les entitats per facilitar l'assistència, cosa que implicarà programar-les per les tardes.

En aquestes trobades els objectius principals han de ser els fixats a la Taula 44. Per tant, han de ser reunions més aviat executives i no informatives, que serveixin per acordar accions i fer-ne la valoració posterior. Si els òrgans gestors volen informar les entitats, divulgar accions i nous projectes que impulsa l'ENPE o fer formació, aquestes taules no són l'espai idoni i el que caldrà serà organitzar jornades o actes oberts a molts altres tipus d'entitats (i no només les que tenen voluntariat) i a altres tipus d'agents.

5.2.2. Suport dels òrgans gestors dels ENPE a les accions de voluntariat

Més enllà de les propostes i acords que sorgeixin de les Taules de voluntariat, els òrgans gestors dels ENPE haurien d'oferir suport directe a aquelles entitats amb voluntariat que ho sol·licitin amb l'objectiu d'organitzar i executar una o més accions dirigides a persones voluntàries i que tinguin lloc dins el territori de l'ENPE. Aquesta situació serà habitual atesa les limitades capacitats d'acció de la majoria d'entitats del nostre país.

Les entitats que organitzin accions amb el suport dels òrgans gestors hauran d'estar disposades a coordinar-se amb ells i a formalitzar marcs de col·laboració que estableixin els compromisos, les responsabilitats i les aportacions de cada part.

L'instrument o instruments per formalitzar aquests marcs de col·laboració poden ser diversos i caldrà acabar de definir-los per part del Grup assessor sobre el voluntariat ambiental (GAVA). Hi ha diverses circumstàncies que poden aconsellar un o altre instrument, com per exemple les dificultats de tramitació, si es vol oferir suport econòmic a més d'altres tipus de suport, etc.

TAULA 45. INSTRUMENTS DEL PARC NATURAL DE LA SERRA DE COLLSEROLA PER FORMALITZAR COL-LABORACIONS AMB ENTITATS AMB VOLUNTARIAT

En el cas del Parc Natural de la Serra de Collserola, els instruments que s'utilitzen per formalitzar col·laboracions amb entitats amb voluntariat són:

- **Un conveni marc de col·laboració** entre l'òrgan gestor i l'entitat que fixa les responsabilitats i compromisos generals de cada part.
- **Un projecte dissenyat de manera coordinada** entre l'òrgan gestor i l'entitat en el que se'n descriuen els objectius i la finalitat, la durada, els recursos disponibles i les diverses accions de voluntariat previstes, entre d'altres continguts. D'aquest projecte se'n deriven **plans de treball anuals** que detallen el calendari de tasques a realitzar tant per l'òrgan gestor com per la pròpia entitat i que serveixen per preparar l'acció o accions previstes al llarg d'un any.

Atesa la tramitació sovint llarga que requereix un conveni de col·laboració, al Parc Natural de la Serra de Collserola els dos instruments es comencen a definir en paral·lel, sense esperar que el conveni estigui signat.

Font: elaboració pròpia.

Les entitats que vulguin rebre el suport dels ENPE, a més de formalitzar aquests marcs de col·laboració, hauran de complir els drets i deures de les entitats que la Llei estableix (Taula 46). És important que els òrgans gestors dels ENPE els coneguin bé perquè hauran de garantir que es compleixin a l'hora d'establir col·laboracions amb les entitats de voluntariat que duguin a terme programes i accions en l'àmbit territorial de cada ENPE.

TAULA 46. RESUM DELS PRINCIPALS DRETS I DEURES DE LES ENTITATS DE VOLUNTARIAT

DRETS	DEURES
<ul style="list-style-type: none"> • Escollir lliurement el voluntari segons la naturalesa i les característiques de la tasca que s'ha de dur a terme i d'acord amb llurs normes de funcionament intern • Demanar al voluntari respecte pels valors i la missió de l'entitat • Reclamar al voluntari que dugui a terme la formació acordada per a poder acomplir adequadament la seva tasca • Desvincular, justificadament, el voluntari del programa de voluntariat en què participa si incorre en l'incompliment manifest del full de compromís 	<ul style="list-style-type: none"> • Disposar d'un pla de voluntariat o participació que planifiqui la gestió dels voluntaris • Disposar d'un pla de formació o d'un itinerari formatiu dels voluntaris de l'entitat • Facilitar informació sobre la missió i l'estil de treball de l'entitat de voluntariat • Nomenar una persona com a responsable de la coordinació dels voluntaris de l'entitat • Formalitzar la vinculació amb el voluntari per mitjà del full de compromís corresponent • Proveir el voluntari, en cas que sigui necessari, d'un element identificador • Mantenir, si escau, un registre en què constin inscrits els voluntaris de l'entitat • Certificar, a petició del voluntari, la seva participació i vinculació als programes de l'entitat de voluntariat • Assegurar els riscos derivats de l'activitat que duu a terme el voluntari i la responsabilitat civil de les accions esmentades en tot moment

	<ul style="list-style-type: none"> • Rescabalar el voluntari, si així ho han acordat amb aquest, de les despeses que li pugui ocasionar l'acció voluntària. • Garantir l'exercici del voluntariat d'acord amb el que consta en el full de compromís i els drets que reconeix aquesta llei • Adaptar les actuacions que han de fer els voluntaris, atenent llur situació personal • Facilitar la participació dels voluntaris en el disseny i l'execució dels programes d'acció voluntària • En el cas de les entitats de menys de cent voluntaris, el pla de voluntariat, el pla de formació i les certificacions de participació dels voluntaris es poden delegar a les federacions respectives o a entitats de primer nivell.
--	--

Font: Llei 25/2015 del voluntariat i de foment de l'associacionisme. Arts. 10-11.

A més d'aquests drets i deures generals, aquelles entitats que vulguin rebre el suport dels òrgans gestors dels ENPE hauran de complir també uns requisits afegits (Taula 47).

TAULA 47. REQUISITS QUE HAN DE COMPLIR LES ENTITATS PER REBRE SUPORT DELS ENPE

<ul style="list-style-type: none"> • Formar part de la Taula de voluntariat de l'ENPE • Demostrar capacitat tècnica i organitzativa per dur a terme les accions • Disposar d'una borsa mínima de voluntaris • Assumir la normativa i les limitacions establertes pels instruments de planificació de l'ENPE • Formalitzar la col·laboració amb l'ENPE
--

Font: elaboració pròpia a partir de XPN (2015).

Aquests marcs formals de col·laboració entre els òrgans gestors dels ENPE i les entitats de voluntariat que rebin el seu suport han de servir per establir acords i compromisos mutus, així com definir els recursos que aporta cadascuna de les parts. La Taula 48 mostra exemples generals de compromisos i aportacions (tant de l'òrgan gestor de l'ENPE com de l'entitat) que es podrien incloure en aquests marcs de col·laboració, però serà en cada cas particular (d'acord amb les situacions pròpies de cada ENPE i cada entitat) quan s'haurà de concretar. Val a dir, no obstant, que alguns dels compromisos de les entitats són obligatoris ja que els exigeix la pròpia Llei 25/2015.

TAULA 48. COMPROMISOS I APORTACIONS DELS ENPE I DE LES ENTITATS DE VOLUNTARIAT

ENPE (ÒRGAN GESTOR)	ENTITAT DE VOLUNTARIAT
<ul style="list-style-type: none"> • Cessió de materials i eines • Cessió d'equipaments • Suport en el disseny i en l'organització de les accions i els projectes • Difusió de les accions a través dels canals de comunicació de l'ENPE • Supervisió i seguiment tècnic de les accions (amb personal propi de l'ENPE) 	<ul style="list-style-type: none"> • Expertesa i coneixement • Organització de tota la logística que comporten les accions de voluntariat • Convocatòria a la borsa pròpia de voluntaris • Gestió i conducció dels voluntaris el dia de l'acció

<ul style="list-style-type: none">• Garantir que les accions de voluntariat compleixin allò establert pels instruments de gestió dels que disposa l'ENPE (pla de conservació, pla d'ús públic, etc.).• Disposar d'una assegurança general que cobreixi activitats a l'ENPE (i a poder de ser una d'específica per a accions de voluntariat)• Sensibilització general als voluntaris sobre els valors de l'ENPE i formació específica si es considera necessari	<ul style="list-style-type: none">• Despeses de manteniment dels voluntaris (esmorzar, aigua, etc.)• Assegurança dels riscos derivats de l'activitat que duu a terme el voluntari i la responsabilitat civil de les accions• Formació dels voluntaris quan sigui necessari• Altres deures previstos a la Llei (Taula 46)
--	---

Font: elaboració pròpia a partir de XPN (2015).

Més enllà del marc general de col·laboració, és important que durant el disseny i preparació de les accions de voluntariat s'acordin i es coordinin tot un seguit d'aspectes entre les entitats i els tècnics dels ENPE. La Taula 49 proposa diversos aspectes de les accions que organitzin les entitats que es podrien coordinar amb els òrgans gestors dels ENPE.

TAULA 49. ASPECTES DE LES ACCIONS DE VOLUNTARIAT QUE LES ENTITATS PODRIEN COORDINAR AMB ELS ENPE

<ul style="list-style-type: none">• Localització més idònia• Data òptima• Núm. màxim de voluntaris (per evitar impactes al medi)• Tasques sobre el terreny• Requeriments principals: materials, eines, equipaments, etc.• Necessitats de seguiment tècnic per part de personal de l'ENPE• Repartiment de responsabilitats entre els tècnics de l'entitat, els tècnics de l'ENPE i les persones voluntàries
--

Font: elaboració pròpia a partir de XPN (2015).

Una experiència interessant en aquest àmbit, vehiculada a través d'un conveni de col·laboració, és la que existeix entre el Parc Natural de la Serra de Montsant i la plataforma de voluntaris Biodiversidad Virtual. L'acord permet a l'òrgan gestor fer ús de les dades i informacions sobre biodiversitat que generen els voluntaris (i així anar actualitzant i enriquint el coneixement propi de l'ENPE), a canvi d'acollir i donar suport, un cop a l'any, a una sessió de *testing*. En aquestes sessions els voluntaris de la Plataforma van al camp a fer fotografies i noves observacions. Es tracta d'una experiència interessant que es perfectament exportable a altres ENPE i que es podria compartir en el marc de jornades d'intercanvi i formació en les que participessin tècnics de diversos ENPE.

5.3. ACCIONS PUNTUALS ORGANITZADES PELS ENPE

A banda del treball compartit amb les entitats per dur a terme accions de voluntariat emmarcades en projectes o objectius de l'ENPE, l'òrgan gestor pot organitzar accions puntuals de voluntariat obertes a la ciutadania. I ho pot fer amb personal propi, amb el suport d'alguna entitat externa, i/o amb la col·laboració d'altres entitats. Un exemple en l'àmbit dels ENPE seria la campanya "Per un Delta net", que coorganitza el Parc Natural del Delta de l'Ebre.

En un document publicat l'estiu de 2017 i elaborat per la Direcció General d'Acció Cívica i Comunitària de la Generalitat de Catalunya, en coordinació amb el Consell de l'Associacionisme i el Voluntariat de Catalunya, s'especifiquen els trets característics de les anomenades campanyes o accions puntuals que poden organitzar directament administracions públiques però també les pròpies entitats (Taula 50).

TAULA 50. CARACTERÍSTIQUES DE LES CAMPANYES PUNTUALS QUE PODEN ORGANITZAR LES ADMINISTRACIONS

Concepte	Campanyes que criden i mobilitzen les persones per donar resposta a un fet puntual, concret, momentani, que no vol ni busca la implicació posterior de la persona en cap projecte. Són, en definitiva, campanyes que són causa i efecte, i que demanen un alt grau de resposta i mobilització concentrat en un espai de temps limitat. En serien exemples el Gran Recapte d'Aliments, el Mulla't per l'Esclerosi Múltiple –que hi ha municipis que convoquen-, o la Marató de TV3.
Trets característics	Fets o accions puntuals, concentrats en un espai de temps molt reduït, sense vocació de continuïtat (tot i que poden ser campanyes periòdiques, per exemple de caire anual), que requereixen mobilitzar un gruix de persones important per aconseguir els seus objectius, que posen el focus en la causa a favor de (o contra la qual) pretenen lluitar, i que requereixen de baixa o nul·la formació per actuar.
Exempció del compliment de la Llei	Totes les persones mobilitzades per les campanyes puntuals, si bé seran considerades legalment "persones voluntàries", no estaran sotmeses al compliment de la Llei (això és, als capítols de drets i deures) com sí que haurien de complir les persones voluntàries que s'incorporen a projectes de voluntariat de les entitats, amb vocació de més estabilitat i continuïtat. Aquesta flexibilització comporta que les organitzacions convocants, organitzadores i gestores de les campanyes (que poden ser administracions públiques o entitats) estaran exemptes de complir amb els deures que, d'altra banda i en d'altres circumstàncies, sí que estaran obligats a complir, com ara fer signar un full de compromís amb tots i cada un dels seus voluntaris, assegurar la seva activitat, formar-los, certificar la seva participació i la resta d'obligacions de la Llei.

Font: Recomanacions per a l'adaptació de les administracions públiques a la llei 25/2015, del voluntariat i foment de l'associacionisme (2017).

Així doncs, les campanyes o accions puntuals estan obertes a tota la ciutadania, no són crides específiques a una borsa estable de voluntaris. El que no està clar és la periodicitat màxima d'aquestes accions puntuals; de moment sembla que no hi ha límits establerts al respecte. El límit més clar és que sigui oberta a tothom.

Aquesta oferta d'accions puntuals es pot organitzar per cada ENPE per separat, o amb una visió de conjunt tal com fa la Diputació de Barcelona amb el Cercle de Voluntaris dels Parcs Naturals, un model interessant però que li falta algun pas més per acabar d'adaptar-se a la Llei de voluntariat.

Més enllà d'accions puntuals organitzades per ENPE i que ja disposen d'un cert recorregut històric, aquest Pla proposa **vincular aquestes campanyes de mobilització puntuals amb efemèrides ambientals** com el Dia europeu dels Parcs, el Dia mundial dels ocells, la Setmana de la Natura, etc. o amb campanyes promogudes per tercers com l'Agència de Residus (per unificar esforços i aprofitar la seva repercussió).

Tal com s'exposa en la Taula 50, aquestes campanyes han d'estar obertes a tota la ciutadania, però des d'aquest Pla es proposa fer un **esforç extra de difusió amb la població local**, ja que són una oportunitat perquè coneguin millor els ENPE i es generi o s'enforteixi el sentiment local de pertinença a l'ENPE.

En aquest tipus de campanyes, i partint de la col·laboració establerta via Taules de voluntariat de cada ENPE (apartat 5.3.1), també s'hi podrien implicar les entitats locals de voluntariat, amb la voluntat de seguir establint sinèrgies amb els òrgans gestor de l'ENPE i d'implicar la població local en aquestes campanyes puntuals.

Un darrer aspecte important a considerar és que els òrgans gestors dels ENPE han de disposar d'una assegurança per a aquest tipus de campanyes. Cal acabar d'estudiar si l'assegurança general que tenen els ENPE ja és suficient per cobrir aquestes campanyes, o si en caldria contractar una d'específica atès que comporten un tipus de treball específic de les persones que hi participen.

5.4. GESTIÓ DE LES DEMANDES DE VOLUNTARIAT

Les possibles demandes que rebin els òrgans gestors s'han classificat en tres tipologies:

- De persones individuals
- D'entitats sense ànim de lucre
- D'empreses (accions d'RSC)

5.4.1. Gestió de les demandes ciutadanes

La demanda de participació de la ciutadania en la gestió dels espais naturals, mitjançant accions voluntàries, ha anat creixent paulatinament en els últims anys. L'augment de la consciència ambiental, del coneixement dels nostres ENPE i del compromís amb la cosa pública, entre d'altres, porten moltes persones a oferir la seva col·laboració voluntària en la gestió i conservació dels ENPE.

Malgrat l'existència d'entitats de voluntariat, pot passar i passa que siguin els propis òrgans gestors dels ENPE els que rebin demandes de ciutadans per col·laborar de manera voluntària en la conservació i gestió dels ENPE. Aquestes persones presenten perfils diversos pel que fa als seus interessos, disponibilitat, habilitats, formació,

expectatives, àmbits de procedència, etc. Per aquests motius, un dels objectius d'aquest Pla és canalitzar i donar una resposta adequada a aquest tipus de demandes.

En primer lloc, seria òptim que aquest tipus de demandes es formalitzessin mitjançant algun **formulari senzill de sol·licitud**. Un cop formalitzada la demanda, les vies possibles per canalitzar-la i donar-hi resposta serien, per ordre de preferència, les que s'indiquen tot seguit:

- **Derivar la demanda a una o més entitats de voluntariat** que es consideri que encaixen amb la sol·licitud. Han de ser alguna/es entitats identificades en l'inventari exposat a l'apartat 5.1.2 i, preferentment, aquelles que participen en els marcs de col·laboració establerts per l'ENPE i descrits a l'apartat 5.2. Aquesta derivació es pot materialitzar donant el contacte dels responsables de les entitats escollides.
- **Oferir la possibilitat de participar en alguna acció puntual organitzada pel propi ENPE o ENPE propers** (sempre que l'ENPE n'organitzi d'acord amb el que s'exposa en l'apartat 5.3). Aquesta possibilitat pot interessar especialment a aquelles persones que volen fer accions de voluntariat però no a través d'entitats, sinó amb una relació directa amb l'Administració.
- **Derivar la demanda a l'Oficina del Voluntariat Ambiental de Catalunya** (vegeu 5.5.3): aquesta derivació es pot materialitzar donant el contacte dels responsables d'aquesta Oficina, o l'adreça de la pàgina web en les que hi ha publicades ofertes de voluntariat (www.voluntariatambiental.cat).

Aquestes vies estan incloses dins el procediment de canalització de les demandes de voluntariat previst i descrit en l'apartat 5.6.1.

5.4.2. Gestió de les demandes de les entitats

Un altre tipus de demandes que reben els òrgans gestors és directament d'entitats que volen dur a terme accions o programes de voluntariat i que demanen a l'ENPE algun tipus de suport o col·laboració.

En aquests casos, la resposta dels òrgans gestors ha de ser la que es proposa en model de col·laboració i suport descrit en l'apartat 5.2. Per tant, se'ls ha d'oferir una doble resposta:

- **Oferir-los la possibilitat de formar part dels espais estables de col·laboració** establerts per cada òrgan gestor i, concretament, de la Taula del Voluntariat de cada ENPE (vegeu apartat 5.2.1.).
- **Oferir-los suport específic per a dur a terme una acció concreta** sempre i quan es compleixin uns requisits previs i uns determinats compromisos mutus (vegeu apartat 5.2.2).

En paral·lel a aquestes ofertes, també se'ls hauria d'informar de les possibilitats de suport que s'ofereixen des de la Generalitat de Catalunya, sobretot de les línies de subvencions i d'altres projectes de suport al voluntariat (vegeu apartat 5.5).

5.4.3. Gestió de les demandes d'accions d'RSC

En els darrers anys, els òrgans gestors dels ENPE han anat rebent de manera creixent demandes d'empreses que volen dur a terme les anomenades *accions de voluntariat corporatiu*.

Solen ser grans empreses amb una gran capacitat d'actuació, tant pel que fa a la disponibilitat de persones com de pressupost. La seva demanda sol ser concreta i associada a una activitat puntual. L'objectiu de l'empresa acostuma a ser doble: tant fer voluntariat com organitzar una jornada de convivència dels treballadors i treballadores. Això comporta unes activitats complementàries que afegeixen complexitat a la demanda.

En aquest tipus d'accions, les empreses dediquen recursos econòmics per cobrir les despeses materials (dietes, transport, etc.) i les despeses de coordinació i organització d'aquestes accions. En aquest punt, és important preguntar-se si els òrgans gestors dels ENPE han d'organitzar accions d'aquest tipus.

Una primera consideració és que, d'acord amb la Llei 25/2015, aquest tipus d'accions no es podrien considerar voluntariat atès que les persones que hi participen, tot i que ho fan voluntàriament, no són voluntaris segons la definició que en fa la Llei (pel fet que no estan vinculades a entitats sense ànim de lucre). Per tant, aquestes activitats seria millor considerar-les com a **accions de Responsabilitat Social Corporativa**.

Des d'aquest punt de vista legal, els ENPE poden organitzar accions de RSC. De fet, en alguns casos ja ho han fet o ho fan i fins i tot alguns ENPE han fixat preus públics per dur a terme aquest tipus d'accions dins de terrenys públics. Tot i això, es constata que són accions que requereixen una gestió complexa per l'elevat volum de voluntaris a organitzar i per altres demandes més específiques i particulars que tenen les empreses.

Malgrat aquesta complexitat, des dels ENPE es consideren bones accions de promoció dels valors dels ENPE i del foment l'associacionisme, ja que permeten que aquest tipus de públic (visitant poc habitual dels ENPE) s'apropi a aquests espais i conegui algunes de les problemàtiques que han d'afrontar així com bones pràctiques de comportament quan es visiten espais naturals protegits.

Quan l'òrgan gestor rebí una demanda d'aquest tipus i detecti que l'organització de l'acció no es pot assumir directament des del propi equip gestor, és aconsellable (com ja s'ha fet en alguns casos) que la demanda es derivi a entitats ambientals o empreses de serveis especialitzades. Sempre serà millor recomanar empreses i entitats vinculades a l'ENPE i que participen en els marcs de col·laboració establerts. D'altra banda, aquesta derivació no treu que des de l'òrgan gestor s'estableixi una coordinació amb l'empresa o entitat contractada per garantir que l'acció s'ajusta a les línies de gestió i a les necessitats de l'ENPE. I, en paral·lel, que s'estableixi i es cobri algun tipus de preu públic per dur a terme l'acció.

La resposta a aquest tipus de demandes també estan incloses dins el procediment de canalització de les demandes de voluntariat previst i descrit en l'apartat 5.6.2.

5.5. SUPORT GENERAL A LES ENTITATS I XARXES D'ENTITATS

En general, i llevat d'algunes excepcions, les entitats amb voluntariat ambiental al nostre país són petites, poc o gens especialitzades, amb pocs recursos i amb poca capacitat d'acollida i gestió de voluntaris. Per aquest motiu, requereixen de suport i acompanyament en diversos àmbits per enfortir-les i estructurar-les. Des de diverses administracions públiques s'ofereixen vies complementàries de suport que caldria que els òrgans gestors dels ENPE coneguessin i difonguessin a les entitats amb les que col·laborin.

5.5.1. Iniciatives i serveis de suport existents

La majoria d'entitats amb voluntariat formen part de la Xarxa de Voluntariat Ambiental de Catalunya (XVAC) i/o de la Xarxa de Custòdia del Territori (XCT), dues entitats de segon nivell que estan immerses en un procés de confluència i que recentment han acordat fusionar-se en una sola organització. A més a més, cal esmentar l'Obrador del Tercer Sector Ambiental de Catalunya (o3sac), una associació de tercer nivell que té com a vocació agrupar un ampli ventall de xarxes i d'organitzacions ambientals representatives que treballen a Catalunya.

Amb aquesta situació, és necessari que la Generalitat de Catalunya (des de diverses unitats administratives) i altres administracions mantinguin o fins i tot **enforteixen el suport al tercer sector ambiental en general i a les entitats amb voluntariat en particular amb l'objectiu de promoure la seva acció i consolidar el sector.**

En aquest sentit, ja existeixen algunes iniciatives i projectes que reben el suport del Departament de Territori i Sostenibilitat (DTES), com ara la campanya "Jo sóc donant ambiental", la "Setmana de la Natura" organitzada conjuntament per la XCT i la XVAC o el projecte Tàndem (liderat pel Club EMAS i el propi DTES), orientat a crear sinèrgies entre el món empresarial i les entitats del tercer sector ambiental per desenvolupar projectes ambientals de caràcter innovador i amb valor social. Totes aquestes accions s'emmarquen en el Pla de suport al tercer sector ambiental de Catalunya 2015-2018.

D'altra banda, el DTES i la XCT disposen d'un Pla de Treball conjunt 2015-2020 per seguir impulsant la custòdia del territori al nostre país i que també comporta accions de suport a entitats de custòdia, moltes de les quals treballen en el camp del voluntariat ambiental. Una d'aquestes accions de suport és un programa d'ajuts a entitats de custòdia amb un programa biennal de custòdia.

En paral·lel a aquestes iniciatives de suport del DTES, el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, a través de la Direcció General d'Acció Cívica i Comunitària (DGACC), ofereix diversos serveis gratuïts per a les entitats privades sense ànim de lucre independentment de la seva finalitat (Taula 51).

TAULA 51. SERVEIS GRATUÏTS D'ASSESSORAMENT I SUPORT A ENTITATS NO LUCRATIVES

Serveis d'assessorament i acompanyament a les entitats	<p>En matèries jurídica, econòmica, de comunicació 2.0, plans estratègics, elaboració de projectes... En el cas dels serveis d'assessorament les consultes són en línia i en el cas del servei d'acompanyament poden ser presencials i a la seu de l'entitat, si fos necessari. Les entitats en poden fer ús i és una manera de resoldre dubtes puntuals de forma gratuïta o bé de tenir un seguiment individualitzat, si cal, encara que la feina d'elaborar el projecte recaigui sobre l'entitat. Més informació a www.voluntariat.org.</p>
Cens d'entitats de voluntariat de Catalunya	<p>De caràcter voluntari i gratuït, adreçat a aquelles entitats que tenen programa de voluntariat, pla de voluntariat... Qualsevol entitat pot formar-ne part si ho desitja i compleix uns requisits. Formar part del cens permet, entre d'altres temes, poder sol·licitar subvencions per al foment del voluntariat, línia de finançament que anualment convoca el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. Les entitats censades també poden presentar-se al Premi voluntariat, dotat amb 10.000 € pel projecte guanyador. Anualment s'estableix la temàtica del premi.</p>
Crides de voluntariat	<p>Espai a disposició de les entitats (sobretot les censades) que necessiten persones voluntàries per a projectes estables o activitats puntuals. L'espai de crides es pot veure a www.voluntariat.org.</p>
Formació de voluntariat	<p>El Pla de formació de l'associacionisme i el voluntariat de Catalunya recull una sèrie de formacions impartides per escoles reconegudes (del mateix sector, expertes en diferents temes), que pretenen ajudar les persones voluntàries en el seu dia a dia o en la gestió de l'entitat. Més informació a www.voluntariat.org. El Pla té la possibilitat de desplaçar-se a un territori i fer formació per a un conjunt d'entitats d'un o diversos municipis (una part del cost el pot finançar la DGACC).</p>
Escola d'Estiu	<p>Actuació de formació totalment gratuïta pels assistents que es duu a terme al juliol al setembre. Va destinada a ciutadania que vol fer voluntariat i a entitats.</p>
Webs especialitzades	<p>A www.xarxanet.org i els seus butlletins s'hi poden trobar notícies i recursos. També hi ha un portal ambiental al qual dota de contingut la XVAC. D'altra banda, www.voluntariat.org és la web corporativa de la Generalitat de Catalunya especialitzada en voluntariat.</p>

Font: Direcció General d'Acció Cívica i Comunitària.

En l'àmbit de la formació, cal destacar també l'Escola de Voluntariat Ambiental de Catalunya, un espai per facilitar la formació tant de gestors com de voluntaris d'entitats ambientals del territori català. Aquesta iniciativa, impulsada per la XVAC, hauria de ser coneguda pels òrgans gestors dels ENPE per informar-ne a les entitats amb les que col·laborin.

5.5.2. Línies d'ajuts existents i potencials a l'àmbit ambiental

Actualment existeixen dues línies d'ajuts principals del DTES en les que s'hi poden presentar entitats amb voluntariat:

- Subvencions a entitats sense ànim de lucre del tercer sector ambiental de Catalunya per al finançament d'**actuacions i projectes d'educació i sensibilització ambiental**. Cadascuna de les convocatòries d'aquests ajuts se centren en algun àmbit temàtic concret. Les més recents (període 2018-2019), per exemple, posen el

focus en la conservació dels ecosistemes aquàtics continentals, litorals o marins, en els serveis ambientals que els ecosistemes presten al benestar i al desenvolupament humà, i en els projectes de ciència ciutadana.

- Subvencions als **espais naturals de Catalunya, als hàbitats i espècies**, en el marc del Programa de desenvolupament rural de Catalunya 2014-2020. En aquest cas, el ventall de beneficiaris és més ampli: ens locals, consorcis de gestió d'espais naturals protegits, persones físiques, associacions i fundacions, i persones jurídiques amb ànim de lucre.

Poden ser objecte d'aquestes subvencions actuacions per a la restauració, conservació i millora dels espais naturals de Catalunya, els hàbitats i espècies, l'ordenació dels usos públics i les infraestructures vinculades a aquests usos i la divulgació del coneixement i la sensibilització en relació amb la seva gestió i conservació.

Analizant les bases reguladores d'aquests dues línies d'ajuts, i a falta de la convocatòria que concretarà millor les actuacions subvencionables en el cas de la primera línia d'ajuts, s'observa que el paper que hi tenen les accions de voluntariat és residual, especialment en la segona línia d'ajuts. Ara que es disposa d'una legislació nova en matèria de voluntariat, **caldrà que els ajuts vinculats a espais naturals i a projectes de sensibilització i educació ambiental atorguessin als projectes de voluntariat un rol més important** (apareixent, explícitament, com a acció subvencionable o com a criteri de valoració, per exemple).

A escala estatal, cal conèixer les diverses línies d'ajut que convoca la Fundació Biodiversidad i, en particular, el programa 'Platges, rius, voluntariat i custòdia del territori'. En el marc d'aquest programa les entitats poden presentar projectes d'accions de voluntariat en aquests ambients naturals específics.

Més enllà d'aquests ajuts, cal explorar altres opcions de finançament de projectes de voluntariat que han sorgit recentment a escala europea. Es tracta dels **European Solidarity Corps**, un programa per fomentar el voluntariat juvenil (18-30 anys) que té diversos àmbits d'acció entre els quals l'ambiental, centrat en espais de la Xarxa Natura 2000. L'any passat la convocatòria d'aquest programa europeu va quedar deserta a Catalunya perquè els requisits eren inassumibles per cap entitat catalana. L'única entitat capaç de mobilitzar recursos i voluntaris, i organitzar un projecte d'aquestes dimensions, seria una xarxa d'entitats ben capacitada. De cara a futures convocatòries, es podria articular una aliança a escala de país entre l'Oficina del Voluntariat Ambiental de Catalunya, el DTES i els òrgans gestors dels ENPE interessats per elaborar i presentar un projecte que fomentés el voluntariat en diversos ENPE.

Finalment, des de la Generalitat caldrà analitzar i **valorar si promoure una convocatòria específica de subvencions per gestionar projectes de voluntariat en ENPE**, tal com fa l'Organisme Autònom de Parcs Nacionals (OAPN). Les bases de l'OAPN estableixen els projectes concrets de cada parc nacional d'acord amb els seus àmbits d'actuació prioritari, actuacions que posteriorment, s'obriran a la participació ciutadana com a "camps de voluntariat", gestionats per les entitats que han obtingut la subvenció.

5.5.3. Difusió de l'oferta i les accions de voluntariat ambiental

En l'actualitat, el principal portal que centralitza les ofertes de voluntariat en l'àmbit ambiental és www.voluntariatambiental.cat, gestionat per l'**Oficina del Voluntariat Ambiental de Catalunya** (una iniciativa conjunta de la XCT i la XVAC). Aquesta plataforma pretén vehicular les ofertes de voluntariat que es proposen des de les entitats ambientals i la demanda de persones voluntàries, empreses o escoles que hi volen col·laborar, ja sigui de forma puntual o permanent. En definitiva, una eina per crear una borsa de voluntariat on poder satisfer l'oferta i la demanda i poder proporcionar a les entitats aquest servei.

Aquest portal es troba immers en un procés de reformulació i modernització gràcies al suport de la Generalitat de Catalunya. Un cop reformulat, pot ser d'una gran utilitat als òrgans gestors dels ENPE per derivar-hi demandes específiques que rebin (vegeu 5.4) o fins i tot per publicar-hi directament propostes d'accions de voluntariat per cercar entitats que les vulguin dur a terme. També és un portal que haurien d'aprofitar les entitats locals de voluntariat vinculades a cada ENPE quan vulguin llançar crides de voluntariat.

D'altra banda, aquest portal podria servir també per anar recopilant i donant a conèixer bones pràctiques de projectes i accions de voluntariat ambiental que tenen lloc en ENPE. Això requeria d'una col·laboració estreta entre els òrgans gestors dels ENPE i la XVAC que caldria definir amb detall. A mig termini es podria elaborar i difondre un catàleg de bones pràctiques que pugui servir de referent a les potencials entitats interessades en fer voluntariat dins d'ENPE.

5.6. INSTRUMENTS COMUNS

Una de les necessitats detectades durant la diagnosi va ser la d'estandarditzar alguns aspectes i instruments vinculats a l'acció dels ENPE en voluntariat ambiental. Alguns aspectes ja s'han estandarditzat en apartats precedents d'aquest 5è bloc, d'altres és previst que s'homogeneïtzin més endavant (durant el desplegament del Pla) i d'altres (els inclosos en aquest apartat) són els que ara s'estandarditzen.

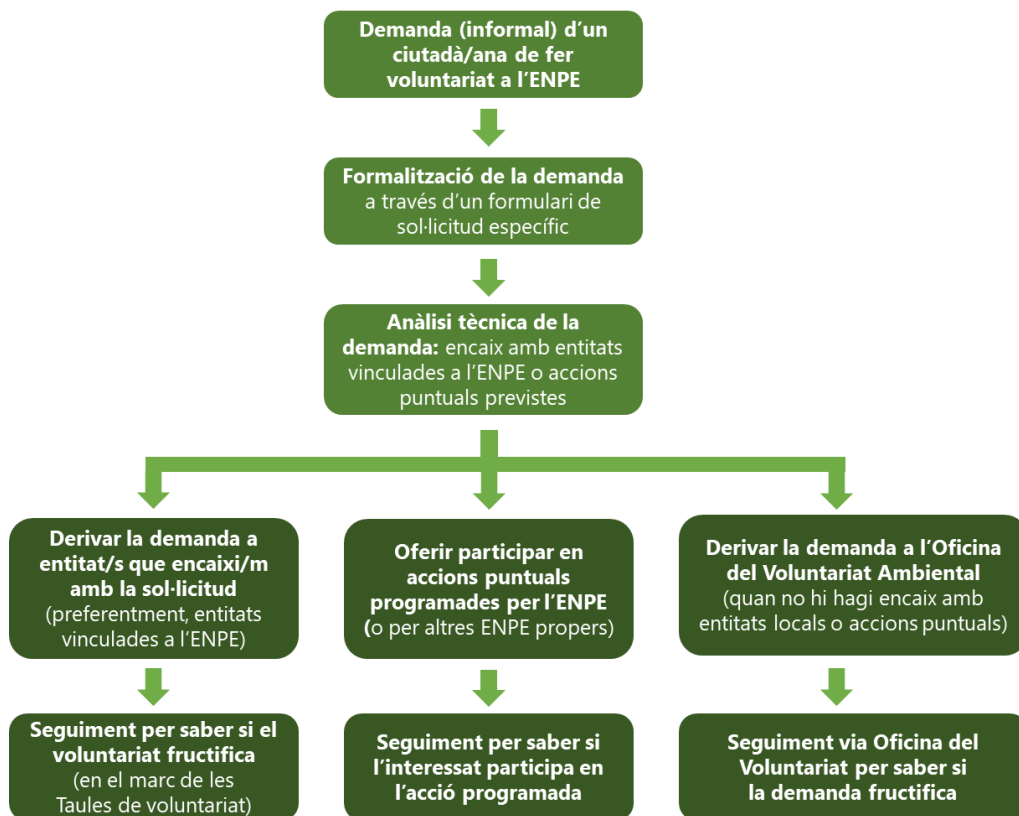
Els instruments que hauran d'aplicar els tècnics de voluntariat dels ENPE són:

- Procediment per canalitzar les demandes ciutadanes de voluntariat que reben els ENPE
- Procediment per canalitzar les demandes d'accions de RSC que reben els ENPE
- Informe anual les accions de voluntariat que tenen lloc als ENPE

5.6.1. Procediment per canalitzar les demandes ciutadanes de voluntariat que reben els ENPE

Si l'òrgan gestor d'un ENPE rep una demanda específica d'una persona individual que voldria fer tasques o accions de voluntariat, el procediment a seguir serà el que s'estableix en el gràfic següent.

GRÀFIC 5. PROCEDIMENT DE GESTIÓ DE LES DEMANDES CIUTADANES DE VOLUNTARIAT

Font: elaboració pròpia.

Tant si s'opta per la primera via com per la tercera caldrà avisar a les persones "derivades" que la seva participació en una acció de voluntariat s'acabarà acordant amb els responsables de les entitats, no pas amb l'òrgan gestor de l'ENPE.

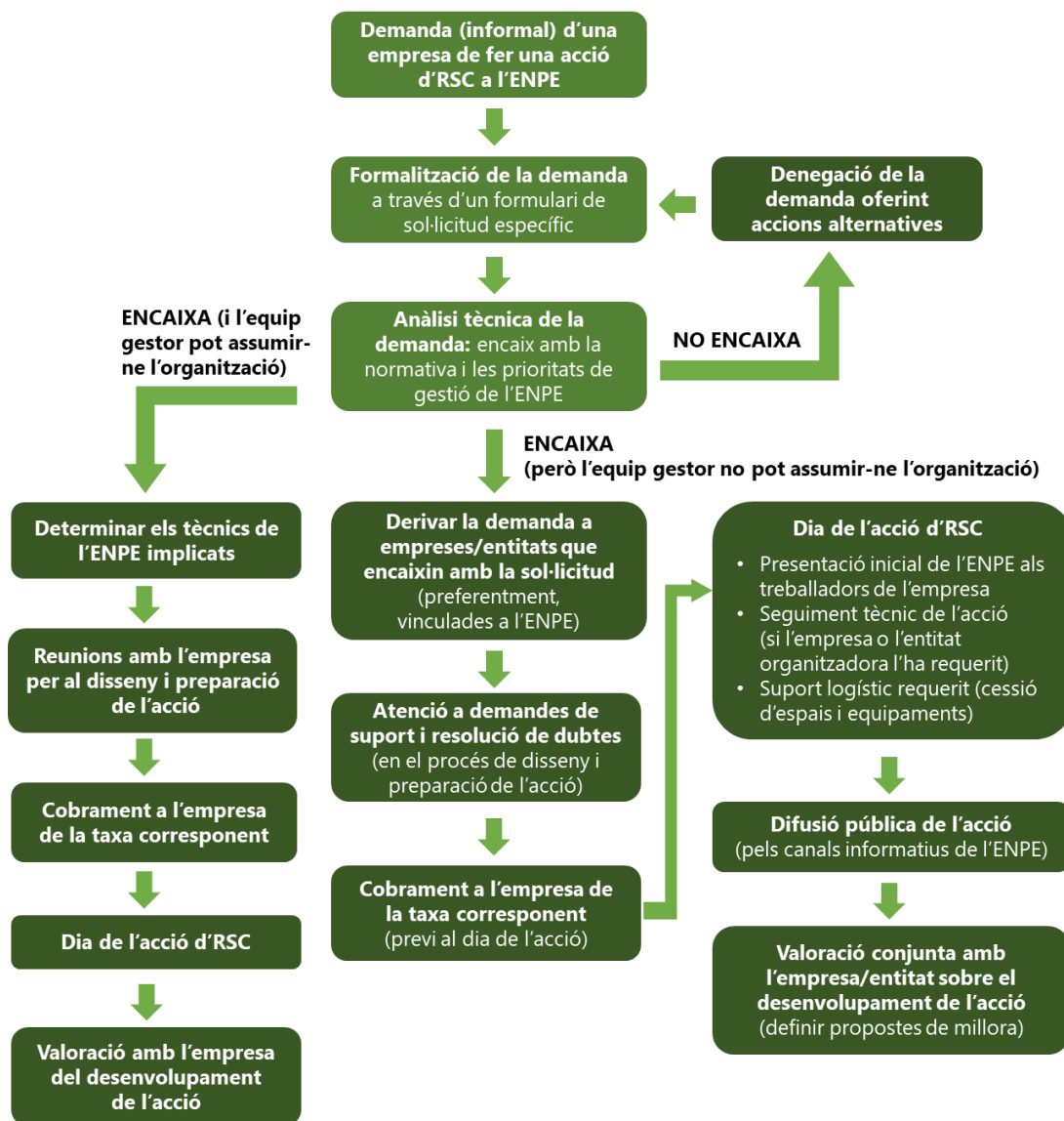
L'execució d'aquest procediment té com a requisits previs:

- Disposar d'un formulari estandarditzat per formalitzar la sol·licitud de voluntariat
- Disposar de l'inventari actualitzat d'entitats de voluntariat que actuen a l'ENPE per determinar si la sol·licitud encaixa amb l'àmbit d'actuació d'alguna d'aquestes entitats.
- Tenir una relació fluïda amb els responsables de l'Oficina del Voluntariat Ambiental de Catalunya.
- Disposar d'una assegurança per part de l'òrgan gestor que cobreixi les accions puntuals de voluntariat.

5.6.2. Procediment per canalitzar les demandes d'accions d'RSC que reben els ENPE

Tal com s'ha exposat en l'apartat 5.4.3, els ENPE que rebin demandes d'empreses per fer accions d'RSC poden optar per organitzar directament l'acció, o derivant la demanda cap a empreses o entitats especialitzades en aquest tipus de serveis. El procediment a seguir serà el que s'estableix en el gràfic següent.

GRÀFIC 6. PROCEDIMENT DE GESTIÓ DE LES DEMANDES D'ACCIONS D'RSC PER PART D'EMPRESES

Font: elaboració pròpia.

L'execució d'aquest procediment requereix disposar d'un sistema de preus públics destinat a empreses que vulguin dur a terme accions d'RSC dins d'ENPE.

5.6.3. Informe anual del voluntariat en cada ENPE

Un cop s'hagin dut a terme les tasques de planificació prèvies esmentades en l'apartat 5.1.2, i s'hagin creat les Taules de Voluntariat previstes a l'apartat 5.2.1, seria necessari que els òrgans gestors dels ENPE elaboressin un informe anual que descrivís i avalués els projectes i accions de voluntariat duts a terme en aquell any.

Els continguts mínims que hauria de tenir aquest informe són els descrits a la Taula 52.

TAULA 52. CONTINGUTS MÍNIMS DE L'INFORME ANUAL DEL VOLUNTARIAT EN CADA ENPE

Capítol	Continguts
1. Dades bàsiques de l'ENPE en relació amb el voluntariat	Inventari d'entitats de voluntariat que actuen a l'ENPE Programes i projectes de l'ENPE que poden rebre (o reben) el suport del voluntariat Tècnics implicats
2. Gestió de les demandes de voluntariat rebudes per l'ENPE	Núm. de demandes rebudes Anàlisi de com s'han canalitzat aquestes demandes i de si el voluntariat ha acabat fructificant
3. Taula de voluntariat i els marcs de col·laboració establerts	Membres: vigents i nous Reunions efectuades Acords presos Marcs de col·laboració establerts amb entitats concretes
4. Accions de voluntariat organitzades per entitats dins l'ENPE	Accions efectuades: objectius, entitats organitzadores i col·laboradores, suport donat per part de l'òrgan gestor, núm. participants, resultats obtinguts Núm. accions totals Núm. de voluntaris participants totals Perfils dels voluntaris
5. Campanyes puntuals	Campanyes executades: objectius, entitats organitzadores i col·laboradores, núm. participants, resultats obtinguts
6. Accions d'RSC	Accions d'RSC dins l'ENPE: objectius, entitats organitzadores i col·laboradores, núm. participants, resultats obtinguts
7. Balanç final	Lliçons apreses Dificultats detectades Millores necessàries
8. Pla d'acció any següent	Accions previstes per a l'any vinent

Font: elaboració pròpia.

5.7. ACCIONS PREVISTES

Aquest darrer apartat del 5è bloc dedicat al voluntariat ambiental proposa les accions que en aquest àmbit caldria executar per afrontar els reptes i els objectius definits prèviament. Totes les accions aquí proposades s'haurien d'anar executant al llarg de tot el període d'aplicació del Pla (2019-2022), si bé n'hi ha algunes que podrien o haurien d'anar més enllà d'aquests quatre anys.

En aquest apartat les accions es descriuen amb un títol i una breu descripció. La prioritització i el calendari de cada acció es reflecteixen en el Bloc 8 d'aquest Pla.

Accions a emprendre pel conjunt d'ENPE

VAc1. Organitzar jornades de debat i formació en voluntariat adreçades a tècnics dels ENPE

Aquestes jornades, que es podrien organitzar un cop a l'any (o cada dos anys), han de servir per compartir experiències, resoldre dubtes, formar-se sobre novetats legislatives i d'altra mena i, en definitiva, per difondre els principis i els beneficis del voluntariat ambiental en el marc dels ENPE. Aquesta jornada ha d'estar oberta a tots els tècnics dels ENPE, no només els que assumeixen la coordinació de les tasques de voluntariat. També hi podrien participar tècnics d'altres unitats administratives vinculades a la conservació de la natura (fauna, flora, etc.).

VAc2. Donar continuïtat el Grup assessor sobre el voluntariat ambiental (GAVA) per consolidar el nou model de voluntariat ambiental als ENPE

El voluntariat viu un moment de canvi fruit de l'entrada en vigor de la Llei 25/2015. Cal, en aquest sentit, seguir mantenint la coordinació i el treball compartit iniciat amb el GAVA per a la redacció d'aquest Pla, si escau ampliant-lo a nous membres (centres de fauna, per exemple) i establint nous objectius fixats en un Pla de treball.

VAc3. Establir un sistema d'assegurances que doni cobertura a totes les accions de voluntariat que s'organitzin en l'àmbit dels ENPE

En el marc del GAVA, si escau amb el suport d'algun professional extern o algun responsable jurídic propi de la Generalitat, avaluar si els òrgans gestors dels ENPE que organitzin activitats o campanyes puntuals necessiten algun tipus d'assegurança nova, més enllà de l'assegurança general que ja tenen. Durant aquest procés d'avaluació consultar altres administracions responsables d'espais naturals protegits (com la Diputació de Barcelona o el Consorci del Parc Natural de la Serra de Collserola), i avaluar també la idiosincràsia d'activitats particulars (com ara les que tenen lloc dins el mar).

VAc4. Acordar els instruments necessaris per formalitzar els marcs de col·laboració i suport entre els òrgans gestors dels ENPE i les entitats de voluntariat

El GAVA és segurament el marc més idoni per definir quins són aquests instruments i quins són els tipus de suport que es podria oferir a les entitats de voluntariat per part dels òrgans gestors dels ENPE. Aquesta acció requereix una feina prèvia de conèixer millorar les entitats amb voluntariat i dels projectes que promouen.

VAc5. Elaborar formularis estandarditzats per formalitzar les sol·licituds ciutadanes de voluntariat i les demandes d'accions d'RSC

Els continguts de cada formulari s'hauria d'adaptar a les particularitats de cada tipus d'agent. Òbviament, el model de formulari que hauran d'emplenar els ciutadans hauria de ser el més senzill possible. Es poden valorar models ja existents, com els que ha proposat la Diputació de Barcelona.

VAc6. Organitzar campanyes puntuals de mobilització ciutadana associades a efemèrides ambientals i amb una visió de conjunt de tots els ENPE

Les efemèrides ambientals són una bona oportunitat per mobilitzar la ciutadania. En aquest sentit, es proposa que els ENPE organitzin de manera coordinada (calendari conjunt) accions puntuals de mobilització, obertes a tota la ciutadania però especialment a la població local, coincidint amb aquestes dates. Es podria començar amb una prova pilot i seria recomanable que es coordinessin amb accions semblants previstes en altres blocs d'aquest Pla.

VAc7. Establir un protocol de col·laboració dels ENPE amb l'Oficina del Voluntariat Ambiental de Catalunya per promoure el voluntariat en l'àmbit dels ENPE

Des del DTES, i si escau el GAVA, es podria col·laborar en el procés de renovació de la nova plataforma web impulsada per l'Oficina del Voluntariat Ambiental de Catalunya. Així mateix, un cop creada, caldrà col·laborar-hi i publicar-hi, des dels ENPE, les ofertes que sorgeixin en el si de les taules de voluntariat i de les entitats col·laboradores. Caldrà coordinar aquest procés amb el de la renovació del web dels Parcs (vegeu 7.4) i amb altres portals com <http://nonprofit.xarxanet.org>.

VAc8. Organitzar campanyes de promoció dels projectes de voluntariat que es duen a terme als ENPE

El DTES podria organitzar campanyes periòdiques per promocionar projectes rellevants de voluntariat de les entitats que formen part de les taules de voluntariat dels diversos ENPE. Això contribuiria a donar-los visibilitat, més enllà de publicar les ofertes derivades en els portals especialitzats.

VAc9. Estudiar la creació d'un sistema de preus públics destinat a empreses que vulguin dur a terme accions d'RSC dins dels ENPE

Les empreses que vulguin dur a terme accions d'RSC dins d'un ENPE podrien haver d'abonar una taxa fixada en un sistema de preus públics. Per definir aquest sistema de preus per a aquest tipus d'accions, un model en el qual inspirar-se pot ser el del Parc Natural de la Serra de Collserola.

VAc10. Promoure accions i projectes d'ampli abast per fomentar i consolidar el voluntariat ambiental als ENPE

Entre aquestes accions i projectes hi podria haver la presentació d'un projecte de voluntariat ambiental en diversos ENPE finançat pel programa "European Solidarity Corps" (que requeriria d'una aliança entre el DTES i l'Oficina de Voluntariat Ambiental de Catalunya). També es podria valorar si promoure una convocatòria específica de subvencions per gestionar projectes de voluntariat en ENPE inspirant-se en el model de la Xarxa de Parcs Nacionals. Aquestes valoracions es podrien fer amb el suport del GAVA.

Accions a emprendre per cada ENPE

VAi1. Identificar en cada ENPE programes, projectes i accions en marxa o previstos que podrien rebre el suport del voluntariat

Aquests programes i projectes són els que s'oferiran a les entitats de voluntariat que vulguin col·laborar amb els òrgans gestors de cada ENPE, si bé els òrgans gestors també han d'estar oberts a les propostes que els puguin fer les entitats.

VAi2. Elaborar els inventaris d'entitats de voluntariat que actuen en cada ENPE

El primer d'aquests inventaris s'hauria de fer coincidint amb el procés de redacció dels Plans estratègics d'educació i voluntariat ambiental de cada ENPE.

VAi3. Constituir i convocar les taules de voluntariat de cada ENPE (o agrupacions d'ENPE)

Un cop elaborats els inventaris d'entitats i identificats aquells projectes dels ENPE que podrien rebre suport del voluntariat, és moment d'iniciar el procés de constitució de les taules de voluntariat, adreçant-se i convidant les entitats que en podrien formar part.

VAi4. Gestionar les demandes de voluntariat i d'accions d'RSC d'acord amb els procediments establerts

Els apartats 5.4 i 5.6 estableixen els procediments per gestionar les demandes de voluntariat i d'accions d'RSC que reben els òrgans gestors. Un cop enllestits els requisits necessaris per activar aquests procediments, els tècnics responsables de voluntariat des ENPE hauran de començar a aplicar-los.

VAi5. Elaborar els informes anuals de voluntariat de cada ENPE

Un cop s'hagin dut a terme les tasques de planificació prèvies esmentades en l'apartat 5.3.1, i s'hagin creat les Taules de Voluntariat, seria necessari que els òrgans gestors dels ENPE elaboresin un informe anual que descrivís i avalués els projectes i accions de voluntariat duts a terme en aquell any (continguts a la Taula 52).

**Bloc 6.
RECURSOS
HUMANS I
GOVERNANÇA**

Tal com s'ha constatat en la diagnosi, i tal com es reflecteix en la missió d'aquest Pla, dos dels reptes principals per enfortir i consolidar l'educació i el voluntariat ambiental com a àmbits d'actuació fonamentals són la disponibilitat de personal tècnic als ENPE dedicat a aquests àmbits i el treball col·laboratiu i en xarxa a diverses escales i entre diversos tipus d'agents públics i privats.

Aquest capítol aborda, doncs, el repte de la governança. I ho fa, en primer lloc, mirant cap a endins, és a dir, cap a l'interior dels equips que gestionen els ENPE (apartat 6.1), per, tot seguit, obrir la mirada cap a enfora: primer tractant els mecanismes de coordinació entre els òrgans gestors i les empreses o entitats d'educació ambiental (6.2). I, després, proposant criteris i instruments de col·laboració amb la resta d'agents públics i privats que tenen o poden tenir relació amb l'educació ambiental (6.3).

Val a dir que aquest capítol se centra, sobretot, en la governança en l'àmbit de l'educació ambiental. I és així perquè la governança en l'àmbit del voluntariat ambiental ja s'ha tractat en el 5è bloc d'aquest Pla, especialment en l'apartat 5.2. Tot i això, des de la perspectiva més interna (tractada en clau de recursos humans dins dels equips gestors dels ENPE) sí que s'aborden les dues temàtiques alhora, educació i voluntariat ambiental.

6.1. RECURSOS HUMANS DELS ENPE

Tal com s'ha exposat a l'inici (apartat 1.5), els principals responsables de desplegar aquest pla són els òrgans gestors dels ENPE i, en especial, els tècnics que assumeixen les funcions relacionades amb l'educació i el voluntariat ambiental. Ara bé, la diagnosi ha permès detectar necessitats en relació amb el personal disponible als òrgans gestors per assumir aquestes tasques, i en relació amb la coordinació entre els òrgans gestors. Aquest apartat proposa estratègies i instruments per abordar aquestes necessitats, assumint les dificultats existents, però fomentant i enfortint una cultura de col·laboració i treball en xarxa.

6.1.1. Els tècnics territorials d'educació i voluntariat ambiental

Les diverses tasques i accions que emanen d'aquest Pla estratègic i que hauran d'assumir els òrgans gestors de cada ENPE només es podran executar si aquests ENPE es doten de nous recursos humans. Com s'ha vist en la diagnosi, en l'actualitat les tasques relacionades amb educació i voluntariat ambiental són assumides, majoritàriament, pels tècnics d'ús públic dels ENPE (quan en tenen, perquè hi ha casos que aquest perfil no existeix encara). Atès que l'àmbit d'actuació de l'ús públic abasta moltes responsabilitats, la dedicació actual per part dels tècnics d'ús públic als temes d'educació i voluntariat ambiental és baixa, llevat d'algunes excepcions.

Per afrontar aquesta situació, la mesura més òptima seria que cada equip gestor disposés d'un/a tècnic/a en educació i voluntariat ambiental que dediqués íntegrament la seva jornada a les tasques que comporten aquests dos àmbits d'actuació (Taula 53). Unes tasques que impliquen funcions tècniques i de gabinet, però també un contacte constant i personalitzat amb els diferents agents del territori.

Ara bé, tenint en compte les opcions actuals de l'Administració de la Generalitat de generar nous llocs de treball, és altament improbable que a curt i mig termini (en els propers 4 anys) es puguin generar places laborals amb aquestes característiques en cadascun dels 14 ENPE objecte d'aquest Pla estratègic.

D'altra banda, el model d'organització territorial que es comença a dibuixar amb la nova Agència del Patrimoni Natural i la Biodiversitat (un nou ens llargament reivindicat i que compta amb una proposició de llei que va entrar al Parlament el setembre de 2017) aposta per l'economia d'escala i per fomentar el treball conjunt a escala de **clústers territorials**. En el cas dels òrgans gestors dels ENPE, això implicaria que alguns àmbits d'acció poguessin compartir recursos humans entre diversos ENPE amb una certa afinitat geogràfica. Aquests clústers d'ENPE caldrà acabar de definir-los, però una proposta preliminar amb la que es treballa des del DTES és la següent:

- Els ENPE de l'Empordà. Clúster integrat per l'Albera, el Cap de Creus, els Aiguamolls de l'Empordà i el Montgrí, les Illes Medes i el Baix Ter.
- Els ENPE dels Pirineus de Girona. Integrat per Capçaleres del Ter i del Freser i per la Zona Volcànica de la Garrotxa.
- Els ENPE de l'Alt Pirineu i Aran. Integrat per Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, Alt Pirineu i Cadí-Moixeró.
- Els ENPE de Tarragona i Terres de l'Ebre. Integrat per Poblet, Serra de Montsant, els Ports i Delta de l'Ebre.
- Els ENPE dels Secans de Lleida. Integrat per Mas de Melons i Secans de Lleida.

Atès l'impuls que dona aquest Pla a l'educació i el voluntariat ambiental i les necessitats de recursos humans que genera, i considerant la situació actual i futura que es dibuixa i que s'acaba d'exposar, s'aposta per crear una nova figura de **tècnic/a territorial d'educació i voluntariat ambiental**. Cadascun d'aquests responsables assumiria les tasques descrites a la Taula 53 per a un conjunt d'ENPE amb afinitat geogràfica.

TAULA 53. TASQUES A ASSUMIR PELS TÈCNICS TERRITORIALS D'EDUCACIÓ I VOLUNTARIAT AMBIENTAL

Àmbit	Tasques
Transversals	<ul style="list-style-type: none"> • Coordinar, supervisar i, si escau, redactar el pla estratègic particular d'educació i voluntariat ambiental de cada ENPE • Coordinar-se amb els tècnics responsables d'educació ambiental als ENPE dels Serveis d'Espais Naturals Protegits i d'Educació Ambiental
Educació ambiental	<ul style="list-style-type: none"> • Coordinar, supervisar i, si escau, redactar els programes d'educació ambiental (per a destinataris específics o per temàtiques específiques) • Coordinar-se i supervisar l'empresa/entitat que executa els programes d'educació ambiental de l'ENPE • Garantir que s'apliquen els criteris de qualitat definits en aquest Pla estratègic (en el disseny, la planificació prèvia d'activitats, l'execució i l'avaluació posterior) • Elaborar l'inventari dels potencials agents col·laboradors amb l'ENPE • Assegurar que les empreses i entitats d'educació ambiental que actuen a l'àmbit d'influència dels ENPE compleixen uns criteris mínims de qualitat • Establir contactes i intentar materialitzar col·laboracions amb agents vinculats al món educatiu, amb agents locals (públics i privats) i amb agents d'altres àmbits temàtics o territorials • Constituir i convocar les taules d'educació ambiental de cada ENPE (o d'una agrupació d'ENPE)

Voluntariat ambiental	<ul style="list-style-type: none">• Elaborar l'inventari d'entitats de voluntariat que actuen a l'ENPE• Identificar programes, projectes i accions en marxa o previstos de l'ENPE que podrien rebre el suport del voluntariat• Constituir i convocar les taules de voluntariat de cada ENPE (o d'una agrupació d'ENPE)• Gestionar les demandes de voluntariat i d'accions d'RSC d'acord amb els procediments establerts• Formalitzar els marcs de col·laboració amb aquelles entitats a qui es doni suport per a l'organització d'accions de voluntariat• Suport en la promoció i difusió de les accions de voluntariat programades a l'àmbit de l'ENPE• Organitzar les tasques de suport a les accions de voluntariat• Coordinar-se i fer seguiment de les accions de voluntariat que tinguin lloc dins l'àmbit dels ENPE• Elaborar els informes anuals de voluntariat de cada ENPE• Col·laborar amb la Xarxa de Voluntariat Ambiental de Catalunya informant-la, per exemple, dels projectes i accions de voluntariat que tenen lloc a cada ENPE per tal que se'n faci difusió i puguin formar part d'un futur catàleg de bones pràctiques de voluntariat ambiental en ENPE
------------------------------	--

Font: elaboració pròpia.

Com que aquests tècnics hauran de coordinar i supervisar la redacció i execució dels programes d'educació ambiental, seria necessari que estiguessin formats en tècniques d'educació ambiental i en criteris de qualitat. Una acció recomanable, en aquest sentit, seria organitzar alguna formació específica (que es podria repetir cada 2-3 anys) dirigida al grup de tècnics territorials d'educació i voluntariat ambiental. Unes formacions que també poden servir per compartir experiències i ajudar a resoldre possibles dubtes.

6.1.2. Coordinació en clau d'educació i voluntariat ambiental dins dels equips gestors

Més enllà dels tècnics que assumeixin les tasques relacionades amb l'educació i voluntariat ambiental, resulta clau que els equips gestors de cada ENPE atorguin a aquests àmbits la importància que tenen, tal com s'ha exposat en la missió d'aquest Pla (apartat 3.1). Així doncs, l'equip gestor, inclosa la direcció, **ha de concebre l'educació i el voluntariat ambiental com a eines per afrontar les problemàtiques de gestió dels ENPE i per contribuir als objectius de conservació i desenvolupament local**. Aquesta assumpció general s'hauria de traduir, a la pràctica, en el compliment dels criteris de qualitat definits en la Taula 54.

TAULA 54. CRITERIS PER ENFORTIR EL ROL DE L'EDUCACIÓ I EL VOLUNTARIAT AMBIENTAL DINS ELS EQUIPS GESTORS

- En els processos de planificació de la gestió (sigui en l'elaboració dels plans especials i plans de gestió, com dels programes anuals d'actuacions), es consideren i s'integren l'educació i el voluntariat ambiental com a possibles instruments i línies d'acció per abordar els reptes de gestió identificats.
- En les reunions periòdiques dels equips de gestió de cada ENPE, es busquen i s'estableixen sinèrgies entre els tècnics d'educació i voluntariat ambiental i els tècnics responsables de les àrees de conservació i desenvolupament local.
- Tots els tècnics dels equips gestors coneixen els programes d'educació ambiental de l'ENPE i els projectes de voluntariat.

- Els tècnics de conservació ofereixen suport als tècnics d'educació i voluntariat ambiental durant el disseny i la preparació de les activitats d'educació ambiental i les accions de voluntariat ambiental, i també (si escau) durant els dies que tenen lloc aquestes activitats i accions.
- Els tècnics d'educació i voluntariat ambiental assessoren els tècnics de conservació per preveure i incorporar accions d'educació i voluntariat ambiental en els nous projectes de conservació o recuperació del medi natural o cultural que s'estiguin preparant.
- Els òrgans de govern i de participació de cada ENPE (juntes rectores, comissions consultives, etc.) estan degudament informats dels programes d'educació ambiental i dels progressos de les taules de voluntariat i d'educació ambiental de cada ENPE.

Font: elaboració pròpia.

6.1.3. Coordinació entre els tècnics associats als ENPE i amb els serveis centrals

Tal com s'ha indicat a l'apartat 1.5, les principals unitats administratives implicades en el desplegament d'aquest Pla són els òrgans gestors dels ENPE i dos serveis del Departament de Territori i Sostenibilitat: el d'Espais Naturals Protegits i el d'Educació Ambiental. Estructuralment, els òrgans gestors dels ENPE depenen del Servei d'Espais Naturals Protegits.

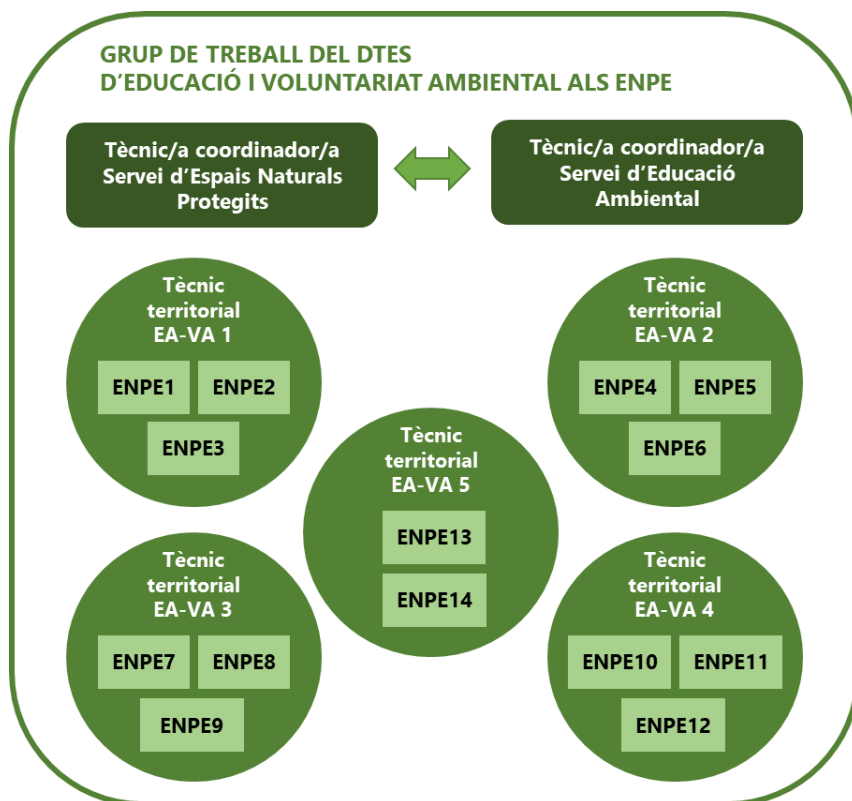
En el marc del Servei d'Espais Naturals Protegits, la coordinació d'accions relacionades amb educació i voluntariat ambiental que impulsen els òrgans gestors s'estableix a través del grup de tècnics d'ús públic. Com s'ha dit anteriorment, aquest grup aborda moltes qüestions pròpies de l'ús públic i per tant l'educació i el voluntariat ambiental no es pot tractar amb la dedicació que seria necessària.

Fruit de la proposta que planteja aquest Pla de crear la figura de tècnics territorials d'educació i voluntariat ambiental (apartat 6.1.1), seria desitjable que un cop estiguessin exercint les seves funcions es creés un **grup de treball del DTES dedicat a l'educació i el voluntariat ambiental als ENPE** i integrat per aquests tècnics territorials i per dos tècnics referents en aquesta matèria dels serveis centrals: un del Servei d'Espais Naturals Protegits i un altre del Servei d'Educació Ambiental (Gràfic 7).

De l'estructura de coordinació anterior se'n deriva, per tant, la necessitat de crear o d'assignar a dos tècnics actuals dels Serveis d'Espais Naturals Protegits i d'Educació Ambiental la responsabilitat de coordinació de l'**educació i el voluntariat ambiental als ENPE gestionats pel DTES**. Les seves funcions principals serien exercir la coordinació cap a endins (convocar, conduir i participar en les reunions del grup de treball del DTES d'educació i el voluntariat ambiental als ENPE) i també cap a enfora (participar en les reunions del Grup assessor en matèria d'educació ambiental als ENPE, del qual se'n parla a l'apartat 6.3.5).

Les reunions del grup de treball del DTES d'educació i voluntariat ambiental als ENPE haurien de tenir, com a mínim, una periodicitat trimestral (quatre reunions regulars a l'any més d'altres d'extraordinàries quan hi hagi motius que ho justifiquin). Seria desitjable que anessin rotant territorialment, que es fessin en seus de diferents ENPE, que generessin un clima de confiança i que servissin per plantejar problemes, dubtes i propostes, i abordar-los conjuntament.

GRÀFIC 7. ESTRUCTURA I TÈCNICS INTEGRANTS DEL GRUP DE TREBALL DEL DTES D'EDUCACIÓ I VOLUNTARIAT AMBIENTAL ALS ENPE

Font: elaboració pròpia.

6.2. COORDINACIÓ AMB AGENTS QUE OFEREIXEN SERVEIS D'EDUCACIÓ AMBIENTAL

Als ENPE s'hi poden fer les activitats educació ambiental incloses en l'oferta pròpia dels òrgans gestors, però també existeix una oferta d'activitats desenvolupada per iniciativa pròpia per part d'empreses i entitats d'educació ambiental. A més a més, hi ha altres agents, com ara albergs o refugis, que també ofereixen activitats educatives en l'àmbit dels ENPE i que, tot i que normalment no estan emmarcades dins l'àmbit de l'educació formal, també s'aborden en aquest apartat.

6.2.1. Coordinació i execució del programa propi d'educació ambiental dels ENPE

L'execució de les activitats d'educació ambiental ofertes pels òrgans gestors dels ENPE comporta un volum de feina que, en la majoria d'ENPE, no es pot assumir amb personal propi. Per aquest motiu, el Departament de Territori i Sostenibilitat preveu la subcontractació d'empreses i entitats d'educació ambiental.

Després d'uns anys sense poder fer efectiva aquesta subcontractació a causa de la crisi econòmica, el març de 2017 es va obrir una nova contractació d'assistència tècnica per als serveis d'informació i educació ambiental per a 10 dels 14 ENPE objecte d'aquest Pla estratègic. Aquesta contractació, ja resolta, es va fer per lots territorials mitjançant un procediment obert i s'articula a través d'un plec de condicions tècniques vigent durant els anys 2017-2018 i que caldrà renovar a partir de 2019.

Aquesta contractació regula l'oferta d'educació ambiental pròpia dels ENPE adreçada a centres educatius locals i públic adult dels municipis dels ENPE. Es tracta d'una oferta gratuïta per als seus destinataris que es finança amb recursos públics. Tot i que aquesta assistència tècnica també inclou els serveis d'informació ambiental, aquesta apartat no entra en aquest àmbit d'actuació atès que no és objecte central d'aquest Pla estratègic. No obstant, l'apartat 4.3.4 planteja algunes recomanacions per reforçar el potencial pedagògic del servei d'informació ambiental dels ENPE.

La subcontractació dels serveis d'educació ambiental requereix instruments de coordinació entre els òrgans gestors dels ENPE i les empreses/entitats adjudicatàries, i acotar bé els rols de cada part. Tot seguit es plantegen algunes directrius al respecte.

Els rols de cada part i els instruments de coordinació

L'òrgan gestor és el promotor de l'oferta d'activitats pròpia de l'ENPE, mentre que l'empresa adjudicatària és l'encarregada d'organitzar i executar les activitats, i de coordinar-se amb els centres educatius interessats. L'òrgan gestor també ha de tenir un paper important en la difusió de l'oferta.

L'oferta d'activitats sovint és dissenyada i elaborada per l'empresa adjudicatària, que en moltes ocasions acumula una gran expertesa i trajectòria dins l'ENPE. En la majoria de casos, l'òrgan gestor no té una participació activa en el disseny de les activitats ni estableix unes línies estratègiques o criteris de qualitat que haurien de guiar l'oferta.

Aquest Pla estratègic proposa i aposta per **atorgar un paper més actiu dels òrgans gestors dels ENPE en el disseny dels programes i les ofertes d'activitats, amb un treball coordinat amb les empreses adjudicatàries que es fonamenti en els instruments i criteris de qualitat definits per aquest mateix pla i que garanteixi una oferta de qualitat ajustada a la realitat dels destinataris.**

També cal requerir que es compleixin les responsabilitats assignades a les tres figures definides pel plec de condicions tècniques (tècnic/a d'educació ambiental, coordinador/a i l'educador/a ambiental, vegeu Taula 55).

Els principal instrument de coordinació que fixa el Plec és la **comissió de seguiment tècnica**, formada pel director/a de l'ENPE, la persona que es designi de l'equip gestor i el coordinador o responsable tècnic de l'adjudicatari. Aquesta comissió cal que es reuneixi mensualment, tal com fixa el plec. I cal assegurar que tingui un funcionament correcte i fluid, adreçat a resoldre dubtes i dificultats, i també que permeti fer el seguiment de l'execució de l'oferta d'activitats.

En aquesta comissió de seguiment caldria utilitzar també els resultats dels qüestionaris d'avaluació de les activitats i les memòries d'avaluació, amb l'objectiu de detectar aquells aspectes que millor funcionen i aquells que no i per tant cal corregir.

TAULA 55. FIGURES I RESPONSABILITATS PER DESENVOLUPAR ELS PROGRAMA PROPIS D'ED. AMB. DELS ENPE

Figura	Responsabilitats
Tècnic d'educació ambiental de l'ENPE (o grups ENPE)	<ul style="list-style-type: none"> • Coordinar i avaluar l'estratègia d'educació ambiental particular de l'ENPE • Coordinar i fer el seguiment del programa executat per l'empresa/entitat executora. • Garantir l'aplicació dels criteris i instruments de qualitat definits en aquest Pla estratègic (vegeu apartats 4.1 i 4.4)
Coordinador/a	<ul style="list-style-type: none"> • Registrar i facilitar la informació sobre el funcionament de les activitats al responsable de l'ENPE: <ul style="list-style-type: none"> ○ Sugeriments i reclamacions dels destinataris de les activitats. ○ Dades dels visitants i dels grups (recollides a través de les enquestes). ○ Incidències (tan aviat com sigui possible). ○ Programació d'activitats detallada (setmanal) ○ Registre de les demandes rebudes dels grups (quinzenal) ○ Informe mensual de seguiment ○ Informe o memòria final resum de les activitats objecte del contracte (a la finalització del mateix). • Coordinar l'equip d'educadors/es i vetllar pel compliment dels criteris de qualitat en l'execució de les activitats. • Gestionar les reserves i el seguiment dels grups segons el procediment de reserves i altres instruments de qualitat establerts. • Resoldre possibles incidències del programa, en coordinació amb el tècnic d'educació ambiental de l'ENPE, si escau.
Educador/a	<ul style="list-style-type: none"> • Realitzar les activitats amb els grups segons els criteris de qualitat establerts • Facilitar la informació de seguiment de manera periòdica al coordinador/a • Comunicar possibles incidències

Font: elaboració pròpia a partir del plec de condicions tècniques.

Una futura revisió dels plecs que prioritzi la qualitat

Des de les entitats i empreses d'educació ambiental, hagin resultat o no adjudicatàries de l'assistència tècnica per als serveis d'informació i educació ambiental als ENPE, es reclamen tot un seguit de demandes que futures licitacions haurien d'incorporar o preveure i que haurien de redundar en la millora de la qualitat. Resumidament, són les següents:

- **Allargar les concessions dels ENPE a les empreses/entitats que executen els programes d'educació ambiental** per garantir relacions estables i projectes continuats amb les escoles.
- **Definir adequadament el perfil professional (tasques) de l'educador ambiental i el salari mínim** amb l'objectiu de dignificar la professió, garantir estabilitat, evitar

la precarietat laboral i, al final, oferir un servei de qualitat. La definició del perfil i les tasques de l'educador/a ambiental així com l'equip mínim necessari per al desenvolupament d'un programa pedagògic esdevé és necessari per garantir la seva qualitat. Cal definir bé el perfil i el sou que li correspon d'acord amb el conveni que es consideri més adequat.

- **Rebaixar el pes que els plecs donen al pressupost final i als títols formatius i atorgar més pes a la qualitat i la professionalitat.** La situació actual, que acaba sent una competència pel preu, va en detriment de la dignificació de la professió i de la qualitat del servei. Els criteris d'adjudicació haurien de prioritzar la qualitat (a partir d'un criteris predefinits) i la professionalitat, mentre que la formació reglada (disponibilitat de títols formatius) i la proposta econòmica haurien de perdre pes.
- **Valorar en positiu que les empreses/entitats comptin amb treballadors locals.** Està clar que no es pot afavorir, en concursos públics, les empreses locals, d'acord amb la legislació vigent. Segurament tampoc tindria sentit perquè de vegades la seu està fora de l'àmbit estrictament local o de l'ENPE. Però el que sí s'hauria d'intentar valorar en positiu i que donés punts és que alguns dels treballadors/educadors visquessin en l'àmbit d'influència dels ENPE.
- **Fomentar que es comparteixi personal tècnic entre els serveis d'informació i els d'educació amb l'objectiu de generar sinèrgies i donar estabilitat laboral.** Algunes sinèrgies i beneficis d'aquest plantejament serien, per exemple, que la informació també pot estar tenyida d'educació, o que mentre els informadors estan en punts d'atenció oberts sense gent a atendre poden treballar també en l'àmbit de l'educació (per exemple, creant recursos pedagògics).
- **Valorar si l'execució dels programes d'educació ambiental dels ENPE s'ha de seguir fent per mitjà d'una única empresa/entitat, o a partir d'un programa coordinat entre diverses empreses/entitats.** Potser caldria debatre el model actual i replantejar-lo per obrir-lo a més empreses o entitats.

Algunes d'aquestes demandes podrien ser incorporades en el futur (totalment o parcialment), mentre que n'hi ha d'altres que la normativa vigent de contractació no ho permet. En qualsevol cas, aquest Pla aposta perquè sigui en el marc del Grup assessor en matèria d'educació ambiental als ENPE (vegeu apartat 6.3.5) on s'abordin quines demandes es podrien incorporar en una futura revisió dels plecs (i, llavors, incorporar-les quan escaigui) i quines s'haurien de descartar.

6.2.2. Coordinació amb la resta d'empreses i entitats d'educació ambiental

A més de les empreses adjudicatàries de les ofertes educatives pròpies dels òrgans gestors, hi ha altres empreses i entitats que també articulen una oferta d'activitats d'educació ambiental per compte propi. En alguns ENPE, representen un percentatge important de l'oferta global d'educació ambiental que es pot fer als espais en qüestió. De fet, en ocasions articulen gran part de l'oferta d'activitats adreçada als centres educatius d'altres territoris. Aquestes empreses també ofereixen activitats programades o "a la carta" que es realitzen a demanda de grups preestablerts en dates a convenir.

Aquesta oferta externa és molt variable segons l'ENPE, com també ho és la relació i les fórmules de col·laboració existent entre els òrgans gestors i aquestes empreses o entitats d'educació ambiental, en el cas que existeixin. Atesa la manca de temps dels tècnics dels òrgans gestors, que prioritzen la coordinació del programa propi, sovint la coordinació amb aquestes empreses és insuficient o inexistent. Hi ha poca o cap relació, es desconeix l'oferta d'activitats i no s'estableixen criteris de qualitat compartits.

Aquest Pla aposta per **iniciar o millorar la coordinació entre els òrgans gestors i tot aquest ecosistema d'empreses i entitats**. Un primer pas necessari seria identificar-les. Això es faria incloent-les en els inventaris dels potencials agents col·laboradors de cada ENPE que es descriuen en l'apartat 6.3.1.

Fet aquest exercici d'identificació, la millora de la coordinació passaria per dissenyar i impulsar **un sistema d'acreditació voluntari i comú al conjunt d'ENPE que servís per garantir uns criteris de qualitat mínims en l'activitat d'aquestes empreses i entitats**.

Per obtenir (i mantenir) aquesta acreditació, que s'hauria de renovar cada dos anys, les empreses i entitats s'haurien de comprometre a:

- Complir uns criteris de qualitat prèviament definits.
- Disposar del curs de "bons coneixedors dels ENPE" que estan implementant la majoria d'òrgans gestors.
- Assistir a unes jornades professionals de formació en tècniques d'educació ambiental i criteris de qualitat organitzades, cada dos anys, pel conjunt dels ENPE (no per cada ENPE). Aquestes sessions també tindrien la funció d'intercanvi d'experiències i de foment del treball en xarxa entre les pròpies empreses i entitats.
- Assistir a les sessions d'informació i formació sobre novetats i descobriments científics organitzades per cadascun dels ENPE (vegeu apartat 7.2).
- Integar-se i participar en les taules d'educació ambiental de cada ENPE (vegeu 6.3.5).

Aquelles empreses/entitats d'educació ambiental que estiguessin acreditades amb aquest nou sistema haurien de gaudir d'una promoció activa i diferenciada per part dels ENPE. En clau comunicativa, s'hauria de crear alguna imatge de marca, fins i tot, per distingir aquestes empreses/entitats.

En el moment de dissenyar aquest nou sistema d'acreditació, caldria cercar sinèrgies amb el sistema d'acreditació d'empreses promogut per la Carta Europea de Turisme Sostenible (CETS). En aquest sentit, caldria valorar en positiu el fet que una empresa o entitat d'educació ambiental interessada en obtenir la nova acreditació en clau d'educació ambiental disposés ja de la certificació CETS.

Altres agents que també ofereixen serveis d'educació ambiental

A més d'empreses i entitats dedicades de manera exclusiva a oferir serveis d'educació ambiental, hi ha dos altres tipus d'agents que també ofereixen activitats d'educació ambiental. Tot seguit es descriuen breument.

Per a aquests altres agents el Pla també proposa que quedin identificats en els inventaris dels potencials agents col·laboradors de cada ENPE i també se'ls hauria de convidar a acreditar-se amb el sistema descrit just a sobre d'aquestes ratlles.

Una primera tipologia serien els **allotjaments i equipaments d'interpretació i educació ambiental**, és a dir, agents públics o privats vinculats a un espai físic, que disposen d'una oferta pròpia d'activitats i que poden comptar amb el finançament d'altres organismes públics o d'entitats privades. En aquest grup s'inclourien les granges-escola, les cases de colònies, els albergs (sovint de joventut) amb oferta pròpia d'activitats i altres centres i equipaments d'interpretació i educació ambiental que hi pugui haver al territori (com per exemple MónNatura Pirineus, de la Fundació Catalunya-La Pedrera).

Una segona tipologia serien les **entitats d'educació en el lleure**. Aquestes entitats realitzen activitats d'educació ambiental en l'àmbit dels ENPE però adreçades específicament als infants i joves de la seva entitat. Dues de les principals associacions de segon nivell del país que agrupen aquests tipus d'entitats serien Minyons Escoltes i Guies de Catalunya (que compta amb prop de 150 agrupaments arreu del país) i la Fundació Catalana de l'Esplai.

6.3. COL·LABORACIÓ AMB ALTRES AGENTS: CRITERIS D'ACTUACIÓ

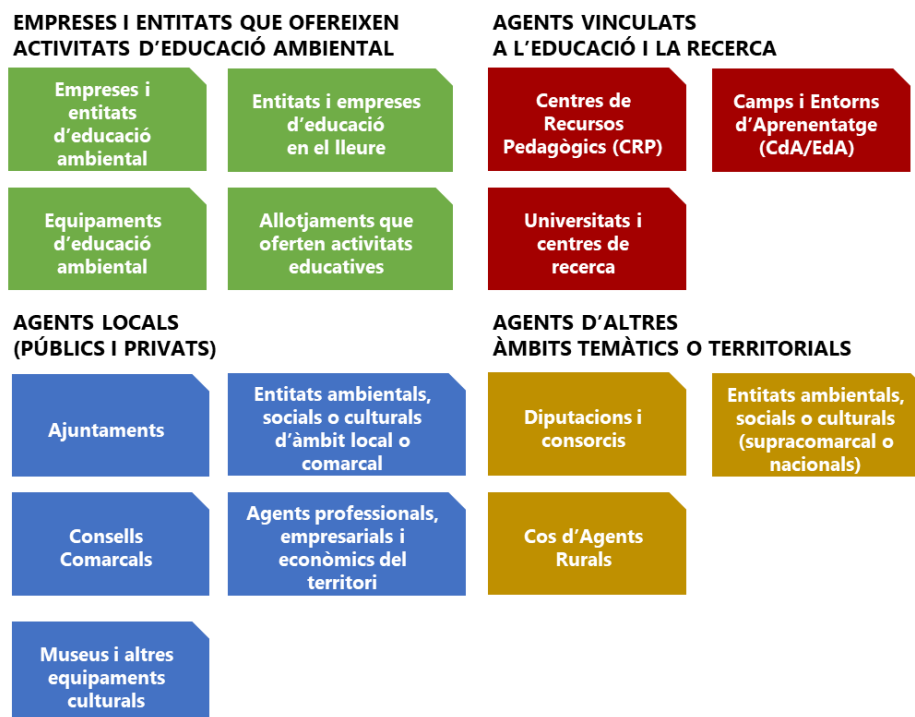
Més enllà de les empreses i entitats que ofereixen serveis d'educació ambiental, hi ha tot un ampli ventall d'agents amb qui els òrgans gestors dels ENPE poden teixir complicitats i col·laboracions en clau d'educació ambiental.

6.3.1. Identificació dels potencials agents col·laboradors

Com en el cas del voluntariat (5.1), un primer pas imprescindible per cercar i acabar teixint complicitats és identificar i caracteritzar els agents clau que actuen en l'àmbit d'influència dels ENPE i que tenen potencial per col·laborar en el disseny, la preparació o la implementació de programes i activitats d'educació ambiental. Caldria que cada ENPE elaborés, per tant, un **inventari-mapa de potencials agents col·laboradors en educació ambiental**.

Cal aclarir que les organitzacions identificades en aquest inventari s'han d'entendre com a "potencials agents col·laboradors", no pas destinataris dels programes i activitats d'educació ambiental que organitza l'ENPE (i que han estat descrits en els apartats 3.5 i 4.2 d'aquest Pla). Si bé pot passar que un mateix agent sigui alhora "destinatarí" i "potencial agent col·laborador"; seria, el cas, per exemple, de les administracions locals. I també cal aclarir que els propis destinataris de l'educació ambiental (els centres educatius, per exemple) també seria desitjable que col·laboressin en el disseny, la preparació o la implementació de programes i activitats d'educació ambiental.

GRÀFIC 8. MAPA GENÈRIC DE POTENCIALS AGENTS COL·LABORADORS EN EDUCACIÓ AMBIENTAL

Font: elaboració pròpia.

També és important diferenciar entre els agents "locals", és a dir, aquells que actuen en l'àmbit d'influència de l'ENPE (que sol ser el comarcal, si bé hi ha alguns ENPE que el seu àmbit d'influència s'estén per més d'una comarca, com per exemple el Parc Natural del Cadí-Moixeró) que hi ha agents amb un àmbit d'actuació local, supralocal o fins i tot regional, i d'altres que actuen arreu de Catalunya. Tant unes com altres s'haurien d'identificar.

6.3.2. Agents vinculats a l'educació i la recerca

El potencial de col·laboració entre els òrgans gestors dels ENPE i els agents vinculats al món educatiu és enorme.

Centres de recursos pedagògics (CRP) i Camps i Entorns d'aprenentatge

Els centres de recursos pedagògics (CRP) i els camps i entorns d'aprenentatge (CdA/EdA) són serveis de suport als centres educatius que ofereix arreu del territori el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya.

Els centres de recursos pedagògics (CRP) són equips que donen suport a centres i mestres especialment en temes de formació permanent, de recursos pedagògics i de dinamització de projectes de centre i de la zona. Els CRP, com equips integrats en el servei educatiu de zona (SEZ), actuen territorialment atenent tots els centres educatius d'un àmbit territorial generalment comarcal, municipal o d'un districte en el cas de Barcelona. Actualment hi ha 75 CRP distribuïts per tot el país.

Els camps i els entorns d'aprenentatge (CdA/EdA) són serveis educatius que treballen amb els centres educatius per oferir a l'alumnat activitats didàctiques innovadores realitzades en un medi natural o cultural singular de Catalunya i contribuir a l'aprofundiment de la formació competencial de l'alumne. Actualment hi ha 15 camps d'aprenentatge i 5 entorns d'aprenentatge.

Tal com ja es va exposar en la diagnosi, existeixen ja algunes experiències de col·laboracions estables entre òrgans gestors d'ENPE i CRP o CdA/EdA.

Què poden aportar als òrgans gestors dels ENPE en clau d'educació ambiental?

- Evitar la necessitat de contactar amb cada centre educatiu i poder dirigir-se a tots a l'hora amb els CRP com a intermediaris
- Aconseguir una major proximitat i relació entre els ENPE i els centres educatius
- Difondre, via CRP, el catàleg d'activitats d'educació ambiental dels ENPE a tots els centres educatius
- Dissenyar i construir projectes conjunts entre els òrgans gestors i diversos centres educatius alhora

Consideracions i criteris d'actuació

- Dur a terme una reunió anual amb els CRP i els CdA/EdA (si n'hi ha) de l'àmbit d'influència dels ENPE per donar a conèixer-los l'oferta pedagògica dels ENPE i dissenyar estratègies d'aproximació als centres educatius
- Implicar els CRP i els CdA/EdA (si n'hi ha) el disseny i el desplegament de les estratègies d'educació ambiental dels ENPE
- Implicar els CRP en processos de formació del professorat
- Implicar els CRP en el disseny o actualització de recursos pedagògics

Universitats i centres de recerca

El món universitari i de la recerca té, en els ENPE, uns laboratoris naturals i socials a l'aire lliure de primer ordre. Les col·laboracions entre els òrgans gestors i les universitats i centres de recerca té també un gran potencial, com mostren algunes (poques) experiències reeixides.

Què poden aportar als òrgans gestors dels ENPE en clau d'educació ambiental?

- La possibilitat que alumnes puguin fer estades en pràctiques als òrgans gestors o treballs de fi de grau relacionats amb els ENPE, i d'aquesta manera col·laborar en estudis o tasques relacionats amb l'educació ambiental
- Desenvolupament de nous projectes de recerca que puguin incorporar accions educatives

Consideracions i criteris d'actuació

- Tenir identificats aquells graus, postgraus i màsters relacionats amb l'educació ambiental i establir contactes amb els seus responsables per cercar sinergies
- Organitzar un cop a l'any (o cada dos anys) una trobada amb professors universitaris per tal que visitin l'ENPE i de la qual en puguin sorgir possibles línies de treball conjuntes
- Tenir identificats possibles projectes o estudis aptes per ser duts a terme per estudiants en pràctiques o com a treballs de fi de grau

- Incidir el disseny de projectes impulsats per centres de recerca per tal que incorporin un vessant educatiu
- Valorar la possibilitat de llençar, un cop a l'any, una convocatòria de projectes de recerca dirigida a estudiants de 4t d'ESO o de graus universitaris. El programa Joves i Ciència i el Campus en Ciències Ambientals i de la Terra a l'Espai Natura de la Muntanya d'Alinyà, ambdós impulsats per la Fundació Catalunya-La Pedrera, són bons exemples en aquest sentit que poden servir de referència.

6.3.3. Agents locals (públics i privats)

Els agents locals són un dels principals destinataris de l'oferta d'activitats dels ENPE. A la vegada, però, poden ser també (i en molts ENPE així passa) uns aliats amb qui col·laborar per dissenyar, enriquir i expandir el programa pedagògic dels ENPE.

Ajuntaments i consells comarcals

La coordinació i col·laboració entre els ENPE i els ajuntaments, EMD o consells comarcals té un ampli marge de millora i pot donar lloc a projectes educatius i de voluntariat interessants. En el cas de la Garrotxa, per exemple, l'Institut Municipal d'Educació (IMET) d'Olot ha tingut un paper clau en la difusió de l'oferta pedagògica del Parc Natural.

Què poden aportar als òrgans gestors dels ENPE en clau d'educació ambiental?

- Els tècnics dels Ajuntaments i dels consells comarcals són coneixedors de la realitat social dels municipis i de les necessitats dels diferents agents del territori, inclosa la població local.
- Canals de comunicació local eficients amb la població local (revistes, butlletins, etc.) que poden contribuir a difondre l'oferta d'activitats dels ENPE.
- Alguns equipaments municipals emblemàtics són molt freqüentats per la població local i són espais idonis per dur-hi a terme activitats de sensibilització.
- Alguns ajuntaments i consells comarcals amb més capacitat econòmica podrien col·laborar a finançar els desplaçaments d'alumnes cap als espais naturals, una de les mancances més habituals per les quals centres educatius locals descarten activitats incloses dins les ofertes pedagògiques dels ENPE.

Consideracions i criteris d'actuació

- Aprofitar les juntes rectores dels ENPE per informar les administracions locals dels programes i projectes d'educació ambiental que impulsa l'òrgan gestor.
- Més que demanar-los suports i col·laboracions puntuals (possibilitat que tampoc cal descartar), resulta més aconsellable implicar-los en projectes i accions conjuntes de més durada.
- Com en tota col·laboració, intentar que els projectes conjunts entre els ENPE i aquestes administracions permetin afrontar necessitats compartides.
- Implicar-los en comissions o grups de treball que es formin per tirar endavant nous projectes o estratègies.

Entitats ambientals, socials, culturals o d'oci d'àmbit local o comarcal

Les entitats locals són aliats perfectes per arribar a perfils molt diversos de la població local. Col·laborar amb elles, més que una opció, és una necessitat. En aquest grup d'agents hi ha una àmplia diversitat d'entitats, però es podrien agrupar segons si el focus el posen en l'edat o el gènere (gent gran, dones, jovent, etc.), o en l'activitat d'oci que uneix els seus associats (pescadors, caçadors, boletaires, excursionistes, clubs esportistes, grups escoltes, etc.). També s'inclourien les entitats locals dedicades a la protecció del medi ambient o el patrimoni cultural.

Què poden aportar als òrgans gestors dels ENPE en clau d'educació ambiental?

- Contactar amb perfils diversos de la població local i arribar a públics que per altres vies por resultar complicat (joves, dones, gent gran, etc.).
- Difondre, entre els seus associats, els valors dels ENPE o aspectes més concrets de la gestió.

Consideracions i criteris d'actuació

- Pactar continguts sobre aspectes de gestió i conservació dels ENPE que es podrien incloure en activitats organitzades per aquestes entitats (cicles de cinema, xerrades i conferències, casals d'estiu municipals, etc.).
- Fomentar la presència i col·laboració dels ENPE en jornades o diades organitzades per part d'entitats (per ex. casals, fires, parc de nadal, etc.)
- Oferir equipaments dels ENPE per tal que entitats locals puguin programar-hi activitats. Un exemple seria l'àrea d'acampada dels Aiguamolls de l'Empordà, que utilitzen entitats locals i casals per organitzar-hi campaments i altres activitats.
- Posar a disposició de les entitats locals els recursos pedagògics dels ENPE.
- Cercar líders locals que tenen contacte amb diverses entitats d'aquest tipus.

Agents professionals, empresarials i econòmics del territori

Les empreses o professionals locals del sector primari, secundari i terciari són destinataris de les activitats d'educació ambiental dels ENPE. Al mateix temps, poden ser protagonistes i col·laboradors de les activitats d'educació ambiental organitzades pels ENPE i adreçades a altres destinataris com ara centres educatius o ciutadania. Entre aquests agents s'inclourien agricultors, regants, ramaders, pescadors professionals, silvicultors, gestors de finques rústiques, indústries del territori, allotjaments rurals o hotelers, restaurants, guies turístics, empreses d'activitats turístiques, etc., així com els diversos gremis, sindicats i altres associacions que els representen.

Què poden aportar als òrgans gestors dels ENPE en clau d'educació ambiental?

- Participar en activitats d'educació ambiental per mostrar les activitats econòmiques vinculades a l'ENPE. Aquesta participació de professionals locals esdevé una proposta atractiva per a altres tipus de públic.
- A partir de casos reals, aquests agents són una oportunitat per donar a conèixer i reflexionar sobre les relacions d'ecodependència als espais naturals.
- Contribuir, davant d'altres agents, a visualitzar els ENPE com a generadors d'oportunitats laborals i d'emprenedoria.
- En sentir-se valorats i reconeguts, aquests mostraran un compromís més ferm en la millora de la gestió de l'ENPE.
- Difondre, entre els seus associats, els valors dels ENPE o aspectes concrets de gestió.

Consideracions i criteris d'actuació

- En la mesura del possible, prioritzar la relació (si més no els contactes inicials) amb gremis, associacions, sindicats i altres entitats representatives que no pas amb professionals i/o empreses individuals.
- Organitzar trobades d'intercanvi entre gestors dels ENPE i representants d'aquests sectors per compartir inquietuds i cercar possibles solucions des del vessant de l'educació i la sensibilització ambiental.
- Convidar-los a participar en activitats educatives dirigides a altres destinataris i que tinguin com a temàtica principal mostrar els aprofitaments econòmics vinculats als valors i el paisatge dels ENPE.
- Pactar continguts sobre aspectes de gestió i conservació dels ENPE que es podrien incloure en activitats organitzades per les associacions i gremis professionals que representen aquests sectors econòmics. De fet, es podria oferir que personal propi de l'ENPE assistís a aquestes activitats.
- Oferir recursos i eines a representants d'aquests sectors per tal que esdevinguin agents educatius cap als seus membres i difonguin missatges coherents amb els objectius dels ENPE.

Museus i altres equipaments culturals

Els ENPE, cada cop més, s'esforcen per fer entendre que les seves funcions van molt més enllà que la protecció del patrimoni natural. La preservació del patrimoni en sentit ampli i de la riquesa cultural i etnològica és, també, un dels seus objectius fonamentals. En aquest sentit, i tal com ja mostren algunes experiències, la col·laboració amb museus i altres equipaments culturals és una gran oportunitat a seguir explorant.

Què poden aportar als òrgans gestors dels ENPE en clau d'educació ambiental?

- Visibilitzar davant de la societat que els ENPE també són útils per a la preservació del patrimoni natural.
- Oportunitat d'utilitzar aquests equipaments culturals per organitzar activitats d'educació no formal (exposicions, cicles de xerrades, etc.) i d'educació formal (amb alumnes) que posin en valor la riquesa cultural dels ENPE.

Consideracions i criteris d'actuació

- Oferir recursos pedagògics dels ENPE als tècnics dels equipaments per tal que els puguin utilitzar en les activitats pròpies i per tal que difonguin missatges coherents amb els objectius dels ENPE.
- Pactar continguts sobre aspectes de gestió i conservació dels ENPE que es podrien incloure en activitats organitzades pels museus. De fet, es podria oferir que personal propi de l'ENPE assistís a aquestes activitats.
- Explorar la possibilitat d'organitzar conjuntament activitats educatives i de sensibilització ambiental, en les que els tècnics i especialistes dels museus siguin protagonistes, i en les que l'equipament cultural en qüestió sigui un pal de paller de les activitats.

Altres agents locals

Més enllà dels agents locals exposats fins ara, les singularitats territorials de cada ENPE poden comportar l'existència d'altres institucions, organitzacions o entitats locals amb

qui els ENPE també podrien cercar col·laboracions. Serà l'inventari-mapa de potencials agents col·laboradors en educació ambiental (6.3.1) el que identificarà aquestes altres tipologies més específiques. Així, per exemple, en el cas dels ENPE de l'àmbit pirinenc, les estacions d'esquí (tan d'estil alpí com de fons) poden ser agents interessants amb qui els ENPE poden col·laborar per programar activitats conjuntament.

6.3.4. Agents d'altres àmbits temàtics o territorials

Diputacions, consorcis i mancomunitats

Les diputacions, així com consorcis i mancomunitats supramunicipals, són administracions que ofereixen suport i serveis als municipis. En aquest sentit, doncs, gran part de les consideracions i criteris d'actuació exposats per a ajuntaments (a l'inici de l'apartat 6.3.3.) s'aplicarien per a diputacions i consorcis. De fet, les diputacions sobretot solen tenir més capacitat econòmica que gran part dels ajuntaments, per la qual cosa poden oferir suport als òrgans gestors per a diverses actuacions relacionades amb l'educació ambiental (finançament dels desplaçaments dels alumnes, edició de materials pedagògics, etc.).

Val a dir, a mode d'aclariment, que els consorcis als que es refereix aquest punt no són es que gestionen espais naturals protegits, sinó consorcis de serveis i d'altra mena. Els consorcis que gestionen espais naturals protegits tenen directament la consideració d'òrgans gestors.

Cos d'Agents Rurals

A més de la seva funció principal de vigilància del medi rural, des de l'any 2008, el Cos d'Agents Rurals (adscrit al Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació) promou la sensibilització i l'educació ambiental mitjançant xerrades a escoles i a altres col·lectius, sortides al bosc, alliberaments de fauna, fires i festes.

Aquestes activitats tracten diverses temàtiques sobre el medi natural i pròpies de la feina dels agents rurals: la fauna, la flora, la prevenció d'incendis, els espais naturals protegits, etc. Estan dirigides a persones de totes les edats. Des de xerrades de fauna per a nens de 6 anys corresponent al cicle inicial, primària, secundària, fins a xerrades per a col·lectius de gent gran. Tot i que la gran majoria d'activitats es realitzen a les escoles, també se'n realitzen en el medi natural, així com la presència del cos en fires del sector.

Amb aquest punt de partida, la col·laboració entre òrgans gestors dels ENPE i el Cos d'Agents Rurals, més que opcional, és imprescindible. En primer lloc, perquè el programa d'activitats educatives dels agents rurals s'hauria de coordinar (per evitar reiteracions) amb els programes educatius de cada ENPE. I, en segon lloc, per garantir que els missatges i continguts que es donen a les activitats dels agents rurals són coherents amb els missatges que es volen oferir des dels òrgans gestors i amb les seves línies de gestió.

Si bé caldria una coordinació específica entre cadascun dels òrgans gestors i les unitats d'Agents Rurals més properes al territori de l'ENPE, també és necessària una coordinació més interdepartamental, és a dir, entre els responsables dels Agents Rurals del

Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació i els responsables dels Serveis d'Espais Naturals Protegits i d'Educació Ambiental del Departament de Territori i Sostenibilitat. El Grup assessor en matèria d'educació ambiental als ENPE, descrit a l'apartat 6.3.5, pot ser un instrument per dur a terme aquesta coordinació, tot i que també n'hi poden haver d'altres.

Entitats ambientals, socials o culturals d'àmbit supracomarcal o nacional

D'entitats ambientals, conservacionistes, socials o culturals n'hi ha d'àmbit local o comarcal, però també que actuen a escala de província, vegueria, de tot Catalunya o fins i tot més enllà (Estat espanyol o escala internacional).

Cercar col·laboracions amb aquest tipus d'entitats des dels òrgans gestors pot resultar a priori més complicat, però sovint són elles mateixes les que realitzen crides al territori per implicar agents en projectes de gran abast territorial que duen a terme o pensen impulsar en el futur. Per tant, **des dels òrgans gestors cal estar atents a aquestes oportunitats, en el sentit que poden servir per establir col·laboracions i encaixos.**

D'altra banda, aquestes entitats organitzen nombroses jornades de debat i formació en les quals els òrgans gestors tenen una finestra interessant per exposar els seus programes educatius i per cercar sinergies amb altres agents públics i privats.

Entre aquestes entitats cal esmentar especialment la **Societat Catalana d'Educació Ambiental (SCEA)**, una associació que agrupa professionals i persones interessades en el món de l'educació ambiental, de perfils i àmbits laborals molt diversos i amb l'objectiu comú de treballar per la sostenibilitat des de l'educació. La SCEA té un gran potencial de col·laboració amb els òrgans gestors, però sobretot amb els Serveis Centrals del Departament de Territori i Sostenibilitat. De fet, seria interessant que formés part del Grup assessor en matèria d'educació ambiental als ENPE que es proposa en l'apartat següent.

Una altra entitat interessant a esmentar, amb la qual diversos òrgans gestors dels ENPE pirinencs ja hi estableixen col·laboracions, és la **Xarxa Educació Pirineus Vius**. Es tracta d'una associació transfronterera de la qual en formen part diverses empreses i entitats d'educació ambiental que treballen en l'àmbit dels Pirineus. Els òrgans gestors dels ENPE pirinencs no en formen part com a membres per incompatibilitats administratives. No obstant això, les oportunitats de col·laboració són moltes i cal seguir explorant-les i potenciant-les, sobretot des d'una visió conjunta de tots els ENPE pirinencs que es podria aportar en el moment que és creés un clúster d'ENPE pirinencs amb un tècnic/a al darrere (vegeu apartat 6.1.1).

6.3.5. Nous instruments i espais de coordinació

Es proposa crear i dinamitzar tres espais de coordinació de l'educació ambiental, un a escala de país i dos a escala de cada ENPE (o d'agrupacions territorials d'ENPE si es considera més pertinent, fet que caldrà valorar en cada cas).

Més enllà d'aquests espais de coordinació multi-agents, seria necessari **definir algun instrument tipus que permetés formalitzar un marc de col·laboració estable i de compromisos mutus entre l'òrgan gestor de l'ENPE i algun agent específic**. Aquests marcs de col·laboració més formals es fan necessaris quan l'agent en qüestió requereix de suport directe per part dels òrgans gestors dels ENPE. Fins ara, quan han existit aquest tipus de col·laboracions, s'ha utilitzat el conveni com a instrument, però atesa la seva tramitació llarga i complexa caldria valorar si és l'eina més adequada.

Grup assessor en matèria d'educació ambiental als ENPE

La redacció d'aquest Pla estratègic, a través de la constitució del Grup Assessor sobre Voluntariat Ambiental (GAVA), ha permès iniciar una coordinació entre diverses administracions que gestionen ENPE i entitats de la societat civil (XCT-XVAC). Aquesta experiència es valora positivament per totes les parts implicades i, per aquest motiu, es proposa replicar-la en matèria d'educació ambiental.

Així doncs, es proposa crear un Grup assessor en matèria d'educació ambiental als ENPE integrat, com a mínim, per representants dels agents següents:

- Servei d'Espais Naturals Protegits. Departament de Territori i Sostenibilitat.
- Servei d'Educació Ambiental. Departament de Territori i Sostenibilitat.
- Cos d'Agents Rurals. Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació.
- Departament d'Ensenyament.
- Gerència de Serveis d'Espais Naturals. Diputació de Barcelona.
- Consorcis que gestionen espais naturals protegits.
- Òrgan gestor del Parc Natural de la Muntanya de Montserrat. Departament de la Presidència.
- Societat Catalana d'Educació Ambiental (SCEA).

L'objectiu general d'aquest grup seria millorar la coordinació i el treball en xarxa entre els ENPE gestionats pel Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya, els ENPE gestionats per la Diputació de Barcelona, altres ENPE gestionats per altres unitats administratives (consorcis, Departament de la Presidència), i altres administracions amb competències i àmbits d'acció relacionades amb l'educació (Departament d'Ensenyament, Agents Rurals). També s'incorporaria la veu dels professionals de l'educació ambiental a través la SCEA.

Caldria acabar de concretar els objectius més específics (per exemple, la revisió dels criteris de la contractació de les assistències tècniques per als serveis d'informació i educació ambiental als ENPE), però tots els membres haurien de partir de la voluntat de sumar esforços, acordar una visió de conjunt de l'educació ambiental als ENPE de Catalunya i, en darrer terme, una estratègia catalana d'educació ambiental per al conjunt dels ENPE.

Taules d'educació ambiental de cada ENPE

De manera similar a les taules de voluntariat (descrites a l'apartat 5.2.1), en cada ENPE o per a una agrupació d'ENPE amb afinitat geogràfica (caldrà decidir-ho cas a cas), es podrien crear *taules d'educació ambiental* que permetessin coordinar accions entre diferents agents. Per a cada taula, i en funció de les prioritats dels ENPE implicats, caldria decidir si centren la seva acció en l'educació formal o tenen un abast més ampli i inclouen també la no formal. Aquestes taules estarien liderades pels òrgans gestors dels ENPE i podrien tenir, entre d'altres, les funcions que estableix la Taula 56.

TAULA 56. OBJECTIUS I FUNCIONS DE LES TAULES D'EDUCACIÓ AMBIENTAL DELS ENPE

- Establir sinèrgies col·laboratives entre els membres de la taula
- Detectar necessitats educatives del territori i les línies d'acció comunes per afrontar-les
- Prioritzar projectes i actuacions
- Consensuar els continguts dels programes d'educació ambiental dirigits a diversos destinataris
- Garantir que els programes i les accions educatives que promouen els membres de la Taula són coherents amb els objectius i les línies de gestió dels ENPE
- Fer seguiment del desplegament del Pla estratègic d'educació i voluntariat ambiental de cada ENPE
- Avaluar conjuntament el desplegament dels diversos programes d'educació ambiental

Font: elaboració pròpia.

Entre els possibles tipus d'agents que podrien formar part d'aquestes taules, hi hauria:

- Docents de centres educatius
- Empreses/entitats d'educació ambiental
- Equipaments d'educació ambiental
- Entitats i empreses d'educació en el lleure
- Allotjaments que ofereixen activitats d'educació ambiental
- Ajuntaments (regidories de medi ambient i ensenyament) i Consells Comarcals
- Centres de Recursos Pedagògics i Camps i Entorns d'Aprenentatge
- Museus i altres equipaments culturals
- Altres tipus d'agents identificats en els inventaris dels potencials agents col·laboradors de cada ENPE

Aquestes taules s'haurien de convocar un mínim de tres o quatre cops a l'any, i haurien d'estar ben preparades i dissenyades amb antelació, amb un ordre del dia clar i enviat prèviament. Els horaris de les reunions s'haurien d'adaptar a les necessitats dels seus membres per facilitar-los l'assistència, cosa que implicarà programar-les segurament per les tardes. Les reunions haurien de ser més aviat executives i no informatives, és a dir, haurien de servir per debatre necessitats i acordar accions i projectes conjunts.

Xarxes d'escoles locals vinculades a cada ENPE

En aquells ENPE on existeix una relació estable i continuada entre l'òrgan gestor i diversos centres educatius locals, es podria crear una estructura en forma de xarxa d'escoles vinculades a l'ENPE en qüestió. Seria una oportunitat per reconèixer i donar visibilitat a la implicació i el compromís d'aquestes escoles amb l'ENPE i, al mateix temps, reforçar el sentiment de pertinença de les escoles (dels docents i, sobretot, dels alumnes) amb el propi ENPE.

Més enllà de les funcions de reconeixement social dels centres educatius compromesos amb l'ENPE, aquestes xarxes també podrien servir per decidir, any a any, una temàtica concreta vinculada a l'ENPE (una espècie, un hàbitat, un element del patrimoni cultural, un ofici, etc.) que les escoles podrien treballar en forma de projectes o activitats, i amb un grau de profunditat i intensitat adaptat a cada etapa educativa.

Aquestes xarxes haurien d'estar liderades i impulsades pels òrgans gestors i haurien de comportar un mínim de dues trobades anuals. Fins i tot, al final de cada curs escolar es podria organitzar alguna festa vinculada a l'ENPE que comportés la presentació pública dels treballs efectuats per cada curs. Aquests treballs, fins i tot, es podrien exposar en algun equipament de l'ENPE.

6.4. ACCIONS PREVISTES

Aquest darrer apartat del 6è bloc dedicat als recursos humans i la governança proposa les accions que en aquest àmbit caldria executar per afrontar els reptes i els objectius definits prèviament. Totes les accions aquí proposades s'haurien d'anar executant al llarg de tot el període d'aplicació del Pla (2019-2022), si bé n'hi ha algunes que podrien o haurien d'anar més enllà d'aquests quatre anys.

En aquest apartat les accions es descriuen amb un títol i una breu descripció. La prioritització i el calendari de cada acció es reflecteixen en el Bloc 8 d'aquest Pla.

Accions a emprendre pel conjunt d'ENPE

GOVc1. Definir els clústers d'ENPE i associar-hi els corresponents tècnics/iques territorials d'educació i voluntariat ambiental

Decidir quines han de ser les agrupacions territorials d'ENPE més lògiques i eficients i, a partir d'aquí, crear les figures associades de tècnics/iques que n'assumeixin les funcions d'educació i voluntariat ambiental en coordinació amb els òrgans gestors de cada ENPE.

GOVc2. Organitzar alguna formació específica en educació ambiental i criteris de qualitat dirigida al grup de tècnics territorials d'educació i voluntariat ambiental

Aquestes formacions, de durada a decidir, es podrien repetir cada 2 anys per així estar al dia de les novetats del sector. També podrien servir per compartir experiències entre els tècnics i ajudar a resoldre possibles dubtes.

GOVc3. Configurar i posar en marxa el grup de treball del DTES d'educació i voluntariat ambiental als ENPE

Un cop els tècnics/iques territorials d'educació i voluntariat ambiental ja exerceixin les seves funcions, s'haurà de posar en marxa un grup de treball del DTES similar al d'ús públic i que es dediqui exclusivament als àmbits de l'educació i el voluntariat ambiental. Una de les seves funcions principals serà executar allò previst en aquest Pla per al conjunt dels ENPE. Mentre no hi hagi els nous tècnics/iques territorials, aquest grup de treball estarà integrat pels tècnics dels ENPE que han participat en la redacció d'aquest Pla, i igualment la seva funció serà executar les accions previstes i fer-ne el seguiment.

GOVc4. Configurar i posar en marxa un grup assessor en matèria d'educació ambiental als ENPE integrat per diverses administracions i la societat civil

Amb l'objectiu de fomentar el treball en xarxa i coordinar estratègies d'educació ambiental entre tots els ENPE del país (no només els gestionats pel Departament de Territori i Sostenibilitat), cal crear un grup assessor semblant al GAVA integrat per representants de la Generalitat de Catalunya, les diputacions, consorcis que gestionen ENPE i representants d'empreses i entitats d'educació ambiental.

GOVc5. Garantir una coordinació eficaç entre aquest Pla estratègic, els plans particulars de cada ENPE i el Pla de foment del turisme de natura als espais naturals protegits de Catalunya 2015-2020 (Pla NATURCAT 2020)

Aquesta coordinació ha de permetre que l'elaboració dels plans estratègics d'educació i voluntariat ambiental de cada ENPE integrin les directrius generals fixades per aquest Pla estratègic. A un altre nivell, el Pla de foment del turisme de natura als espais naturals protegits de Catalunya 2015-2020 i aquest Pla estratègic s'hauran també de coordinar perquè en algun aspecte es complementen o fins i tot se superposen. Caldrà cercar sinergies entre el grup de treball del DTES d'educació i voluntariat ambiental als ENPE i la Taula d'ecoturisme vinculada al desplegament del Pla NATURCAT 2020.

GOVc6. Dissenyar i impulsar un sistema d'acreditació voluntari i comú per al conjunt d'ENPE dirigit a empreses i entitats que ofereixen serveis d'educació ambiental en l'àmbit dels ENPE

Aquest sistema hauria de definir els criteris de qualitat mínims exigibles, els compromisos que haurien d'assumir les empreses i entitats i el procediment per a l'obtenció i renovació de l'acreditació. En clau comunicativa caldria dissenyar alguna imatge de marca per distingir les empreses/entitats acreditades, i caldria fer-ne una promoció diferenciada.

GOVc7. Organitzar, cada dos anys, jornades de formació en tècniques d'educació ambiental al medi natural i criteris de qualitat

Aquestes jornades servien per al conjunt d'entitats i empreses d'educació ambiental que operen a tots els ENPE (no per a cada ENPE). Aquestes sessions també tindrien la funció d'intercanvi d'experiències i de foment del treball en xarxa entre les pròpies empreses i entitats.

GOVc8. Cercar i establir sinèrgies i col·laboracions entre el conjunt dels òrgans gestors dels ENPE i la Xarxa d'Escoles per la Sostenibilitat de Catalunya

L'execució d'aquest Pla estratègic és una oportunitat excel·lent per cercar i establir sinèrgies entre els òrgans gestors dels ENPE i la Xarxa d'Escoles per la Sostenibilitat de Catalunya (XESC) que impulsa el Departament de Territori i Sostenibilitat.

Accions a emprendre per cada ENPE (o agrupacions d'ENPE)

GOVi1. Integrar i enfortir el paper de l'educació i el voluntariat ambiental dins l'equip gestor de cada ENPE

Cada equip gestor ha de concebre l'educació i el voluntariat ambiental com a eines per afrontar problemàtiques de gestió i per contribuir als objectius de conservació i desenvolupament local. Aquesta assumpció general s'hauria de traduir, a la pràctica, en el compliment dels criteris de qualitat definits en la Taula 54.

GOVi2. Garantir una coordinació eficaç entre els plans d'educació i voluntariat ambiental de cada ENPE, els programes d'ús públic i els plans d'acció vinculats a les CETS

En els ENPE que disposin de la CETS (i els plans d'acció corresponents), la coordinació haurà de produir-se, sobretot, en el disseny de les ofertes d'activitats trimestrals de cada ENPE, especialment aquelles que es consideren pròpies del turisme de natura o l'ecoturisme. A més a més, els òrgans gestors hauran de conèixer i aprofitar la informació sobre la demanda ecoturística que proporcionin els instruments derivats del Pla NaturCAT 2020. En un sentit similar, en aquells ENPE que disposin de plans o programes d'ús públic, caldrà que es coordinin amb els plans particulars d'educació i voluntariat ambiental, evitant duplicitats innecessàries.

GOVi3. Elaborar els inventaris dels potencials agents col·laboradors de cada ENPE

El primer d'aquests inventaris s'hauria de fer coincidint amb el procés de redacció dels Plans estratègics d'educació i voluntariat ambiental de cada ENPE. En aquests inventaris incloure també les empreses i entitats d'educació ambiental que treballen a l'àmbit de cada ENPE.

GOVi4. Configurar i posar en marxa les taules d'educació ambiental

En primer lloc, decidir en cada ENPE si té sentit una taula pròpia o una taula per a una agrupació o clúster territorial de varis ENPE. Presa la decisió, i a partir dels inventaris dels potencials agents col·laboradors de cada ENPE, decidir quins series els agents més adequats per formar part de cadascuna de les taules. Convocar-los a una primera reunió i iniciar el treball de la taula.

GOVi5. Cercar i establir col·laboracions i projectes conjunts amb agents clau del territori

A partir de l'inventari dels potencials agents col·laboradors de cada ENPE, definir per a cada tipologia d'agent quin grau de prioritat hi ha a l'hora d'intentar cercar-hi col·laboracions; aquesta prioritat dependrà de les necessitats i les oportunitats que hi ha en l'àmbit d'influència de cada ENPE. A partir d'aquest inventari i de les prioritats fixades, establir contactes amb els agents i començar a cercar projectes conjunts i altres tipus de col·laboracions. Per a la cerca d'aquestes sinergies, tenir en compte les consideracions fetes en els apartats 6.3.2, 6.3.3 i 6.3.4 per a cadascuna de la tipologia d'agents.

GOVi6. Explorar la possibilitat de crear una xarxa d'escoles locals vinculada a l'ENPE

Per a aquells ENPE on existeix una relació estable i continuada entre l'òrgan gestor i diversos centres educatius locals.

Els programes d'educació ambiental dirigits a destinataris específics o per a temàtiques concretes que s'elaborin des dels ENPE s'han de comunicar bé. Pot semblar una obvietat, però si no es comuniquen bé (i això requereix capacitat i recursos per fer-ho), no arribaran als seus destinataris, i per tant passaran desapercebuts. No compliran, llavors, les funcions per als quals van ser creats.

En l'àmbit comunicatiu, el marge de millora és gran. Tal com s'apunta a la diagnosi, cal diversificar els canals de comunicació, utilitzant per exemple vies més directes i personalitzades per difondre les ofertes d'activitats d'educació ambiental, més enllà de la divulgació a través de les pàgines web i les xarxes socials. Així mateix, i aquí hi ha un gran camp a recórrer, cal definir i implementar estratègies de difusió coordinades entre tots els ENPE. El voluntariat ambiental, per la seva part, ha de guanyar visibilitat.

Aquest bloc comença amb un primer apartat que aporta criteris generals per comunicar de manera eficaç les ofertes pedagògiques i d'activitats que impulsen els ENPE. Tot seguit s'ofereixen missatges clau que caldria incloure en qualsevol acció comunicativa segons quin sigui el destinatari s'adrecin. També es proposen canals específics per poder arribar millor a cadascun dels destinataris. En tercer lloc, es proposen alguns instruments comuns entre tots els ENPE, supeditats tanmateix a l'elaboració d'un Pla de comunicació conjunt i a la renovació de les pàgines web dels ENPE.

7.1. CRITERIS GENERALS PER COMUNICAR ELS PROGRAMES

Són diversos els criteris generals que cal considerar per comunicar de manera eficaç els programes d'educació ambiental, ofertes pedagògiques i agendes d'activitats que impulsen els ENPE. La Taula 57 mostra els més destacats.

TAULA 57. CRITERIS GENERALS PER COMUNICAR ELS PROGRAMES D'EDUCACIÓ AMBIENTAL DELS ENPE

- Els programes, quan es defineixen, incorporen un capítol amb les accions previstes per comunicar les ofertes d'activitats que se'n deriven.
- Es destinen recursos econòmics i humans a la comunicació.
- Es coneixen bé els perfils, les necessitats, els interessos i les pràctiques comunicatives de cada tipus de destinatari.
- S'utilitzen missatges senzills, entenedors i adaptats a les necessitats/interessos de cada tipus de destinatari i al seu llenguatge.
- Els missatges es difonen a través dels canals de comunicació que consulten i utilitzen habitualment els diversos tipus de destinataris.
- Es diversifiquen els instruments comunicatius, i no s'aposta per un de sol. Es combinen eines *on line* amb eines *off line*.
- Amb alguns agents clau (com ara els centres educatius, les entitats locals o els ajuntaments), es porta a terme una comunicació personalitzada i continuada en el temps.
- Es compta amb entitats i altres agents del propi territori de cada ENPE com a socis col·laboradors que ajuden en la publicitat, la promoció i la visualització.
- Es combina la difusió individual dels programes de cada ENPE amb la difusió conjunta entre tots els ENPE o agrupacions geogràfiques d'ENPE.

Font: elaboració pròpia i SCEA (2012).

7.2. MISSATGES CLAU I CANALS SEGONS DESTINATARIS

Aquest apartat es basa en dues premisses: els missatges han d'estar adaptats a les necessitats/interessos de cada tipus de destinataris i al seu llenguatge, i cal difondre'ls a través dels canals de comunicació que consulten i utilitzen habitualment cadascun d'ells.

A més dels sis tipus de destinataris de l'educació ambiental (identificats a l'apartat 3.5 d'aquest Pla), s'afegeixen també les empreses i entitats que ofereixen serveis d'educació ambiental, per la importància que té que els òrgans gestors dels ENPE mantinguin una comunicació fluïda amb elles.

7.2.1. Centres educatius locals

Molts centres educatius locals (tant la direcció com el professorat) desconeixen l'oferta d'activitats d'educació ambiental dels ENPE. Cal intensificar, doncs, la comunicació vers aquests destinataris clau.

Missatges (i continguts) clau

Als alumnes i als pares i mares:

- Viure en un ENPE o a prop d'ells és un privilegi. Ens aporten qualitat de vida. Cal sentir-se afortunats.
- Formem part d'un entorn natural de gran valor i singularitat. Tenir un ENPE a prop com a fet diferenciador respecte altres territoris. Cal sentir-se'n orgullós (sentiment de pertinença i valors).
- Hem de conèixer els tresors de molts tipus (valors) que acull l'ENPE.
- Hem d'estimar l'ENPE i això vol dir respectar-lo. També hem de ser bons amfitrions amb la gent que ens visita.
- En edats més avançades, transmetre la idea que per garantir la protecció de l'espai es requereix gestió. Donar a conèixer les principals línies de gestió de l'ENPE.
- En edats més avançades, la importància dels ENPE en el desenvolupament local i les activitats econòmiques dels territoris on es troben.

A la direcció i el professorat:

- Viure en un ENPE o a prop d'ells és un privilegi. Ens aporten qualitat de vida. Cal sentir-se'n afortunats.
- Els ENPE com a aules privilegiades a l'aire lliure on tractar de manera atractiva temes curriculars sobre medi natural i altres aspectes relacionats. Els ENPE disposen d'una estructura i d'unes infraestructures a l'abast dels centres escolars.
- Transmetre la idea que per garantir la protecció de l'espai es requereix gestió. Donar a conèixer les principals línies de gestió de l'ENPE.

Canals de comunicació específics

Per als alumnes i per als pares i mares:

- Utilitzar les revistes en paper que se solen editar als centres escolars.

- Fer cròniques de les activitats als ENPE a les pàgines web dels centres i a les pàgines web de les AMPA.
- Implicar les comissions de les AMPA que treballen els temes ambientals.
- Aprofitar i donar a conèixer les aplicacions mòbils dels ENPE com un canal d'informació útil

Per a la direcció i el professorat:

- Difondre via els centres de recursos pedagògics (CRP) l'oferta pedagògica dels ENPE adreçada als centres educatius locals.
- Organitzar reunions periòdiques amb els centres per informar sobre l'oferta pedagògica dels ENPE: Es proposa organitzar xerrades informatives i visites als centres docents o aprofitar d'altres jornades formatives promogudes per d'altres agents com per exemple els CRP.

7.2.2. Centres educatius d'altres territoris

L'esforç i els canals per dirigir-se a centres educatius d'altres territoris ha ser diferents que amb els centres locals. Per a alguns ENPE pot passar que ofertar activitats a aquests centres no sigui prioritari. En tot cas, seran els plans estratègics d'educació i voluntariat de cada ENPE els que hauran de definir l'esforç de comunicació a fer amb els centres educatius d'altres territoris.

Missatges clau

Als alumnes i als pares i mares:

- Què són els ENPE i per què són importants?
- Coneixement d'un territori desconegut i diferent al seu lloc de procedència.
- Conscienciació i respecte ambiental
- Posar en valor la diversitat de paisatges, biodiversitat, serveis ecosistèmics i les figures de protecció.
- Importància dels ENPE en el desenvolupament local i les activitats econòmiques dels territoris on es troben.

A la direcció i el professorat:

- Els ENPE com a aules privilegiades a l'aire lliure on tractar de manera atractiva temes curriculars sobre medi natural i altres aspectes relacionats. Els ENPE disposen d'una estructura i d'unes infraestructures a l'abast dels centres escolars.

Canals de comunicació específics

Per als alumnes i per als pares i mares:

- Xarxes socials
- Blogs d'activitats dirigits a pares i mares.
- Mitjans i suplementes de comunicació especialitzats en educació (*Criatures del diari Ara, El Diari de l'Educació, etc.*).

Per a la direcció i el professorat:

- Catàleg d'activitats educatives del Departament d'Ensenyament

- Butlletins del Programa Escoles Verdes (Generalitat de Catalunya) o Escoles + Sostenibles (Ajuntament de Barcelona).
- Revistes dels col·legis professionals vinculats al món de l'educació
- Pàgines web especialitzades de fundacions i associacions amb programes educatius (EduCaixa de l'Obra Social "la Caixa", Serveis Educatius de la Fundació Catalunya-La Pedrera, etc.)
- Pàgines web dels CRP

7.2.3. Població local i entitats no lucratives d'àmbit local

La comunicació amb la població i les entitats locals és clau perquè coneguin tota l'oferta d'activitats que els ENPE dissenyen i per reforçar el sentiment d'identitat i pertinença. Però també per aconseguir el seu compromís, la seva participació i la seva coresponsabilització en la conservació i gestió dels ENPE, tant a títol individual com col·lectiu.

Missatges clau

- Viure en un ENPE o a prop d'ells és un privilegi. Ens aporten qualitat de vida. Cal sentir-se afortunats.
- Formem part d'un entorn natural de gran valor i singularitat. Tenir un ENPE a prop com a fet diferenciador respecte altres territoris. Cal sentir-se'n orgullós (sentiment de pertinença i valors).
- L'ENPE és un espai a preservar i, al mateix temps, un espai idoni per gaudir-ne.
- Per garantir la protecció de l'espai es requereix gestió i també unes restriccions d'usos que cal comprendre i respectar. Donar a conèixer les principals línies de gestió de l'ENPE.
- La importància dels ENPE en el desenvolupament local i les activitats econòmiques dels territoris on es troben.
- Animar a participar en la gestió dels ENPE a través de projectes conjunts i taules de treball.

Canals de comunicació específics

- Cartells a l'entrada dels ajuntaments i altres equipaments municipals
- Mitjans de comunicació locals: xarxa de ràdios local, revistes en paper gratuïtes d'àmbit local o supralocal, etc.
- Canals dels propis ajuntaments: revistes o butlletins municipals, xarxes socials, etc.
- Canals propis de les entitats: butlletins periòdics, xarxes socials, etc.
- Revistes periòdiques dels ENPE adreçades a la població local (*Portarró, Soldó*, etc.)

7.2.4. Agents econòmics i professionals d'àmbit local

Aquesta tipologia de destinatari abasta un ventall molt ampli d'agents: empreses, professionals (i entitats que els representen) que generen activitats econòmiques de tot tipus.

Missatges clau

- Viure en un ENPE o a prop d'ells és un privilegi. Ens aporten qualitat de vida. Cal sentir-se'n afortunats.
- La importància dels ENPE en el desenvolupament local i les activitats econòmiques dels territoris on es troben. Els ENPE com a generadors d'activitat econòmica i llocs de treball.
- Els ENPE com a espais generadors d'oportunitats econòmiques, sempre i quan el medi natural i cultural estigui ben conservat. Transmetre els conceptes de sostenibilitat i d'economia verda i circular.
- Els ENPE com a espais òptims per activitats educatives que difonguin una cultura ambiental de respecte i connexió amb la natura
- Per garantir la protecció de l'espai es requereix gestió i també unes restriccions d'usos que cal comprendre i respectar.
- Animar a participar en la gestió dels ENPE a través de projectes conjunts i taules de treball.

Canals de comunicació específics

- Revistes, butlletins i xarxes socials dels col·legis professionals vinculats als diversos sectors econòmics.
- Revistes, butlletins i xarxes socials de les entitats ambientals, socials i culturals.

7.2.5. Administracions locals

Missatges clau

- Viure en un ENPE o a prop d'ells és un privilegi. Ens aporten qualitat de vida. Cal sentir-se'n afortunats.
- Formem part d'un entorn natural de gran valor i singularitat. Tenir un ENPE a prop com a fet diferenciador respecte altres territoris. Cal sentir-se'n orgullós (sentiment de pertinença i valors).
- La importància dels ENPE en el desenvolupament local i les activitats econòmiques dels territoris on es troben.
- Els ENPE com a espais generadors d'oportunitats econòmiques, sempre i quan el medi natural i cultural estigui ben conservat. Transmetre els conceptes de sostenibilitat i d'economia verda i circular.
- Per garantir la protecció de l'espai es requereix gestió i també unes restriccions d'usos que cal comprendre i respectar. Donar a conèixer les principals línies de gestió de l'ENPE.
- Animar a participar en la gestió dels ENPE a través de projectes conjunts i taules de treball.

Canals de comunicació específics

- Mitjans de comunicació locals: xarxa de ràdios local, revistes en paper gratuïtes d'àmbit local o supralocal, etc.
- Canals dels propis ajuntaments: revistes o butlletins municipals, xarxes socials, etc.

7.2.6. Visitants i turistes

Amb aquest tipus de destinataris, molt diferent als anteriors, la clau és aconseguir que entenguin la necessitat de protecció i gestió dels recursos naturals i actuïn de manera respectuosa quan hi interaccionin. Però cal fer-ho pensant en el fet que estan gaudint del seu temps lliure i que busquen una gran experiència quan visiten els ENPE.

Missatges clau

- Abans d'arribar a l'ENPE, cal informar-se bé dels atractius naturals, els itineraris, l'oferta d'activitats i de guies, etc.
- Triar empreses d'activitats, allotjaments i restaurants que tinguin alguna acreditació ambiental.
- Visitar l'ENPE en companyia d'un guia local enriqueix molt l'experiència. Divulgar l'oferta de guies locals.
- La visita als ENPE i les activitats lúdiques s'han de desenvolupar amb una actitud de respecte vers tots els elements que integren el medi natural (fauna, flora, hàbitats, patrimoni cultural, etc.), i complint amb la normativa vigent. Ser respectuosos vol dir moltes coses: guardar silenci quan s'observin animals, no tocar els animals petits, no endur-se flors ni roques, no deixar cap rastre del nostre pas, etc.
- Animar a entrar als centres de visitants i centres d'interpretació. Vendre'ls com a espais atractius i que donen molta informació per millorar i enriquir l'experiència de visita de l'ENPE.
- Consumir "local": productes alimentaris, artesanals, serveis de guies i taxistes locals, etc.
- Utilitzar, en la mesura del possible, mitjans de transport "sostenibles"
- La necessitat d'ajudar a conservar els ENPE. Oferir vies per contribuir-hi.

Canals de comunicació específics

- Revistes de geografia i viatges que difonen propostes de turisme responsable i sostenible (*Descobrir, Experiències, Grandes Espacios*, etc.)
- Oficines de turisme
- Xarxes socials dels organismes de promoció turística (siguin locals, comarcals o a escala de marca turística)
- Blogs especialitzats en turisme de natura i ecoturisme
- Plataformes de comercialització d'activitats turístiques a l'aire lliure (Guidd, Nattule, etc.).
- Pàgines web dels ENPE.

7.2.7. Empreses i entitats que ofereixen serveis d'educació ambiental

Una de les demandes de les empreses i entitats locals d'educació i voluntariat ambiental és **rebre informació actualitzada sobre la gestió que fa l'ENPE i les actuacions de gestió impulsades per altres agents públics**. Sovint desconeixen aspectes clau de la gestió i els pot arribar a passar que es trobin fent una activitat sobre el terreny que es veu afectada i fins i tot alterada per alguna actuació de gestió (batudes, aclarides, etc.). Per aquesta raó reclamen una comunicació més acurada, directe i fluida per part dels

òrgans gestors, que contribuiria a un servei de millor qualitat per part d'aquestes empreses i entitats.

Caldria, doncs, que els òrgans gestors dels ENPE, aprofitant la immediatesa de les tecnologies actuals de la informació, creessin algun canal de comunicació directe amb aquestes empreses i entitats que els permetés informar-les d'aspectes i sobretot actuacions de gestió previstes a l'ENPE i que puguin afectar el desenvolupament d'activitats educatives.

Una proposta, a valorar, seria crear un grup de Whatsapp o un canal de Telegram en el qual només hi poguessin formar-ne part aquelles empreses i entitats que tenen alguna relació directe amb l'òrgan gestor (o que disposen d'algun tipus d'acreditació emesa per aquest òrgan). A través d'aquesta eina l'òrgan gestor podria informar de manera molt ràpida de totes aquelles novetats o actuacions previstes. Una altra possibilitat semblant, que de fet s'està assajant per part de l'òrgan gestor dels Aiguamolls de l'Empordà, seria crear un calendari compartit d'activitats entre l'òrgan gestor i les empreses/entitats d'educació ambiental (acreditades) i afegir-hi les actuacions de gestió programades.

Una altra demanda d'aquestes empreses i entitats, semblant si bé no exactament igual, és la de **tenir més informació sobre les novetats i descobriments científics relacionats amb l'ENPE**, atès que també tenen interès des d'un punt de vista educatiu. En aquest cas, que no requereix tanta immediatesa, una de les vies per difondre aquestes novetats seria organitzar un cop a l'any sessions informatives i de formació en les que l'òrgan gestor pogués informar a aquestes empreses i entitats (però també a altres agents potencialment interessats) de les novetats i descobriments que han tingut lloc al llarg de l'any, indicant també de les publicacions científiques que se n'han fet ressò.

7.3. INSTRUMENTS COMUNS

Una de les necessitats detectades durant la diagnosi va ser la d'estandarditzar alguns aspectes i instruments vinculats a l'acció dels ENPE en l'àmbit de l'educació ambiental. Un dels que els ENPE van prioritzar va ser **una estratègia conjunta de comunicació de l'oferta d'activitats dels ENPE** (vegeu Gràfic 18). I és que els ENPE consideren que la divulgació actual que fan de l'oferta d'activitats d'educació ambiental és insuficient, especialment en l'àmbit formal. Per tant, sembla evident que cal elaborar un pla o estratègia conjunta de comunicació de tots els ENPE. A l'apartat 7.3.1 es proposen algunes consideracions que hauria d'assumir aquesta nova estratègia.

D'altra banda, la diagnosi també constata que la principal eina per difondre l'oferta d'activitats que utilitzen els ENPE és, amb diferència, la seva pàgina web. Ara bé, es constaten diverses mancances associades al web. La primera, la poca homogeneïtzació entre les webs de cada ENPE pel que fa la presentació dels continguts relacionats amb educació ambiental. En segon lloc, la no visibilització de l'oferta de voluntariat, en molts casos perquè no n'hi ha, però en d'altres perquè queda integrada en altres seccions. Per afrontar aquestes dues mancances, des d'aquest Pla es proposa unificar, en la mesura del possible, l'estructura de continguts de la secció web dedicada a l'educació ambiental (apartat 7.3.2) i crear una nova secció web dedicada al voluntariat ambiental.

Dues dificultats afegides en relació amb les pàgines web dels ENPE són la rigidesa de l'eina utilitzada actualment (fet que dona poc marge a fer canvis d'estructura) i el disseny poc atractiu.

7.3.1. Pla estratègic conjunt de comunicació dels ENPE

És evident que cal redactar i posteriorment implementar un pla o estratègia conjunta de comunicació dels ENPE. Ara bé, aquest pla ha de ser per a tots els àmbits d'actuació dels ENPE, no només per a l'educació i el voluntariat ambiental. Un cop estigui elaborada aquesta estratègia global de comunicació, llavors aquests dos àmbits d'acció s'hi hauran d'adaptar.

Des d'aquest Pla s'apunten algunes idees i propostes en clau d'educació i voluntariat ambiental que s'haurien de considerar durant el procés de redacció d'aquest pla o estratègia conjunta de comunicació dels ENPE.

En primer lloc, seria necessari centralitzar i difondre de manera conjunta tota l'oferta d'activitats dels ENPE, sota una imatge de marca comuna i potent. Aquesta centralització s'hauria de materialitzar, com a mínim, amb tres eines o canals comunicatius:

- en una **nova web conjunta de tots els ENPE** on apareguessin totes les activitats ofertes per tots els ENPE i es poguessin aplicar diversos criteris de cerca o filtratge segons l'ENPE, el tipus de destinatari, la temàtica principal, etc.
- **en un catàleg conjunt adreçat als centres escolars** (en pdf i, si és possible, també en paper). Des de la perspectiva de l'oferta d'activitats d'educació formal, molts centres educatius desconeixen l'oferta d'activitats d'educació ambiental dels ENPE. Per tant, es considera imprescindible recopilar tota l'oferta pedagògica de tots els ENPE i elaborar un catàleg conjunt d'aquesta l'oferta adreçada a centres escolars. La difusió d'aquest catàleg s'hauria de reforçar durant al mes de setembre, època en que els centres educatius programen les activitats del curs escolar.
- **Un butlletí digital trimestral adreçat als centres educatius** que aplegui l'oferta conjunta d'activitats d'educació ambiental de tots els ENPE, tal com es fa ara amb les agendes d'activitats trimestrals de cada ENPE. Aquest butlletí hauria d'anar lligat a la web conjunta esmentada abans. Mentre no es disposi d'aquesta eina es pot valorar d'utilitzar per a la mateixa finalitat el butlletí e-Escoles Verdes.

La comunicació de les ofertes d'activitats, tant per a centres educatius com per a la resta de públics, s'hauria de fer des d'una **imatge homògena associada una marca potent** tipus "Parcs de Catalunya" que donés més força comunicativa a aquesta oferta conjunta. Un model a considerar en aquest sentit seria el de la Diputació de Barcelona. El Pla de comunicació hauria de definir els valors i els criteris visuals associats a aquesta nova marca conjunta.

Per garantir la coherència de missatges i eines de comunicació entre tots els ENPE, i assegurar una coordinació eficaç de tots els continguts creats pels ENPE, aquest Pla de comunicació hauria de valorar de crear la figura del **responsable o tècnic de comunicació dels ENPE**, que hauria d'estar vinculat al Servei d'Espais Naturals Protegits.

D'altra banda, aprofitant el procés de renovació de les pàgines web de cada ENPE, es podria **valorar la possibilitat de centralitzar tota l'oferta d'activitats d'educació ambiental que es poden fer en cada ENPE**, més enllà de les que s'ofereixen des dels programes propis dels òrgans gestors. I és avui en dia l'oferta d'activitats que es poden fer en un ENPE està molt fragmentada i costa fer-se una idea global. Per tant, seria desitjable centralitzar tota aquesta oferta en un únic canal de comunicació (que podria ser el web de l'ENPE o un altre, és el que caldria valorar). L'ENPE, en cas que actués com a ens centralitzador, hauria de fer difusió tant de la seva oferta pròpia com la d'altres empreses o entitats, sempre i quan aquestes compleixin uns mínims criteris de qualitat establerts (vegeu 6.2.2).

7.3.2. Estructura de continguts secció web sobre educació ambiental

Es proposa unificar el títol de la secció (actualment difereix segons l'ENPE) i anomenar-la "Educació i interpretació ambiental", amb l'objectiu que s'hi sentin cridats els centres educatius però també el ventall de destinataris més propis de l'educació ambiental no formal (interpretació ambiental). Els continguts que, com a mínim, hauria d'incloure aquesta secció són:

- **Programes pedagògics:** apartat en el que es podrien publicar tots la versió divulgativa (si n'hi ha) dels programes pedagògics elaborats segons destinatari o temàtica.
- **Taula d'educació ambiental de l'ENPE** (o de la qual l'ENPE en forma part): informació sobre els seus objectius, els membres, els principals acords, etc.
- **Activitats per a centres educatius:** seria la secció amb tota la descripció de l'oferta d'activitats, classificada segons els diversos cicles educatius. Valorar si distingir l'oferta específica per a centres educatius locals de l'oferta dirigida a centres educatius. També incloure un bàner en el qual s'expliciti que s'ofereix la possibilitat de dissenyar "Activitats a mida per a centres educatius".
- **Activitats per a la població i les entitats locals:** si existeix un programa pedagògic per a aquest tipus de destinatari, aquesta secció ha de descriure l'oferta d'activitats
- **Activitats per a altres tipus de destinataris:** si existeixen programes específics per d'altres tipus de destinataris, incloure un apartat específic per a cadascun d'ells amb l'oferta d'activitats.
- **Activitats interpretatives per a visitants i turistes:** aquí s'inclourien totes aquelles activitats dirigides a visitants i turistes. Valorar si posar-les en aquesta secció, o des d'aquí redirigir cap a l'agenda o cap a alguna altra secció pensada específicament per mostrar l'oferta d'activitats programades per a aquest tipus de destinatari.
- **Equipaments per a l'educació ambiental:** breu descripció dels principals equipaments que s'utilitzen o es poden utilitzar per a l'educació ambiental. Indicar aquells que estan a disposició dels centres educatius (i d'altres destinataris) per poder fer-ne ús, prèvia sol·licitud formal.
- **Recursos pedagògics:** incloure tots els recursos dissenyats per l'ENPE (fer una tria d'aquells que són plenament vigents), amb la possibilitat de descarregar-los en pdf. També posar un enllaç als recursos més generals elaborats pel Servei d'Educació Ambiental del DTES i a bancs d'imatges públics.
- **Empreses i entitats d'educació ambiental:** un llistat (amb les dades de contacte corresponents) de les empreses i entitats (inclosos també allotjaments) que

ofereixen serveis d'educació ambiental i que compleixin uns criteris de qualitat establerts per l'ENPE.

- **Més informació:** donar enllaços a les pàgines web de les entitats membres de la Taula d'educació ambiental, de la SCEA, de l'oferta d'activitats d'educació ambiental de la Xarxa de Parcs Naturals de Diputació de Barcelona), entre d'altres.

7.3.3. Estructura de continguts secció web sobre voluntariat ambiental

El voluntariat ambiental, per les seves especificitats recalcades al llarg d'aquest Pla estratègic, requereix d'una secció pròpia en la pàgina web de cada ENPE. Els continguts que, com a mínim, hauria d'incloure aquesta secció són:

- **Taula de voluntariat de l'ENPE** (o de la qual l'ENPE en forma part): informació sobre els seus objectius, els membres, els principals acords, etc.
- **Vols fer de voluntari a l'ENPE?**: espai per rebre demandes de persones a títol individual o d'empreses. Cal explicar breument el procés de gestió d'aquestes demandes i publicar (en pdf) els formularis de sol·licitud que s'han d'emplenar i enviar als òrgans gestors.
- **Accions previstes**: una mena d'agenda en la que s'informi de les properes accions de voluntariat programades per les entitats que formen part de la Taula de voluntariat de l'ENPE, i de les campanyes puntuals programades pel propi ENPE (o per altres entitats vinculades a l'ENPE)
- **Notícies**: espai de novetats relacionades amb el voluntariat. Exemple: constitució de la Taula de voluntariat, reunions de la Taula, cròniques de les accions de voluntariat dutes a terme, crides específiques de voluntariat de les entitats de la Taula, nous convenis de col·laboració establerts entre l'òrgan gestor i alguna entitat, etc.
- **Més informació:** donar enllaços a les pàgines web de les entitats membres de la Taula de voluntariat, de la XCT-XVAC, del nou portal de l'Oficina del Voluntariat Ambiental de Catalunya i del Cercle de Voluntaris dels Parcs Naturals (gestionats per la Diputació de Barcelona), entre d'altres.

7.4. ACCIONS PREVISTES

Aquest darrer apartat del 7è bloc dedicat a la comunicació proposa les accions que en aquest àmbit caldria executar per afrontar els reptes i els objectius definits prèviament. Totes les accions aquí proposades s'haurien d'anar executant al llarg de tot el període d'aplicació del Pla (2019-2022), si bé n'hi ha algunes que podrien o haurien d'anar més enllà d'aquests quatre anys.

En aquest apartat les accions es descriuen amb un títol i una breu descripció. La prioritització i el calendari de cada acció es reflecteixen en el Bloc 8 d'aquest Pla.

Accions a emprendre pel conjunt d'ENPE

COMc1. Redactar i executar un Pla estratègic conjunt de comunicació dels ENPE

L'abast temàtic d'aquest Pla hauria d'anar més enllà de l'educació i el voluntariat ambiental i hauria d'abordar tota la comunicació que es fa des dels ENPE. Un cop elaborat i aprovat, les accions comunicatives relacionades amb l'educació i el voluntariat ambiental s'hi haurien d'adaptar.

COMc2. Definir i executar una campanya de comunicació conjunta per divulgar el potencial pedagògic dels ENPE entre els centres educatius d'arreu de Catalunya

Aquesta campanya de sensibilització hauria de donar a conèixer els valors dels ENPE i, sobretot, el seu potencial pedagògic entre la comunitat educativa. A valorar si el llançament de la campanya ha d'anar condicionat a disposar d'una oferta pedagògica als ENPE més àmplia i consolidada.

COMc3. Elaborar una nova web conjunta de tots els ENPE on apareguin totes les activitats educatives i de voluntariat ofertes per tots els ENPE

Aquesta agenda col·lectiva hauria de permetre aplicar diversos criteris de cerca o filtratge: segons l'ENPE, el tipus de destinatari, la temàtica principal, etc. Aquesta acció s'hauria d'emmarcar i preveure en un Pla estratègic conjunt de comunicació dels ENPE.

COMc4. Dissenyar una imatge homogènia associada a una marca potent tipus "Parcs de Catalunya" i utilitzar-la per difondre l'oferta conjunta d'activitats dels ENPE

Aquesta imatge donaria més força comunicativa a l'oferta conjunta. Novament seria una acció supeditada a l'elaboració d'un Pla estratègic conjunt de comunicació dels ENPE.

COMc5. Elaborar i difondre un catàleg per cursos escolars amb l'oferta conjunta d'activitats d'educació ambiental dels ENPE adreçat als centres escolars

En pdf i, si és possible, també en paper. La difusió d'aquest catàleg s'hauria de reforçar durant al mes de setembre, època en que els centres educatius programen les activitats del curs escolar.

COMc6. Elaborar i difondre un butlletí semestral d'activitats d'educació i voluntariat ambiental dels ENPE

Hauria de permetre difondre de manera semestral les activitats ofertes per al següent trimestre. Els CRP podrien col·laborar en la seva difusió.

Accions a emprendre per cada ENPE (o agrupacions d'ENPE)

COMi1. Organitzar reunions periòdiques amb els centres educatius locals per informar-los sobre l'oferta pedagògica dels ENPE

Per ser més efectius, es poden organitzar dues o tres reunions a l'any i convocar a cadascuna centres educatius de diferents zones geogràfiques de l'àmbit d'influència de cada ENPE.

COMi2. Crear un canal de comunicació directe i immediat entre l'òrgan gestor i empreses i entitats d'educació ambiental per informar-les d'actuacions de gestió previstes a l'ENPE

Una proposta, a valorar, seria crear un grup de Whatsapp o un canal de Telegram en el qual només hi poguessin formar-ne part aquelles empreses i entitats que tenen alguna relació directa amb l'òrgan gestor.

COMi3. Organitzar periòdicament sessions d'informació i formació en les que l'òrgan gestor informi sobre les novetats i descobriments científics

Dirigides a les empreses i entitats que ofereixen serveis d'educació ambiental, però també a altres agents potencialment interessats.

COMi4. Revisar i unificar l'estructura de les seccions web dels ENPE dedicades a mostrar l'oferta d'educació ambiental

Aprofitant el procés de renovació de les pàgines web dels ENPE, repensar l'estructura de continguts de les seccions web dedicades a mostrar l'oferta d'educació ambiental, i unificar aquesta estructura entre tots els ENPE (amb l'única variant dels destinataris, que dependrà de la prioritització que estableixi cada ENPE).

COMi5. Crear una nova secció al web de cada ENPE per visibilitzar l'àmbit d'acció del voluntariat

Aprofitant el procés de renovació de les pàgines web dels ENPE, caldria crear una nova secció web dedicada al voluntariat amb una estructura homogènia entre tots els ENPE.

**Bloc 8.
RESUM
D'ACCIONS I
CALENDARI**

8.1. ACCIONS A EMPRENDRE PEL CONJUNT D'ENPE

Són accions a executar de manera coordinada entre tots els ENPE i els serveis centrals del DTES. La descripció es fa en els apartats corresponents d'aquest Pla.

TAULA 58. ACCIONS A EMPRENDRE PEL CONJUNT D'ENPE

Àmbit	Codi	Acció	2019 2020	2021 2022	Apartats relacionats	Taules i gràfics relacionats
PROGRAMES I ACTIVITATS D'EDUCACIÓ AMBIENTAL	EAc1	Definir elements comuns per als programes d'educació ambiental adreçats a centres educatius locals de cada ENPE, que en reforcin la visió de xarxa	■	■	4.2.1	Taula 20
	EAc2	Vincular l'oferta pedagògica de cada ENPE amb els continguts curriculars i competencials dels diferents nivells educatius		■	4.1.3	-
	EAc3	Incorporar projectes de ciència ciutadana o Aprenentatge i Servei en la proposta d'activitats a desenvolupar als ENPE	■	■	4.2.1	-
	EAc4	Cercar noves activitats i metodologies per a infants d'escoles bressol i d'educació infantil		■	4.2.1	-
	EAc5	Unificar criteris i materials didàctics dels crèdits de síntesi vinculats als ENPE		■	4.2.1	-
	EAc6	Definir i compartir criteris i accions clau per adaptar les activitats d'educació ambiental a l'alumnat amb discapacitats i/o necessitats educatives especials		■	4.2.1	-
	EAc7	Definir elements comuns per als programes d'educació ambiental adreçats a la població local de cada ENPE, que en reforcin la visió de xarxa	■		4.2.3	Taula 21
	EAc8	Definir i consolidar una programació comuna d'activitats en el conjunt dels ENPE vinculada a efemèrides ambientals	■	■	4.2.3 4.2.6	Taula 24
	EAc9	Fomentar estratègies de coordinació entre ENPE per a la programació de les agendes trimestrals d'activitats	■	■	4.2.3 4.2.6	Taula 24
	EAc10	Elaborar un procediment unificat de gestió de reserves d'activitats d'educació ambiental		■	4.1.2	Taula 17
	EAc11	Elaborar models estandarditzats d'instruments per preparar i executar activitats	■		4.1.3	Taula 17 Taula 18
	EAc12	Elaborar models estandarditzats per avaluar les activitats d'educació ambiental	■		4.1.3 4.4.2	Taula 19

ENTITATS I ACCIONS DE VOLUNTARIAT AMBIENTAL	VAc1	Organitzar jornades de debat i formació en voluntariat adreçades a tècnics dels ENPE	■	■	5.1.4	-
	VAc2	Donar continuïtat el Grup assessor sobre el voluntariat ambiental (GAVA) per consolidar el nou model de voluntariat ambiental als ENPE	■	■	5.1.4 1.6	Taula 7
	VAc3	Establir un sistema d'assegurances que doni cobertura a totes les accions de voluntariat que s'organitzin en l'àmbit dels ENPE	■	■	5.3	-
	VAc4	Acordar els instruments necessaris per formalitzar els marcs de col·laboració i suport entre els òrgans gestors dels ENPE i les entitats de voluntariat	■		5.2.2	Taula 45 Taula 48
	VAc5	Elaborar formularis estandaritzats per formalitzar les sol·licituds ciutadanes de voluntariat i les demandes d'accions d'RSC	■		5.4.1 5.4.3 5.6.1 5.6.2	Gràfic 5 Gràfic 6
	VAc6	Organitzar campanyes puntuals de mobilització ciutadana associades a efemèrides ambientals i amb una visió de conjunt de tots els ENPE	■	■	5.3	Taula 50
	VAc7	Establir un protocol de col·laboració dels ENPE amb l'Oficina del Voluntariat Ambiental de Catalunya per promoure el voluntariat en l'àmbit dels ENPE	■		5.5.3	-
	VAc8	Organitzar campanyes de promoció dels projectes de voluntariat que es duen a terme als ENPE		■	-	-
	VAc9	Estudiar la creació d'un sistema de preus públics destinat a empreses que vulguin dur a terme accions d'RSC dins dels ENPE		■	5.4.3 5.6.2	Gràfic 6
	VAc10	Promoure accions i projectes d'ampli abast per fomentar i consolidar el voluntariat ambiental als ENPE		■	5.5.2	-
RECURSOS HUMANS I GOVERNANÇA	GOVc1	Definir els clústers d'ENPE i associar-hi els corresponents tècnics/iques territorials d'educació i voluntariat ambiental		■	6.1.1	Taula 53 Taula 54
	GOVc2	Organitzar alguna formació específica en educació ambiental i criteris de qualitat dirigida al grup de tècnics territorials d'educació i voluntariat ambiental		■	6.1.1	-
	GOVc3	Configurar i posar en marxa el grup de treball del DTES d'educació i voluntariat ambiental als ENPE	■	■	6.1.3	Gràfic 7
	GOVc4	Configurar i posar en marxa un grup assessor en matèria d'educació ambiental als ENPE integrat per diverses administracions i la societat civil	■	■	6.3.5	-

	GOVc5	Garantir una coordinació eficaç entre aquest Pla estratègic, els plans particulars de cada ENPE i el Pla de foment del turisme de natura als espais naturals protegits de Catalunya 2015-2020 (Pla NATURCAT 2020)	■	■	4.2.4 4.2.6	Taula 13
	GOVc6	Dissenyar i impulsar un sistema d'acreditació voluntari i comú per al conjunt d'ENPE dirigit a empreses i entitats que ofereixen serveis d'educació ambiental en l'àmbit dels ENPE	■		6.2.2	-
	GOVc7	Organitzar, cada dos anys, jornades de formació en tècniques d'educació ambiental al medi natural i criteris de qualitat	■	■	-	-
	GOVc8	Cercar i establir sinèrgies i col·laboracions entre el conjunt dels òrgans gestors dels ENPE i la Xarxa d'Escoles per la Sostenibilitat de Catalunya	■		-	-
COMUNICACIÓ	COMc1	Redactar i executar un Pla estratègic conjunt de comunicació dels ENPE	■	■	7.3.1	-
	COMc2	Definir i executar una campanya de comunicació conjunta per divulgar el potencial pedagògic dels ENPE entre els centres educatius d'arreu de Catalunya	■		3.5 4.2.1 4.2.2	-
	COMc3	Elaborar una nova web conjunta de tots els ENPE on apareguin totes les activitats educatives i de voluntariat ofertes per tots els ENPE	■		7.3.1	-
	COMc4	Dissenyar una imatge homogènia associada a una marca potent tipus "Parcs de Catalunya" i utilitzar-la per difondre l'oferta conjunta d'activitats dels ENPE		■	7.3.1	-
	COMc5	Elaborar i difondre un catàleg per cursos escolars amb l'oferta conjunta d'activitats d'educació ambiental dels ENPE adreçat als centres escolars		■	7.3.1	-
	COMc6	Elaborar i difondre un butlletí semestral d'activitats d'educació i voluntariat ambiental dels ENPE		■	7.3.1	-

Font: elaboració pròpia.

8.2. ACCIONS A EMPRENDRE PER CADA ENPE

Són accions que s'haurien d'executar des de cada ENPE, adaptant-les a les seves particularitats. La descripció es fa en els apartats corresponents d'aquest Pla.

TAULA 59. ACCIONS A EMPRENDRE PER CADA ENPE

Àmbit	Codi	Acció	2019 2020	2021 2022	Apartats relacionats	Taules i gràfics relacionats
PROGRAMES I ACTIVITATS D'EDUCACIÓ AMBIENTAL	EAI1	Elaborar un programa específic d'educació ambiental amb els centres educatius locals i avaluar-lo periòdicament	■	■	4.1.2 4.2.1	Taula 15 Taula 20
	EAI2	Definir continguts o serveis amb els centres educatius per a crèdits de síntesi, treballs de recerca i projectes de servei comunitari		■	4.2.1	-
	EAI3	Elaborar un programa d'accions formatives per al professorat de centres educatius locals		■	4.2.1 4.4.3 7.2.1	Taula 39
	EAI4	Elaborar un programa específic d'educació ambiental per a la població i les entitats locals i renovar-lo periòdicament		■	4.1.2 4.2.3 4.4.3 7.2.3	Taula 15 Taula 21
	EAI5	Articular estratègies de difusió i formació adreçades als agents socioeconòmics	■	■	4.2.4 7.2.4	Taula 22
	EAI6	Dissenyar una oferta d'activitats específica de caire lúdic per a famílies		■	4.2.6	-
	EAI7	Dissenyar i promoure una oferta d'activitats a la carta per a grups (empreses, gent gran, etc.)		■	4.2.6	-
	EAI8	Establir aliances amb programes educatius o de lleure municipals per integrar continguts o propostes didàctiques de l'ENPE		■	4.2.5 6.2.2	-
	EAI9	Destinar terrenys públics o establir acords amb altres agents per organitzar campaments i camps de treball		■	4.2.5 6.2.2 6.3.3 6.3.4	-
	EAI10	Revisar i actualitzar l'oferta de materials de suport de les activitats adreçades a centres educatius		■	4.3.1 4.3.2 4.3.3	Taula 26 Taula 27
	EAI11	Revisar i actualitzar l'oferta de materials de contextualització i aprofundiment de les activitats adreçats a centres educatius		■	4.3.1 4.3.2 4.3.3	Taula 26 Taula 27
	EAI12	Recopilar i modernitzar els materials divulgatius existents adreçats a visitants o crear-ne de nous		■	4.3.1 4.3.2 4.3.3	Taula 26 Taula 27

ENTITATS I ACCIONS DE VOLUNTARIAT AMBIENTAL	VAi1	Identificar en cada ENPE programes, projectes i accions en marxa o previstos que podrien rebre el suport del voluntariat	■		5.1.2 5.1.3 6.1.2	Taula 42 Taula 54
	VAi2	Elaborar els inventaris d'entitats de voluntariat que actuen en cada ENPE	■		5.1.2	Taula 41
	VAi3	Constituir i convocar les taules de voluntariat de cada ENPE (o agrupacions d'ENPE)	■	■	5.2.1	Taula 44
	VAi4	Gestionar les demandes de voluntariat i d'accions d'RSC d'acord amb els procediments establerts	■	■	5.4 5.6	Gràfic 5 Gràfic 6
	VAi5	Elaborar els informes anuals de voluntariat de cada ENPE	■	■	5.6.3	Taula 52
RECURSOS HUMANS I GOVERNANÇA	GOVi1	Integrar i enfortir el paper de l'educació i el voluntariat ambiental dins l'equip gestor de cada ENPE	■	■	6.1.2	Taula 54
	GOVi2	Garantir una coordinació eficaç entre els plans d'educació i voluntariat ambiental de cada ENPE, els programes d'ús públic i els plans d'acció vinculats a les CETS	■	■	3.6 4.2.4 4.2.6	Taula 13 Taula 54
	GOVi3	Elaborar els inventaris dels potencials agents col·laboradors de cada ENPE	■		6.3.1	Gràfic 8
	GOVi4	Configurar i posar en marxa les taules d'educació ambiental		■	6.3.5	Taula 56 Gràfic 8
	GOVi5	Cercar i establir col·laboracions i projectes conjunts amb agents clau del territori	■	■	6.3.2 6.3.3. 6.3.4	Gràfic 8
	GOVi6	Explorar la possibilitat de crear una xarxa d'escoles locals vinculada a l'ENPE		■	6.3.5	-
COMUNICACIÓ	COMi1	Organitzar reunions periòdiques amb els centres educatius locals per informar-los sobre l'oferta pedagògica dels ENPE	■	■	7.2.1	-
	COMi2	Crear un canal de comunicació directe i immediat entre l'òrgan gestor i empreses i entitats d'educació ambiental per informar-les d'actuacions de gestió previstes a l'ENPE	■		7.2.7	-
	COMi3	Organitzar periòdicament sessions d'informació i formació en les que l'òrgan gestor informi sobre les novetats i descobriments científics	■	■	7.2.7	-
	COMi4	Revisar i unificar l'estructura de les seccions web dels ENPE dedicades a mostrar l'oferta d'educació ambiental	■		7.3.2	-
	COMi5	Crear una nova secció al web de cada ENPE per visibilitzar l'àmbit d'acció del voluntariat	■		7.3.3	-

Font: elaboració pròpia.

**Bloc 9.
AVALUACIÓ
DEL PLA:
SEGUIMENT I
INDICADORS**

9.1. SEGUIMENT DEL PLA (I DELS PLANS DE CADA ENPE)

El seguiment i avaluació d'aquest Pla estratègic és una responsabilitat compartida entre el Servei d'Educació Ambiental i el Servei d'Espais Naturals Protegits.

El Pla integra diversos òrgans i eines de seguiment i avaluació. L'eina bàsica per al seguiment de l'estat d'execució del Pla són els plans d'acció biennals, on es concreten el conjunt d'accions que es porten a terme.

Una altre instrument de seguiment i avaluació serà l'**elaboració d'una memòria anual** que reculli les accions dutes a terme durant aquest període i el grau de compliment de les accions previstes.

Aquesta memòria es difondrà a través del web i les xarxes socials del Departament de Territori i Sostenibilitat. Les eines principals de difusió de l'avanç del Pla seran: un apartat al web del Departament, la web de Parcs, el butlletí electrònic de medi ambient amb una periodicitat mensual i les xarxes socials @parcs @mediambientcat.

L'òrgan de seguiment del Pla serà la **Comissió de seguiment**. Serà la responsable d'impulsar el desplegament del Pla i avaluar el grau d'implantació de les diferents mesures i les accions concretes en els plans d'acció.

La Comissió de seguiment la componen els membres següents:

- Una persona tècnica del Servei d'Educació Ambiental.
- El subdirector general d'Informació i Foment de la Sostenibilitat.
- Una persona tècnica del Servei d'Espais Naturals Protegits.
- El subdirector general de Biodiversitat i Medi Natural.
- Tres tècnics d'ENPE (o els tècnics territorials d'educació i voluntariat ambiental un cop estiguin creades aquestes figures)

Aquesta Comissió de Seguiment tindria una Sub-Comissió executiva (sense els subdirectors) que faria el seguiment més continuat. Aquesta sub-comissió executiva s'hauria de reunir, com a mínim, un cop al trimestre.

Es podria valorar que el grup de treball del DTES d'educació i voluntariat ambiental als ENPE (vegeu 6.1.3, Gràfic 7) exercís les funcions d'aquesta comissió de seguiment del Pla, o de la sub-comissió executiva.

9.1.1. Seguiment i avaluació dels plans estratègics particulars de cada ENPE

Com en el cas d'aquest Pla estratègic per al conjunt dels ENPE, els plans estratègics de cada ENPE també haurien de ser avaluats anualment i comptar amb una **memòria anual sobre educació i voluntariat ambiental** que podria tenir els continguts següents:

- **Destinatari del Pla i instruments de planificació associats**
- **Avaluació dels programes i activitats d'educació ambiental:** avaluació quantitativa i qualitativa de l'oferta d'activitats segons destinataris (o segons cadascun dels programes i altres instruments de planificació vigents), avaluació dels recursos i serveis de suport a l'educació ambiental
- **Avaluació del voluntariat ambiental a l'ENPE:** gestió de les demandes, accions executades per entitats, campanyes puntuals dels òrgans gestors, funcionament de la Taula de voluntariat ambiental, etc.
- **Recursos humans i governança:** tècnics de l'ENPE implicats, avaluació de la coordinació amb l'empresa executora del programa propi, coordinació i acords de col·laboració amb altres agents, funcionament de la Taula d'educació ambiental.
- **Avaluació de la comunicació:** accions comunicatives dutes a terme.
- **Grau d'execució de les accions previstes**
- **Pla d'acció per a l'any vinent**

9.2. INDICADORS

Cadascun dels instruments de planificació previstos en aquest Pla estratègic (vegeu apartats 3.6, 4.1.1 i 4.1.2, Taula 13 i Taula 14), especialment els programes, haurien d'incorporar en els respectius capítols d'avaluació la definició dels indicadors que han de permetre avaluar el grau de compliment dels objectius establerts.

Les memòries anuals dels programes i els informes finals dels programes (Taula 31 i Taula 32) seran els espais en els que caldrà calcular i valorar aquests indicadors.

Des d'una perspectiva més general, que és la que aporta aquest Pla estratègic conjunt dels ENPE, els indicadors que es poden utilitzar per anar fent el seguiment global són els inclosos a la taula següent. Durant el seguiment del Pla es pot valorar la incorporació de nous indicadors que es considerin més apropiats.

TAULA 60. INDICADORS GENERALS DE SEGUIMENT D'AQUEST PLA ESTRATÈGIC

Àmbit	Indicadors
GENERALS	<ul style="list-style-type: none"> • % d'ENPE que tenen un pla estratègic d'educació i voluntariat propi • % de programes de gestió d'ENPE que incorporen l'educació i el voluntariat ambiental • % d'accions: assolides/en procés/no iniciades
PROGRAMES I ACTIVITATS D'EDUCACIÓ AMBIENTAL	<ul style="list-style-type: none"> • Grau d'implementació dels procediments comuns establerts • Grau d'incorporació dels criteris de qualitat per al disseny, preparació, execució i avaluació d'activitats • Nombre d'accions d'educació ambiental executades dins dels ENPE • Nombre de participants en les accions d'educació ambiental (anàlisi per perfils)

<p>ENTITATS I ACCIONS DE VOLUNTARIAT AMBIENTAL</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nombre de taules de voluntariat creades • Nombre d'entitats membres de les taules de voluntariat • Nombre de sessions de treball del Grup assessor sobre el voluntariat ambiental (GAVA) • Nombre de marcs de col·laboració formalitzats entre òrgans gestors i entitats amb voluntariat • Nombre d'accions de voluntariat executades dins dels ENPE • Nombre de voluntaris en les accions de voluntariat
<p>RECURSOS HUMANS I GOVERNANÇA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nombre de tècnics territorials d'educació i voluntariat ambiental • Nombre d'empreses i entitats d'educació ambiental acreditades als ENPE • Nombre de taules d'educació ambiental creades • Nombre d'organitzacions membres de les taules d'educació ambiental
<p>COMUNICACIÓ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nombre de visites a les pàgines web d'educació i voluntariat ambiental als ENPE • Nous instruments comunicatius elaborats per difondre l'oferta d'activitats de manera conjunta (catàlegs, butlletí, etc.)

Font: elaboració pròpia.

ANNEXOS

A.1. FONTS D'INFORMACIÓ

S'han consultat per a la redacció d'aquesta diagnosi diverses fonts d'informació que es detallen tot seguit agrupades en dos àmbits: publicacions (amb el corresponent enllaç al document pdf si existeix) i pàgines web.

A.1.1. Publicacions

BENAYAS, J. (COORD.) (2000). **Manual de buenas prácticas del monitor de naturaleza: espacios naturales protegidos de Andalucía**. Ed. Junta de Andalucía. Consejería de Medio Ambiente. Madrid.

CASADELLÀ, N.; BONET, O. (2009). **Diagnosi de l'estat actual de l'educació ambiental, en l'àmbit formal i no formal, al Parc Natural del Montseny**. Tosca Serveis Ambientals. Diputació de Barcelona. [\[pdf\]](#)

CENTRE UNESCO DE CATALUNYA (2017). **Educació per als Objectius de Desenvolupament Sostenible. Objectius d'aprenentatge**. Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya. [\[pdf\]](#)

CID, O. (2017). **Els espais naturals protegits, contextos d'aprenentatge**. Ponència presentada als Diàlegs d'Educació i Comunicació Ambiental, 5-6 d'octubre de 2017. Ajuntament del Prat de Llobregat i Societat Catalana d'Educació Ambiental (SCEA). [\[pdf\]](#)

DEPARTAMENT DE MEDI AMBIENT (2003). **Estratègia catalana d'educació ambiental. Una eina per a la comunicació i la participació**. [\[pdf\]](#)

DIPUTACIÓ DE BARCELONA (1984). **Estratègia d'educació ambiental pel sistema de Parcs Naturals de les comarques Barcelonines**.

EUROPARC-ESPAÑA (2005). **Manual sobre conceptos de uso público en los espacios naturales protegidos**. Ed. Fundación Fernando González Bernáldez. Madrid. [\[pdf\]](#)

EUROPARC-ESPAÑA (2013). **ESPARC 2012. Actas del XVII Congreso**. Ed. Fundación Fernando González Bernáldez. Madrid. [\[pdf\]](#)

HESSELINK, F.J. *et al* (2007). **Comunicación, Educación y Conciencia Pública. Una caja de herramientas para personas que coordinan las Estrategias y planes de acción nacionales sobre diversidad biológica**. Montreal. [\[pdf\]](#)

SCEA (2011). **Estratègia d'educació ambiental del Parc Natural del Montseny. Pla d'acció 2001-2015**. Diputació de Barcelona. Parc Natural del Montseny. [\[pdf\]](#) [\[web\]](#)

SCEA (2012). **3,2,1... Acció! Guia de criteris de qualitat en programes i campanyes d'educació ambiental**. SCEA, Societat Catalana d'Educació Ambiental [\[pdf\]](#)

SCEA (2013). **Participació i educació ambiental, un recurs per a la gestió del territori... als espais naturals protegits**. Fundació Catalunya – La Pedrera.

THOMSON, J. (2013). **Volunteer Management in European Parks**. GRUNDTVIG Lifelong Learning Partnership EU-GRUNDTVIG Multilateral Project Research on impact of volunteering in European protected areas. EUROPARC Consulting GmbH. [\[pdf\]](#)

TILDEN, F. (2006). **La interpretación de nuestro patrimonio**. Asociación para la Interpretación del Patrimonio, per a l'edició en espanyol.

XARXA DE PARCS NATURALS DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA (2015). **Voluntariat als Parcs de la Xarxa de Parcs Naturals - Estat de la qüestió i propostes d'actuació**. Grup de treball de la Comissió d'Ús Públic.

XARXA DE VOLUNTARIAT AMBIENTAL DE CATALUNYA (2012). **Fem Camí. Guia de criteris de qualitat per a projectes de voluntariat ambiental**. XVAC. [\[pdf\]](#)

A.1.2. Pàgines web

Pàgines web dels 14 ENPE

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà

<http://parcsnaturals.gencat.cat/sites/parcsnaturals/ca/aiguamolls-emporda>

Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici

<http://parcsnaturals.gencat.cat/sites/parcsnaturals/ca/aiguestortes>

Parc Natural de l'Alt Pirineu

<http://parcsnaturals.gencat.cat/sites/parcsnaturals/ca/alt-pirineu>

Parc Natural del Cadí-Moixeró

<http://parcsnaturals.gencat.cat/sites/parcsnaturals/ca/cadi>

Parc Natural de Cap de Creus

<http://parcsnaturals.gencat.cat/sites/parcsnaturals/ca/cap-creus>

Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser

<http://parcsnaturals.gencat.cat/sites/parcsnaturals/ca/ter-freser>

Parc Natural del Delta de l'Ebre

<http://parcsnaturals.gencat.cat/sites/parcsnaturals/ca/delta-ebre>

Parc Natural dels Ports

<http://parcsnaturals.gencat.cat/sites/parcsnaturals/ca/ports>

Paratge Natural d'Interès Nacional de l'Albera

<http://parcsnaturals.gencat.cat/sites/parcsnaturals/ca/albera>

Reserva Natural Mas de Melons i Secans de Lleida

<http://parcsnaturals.gencat.cat/sites/parcsnaturals/ca/mas-de-melons-i-secans-de-lleida/>

Parc Natural del Montgrí, les Illes Medes i el Baix Ter

<http://parcsnaturals.gencat.cat/sites/parcsnaturals/ca/illes-medes>

Paratge Natural d'Interès Nacional de Poblet

<http://parcsnaturals.gencat.cat/sites/parcsnaturals/ca/poblet>

Parc Natural de la Serra de Montsant

<http://parcsnaturals.gencat.cat/sites/parcsnaturals/ca/serra-montsant>

Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa

<http://parcsnaturals.gencat.cat/sites/parcsnaturals/ca/garrotxa>

Altres pàgines web consultades

Cercador d'equipaments – Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona

<http://parcs.diba.cat/web/equipaments>

Cercle de voluntaris dels Parcs Naturals (Diputació de Barcelona)

<http://voluntarisparcs.diba.cat/>

EUROPARC-España

www.redeuroparc.org

Programa de Voluntariado en Parques Nacionales

www.mapama.gob.es/es/parques-nacionales-oapn/programa-voluntariado

Programa de voluntariado ambiental en Espacios Naturales de Castilla y León

www.patrimonionatural.org/paginas/otras-secciones/programa-de-voluntariado-ambiental-en-espacios-naturales-de-castilla-y-leon

Viu el Parc – Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona

www.viuelparc.org

Volunteer Management in European Parks

www.volunteers-in-parks.eu

A.2. SÍNTESI DE LA DIAGNOSI

Aquesta síntesi de la diagnosi s'ha estructurat en cinc grans àmbits temàtics, més un sisè amb les necessitats expressades pels òrgans gestors dels ENPE. Per a cadascun s'exposa tot seguit un resum dels principals resultats obtinguts.

A.2.1. Programes i activitats d'educació ambiental

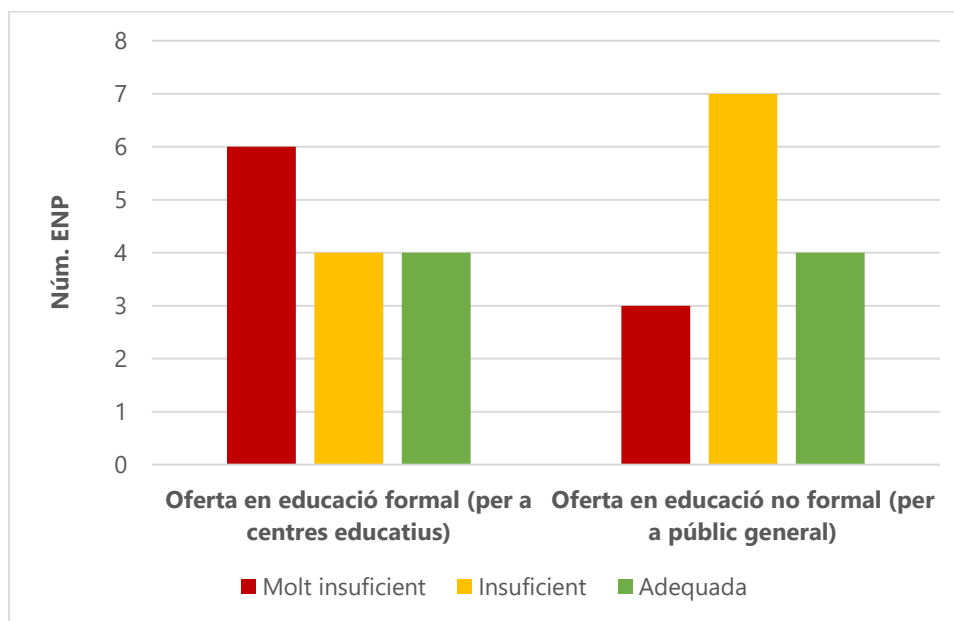
La disponibilitat d'instruments específics que recullin l'oferta d'educació ambiental de cada ENPE és molt variable segons l'ENPE. Només quatre ENPE disposen d'un programa complet que fixi l'estratègia i l'oferta d'activitats d'educació ambiental, i hi ha cinc ENPE sense cap tipus d'oferta pedagògica. La majoria disposen d'una oferta pedagògica (alguns genèrica i d'altres anual).

Educació primària i secundària són els destinataris amb un nombre més elevat d'activitats disponibles, amb més de la meitat d'ENPE amb oferta per a ells. En canvi, manquen activitats per a cicles formatius o graus universitaris i l'oferta per a educació infantil és menor en comparació amb l'educació primària i secundària. També és cert que plantejar activitats per a universitaris o infants sol ser més complex i/o poc rendible.

En l'àmbit no formal, existeix una àmplia oferta d'activitats adreçada a la població local, d'educació en el lleure o per a visitants i turistes. En canvi, l'oferta d'activitats adreçada a associacions locals, gent gran, caçadors i pescadors, professionals de l'administració pública, professionals del sector primari o empreses turístiques locals és, en general, escassa o nul·la.

En global, l'oferta d'activitats d'educació ambiental actual es considera clarament insuficient d'acord amb les demandes detectades, especialment en educació no formal. Pocs ENPE consideren que la seva oferta és adequada. Els quatre ENPE que consideren adequada la seva oferta en l'àmbit formal són Delta de l'Ebre, Montgrí, les Illes Medes i el Baix Ter, Poblet, i la Zona Volcànica de la Garrotxa. I per a l'àmbit no formal els que consideren que tenen una oferta adequada són Cadí-Moixeró, Delta de l'Ebre, Poblet, i Serra de Montsant. També pot passar que un ENPE disposi d'una oferta adequada, però que per manca de recursos no pugui difondre-la ni tampoc executar-la.

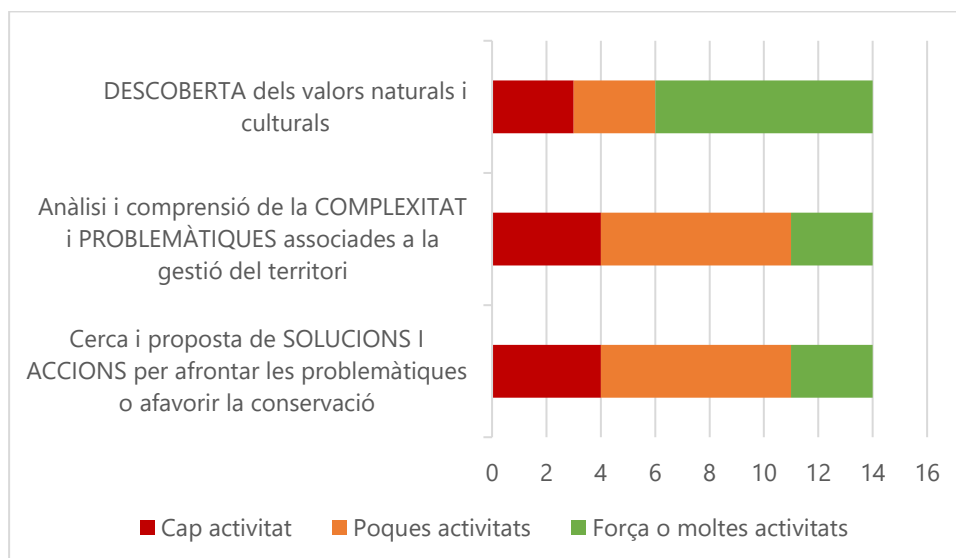
GRÀFIC 9. VALORACIÓ DE L'OFERTA ACTUAL D'ACTIVITATS D'EDUCACIÓ AMBIENTAL TENINT EN COMPTE LA DEMANDA

Font: elaboració pròpia a partir de les respostes del qüestionari en línia.

Des del punt de vista de l'enfocament i els objectius de les activitats d'educació ambiental, poques estan destinades a entendre les problemàtiques o cercar solucions. Com mostra el Gràfic 10, l'objectiu més àmpliament abordat per les activitats d'educació ambiental ofertades en l'àmbit formal és el coneixement i descoberta dels valors naturals i culturals. En la majoria d'ENPE (8), hi ha força o moltes activitats que treballen aquest objectiu. Per contra, l'anàlisi i comprensió de la complexitat i problemàtiques associades a la gestió del territori només es treballen de manera representativa en tres ENPE. Igualment, la cerca i proposta de solucions per afrontar les problemàtiques també es treballa amb intensitat en tres ENPE. Així doncs, caldria valorar el disseny de noves propostes o millorar el plantejament d'algunes d'elles per tal que els ENPE puguin reforçar l'assoliment d'aquests dos objectius i esdevenir un recurs que permeti fer front als reptes socials i ambientals actuals i futurs.

GRÀFIC 10. OBJECTIUS DE LES ACTIVITATS D'EDUCACIÓ AMBIENTAL EN L'ÀMBIT FORMAL

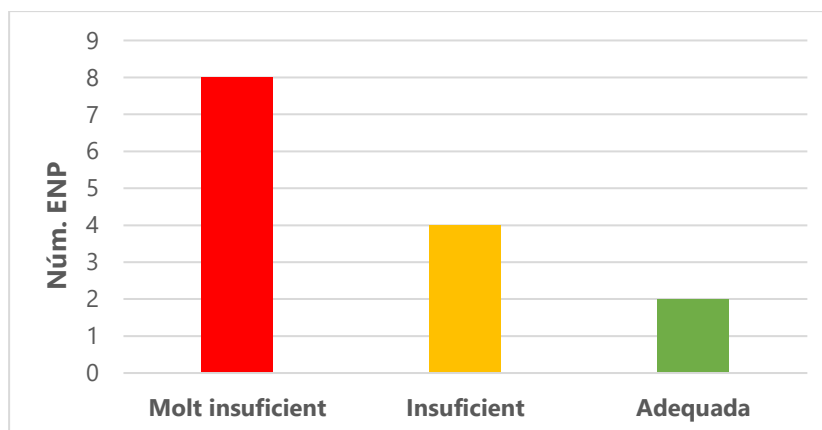

Font: elaboració pròpia a partir de les respostes del qüestionari en línia.

A.2.2. Programes i accions de voluntariat ambiental

Als ENPE hi ha una manca de planificació estratègica del voluntariat ambiental (als diferents ENPE i a nivell de xarxa), fet que en dificulta el desenvolupament. Això es reflecteix en el fet que, llevat algunes excepcions, als ENPE s'hi realitzen poques accions de voluntariat. La pràctica totalitat dels ENPE consideren insuficient l'oferta actual.

GRÀFIC 11. VALORACIÓ DEL NOMBRE D'ACCIONS DE VOLUNTARIAT AMBIENTAL TENINT EN COMPTE LA DEMANDA

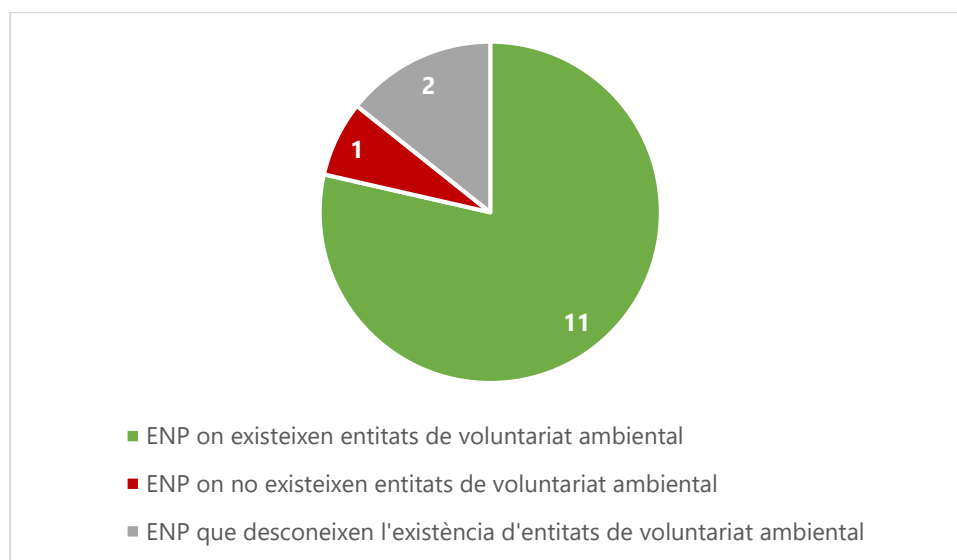

Font: elaboració pròpia a partir de les respostes del qüestionari en línia.

Des de la perspectiva del voluntariat i l'educació ambiental, resulten d'especial interès els projectes d'aprenentatge i servei. De fet, a partir de 2018, el servei comunitari (amb una metodologia d'aprenentatge i servei) serà obligatori als instituts, la qual cosa obre oportunitats per plantejar projectes vinculats als ENPE. Per aquestes raons, es va preguntar als ENPE si coneixien aquesta metodologia i tenien interès en desenvolupar-la. En aquest sentit, vuit ENPE (més de la meitat) encara desconeixen aquest tipus de projectes. Entre els que els coneixen (sis ENPE), la majoria mostren interès en aplicar-los o bé ja ho fan o col·laboren en projectes d'aquest tipus.

Des del punt de vista del voluntariat ambiental, és clau saber si dins del mateix ENPE (o en entorns propers) existeixen entitats especialitzades en aquest àmbit. En la gran majoria d'ENPE existeixen entitats que ofereixen o poden articular programes de voluntariat. Es tracta d'una bona oportunitat per impulsar aquest tipus de programes en uns territoris tan adequats com són els ENPE. De fet, diversos ENPE ja donen suport a entitats que organitzen accions d'aquest tipus.

GRÀFIC 12. EXISTÈNCIA D'ENTITATS QUE ORGANITZEN ACCIONS DE VOLUNTARIAT AMBIENTAL ALS ENPE

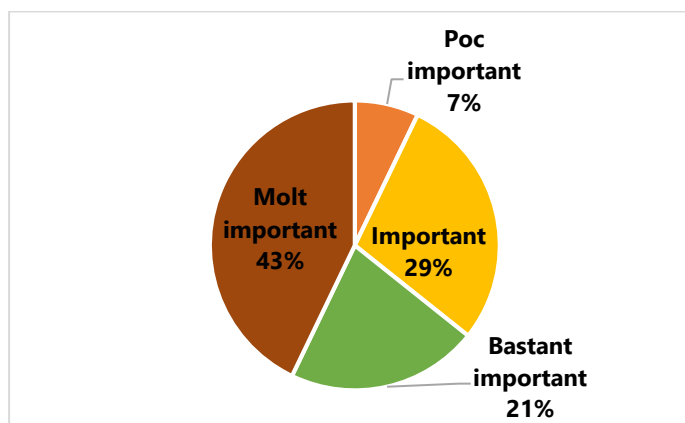

Font: elaboració pròpia a partir de les respostes del qüestionari en línia.

Malgrat l'existència d'aquestes entitats, pot passar que siguin els propis òrgans gestors els que rebin demandes de voluntariat per dur a terme dins l'ENPE. En aquests casos, tenen diverses vies per canalitzar aquestes demandes. A més de canalitzar les demandes de voluntariat, els ENPE poden tenir altres rols en la gestió del voluntariat ambiental. De nou, s'observa una casuística molt diversa. El rol més majoritari, i segurament el més natural d'acord amb el que estableix la Llei 25/2015, és que els ENPE donin suport a les entitats en l'execució de les accions de voluntariat ambiental (10 ENPE ja ho fan), o en la seva difusió prèvia (7 ENPE ho fan). Un rol encara més actiu és que els ENPE proposin a les entitats idees d'accions concretes a dur a terme d'acord amb les demandes o necessitats detectades; 6 ENPE ja ho fan.

Atès que el voluntariat ambiental és un àmbit d'acció poc desenvolupat en la majoria d'ENPE, es va voler valorar la importància que els tècnics dels ENPE li atorguen. Com es pot veure al Gràfic 13, la gran majoria d'ENPE (2 de cada 3) creuen que el voluntariat ambiental és bastant o molt important. Quatre ENPE (Aiguamolls de l'Empordà, Cap de Creus, Els Ports i Serra de Montsant) creuen que és "important" i només un (l'Albera) considera que és poc important.

GRÀFIC 13. IMPORTÀNCIA QUE ELS ENPE ATORGUEN AL VOLUNTARIAT AMBIENTAL

Font: elaboració pròpia a partir de les respostes del qüestionari en línia.

A.2.3. Equipaments i recursos pedagògics

Hi ha una gran manca d'equipaments amb un ús principal per a l'educació ambiental (espais habilitats com a aules de natura per acollir grups i fer-hi activitats). Per tant, els ENPE no disposen d'espais interiors per fer-hi activitats que puguin complementar les sortides de camp i/o esdevenir un recurs en cas que les condicions meteorològiques siguin adverses. Aquest fet suposa una limitació per a segons quins col·lectius, en especial l'educació infantil. Només cinc ENPE disposen d'aquest tipus d'equipaments (Aiguamolls de l'Empordà, Cap de Creus, Delta de l'Ebre, els Ports i Poblet). També és cert que alguns ENPE no consideren necessaris aquest tipus d'equipaments especialitzats, atès que prefereixen fer les activitats directament a la natura o bé a les aules dels centres educatius.

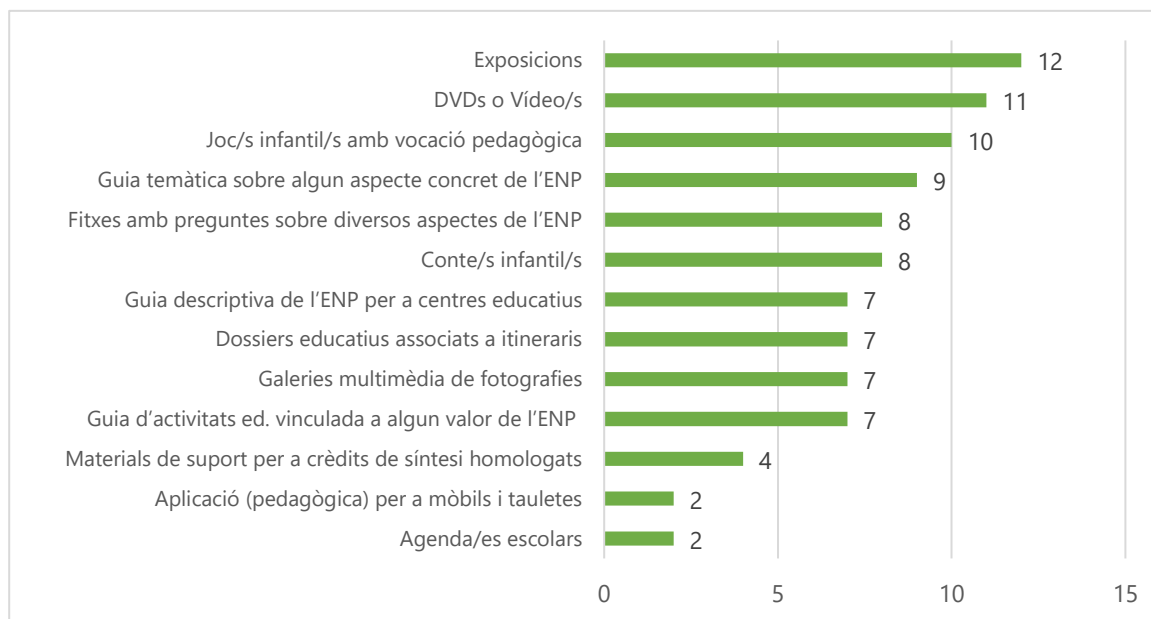
D'altra banda, els ENPE també compten amb altres equipaments d'ús públic que si bé no estan especialitzats només en educació ambiental, també es poden utilitzar per a tal fi. Els centres d'interpretació (que també inclourien els centres de visitants i dels quals gairebé la totalitat d'ENPE en disposen) seria l'equipament d'ús públic que més s'utilitza per a educació ambiental.

L'oferta global de recursos i materials pedagògics als ENPE és àmplia, destacant les exposicions, presents en quasi tots els ENPE (Gràfic 14).

Els ENPE amb més diversitat de recursos solen ser els més antics. Així, els Aiguamolls de l'Empordà, el Delta de l'Ebre i la Zona Volcànica de la Garrotxa tenen fins a 11 tipus diferents de recursos (dels 14 possibles).

No obstant, l'ús d'aquests recursos (sobretot d'aquells que serveixen de suport a activitats) és baix en general i molts d'ells són ja força antics i caldria actualitzar-los.

GRÀFIC 14. RECURSOS PEDAGÒGICS DISPONIBLES ALS ENPE

Font: elaboració pròpia a partir de les respostes del qüestionari en línia.

Els recursos pedagògics s'elaboren majoritàriament quan sorgeixen necessitats específiques de les activitats d'educació ambiental previstes a l'oferta pedagògica (així és en deu ENPE). Ara bé, en molts casos (vuit ENPE) també passa que s'aprofiten oportunitats econòmiques en el marc de línies d'ajuts i llavors caldria garantir que els recursos elaborats cobrissin necessitats reals.

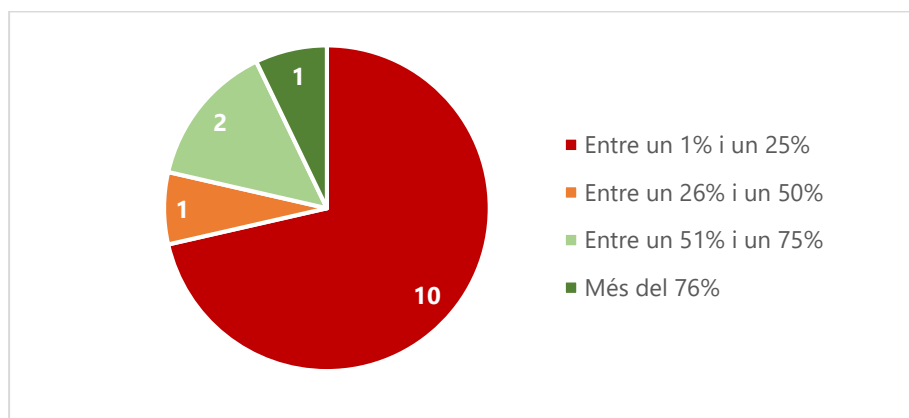
A.2.4. Recursos humans i governança

Els ENPE disposen de personal divers que desenvolupa les tasques d'educació i voluntariat ambiental. Normalment és un àmbit d'acció compartit amb el de l'ús públic, de manera que els tècnics dedicats a ús públic també assumeixen funcions d'educació i voluntariat ambiental, o a l'inrevés.

Segons l'ENPE, existeix un o més tècnics dedicats exclusivament a aquestes funcions; o bé existeix una única figura (tècnic/a o director/a) que a banda d'aquestes tasques en realitza moltes altres pròpies de la gestió de qualsevol ENPE (conservació, gestió forestal, direcció, etc.).

Dit això, en la gran majoria d'ENPE manca personal tècnic per abordar les tasques d'educació i voluntariat ambiental. En la gran majoria d'ENPE (10) les funcions d'educació i voluntariat ambiental dels tècnics que s'hi dediquen només representin entre un 1% i un 25% de la seva jornada laboral (Gràfic 15). Només tres ENPE consideren que la dedicació a educació i voluntariat ambiental dels tècnics implicats és l'adequada.

GRÀFIC 15. DEDICACIÓ (EN % APROXIMAT) A EDUCACIÓ I VOLUNTARIAT AMBIENTAL DELS TÈCNICS IMPLICATS

Font: elaboració pròpia a partir de les respostes del qüestionari en línia.

L'execució de les activitats d'educació ambiental ha seguit, històricament, diversos models segons cada ENPE. I d'un mateix model, cada espai n'ha fet adaptacions diverses. Fins al 2016, es poden diferenciar tres grans tipus de models d'execució de les activitats d'educació ambiental, cadascun amb algunes variants. Són els següents:

- Autogestió: programa dissenyat i executat per personal propi de l'ENPE.
- Model mixt on es combina la contractació d'empreses o entitats amb personal propi de l'ENPE.
- Subcontractació d'una empresa o entitat que desenvolupa el programa d'activitats d'educació ambiental. Es tracta del model predominant.

A partir de 2017, s'inicia una nova contractació d'assistència tècnica per als serveis d'informació i educació ambiental als parcs naturals promoguda pel Departament de Territori i Sostenibilitat. No obstant, 4 dels 14 ENPE no es regeixen per aquesta nova contractació. Són, per raons diverses, Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, Cadí-Moixeró, Capçaleres del Ter i del Freser, i l'Albera.

Al marge del programa o oferta pedagògica dels propis ENPE, en diversos territoris solen haver-hi altres empreses o entitats que executen activitats d'educació ambiental. Dependent del cas, les relacions i la col·laboració entre aquestes empreses i els òrgans gestors dels ENPE és més o menys fluïda.

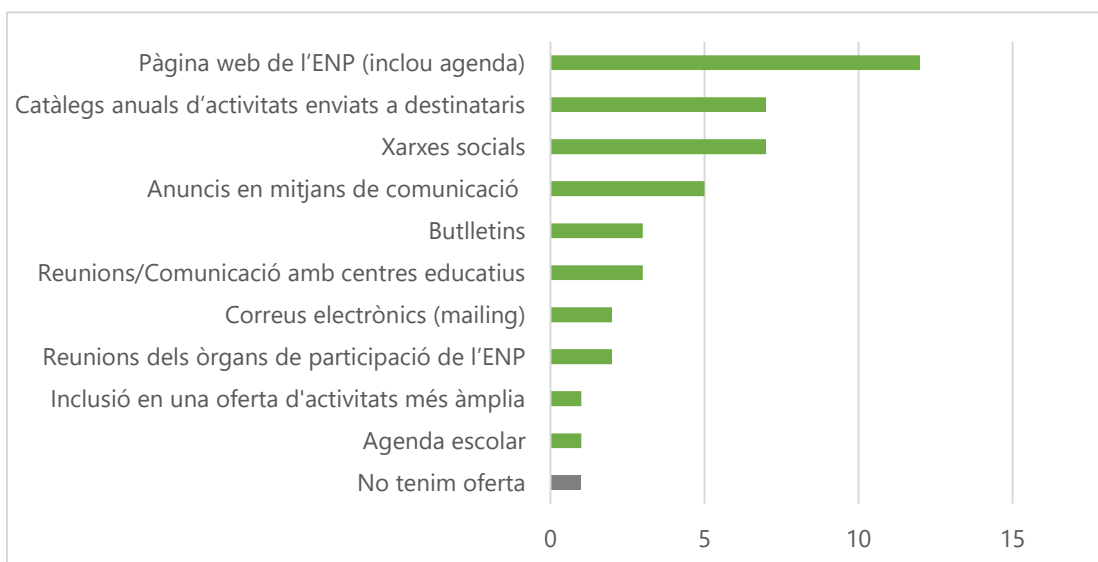
D'altra banda, la major part dels ENPE (8) no treballen en xarxa per a la programació d'activitats d'educació ambiental, malgrat el potencial existent sobretot entre espais amb una certa proximitat geogràfica. Ara bé, més de la meitat d'ENPE col·laboren amb altres agents clau (no necessàriament especialitzats en educació ambiental) per dissenyar i/o executar els programes i les activitats d'educació ambiental. Entre aquests altres agents destaquen els camps d'aprenentatge, els centres educatius de primària i/o secundària, els ajuntaments i els centres de recursos pedagògics. En alguns ENPE (pocs) existeixen experiències de col·laboració interessants (formalitzades via conveni, tot i que no necessàriament degut a la poca eficiència administrativa que comporta la tramitació d'aquest instrument) que poden servir de model o inspiració per a altres ENPE.

A.2.5. Comunicació i avaluació

La disponibilitat d'instruments per divulgar l'oferta d'activitats d'educació ambiental és molt àmplia, si bé l'instrument majoritari és la pàgina web. L'agenda de la pàgina web dels ENPE sol incloure només les activitats d'educació no formal i, en alguns casos, apareixen activitats aïllades no subjectes a cap programa. Pocs ENPE fan una comunicació més activa, utilitzant agendes d'altres organismes o fent difusió en reunions personalitzades amb centres docents. Sovint aquest comunicació activa i més directa es fa amb els centres educatius locals, amb els quals alguns ENPE ho mantenen una relació fluïda.

En general, els ENPE consideren que la divulgació actual que fan de l'oferta d'activitats d'educació ambiental és insuficient, especialment en l'àmbit formal.

GRÀFIC 16. INSTRUMENTS UTILITZATS PELS ENPE PER DIVULGAR L'OFERTA D'ACTIVITATS D'EDUCACIÓ AMBIENTAL

Font: elaboració pròpia a partir de les respostes del qüestionari en línia.

En la majoria d'ENPE es fa algun tipus d'avaluació del conjunt de l'oferta d'activitats d'educació ambiental, si bé només quatre ENPE utilitzen l'instrument més complert (una memòria anual específica). La majoria només registren dades. Ara bé, els criteris d'avaluació de les activitats d'educació i voluntariat ambiental no estan unificats en el conjunt d'ENPE.

En la majoria d'ENPE les activitats d'educació ambiental de l'àmbit no formal no són avaluades o se'n fa una avaluació informal (de paraula). L'avaluació de les accions de voluntariat és escassa i està poc sistematitzada.

A.2.6. Les necessitats expressades pels ENPE

Aquest apartat de la diagnosi abordava les necessitats identificades pels propis ENPE en els diversos àmbits d'acció relacionats amb l'educació i el voluntariat ambiental. Per tant, es tracta d'un exercici en clau de futur que ha de servir de punt de partida per plantejar una estratègia que busqui resoldre aquestes necessitats.

Programes i activitats d'educació ambiental

Les necessitats expressades pels ENPE per avançar en la consolidació de l'educació ambiental es mostren en el Gràfic 17, ordenes amb una prioritat decreixent.

GRÀFIC 17. PRINCIPALS NECESSITATS PER CONSOLIDAR L'EDUCACIÓ AMBIENTAL ALS ENPE

Font: elaboració pròpia a partir de les respostes del qüestionari en línia.

Nota interpretativa: Els valors de cada necessitat indiquen el grau de prioritats agregat (calculat a partir de les valoracions de cada ENPE). Aquest grau va de prioritats baixa (puntuació 1) a prioritats alta (puntuació 4).

Les tres principals necessitats destacades pels ENPE fan referència a l'ampliació dels recursos (econòmics i humans) i a la definició d'una estratègia clara en educació ambiental a cada ENPE. En el cas de la necessitat de més recursos, la crisi econòmica i la pèrdua de recursos humans els darrers anys hi tenen, de ben segur, un paper clau.

Un segon bloc de necessitats fa referència, precisament, a aquelles més adequades per abordar per un Pla estratègic conjunt dels tots els ENPE com aquest. Són la coordinació d'alguns aspectes referents a l'educació ambiental dels ENPE, com ara temàtiques específiques i comunes que abordaria cada ENPE, establir una visió comuna de

l'educació ambiental entre tots els ENPE o estandarditzar aspectes de les activitats educatives.

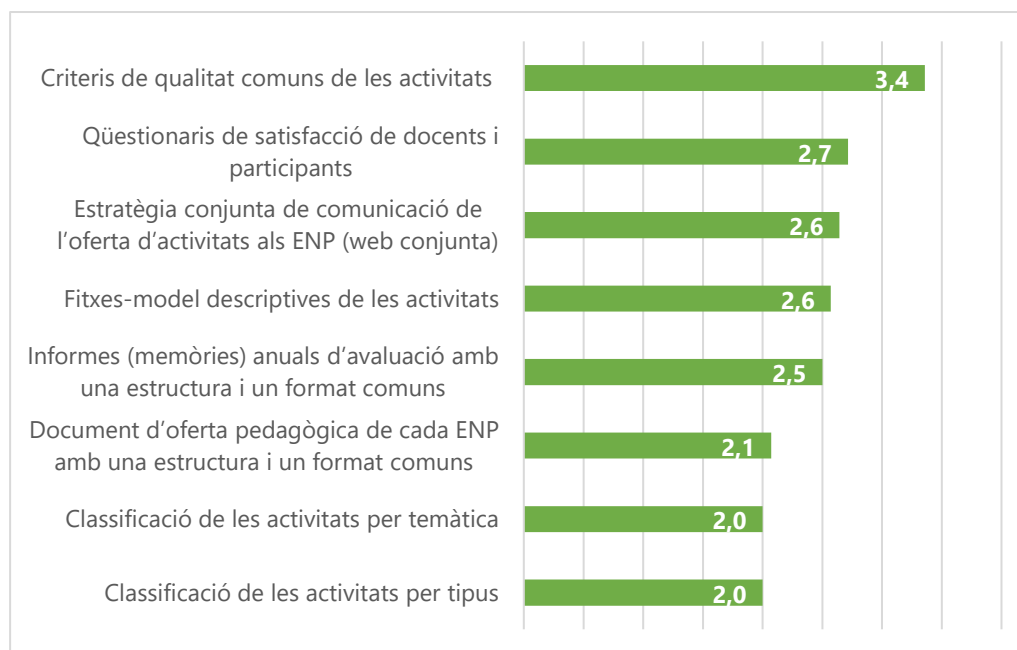
Altres aspectes com la formació del personal tècnic dels ENPE dedicat a l'educació ambiental o el nombre i/o l'estat dels equipaments específics d'educació ambiental també es consideren necessitats compartides i de certa importància per part dels ENPE. Unes necessitats, no obstant, molt depenent de cada ENPE concret.

A part de prioritzar les necessitats plantejades, alguns ENPE en van afegir d'altres entre les que destaquen les següents:

- Contractació de personal extern, amb un bon sistema de selecció i amb unes condicions de remuneracions i estabilitat correctes. Prioritat alta.
- Treballar coordinadament amb el Departament d'Ensenyament per facilitar continguts generals i eines específiques per poder treballar l'educació ambiental de forma transversal a nivell curricular. Prioritat alta.
- Col·laborar amb entitats de voluntariat.
- Assegurar la bona qualitat dels serveis en el contracte de serveis pedagògics: formació, experiència, estabilitat. Aquests aspectes de les ofertes presentades s'han de poder valorar d'alguna manera. Prioritat alta.
- Formar professionals de l'educació ambiental (no personal dels ENPE).

Una de les necessitats generals més prioritzades, com s'ha vist, és estandarditzar alguns aspectes de les activitats d'educació ambiental que fan els ENPE. Però, quins aspectes es podrien estandarditzar? El Gràfic 18 descriu aquells que els ENPE han identificat com a més prioritaris, ordenats novament per ordre decreixent de prioritats.

GRÀFIC 18. ASPECTES DE LES ACTIVITATS I L'ACCIÓ DELS ENPE EN ED. AMB. QUE ES PODRIEN ESTANDARDITZAR

Font: elaboració pròpia a partir de les respostes del qüestionari en línia.

Nota interpretativa: Els valors de cada aspecte indiquen el grau de prioritats agregat (calculat a partir de les valoracions de cada ENPE). Aquest grau va de prioritats baixa (puntuació 1) a prioritats alta (puntuació 4).

Val a dir que alguns ENPE han expressat que alguns d'aquests aspectes tenen una prioritat nul·la i que per tant no s'haurien d'estandarditzar. Aquest fet posa de manifest que en aquests aspectes no hi ha consens sobre la necessitat de l'aspecte plantejat.

A part de prioritzar els aspectes anteriors, alguns ENPE n'han suggerit d'altres que també caldria estandarditzar. Són els següents:

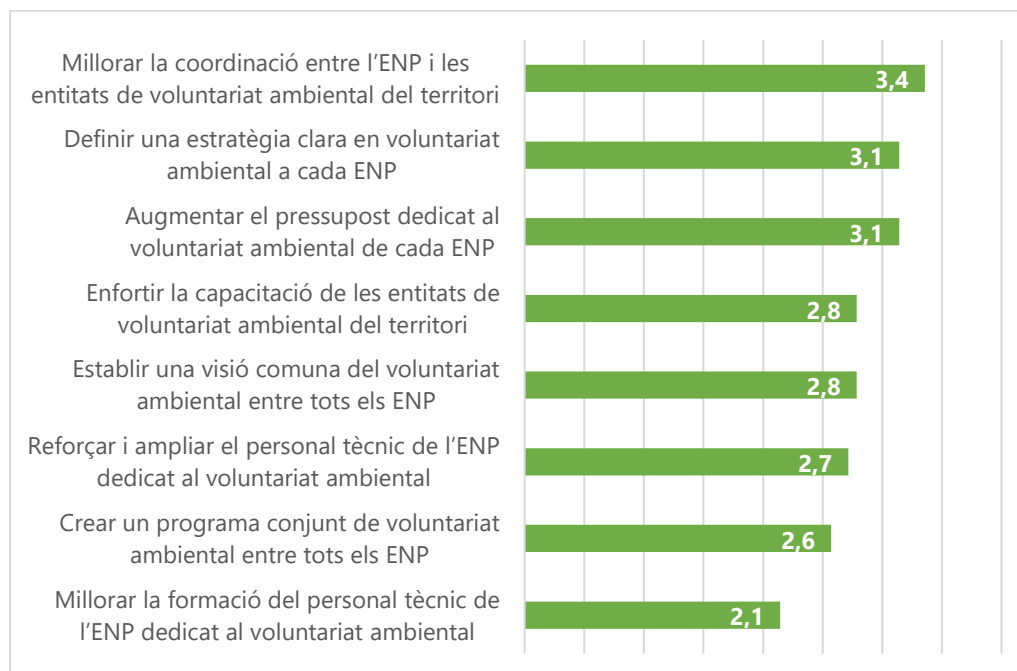
- La integració de continguts i eines docents generals a treballar pels centres d'educatius a l'entorn dels ENPE.
- El perfil dels educadors. Prioritat alta.
- Programa d'educació ambiental amb estructura i continguts comuns.

Programes i accions de voluntariat ambiental

El Gràfic 19 mostra el grau de prioritat que el conjunt d'ENPE atorga a diverses necessitats plantejades per tal de consolidar el voluntariat ambiental.

Les tres principals necessitats destacades pels ENPE fan referència a millorar la coordinació entre l'ENPE i les entitats de voluntariat ambiental del seu territori, definir una estratègia en voluntariat ambiental en cada ENPE i ampliar els recursos econòmics. Altres necessitats relacionades amb una visió comuna del voluntariat ambiental entre tots els ENPE o crear un programa conjunt de voluntariat ambiental entre tots els ENPE tenen una prioritat mitjana.

GRÀFIC 19. PRINCIPALS NECESSITATS PER CONSOLIDAR EL VOLUNTARIAT AMBIENTAL ALS ENPE

Font: elaboració pròpia a partir de les respostes del qüestionari en línia.

Nota interpretativa: Els valors de cada necessitat indiquen el grau de prioritat agregat (calculat a partir de les valoracions de cada ENPE). Aquest grau va de prioritat baixa (puntuació 1) a prioritat alta (puntuació 4).

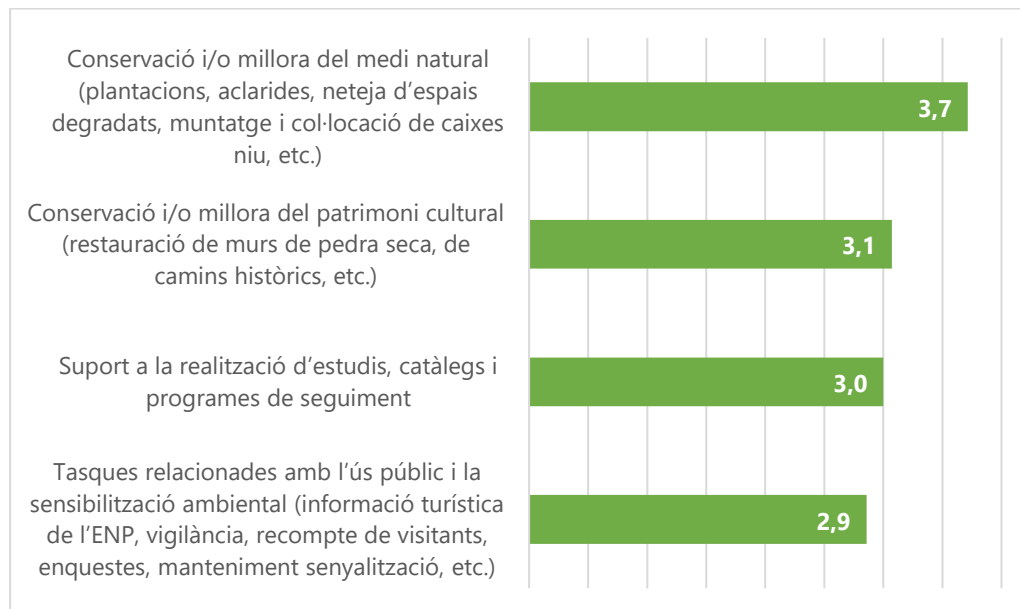
En aquest àmbit, i a diferència de l'educació ambiental, sembla que l'ampliació de personal tècnic dedicat al voluntariat no és tan prioritari. En consonància, la millora la formació del personal tècnic de l'ENPE dedicat al voluntariat ambiental és, amb diferència, l'aspecte menys destacat pel conjunt dels ENPE.

A part de prioritzar les necessitats anteriors, alguns ENPE n'han suggerit d'altres. Són les següents:

- Establir un programa ambiental del voluntariat entre ENPE en proximitat geogràfica. Sense prioritat definida.
- Establir un programa ambiental del voluntariat entre ENPE de similar tipologia. Sense prioritat definida.
- Establir les condicions del voluntariat ambiental: deures, avantatges, compromisos, etc. Prioritat alta.
- Fer formació per voluntaris i voluntàries. Prioritat alta.

Finalment, es va demanar als ENPE que valoressin els àmbits prioritaris de les accions de voluntariat als ENPE (Gràfic 20). De les respostes se n'extreu que l'àmbit més prioritari, amb diferència, és el de conservació i/o millora del medi natural (plantacions, aclarides, neteja d'espais degradats, muntatge i col·locació de caixes niu, etc.). I el menys prioritari (tot i que i de prioritat mitjana-alta) el de tasques relacionades amb l'ús públic i la sensibilització ambiental (informació turística de l'ENPE, vigilància, recompte de visitants, enquestes, manteniment senyalització, etc.).

GRÀFIC 20. ÀMBITS PRIORITARIS DE LES ACCIONS DE VOLUNTARIAT ALS ENPE

Font: elaboració pròpia a partir de les respostes del qüestionari en línia.

Nota interpretativa: Els valors de cada àmbit d'acció indiquen el grau de prioritat agregat (calculat a partir de les valoracions de cada ENPE). Aquest grau va de prioritat baixa (puntuació 1) a prioritat alta (puntuació 4).

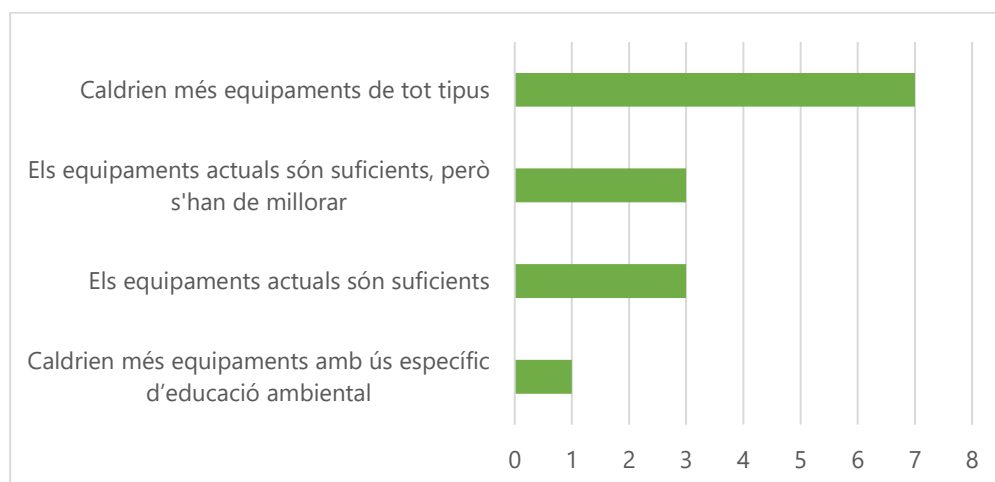
Equipaments i recursos pedagògics

D'entre les mancances manifestades pels ENPE que disposen d'equipaments amb ús específic d'educació ambiental, destaquen les següents, ordenades per nombre decreixent d'ENPE que les comparteixen:

- manteniment o altres millores (5)
- localització/accés (4)
- accessibilitat (3)
- recursos tècnics (wifi, per exemple) o pedagògics (3)
- personal (2)
- aforament (1)
- oferta serveis (1)

Tal com mostra el Gràfic 21, la meitat d'ENPE (7) reclamen més equipaments de tot tipus, no destinats específicament a l'educació ambiental. Per a sis ENPE els equipaments actuals són suficients, si bé tres d'ells (Els Ports, Serra de Montsant i Zona Volcànica de la Garrotxa) consideren que s'haurien de millorar. Només un ENPE (Cadí-Moixeró) creu que li calen nous equipaments amb un ús específic d'educació ambiental.

GRÀFIC 21. CAPACITAT DELS EQUIPAMENTS DISPONIBLES PER SATISFER LES DEMANDES O NECESSITATS RELACIONADES AMB L'EDUCACIÓ I EL VOLUNTARIAT AMBIENTAL

Font: elaboració pròpia a partir de les respostes del qüestionari en línia.

En relació amb la necessitat de nous equipaments o espais d'educació ambiental, siguin de nova creació o adaptant equipaments ja existents, cinc ENPE creuen necessaris nous equipaments i per a tres ENPE el que cal són millores en el manteniment o els serveis dels equipaments disponibles. Dos ENPE també consideren que el que cal millorar és l'ús dels equipaments, sigui garantint-ne l'obertura tot l'any o definint protocols i normes d'ús per a personal extern. I un darrer ENPE explicita demandes vers la senyalització, les zones d'aparcament i els miradors, entenent els equipaments en un sentit ampli.

Pel que fa als recursos pedagògics, la demanda majoritària (expressada per sis ENPE) és la de revisar, ampliar i millorar alguns dels recursos existents.

Recursos humans i governança

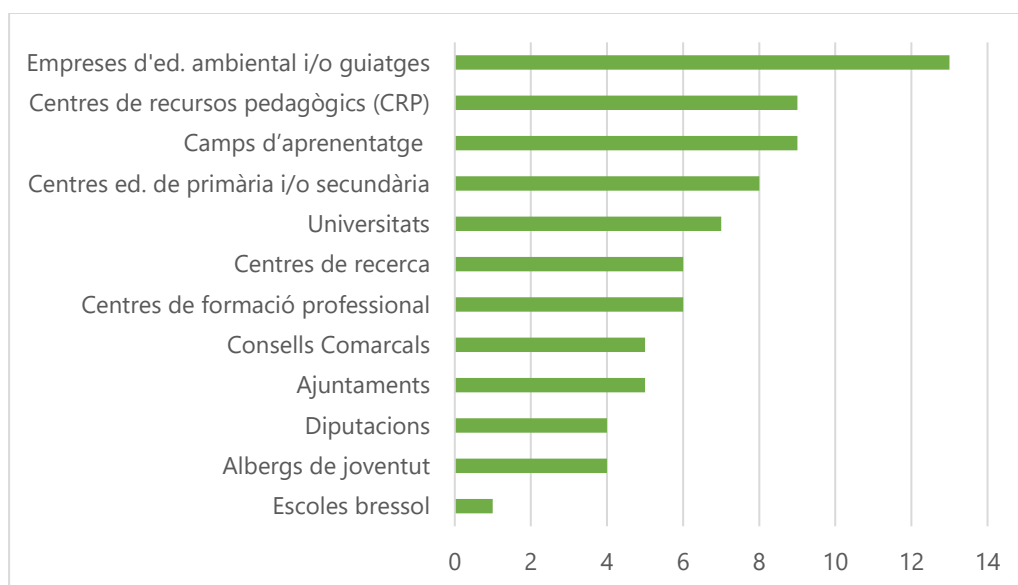
Des del punt de vista dels proveïdors, una necessitat recurrent que apunten alguns ENPE és la d'unificar el perfil formatiu dels educadors ambientals que executen les activitats previstes en les ofertes pedagògiques dels ENPE. Ara bé, les opinions estan clarament dividides, amb vuit ENPE que aposten per unificar-lo i sis que no. A més de la divisió d'opinions, hi ha diversos matisos a comentar:

- Un ENPE destaca que allò rellevant no és la formació bàsica sinó l'avaluació de la qualitat de les activitats.
- Un altre ENPE matisa que cal unificar els requisits mínims dels educadors a diferents nivells (segons territori, tipologia, etc.).
- Es destaca la necessitat d'una formació específica sobre l'ENPE i, de fet, algun ENPE apunta la possibilitat d'establir educadors/es acreditats/es, tal com ja es fa en alguns ENPE amb els guies.

Pel que fa a la col·laboració amb altres agents per reforçar l'oferta d'activitats d'educació ambiental, són molts els actors amb els que es podria treballar. Les preferències dels ENPE es mostren en el Gràfic 22.

Pràcticament tots els ENPE coincideixen amb la necessitat de col·laborar amb les empreses d'educació ambiental i/o guiatges, principals protagonistes dels programes d'educació ambiental en molts ENPE. Més de la meitat dels ENPE també consideren important la col·laboració amb els centres educatius de primària i secundària (principals destinataris de les activitats d'educació ambiental en l'àmbit formal) i amb alguns serveis educatius del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya adreçats a l'alumnat i professorat com són els camps d'aprenentatge o els centres de recursos pedagògics (CRP).

GRÀFIC 22. AGENTS AMB ELS QUE ELS ENPE VOLDRIEN COL·LABORAR EN EL FUTUR PER REFORÇAR LA SEVA OFERTA D'ACTIVITATS D'EDUCACIÓ AMBIENTAL

Font: elaboració pròpia a partir de les respostes del qüestionari en línia.

Nota interpretativa: Els valors de cada tipus d'agent indiquen el núm. d'ENPE que l'han considerat. Un mateix ENPE podia indicar més d'un agent.

A.3. SINGULARITATS DELS DESTINATARIS DE L'EDUCACIÓ AMBIENTAL ALS ENPE

Aquest annex recull singularitats dels diversos tipus de destinataris d'educació ambiental d'aquest Pla que han estat identificades durant la diagnosi o durant les sessions de treball del grup de tècnics dels ENPE o del GAVA. Aquestes singularitats s'haurien de considerar a l'hora de plantejar qualsevol programa o activitat dirigits a aquest col·lectius.

A.3.1. Centres educatius locals

La proximitat i vinculació d'aquests centres educatius amb els ENPE plantegen necessitats, reptes i potencialitats específiques. Algunes consideracions a tenir en compte per als centres educatius locals són:

- Tot i viure a dins o a prop dels ENPE, en general els infants dels centres educatius no els coneixen massa i els trepitgen poc. En conseqüència, el sentiment de pertinença sol ser baix.
- Els centres educatius tenen relació directa amb els seus ajuntaments i en ocasions participen d'altres programes educatius de major escala, d'entre els que destaquen el Programa Escoles Verdes de la Generalitat de Catalunya.
- Els Agents Rurals ofereixen a aquests centres activitats d'educació ambiental que no solen coordinar-se amb el Servei d'Espais Naturals Protegits (vegeu 6.3.3.).
- La manca de pressupost dels centres educatius és una limitació important per fer sortides a l'ENPE. Sovint no es poden pagar els desplaçaments.
- Sovint les activitats s'ofereixen als centres quan ja estan completament dissenyades i això fa que generin poc interès entre els docents.
- Hi ha menys activitats encaminades a "Conscienciar sobre les problemàtiques socioambientals que existeixen als ENPE i fomentar la cerca i proposta de solucions per afrontar-les i resoldre-les" (2n objectiu estratègic d'aquest Pla), que a "Incrementar la valoració i estima social pels ENPE mitjançant la descoberta i el coneixement dels valors naturals, culturals i paisatgístics" (1r objectiu estratègic)
- En alguns casos l'oferta d'activitats d'educació ambiental per a centres educatius és poc diversa quant a temàtiques, tipologies i metodologies.
- L'estructura de l'oferta pedagògica sol incloure només l'oferta d'activitats conduïdes per empreses entitats d'educació ambiental. No inclou l'oferta de serveis complementaris, com la xarxa d'equipaments o els itineraris interpretatius que es poden fer de manera autoguiada.

A.3.2. Centres educatius d'altres territoris

Malgrat que els centres educatius d'arreu de Catalunya (i d'altres territoris) representen un volum important d'escolars al llarg de l'any, els òrgans dels ENPE no solen tenir un paper actiu en articular una oferta pedagògica per a aquest tipus de destinataris. Si existeix oferta, qui l'articula són empreses i entitats d'educació ambiental per compte propi (vegeu 6.2.2).

Aquesta oferta dirigida a centres educatius d'altres territoris sol ser àmplia però de caire lúdic i esportiu i no sempre té una vocació pedagògica clara. En alguns llocs, suposa una competència important a l'oferta pròpia dels òrgans gestors.

Sovint els òrgans gestors tenen poca relació amb aquestes empreses, en desconeixen l'oferta d'activitats i no s'estableixen criteris de qualitat o d'altres mecanismes de col·laboració. Caldria revertir aquesta situació, tal com es proposa en l'apartat 6.2.2.

Algunes singularitats i consideracions a tenir en compte d'aquest tipus de centres educatius d'altres territoris són:

- Sovint realitzen sortides d'un dia, puntuals i descontextualitzades que tenen un baix impacte en l'alumnat.
- Només alguns centres educatius fan estades en cases de colònies o camps d'aprenentatge, formats que integren un component vivencial i lúdic.
- Com en el cas dels centres educatius locals, la manca de pressupost dels centres educatius d'arreu del territori és una limitació important per fer sortides als ENPE (sobretot per no poder assumir els costos dels desplaçaments).
- L'oferta pedagògica actual adreçada a cicles formatius i graus universitaris és molt escassa i, en ocasions, nul·la. Un fet que també es dona en el cas dels centres educatius locals.

A.3.3. Població local i entitats no lucratives d'àmbit local

Algunes singularitats i consideracions a tenir en compte quan es vulguin plantejar programes i activitats amb la població i les entitats locals són:

- Fins al moment, l'oferta d'activitats d'educació ambiental adreçada a aquest tipus de públic és especialment escassa i es considera insuficient per gran part dels òrgans gestors dels ENPE.
- Els tècnics comparteixen la percepció que gran part de la població local desconeix l'ENPE, si bé existeixen alguns bons coneixedors entre la població i entitats locals.
- Els òrgans gestors dels ENPE no sempre disposen de prou coneixement sobre la realitat i la situació de les entitats locals.
- En ocasions, algunes entitats locals mostren visions contraposades i crítiques vers les línies de gestió de l'ENPE.
- Les activitats habituals de la població local en l'àmbit dels ENPE tenen un potencial impacte en la conservació i la divulgació de l'espai, tant en sentit positiu com negatiu.
- Hi ha un cert desajust entre la disponibilitat de la població i les entitats locals per fer activitats i l'horari habitual de treball dels tècnics dels ENPE.

A.3.4. Agents econòmics i professionals d'àmbit local

Algunes singularitats i consideracions a tenir en compte quan es vulguin plantejar activitats dirigides a aquest tipus d'agents són:

- No sol existir una oferta d'activitats educatives o formatives pròpiament dita adreçada de manera específica a aquest tipus d'agents.
- Alguns d'aquests col·lectius són crítics amb les línies de gestió dels ENPE i poden percebre amb rebuig la necessitat de "ser educats."
- En general, els òrgans gestors dels ENPE no disposen d'un coneixement aprofundit de la realitat (sovint complexa) d'aquests sectors tan diversos, fet que esdevé imprescindible per definir una oferta de serveis que s'ajusti a la seva realitat.
- Alguns ENPE (també algunes empreses i professionals) s'han certificat amb la Carta europea de Turisme Sostenible (CETS), fet que ha comportat un treball compartit entre l'òrgan gestor i diversos agents del territori, sobretot relacionats amb el turisme (hotels, restaurants, productors, empreses turístiques, oficines de turisme, etc.). Dels 10 principis de la CETS, tres (el 5è, el 6è i el 7è) tenen una relació directa o indirecta amb l'educació ambiental. D'especial rellevància és el 7è, ja que pretén que els agents econòmics relacionats amb el turisme amplii els seus coneixements relacionats amb l'ENPE i amb els temes relacionats amb la sostenibilitat.

A.3.5. Administracions locals

Algunes singularitats i consideracions a tenir en compte quan es vulguin plantejar activitats dirigides a les administracions locals són:

- Sovint hi ha un important desconeixement per part del personal tècnic i dels responsables polítics municipals sobre els valors i singularitats dels ENPE, així com de les seves necessitats de conservació i gestió. Com es diu sovint "alguns municipis viuen d'esqueses al parc".
- Més enllà del desconeixement dels ENPE, fins i tot hi ha responsables polítics municipals contraris amb les línies d'actuació dels òrgans gestors.

A.3.6. Visitants i turistes

Algunes singularitats i consideracions a tenir en compte quan es vulguin plantejar activitats dirigides als visitants i turistes són:

- La tipologia i curta durada de les visites no permet un procés educatiu amb aquest tipus de visitants. De fet, gran part dels visitants dels ENPE van per lliure, no tenen un gran interès naturalista i no s'inscriuen a les activitats organitzades.
- En les estades als municipis d'influència que comporten pernoctacions, els agents socials i econòmics vinculats al món del turisme juguen un paper important (vegeu 4.2.4). De fet, els allotjaments són punts d'informació clau per comunicar als seus hostes valors relacionats amb els ENPE. Això s'explica perquè són moments en els que els turistes estan més relaxats i per tant oberts a rebre informació.
- Més enllà de la pràctica del senderisme i de la descoberta del patrimoni natural i cultural (ecoturisme), hi ha un públic interessat en la gastronomia i els productes locals o en iniciatives que fomenten el benestar físic i emocional. Són públics a considerar, igualment.
- S'ha constatat que hi ha molt poca oferta des dels òrgans gestors dels ENPE pensada per a famílies o gent gran, dos perfils molt habituals de visitants. I encara menys per a empreses, quan la demanda va a l'alça.